



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Sōkratus Scholastiku Kai Ermeiu Sozomenu Ekklēsiastikē Istoria

Socrates <Scholasticus>

Mogvntiae, 1677

Socratis Scholastici Ecclesiasticae Historiae Liber Primvs.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14233



ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ SOCRATIS

ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟΥ

SCHOLASTICI

Εκκλησιαστικῆς ἰστορίας.

ECCLESIASTICÆ HISTORIÆ

Τόμος α΄.

LIBER PRIMVS.

Κεφ. Α΄.

CAPUT PRIMUM.

Τὸ τῷ βιβλίῳ προοίμιον.

Proœmium totius libri.

ΕΥΣΕΒΙΟΣ ὁ παμφίλος ἐν ὅλοις δέκα βιβλίοις τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἰστορίων ἐκτέμενον, κατέπαυσεν εἰς οὗτο καὶ ἑξήκοντα τὴν βασιλείαν κωνσταντίνου, ἐν οἷς καὶ ὁ παῖς τῆς διοκλητιανῆς χειριστῶν γρόμμου διωγμὸς ἀπεπαύσατο. Γράφων δὲ ὁ αὐτὸς εἰς τὸν βίον κωνσταντίνου, τῷ κατ' ἀρείου μερικῶς μνήμῳ πεποιθὴς, τῷ ἐπαίνων τῆς βασιλείας, καὶ τῆς πανηγυρικῆς ὑψηλοῦς τῆς λόγων μάλλον, ὡς ἐν ἐγκωμίῳ Φεργίσιος, ἢ ἀεὶ τῆς ἀκριβοῦς ἀειλαβεῖν τὰ γρόμμου. Ἡμεῖς δὲ ἀεὶ τῆς συγγραμμάτων τὰ ἐξ ἐκείνου μέχρι τῆς τῆδε ἀειτάς ἐκκλησιαστικῆς γρόμμου, τῆς ὑποδείξεως δεχθῶν ἐξ ὧν ἐκεῖνος ἀπέλιπε, ποιησόμεθα. Ἐφράσεως οὐκ ἐφ' ἐργασίας, ἀλλ' ὅσα ἢ ἐξ ἐφ' ἑαυτοῦ εὐεργετῶν, ἢ τῶν ἰσορησάντων ἡκεῖνα διηγετησόμεθα. καὶ ἐπειθεὶς πρὸς τὸ ἀεὶ τῆς συγγραμμάτων λαμβάνειν ἡμῖν μνημονεύσαι, τίνα τρόπον ὁ βασιλεὺς κωνσταντίνος ἐπὶ τὸ χειριστῶν ἐν ἐλήλυθε, μικρὰ ἀεὶ τέτα ὡς οὐκ ἐμνημονεύσασμεν, ἐν τῷ τῶν δεχθῶν ποιησόμεθα.

USEBIUS Pamphili res in Ecclesia gestas decem libris complexus, principatu Constantini Augusti historiam suam terminavit: quo tempore persecutio Diocletiani adversus Christianos finem accepit. Idem in libris, quos de vita Imperatoris Constantini conscripsit ea, quæ ad Arium pertinent, obiter tantum perstrinxit: quippe cui, ut in encomiis fieri solet, Imperatoris laudes & panegyricam orationem contexere magis curæ esset, quàm res gestas accurate commemorare. Nos verò quibus propositum est ea, quæ ab illis temporibus ad nostram usque ætatem in Ecclesia gesta sunt, scriptis mandare, ab iis rebus, quas ille intactas reliquit, operis nostri sumemus exordium. Ac deinani quidem verborum pompa parum solliciti, quæcunq; aut literarum monumentis prodita reperimus, aut ab iis, qui rebus ipsis interfuerant auditu accepimus, singillatim exponemus. Et quoniam ad institutum nostrum plurimum confert, nosse quæ ratione Imp. Constantinus ad Christianam religionem transiverit, ea de re pro virili parte pauca dicam.

Κεφ. Β΄.

Τίνα τρόπον ὁ βασιλεὺς κωνσταντίνος ἐπὶ τὸ χειριστῶν ἐλήλυθε.

CAPUT II.

Quæ ratione Imp. Constantinus ad Christianam religionem se contulit.

ΗΝΙΚΑ Διοκλητιανός, καὶ Μαξιμιανός ὁ ἐκκλησιῶν Ἐργετῶν, ἐκ συνθέματῶν

ΟRDIAR portò ab iis temporibus, quib⁹ Diocletianus & Maximianus

A iij

cognomento Herculius, Imperio deposito, ex compacto privatam vitam amplexi sunt: Maximianus verò is, qui Galerius cognominatus est, & qui cum iisdem illis imperaverat, in Italiam profectus, duos Caesares, Maximinum in Oriente, Severum in Italia constituit. In Britannia verò Constantinus creatus est Imperator, in locum patris sui Constantii, qui primo ducentesimo ac septuagesimo primæ Olympiadis anno, ante diem octavum Calend. Augusti è vivis excelsit. Romæ deniq; Maxentius Maximiani Herculii filius, tyrannus potius quàm Imperator à Prætorianis militibus levatus est. Qua occasione Herculius, recuperandi imperii cupiditate raptus, Maxentium filium suum conatus est interficere. Sed tum quidem milites, quo minus id perficeret oblitere. Postea verò Tarfi in Cilicia extremum diem obiit. Severus autem Cæsar, à Galerio Maximiano Romam missus ad comprehendendum Maxentium, militum suorum proditione interemptus est. Postremo Galerius Maximianus, totus imperii clavum regens abivit è vita, cum Licinium prius Imp. creavisset, veterem amicum & contubernalem suum, qui ex Dacia erat oriundus. Interea Maxentius Romanos gravissimè oppressit, tyrannum se potius erga illos quàm Imperatorem gerens. Nam & ingenuorum hominum uxores impudentissimè constubabat, & plurimos civium indictâ causâ perimebat, aliaq; id genus facinora perpetrabat. Quibus compertis, Imp. Constantinus Romanos jugo tyrannicæ servitutis liberare studuit. Statimq; sollicitè cœpit inquirere, qua ratione tyrannum oppressurus esset. Hujusmodi sollicitudine distractus, perpendebat animo, quemnam sibi Deum ad hoc bellum adiutorem vocaret. Venitq; illi in mentè, Diocletianum quidem, qui gentilium deos impensè coluisset, nullum ex eo fructum percepisse: Constantium verò arpentem suum, qui à Græcorum superstitione alienus fuisset, vitam longe feliciorè traduxisse. Porro dum in tam ancipiti deliberatione versatur, fortè illi cum militibus iter facienti, admirabilis quædam & quæ omnem dicendi vim superat visio oblata est. Horis enim meridianis, cum jam dies vergeret in vespèrum, lucis columnâ instar crucis in cœlo videt, cui inscripta erant hæc verba: *In hoc vince.* Hujusmodi signo statim obstupefactus est Imperator. Nec jam suis

Α τὴν βασιλείαν ἀπαθέρηροι, τὸν ἰδιωτικὸν ἐπα-
 νείλοντο βίον. καὶ μαξιμιανὸς ὁ ἐπικληθεὶς γα-
 λερῖος, ὁ συμβασιλεύσας αὐτοῖς, ἐπὶ τὰς ἰ-
 ταλίας, δύο κατέστησε καίσαρας, μαξιμῖνον
 μὲν ἐν τοῖς κῆτρῳ ἑσάν, σεβήρον δὲ ἐν τοῖς κῆ-
 τρῳ ἰταλίαν· καὶ ἵστας βρετανίας κωνσταντῖνον
 ἀνηγορεύθη βασιλεὺς, εἰς τόπον κωνσταντῖνος
 πατρὸς αὐτοῦ, τεθνηκότος πατρὸς αὐτοῦ ἐνιαυτοῦ
 τῆς διακοσιοστῆς ἑβδομηκοστῆς περὶ τῆς ὀλυμ-
 πιάδος, τῆς ὀκτακτῆς ἐκατοστῆς ἑβδόμης μὲν
 ἐν Ῥώμῃ, καὶ τῆς ἑξήκοντος ἑξακτοῦ ἑβδόμης
 ἐν τῷ ἑσάν. ὁ γὰρ μαξιμιανὸς τῆς ἐρκυλίας,
 ἤρθη τυραννῶν μάλλον ἢ βασιλεύς· ἐν τέτων
 ὁ ἐρκυλῖος εἰς ἐπιθυμίαν πάλιν βασιλείας
 δευθεῖς, ἐπεχείρησεν ἀπολέσαι τὸν υἱὸν μαξιμῖ-
 νου· ἀλλὰ τῆς μὲν ποιοῦσας τῶν ἑσάν
 τῶν διεκωλύθη. ὕστερον δὲ ἐν ταρσῶν τῆς κιλικίας
 ἐτελεύτησεν τὸν βίον σεβήρον, ὁ καίσαρ τῶν
 γαλερῖος μαξιμῖνος παρεμφθεῖς εἰς τὴν Ῥώμην
 ἐπὶ τῆς μαξιμῖνος σύλληψιν ἀνῆρθε, τῶν ἑσάν
 τῶν πατρὸς αὐτοῦ καὶ τὰ τελευτήσας
 πάλιν μαξιμιανὸς ὁ γαλερῖος πατρὸς αὐτοῦ
 τελευτήσας, λικίνιον πατρὸς αὐτοῦ βασιλέα κατέστη-
 σας· ὁ δὲ ἐν παλαιῶν χρόνων συσεβασίως
 αὐτοῦ καὶ φίλος, ἀπὸ δακτύλου ὀρμώμενος, μα-
 ξιμῖνον καὶ κακῶς ἰσὺς Ῥωμαῖος ἐπέπεσε, τυραν-
 νικῶν μάλλον ἢ βασιλικῶν τρόπῳ χρωμένῳ
 καὶ αὐτῶν μοιχεύων αἰσίδα τὰς τῶν ἐλδ-
 θέρων γυναικας, καὶ πολλὰς αἰμαρῶν, ἔποιων
 τὰ τέτοις ἀκόλῃσιν· τῆς γὰρ ὁ βασιλεὺς
 κωνσταντῖνον, ῥύσασθαι Ῥωμαῖος τῆς ὑπὸ αὐτὸν
 δουλείας ἐσπείδαζεν. εὐθύς τε Φροσίδας ἐτί-
 δεξ, τίνα τρόπον κατέλοι τὸν τυραννῶν· καὶ ὡς ἦν
 ἐν τηλικαύτῃ Φροσίδῃ, ἐπενόξ τίνα θεὸν ἐπι-
 κερῶν παρὸς τὴν μάχην καλέσει. καὶ νομῖν ἵ-
 ἐλαμβανεν, ὡς ἐδὲν ὠναντῶν πρὸς διοκλητιανόν,
 Δ πρὸς ὁδοῦ ἑλλήνων θεὸς διακείμενοι, ἤνευσεν τε ὡς
 ὁ αὐτὸς παλῆς κωνσταντῖνος ἀποσεραφεῖς τὰς ἑλ-
 λήνων θρησκείας, εὐδαιμονέσων τὸν βίον διή-
 γαγεν. ἐν τοιαύτῃ τοίνυν ἀμφισβήτησιν τυ-
 χάνοις, καὶ πρὸς αἰμα τοῖς σεβασίως ὁ δὲ εὐνοῖς
 σωέσθαι θαυμασίῳ καὶ λόγῳ κρείττονος θαύσα-
 σθαι. πρὸς γὰρ μεσημεριανῆς ἡλίας ὥρας, ἠδὲ τῆς ἡ-
 μέρας ἀποκλινέσθαι, εἶδεν ἐν τῷ ἑσάν ἑσάν
 φῶς σαυροειδῆ, ἐν ᾧ γράμματα ἦν λέγοντα,
 ἐν τέτων νικῶν. τῆς φανερῶς σημείον, τὸν βασι-
 λέα δὲ ἐπληθῆν αὐτὸς τε τοῖς οἰκείοις (χρῆσθαι

ἀπιστῶν ὀφθαλμοῖς, ἡρώτα καὶ οὐ παρέν-
 τας, εἰ καὶ αὐτοὶ τῆς αὐτῆς διπολεύσαν ὄψεως.
 τῷ δὲ συμφωνησάντων, ἀνερρώωντο μὲν ὁ βα-
 σιλεὺς ἐπὶ τῆ θείᾳ καὶ θαυμαστῇ φανασίᾳ. νυκ-
 τὸς δὲ ἑπιλαβέσσης, καὶ τὰς ὑπνεὺς ὄρα τὸν χει-
 ρὸν λέγοντα αὐτῷ, κατασκευάσαι καὶ τὸν τύ-
 πον τοῦ ὀφθαλμοῦ σημεῖον, καὶ τὰ τῶν καὶ τῶν
 πολέμιων, ὡς ἐτοίμω κερεῖσθαι τροπαίῳ. τὰ
 τῶν περὶ αὐτῶν χριστιανῶν, κατασιδασθῆναι μὲν
 τὸ σαυροειδὲς τροπαίον, ὁ μὲν χριστιανῶν βα-
 σιλεῖσι φυλάττειν. (Ὡς περὶ θυμῆ δὲ μείζον
 νι περὶ τὰς προαξίαις ἐχώρη. Συμβάλων τε
 αὐτῶν περὶ τῆς ῥώμης περὶ τὴν καλεσμένην
 μιλίαν γέφυραν κινῶ, μαζεντῆν εἰς τὴν πο-
 ταμὸν διποπιγένη. Ἰὼ δὲ τὸ ἐδομον
 ἐτῶν τῆς βασιλείας αὐτῆς, ἠνίκα τὴν καὶ μα-
 ζεντῆν ἤραθον κινῶ. καὶ ταῦτα λικίνιος τῶν συμ-
 βασιλέων αὐτῶν, τῶν καὶ γάμερος αὐτῶν τυγ-
 χάνοντι. Ἐπὶ τῇ ἀδελφῇ αὐτῶν κωνσταντίᾳ,
 καὶ τὴν ἐφ' αὐτὴν διάγοντι, αὐτὸς διπολεύσας
 τῶν κληρικῶν ἐνεργειῶν τοῦ θεοῦ, χαριστή-
 ρια τῶν ἐνεργητῶν προσέφερε. τὰ πάντα δὲ ἰὼ ἀνεῖ-
 ναι τὰς χριστιανῶν τοῦ διώκεσθαι, καὶ τὰς ἐν ἔξο-
 ρίᾳ ὄντας ἀνακαλεῖσθαι. τὰς δὲ ἐν δεσμωτηρίῳ,
 ἀφίεσθαι, καὶ τοῖς δημοφίλοισιν αὐτῶν τὰς ἐστίας
 διποκασίεσθαι. τὰς τε ἐκκλησίας ἀνώρθαι, καὶ
 πάντα ἐποιήσων περὶ θυμῆ πολλῇ. ἐν τῇ
 τῷ καὶ διοκλητιανῶς, ὁ τὴν βασιλείαν διποτέ-
 μῃ, ἐν σαλῶνι τῆς δαλματίας ἐτελεύτησα.

A ipse oculis satis fidens, interrogavit eos,
 qui aderant, num & ipsi idem signum vi-
 densent. Quibus idem sibi quoque visum
 esse testantibus, Imp. quidem confir-
 matus est divina illa ac mirabili visione.
 Nocte vero superveniente Christum in
 somnis vidit, jubentem ut signum instar
 ejus, quod viderat, fabricaretur, eo que
 tanquam certissimo adversus hostes
 trophæo uteretur. Hoc inductus oracu-
 lo, trophæum ad crucis similitudinem
 construi jubet, quod etiamnum serva-
 tur in palatio. Deinceps vero majore
 fiducia animi rebus agendis incubuit.
 Et cum hoste congressus, ad portas ur-
 bis Romæ circa Mulvium pontem vi-
 ctoriam retulit, demerito extincto; in
 amne Maxentio. Septimus hic erat Im-
 perii ejus annus, cum de Maxentio vi-
 ctoriam reportavit. Post hæc cum Li-
 cinius ejus collega, quem etiam sibi ge-
 nerum adsciverat data illi in conjugem
 sorore sua Constantia, in Oriente mo-
 raretur, ipse tot tantisque acceptis à Deo
 beneficiis, auctori suo gratias retulit.
 Christianos siquidem persecutione li-
 beravit: exules ab exilio revocavit:
 carceribus inclusos dimitti, proscrip-
 tis bona sua restitui iussit. Ad hæc Eccle-
 sias reparare aggressus est, eaq; cuncta
 maximâ cum animi alacritate gessit.
 C Sub idem tempus Diocletianus, qui se
 principatu abdicaverat, Salonæ, quæ ci-
 vitas est Dalmatiæ, è vivis excessit.

CAPUT III.

Quomodo dum Constantinus res Christiano-
 rum amplificaret, Licinius ejus collega eos-
 dem persecutus sit.

ET Constantinus quidem Imp. Chri-
 sti religionem amplexus, cuncta a-
 gebat tanquam Christianus: Ecclesias
 construens, easque magnificis exor-
 nans donariis: gentilium autem tem-
 pla claudens ac diruens, & statuas in il-
 lis positas publicans. Licinius vero ejus
 collega, gentilium erroribus implica-
 tus, oderat Christianos. Et palam qui-
 dem persecutionem adversus eos con-
 citare minimè audebat, metu principis
 Constantini. Multis tamè occultè strue-
 bat insidias. Tandem vero eos aperto
 Marte persequi aggressus est. Atq; hæc
 quidem persecutio localis fuit. In iis e-
 nim duntaxat partibus grassata est, quæ
 sub ditione erant Licinii. Hæc & ejus-
 modi alia tyrannicè gerens Licinius,
 Constantinum haudquaquam latuit.

Κεφ. γ.

Ὡς κωνσταντῖνος τὰ χριστιανῶν ἀπέχεσθαι, λικίνιος δὲ συμβα-
 σιλέων αὐτῶν, χριστιανῶν ἐδίωκεν.

ΑΛΛὰ κωνσταντῖνον μὲν ὁ βασιλεὺς τὰς
 χριστοῦ Φρονῶν, πάντα ὡς χριστιανὸς ἐ-
 πείθετο, ἀνεγείρων τὰς ἐκκλησίας, καὶ πολυ-
 τελέσι μὲν ἀναθήμασιν, ἐν δὲ τῶν ἐλλήνων
 ναῶν κλείων καὶ καθαιρῶν, καὶ δημοσιέων
 τὰ ἐν αὐτοῖς ἀγάλματα. λικίνιος δὲ ὁ συμ-
 βασιλέων αὐτῶν, τὰς ἐλλήνας ἐχὼν δόξας,
 ἐμίση χριστιανῶν. καὶ διωγμὸν μὲν περὶ
 φανῆ, φόβῳ τῆ βασιλείως κωνσταντῖνος, κινῶν
 ὑπερέλλετο. λεληθότως δὲ πολλὰς ἐσκιδ-
 ωρεῖτο. περὶ ὧν καὶ φανερώς αὐτῶν βλά-
 πειν ἐπέχεσθαι. καὶ γένοιτο οὐδὲ ὁ διωγμὸς το-
 πικός. ἐνθα γὰρ λικίνιος, ἐκεῖ μόνον ἐγέ-
 νετο. ἐπεὶ δὲ ταῦτα τε καὶ ἄλλα τυραννικῶς
 ποιῶν, ἐδάμωσεν κωνσταντῖνον ἐλάττανεν,

Quem cum idcirco gravissimè comotum esse intelligeret, purgare se apud illum instituit. Et blandis assentionibus eum delinens, simulate amicitie cum eo fœdus pepigit, identidem jurans se nihil unquam tyrannicè moliturum. Sed juramenti conjunctum erat perjurium. Nunquam enim nec à tyrannicis adversus Constantinum machinationibus, nec à persecutione Christianorum abstinuit. Quippe lege lata, Episcopus ad gentium ædes vetuit accedere, ne scilicet Christianorum religio hujusmodi obtentu propagaretur. Eratq; hæc persecutio aperta simul & occulta. Nam verbis quidem dissimulabatur: re ipsa verò erat manifestissima. Hi enim, qui persecutioni subjacebant, intolerabilia mala tum in bonis, tum in corporibus suis perpetiebantur.

CAPUT IV.

Qualiter inter Constantinum & Licinium, bellum propter Christianos exortum est.

HAS ob causas, Constantinus Imp. adversus Licinium gravissima indignatione exarsit: ruptoque simulate amicitie fœdere, hostes sibi mutuo facti sunt. Nec longo post tempore bello se invicem appetierunt. Multisque præliis terra mariq; confertis, tandem ad Chrysolim Bithyniæ, quod navale est Chalcedonensium, devictus Licinius, Constantino se dedit. Porro Constantinus captum tractavit humanissime: nec ullo affectum supplicio, Thesalonice quietè & pacatè degere præcepit. At ille cum aliquantisper quievisset, collectis postea quibusdam barbaris, cladem suam rescire ac bellum reparare conatus est. Quo comperto, Constantinus eum necari mandavit: ejusque jussu Licinius est occisus. Ita Constantinus totius orbis Romani imperium adeptus, & Imp. atq; Augustus appellatus, denuo ad res Christianorum amplificandas studium suum contulit. Quod quidem variis modis ab illo est præstitum: adeo ut ejus operâ res Christianorum in summa pace ac securitate essent. Verùm hujusmodi pacem intestinum inter Christianos bellum continuo excepit. Quodnam verò fuerit hoc bellum, & unde initium acceperit, deinceps pro viribus exponam.

A ἔγω τε ἐπὶ τούτοις χαλεπαίμονα, πρὸς ἀπολογίαν ἐπέπετο. καὶ θεραπέων αὐτὸν πλάσῃ φιλίαν ἐσπένδστο, πολλὰς ὀρκὰς ὀμνύς, μηδὲν τυραννικὸν φρονησῆν ποτέ. ἅμα τὲ ὀμνύς, καὶ Ἰπποκῶν. ἐγὼ μετεπίθετο τῷ φρονεῖν τὰ τυραννικά, καὶ τῷ χριστιανῶν κινεῖν διαγμὸν. νόμῳ γὰρ ἐκέλευσε, τὸς ἐπισκόπους μὴ φοιτᾶν παρὰ ἑλλησι, ὡς αὐτὸν μὴ ἔχοι πρὸς φασίαν ἀξέειχτα χριστιανῶν. ἦν ἡ δὲ διωγμὸς Ἰουλιανῶν ἐν ταύτῳ, καὶ ἀπέρρητος ἐκρύπτετο τε πάλῳ, καὶ ἐργῶ ἡ φανερὸς ἀνήκεσα γὰρ οἱ διωκομένοι, εἰς τε τὸ σῶμα, καὶ εἰς τὰ χρήματα ἔπαχον.

Κεφ. Δ'.

ὅτι πάλιν μεταξὺ κωνσταντίνου καὶ λικίνου διὰ χριστιανῶν ἐγένετο.

EΚ ἡ τούτου, πρὸς ἀπέχθειαν μεγίστην τὸν βασιλεῖα κωνσταντίνου ἐκίνησεν. ἦσαν τε πολέμιοι, διακοπέισις αὐτοῖς τῆς ἐπιπέδου φιλίας. ὅτι εἰς μακρὰν τε εἰς τὸ πολεμῆν ἀλλήλους ἐτεράπησαν. καὶ πολλῶν γρομένων συμφορῶν ἐκτὴ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν, τέλος πρὸς χρυσοπόλιν τῆς βιθυνίας, ἐπίνειον ἡ τούτου τῆς χαλκηδόνος ἐστίν, ἠπήθει δὲ δὲ δὲ αὐτὸν. (ὄντα οὐκ συλλαβῶν φιλιανθρωπείῃ). καὶ κίενη μὴ ἐδαμῶς, οὐκ εἶν ἡ τὴν θεσσαλονικὴν πρὸς ἐτάξεν ἡσυχάσεια. ὁ δὲ πρὸς ὀλίγον ἡσυχάσας, ὑπερον βαρβάρους πᾶς σωμαγαγῶν, ἀναμαχέσασθαι τὴν ἦσαν ἐσπένδαζεν. τούτου γινέσθαι βασιλεῖς, ἀναρεθῆναι αὐτὸν πρὸς ἐτάξεν. καὶ κελύσαντος αὐτὸν ἀντιθέτη. κωνσταντίνου τόνου πάντων γρομένων ἐγκερατῆς, αὐτοκράτωρ τε βασιλεῖς ἀναδειχθείς, τὰ χριστιανῶν αὐτοῖς αὐξεν ἐσπένδαζεν. ἐπὶ δὲ τὸ διαφόρως, καὶ ἡ ἐν βαθείᾳ εἰρήνῃ τὰ τῷ χριστιανισμῷ δι' αὐτόν. ἀλλὰ δὲ τὴν τηλικαύτην εἰρήνην ἐμφύλιου τῶν χριστιανῶν πόλεμος διαδέχεσθαι. πῶς ἡ ἡσυχία, καὶ ὅπως ἔλαβε τὴν δόξαν, ὡς οἶον τε δηγήσομαι.

Κεφ. Ε΄.

Περί τῆς ἀρεῖς κατὰ ἀλέξανδρον τὸν ἐπίσκοπον Φιλονεικίας.

Μετὰ πέντερον τὸν γηρόμυρον ἐπίσκοπον ἀλεξανδρείας, τὸν καὶ ἐπὶ διοκλητιανῶ μαρτυρησάντα, διαδέχεσθαι τὴν ἐπισκοπὴν ἀχιλλᾶς. καὶ Ἰάχιλλα, ἀλέξανδρον ἐπὶ τῆς μνημονοθεΐσης εἰρήνης. καὶ ἀδέεσερον διαγωνιστὴν ἐκκλησίαν συσκευάζει καὶ ποτε παρόντων τῶν ὑπ' αὐτῶν πρεσβυτέρων ἐ τῶν λοιπῶν κληρικῶν, φιλομότερον περὶ τῆς ἀγίας τριάδος, ἐν τριάδι μονάδα εἶναι φιλοσοφῶν, θεολογεῖ. ἀρεῖα δ' ἐπεπρεσβύτερος τῶν ὑπ' αὐτῶν ταπεινομένων, ἀντὶς ἐκείνοις τῆς διαλεκτικῆς λέξεως, οἰόμενος τὸ σαβελλίαν τε λίβου δόγμα εἰσηγεῖσθαι τὸν ἐπίσκοπον, ἐκ φιλονεικίας καὶ διάμετρον εἰς τὸ ἐναντίον τῆς τε λίβου δόξης ἀπέκλινε, καὶ ὡς ἐδόκει, γοργῶς ὑπαπήνισσε πρὸς τὰ σαβελλίαν ἐπισκοπῆς λέχθαι καὶ φησὶν, εἰ ὁ πατήρ ἐγέννησε τὸν υἱόν, δεχθὴν ὑπάρξενος ἔχει ὁ γυννηθεῖς καὶ ἐκ τῆς δόξης, ὅτι ὡς ὅτι οὐκ ἔστι ἄκολλητα τε εἰς ἀνάγκης, εἰς ὅσα ὄντων ἔχειν αὐτὸν τὴν ὑπόστασιν.

A

CAPUT V.

De Arii adversus Alexandrum Episcopum contentione.

POST PETRUM Alexandrinæ urbis Episcopum, qui Diocletiano regnante martyrium consummavit, Achilles Pontificatum ejus loci suscepit. Huic deinde successit Alexander, reddita jam Christianis pace, quam supra commemoravimus. Hic ergo securius degens, Ecclesiam suam gubernabat. Forte quodam die, presentibus suis presbyteris una cum reliquo clero, de sacrosanctæ Trinitatis mysterio ambitiosius disputans, in Trinitate esse docebat unionem. Arius vero unus è numero presbyterorum, qui Alexandro parebant, vir artis dialecticæ minimè ignarus, ratus Episcopum Sabellii Libyci dogma inducere, ad opinionem, quæ cum Sabellii dogmate ex adverso pugnat, contentionis studio deflexit, usque, quæ ab Episcopo dicta fuerant, acerbius, ut videbatur, occurrit, ita disputans. Si pater genuit filium, existendi initium habet is, qui genitus est. Ex quo manifestè liquet, fuisse aliquando tempus, cum non esset filius: & necessario conficitur, eundem ex nihilo subsistere.

B

C

Κεφ. ς΄.

Ὅτι ἐκ τῆς φιλονεικίας ἀρχὴν διαίρεσιν ἢ ἐκκλησίᾳ ἔλαβεν καὶ ἀλεξανδρῶν ἢ ἀλεξανδρείας, καθεστὴν ἀρεῖον, καὶ τῶν αὐτῶν.

Τὰ ὅσα τῶν καινοπρεπέλων συλλογισμάτων, ἀναρρήσιμα εἶναι πολλὰς πρὸς τὸ ζήτημα. καὶ ἀνάπτεσθαι διὰ μικροδωπηθῆσθαι μέγα πῦρ, δεξαμένον τε τὸ κακὸν διὰ τῆς ἀλεξανδρείαν ἐκκλησίας, διέτρεχε τὴν σύμπασαν αἰγυπῖον τε ἐκ λιβύην, καὶ τὴν ἀνω θηβαΐδα ἢ ἠδὲ καὶ ἡλίαν λοιπὰς ἐπενέμετο ἐπαρχίας τε καὶ πόλεις. Συνελαμβάνοντ' τῆς ἀρεῖας δόξης, πολλοὶ μὲν καὶ ἄλλοι, μάλιστα Ἰούσεϊα αὐτῆς ἀντίχετο, ἔχοντ' ὁ καισαρεὺς, ἀλλ' ὁ πρεσβύτερος μὲν τῆς βηρυλίαν ἐκκλησίας ἐπισκοπῶν, τότε ἦ τῆς ἐν βιθυνίᾳ νικομηδείας τὴν ἐπισκοπὴν ὑποδύς ταῦτα ἀκίμων ἐδεδῶν τε γηρόμυρα ὁ ἀλέξανδρος, πρὸς δεξιὴν εἰσάπτεσθαι. καὶ συνέδριον πολλῶν ἐπισκοπῶν καθίστας, τὸν μὲν ἀρεῖον, καὶ τὰς λοιπὰς δεχομένους τὴν δόξαν αὐτῶν καθεστῆναι. γράφει ἰ τοῖς καὶ πόλιν, τοιαύδε.

CAPUT VI.

Quomodo ex contentione ortum est in Ecclesia dissidium; & quomodo Alexander Alexandria Episcopus Arii sectator esq; ejus deposuit.

HÆC ille novis atq; inauditis assertionibus cum ita conclusisset, multos ad eam quæstionem excitavit. Atq; ex modica scintilla magnum subito exitit incendium. Ortum quippe ab Alexandrina Ecclesia malum, per universam Egyptum & Libyam ac superiorem Thebaidem pervasit: tandem vero reliquas provincias ac civitates depastum est. Potro opinioni Arii complures quidem alii favēbant: sed præ cæteris eam tuebatur Eusebius, non ille quidem Cæsariensis, sed alter, qui cum ante Berytiorum fuisset Episcopus, tunc temporis ad Nicomediam, quæ in Bithynia est, pontificatum irrepsit. Quæ cum audiret acerneret Alexander, gravi exarsit ira: & collecto multorum Episcoporum Concilio, Arium & reliquos, qui sententiam ejus amplectebantur, gradu movit & Episcopis per singulas urbes constitutis scripsit in hunc modum.

B

Epistola Alexandri Episcopi Alexandria. A

Επιστολή ἀλεξάνδρου ἀλεξανδρείας.

Dilectis & charissimis ubiq; Catholice Ecclesie comministris, Alexander in Domino salutem. Cum unum sit Catholice corpus Ecclesie, mandatumque sit in sacris literis, ut pacis & concordie vinculum conservemus, consentaneum est, ut quæcunque apud singulos geruntur, nobis invicem per literas significemus: quo scilicet seu patiente, seu gaudente uno membro, ipsi vicissim aut compatiatur, aut collatentur. In nostra itaque parocchia extiterunt nuper homines iniqui & hostes Christi, docentes defectionem ejusmodi, quam jure quis praviam ac prænantiam Antichristi appellaverit. Ac volueram equidem hoc quidquid est silentio involvere, ut malum intra ipsos apostatas clausum confunderetur, ne forte in alia transgressum loca, simpliciorum hominum aures contaminaret. Sed quoniam Eusebius is, qui nunc est Nicomediae, res Ecclesie ex nutu suo pendere existimans, eo, quod relicta Berytiorum Ecclesia ad Nicomediensem Episcopatum nullo ulciscente, impune transgressus est, horum Apostatarum patrocinium suscipit, & literas quaquaversus ausus est scribere, commendans illos, ut imperitos homines ad pestimam Christoque infensam hæresim traducat: necessarium duxi silentium abrumpere, utpote sciens id quod in lege scriptum est, vobisque omnibus renuntiare, quo & Apostatas ipsos & infelicissima erroris illius verba cognoscatis, ac si forte Eusebius scripserit, ei minime attendatis. Pristinam enim malevolentiam suam, quæ longinquitate temporis jam oblivioni ac silentio tradita videbatur, per istos renovare nunc studens, simulat quidem se eorum causa literas scribere: re ipsa tamen declarat, se sua causa laborantem id agere. Eorum porro, qui ab Ecclesia defecerunt hæc sunt nomina. Arius, Achilles, Aithales, Carpones, alter Arius, Sarmates, Euzojus, Lucius, Julianus, Menas, Helladius, Gajus: cumque his Secundus ac Theonas, qui olim Episcopi sunt appellati. Ea verò, quæ sine ulla scripturarum auctoritate commenti temere effutiunt, sunt hujusmodi. Deus, inquit, non semper fuit pater, sed tempus extitit, cum Deus minimè esset pater. Verbum Dei non semper fuit, sed ortum est ex nihilo. Deus enim qui est, illum, qui non erat, ex eo, quod non est, procreavit.

Τοῖς ἀγαπητοῖς καὶ φιλοῦσι συλλειτουργοῖς τοῖς ἀπαισυχῆ τ' καθολικῆς ἐκκλησίας, Ἀλεξάνδρῳ ἐν κυρίῳ χαίρων. Ἐνὸς σώματος ὄντος τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, ἐν ὁλῆς τε ἔσσης ἐν ταῖς θείαις γραφαῖς, τηρεῖν σύνδεσμον τῆς ὁμοιοῦσας καὶ εἰρήνης, ἀκόλαστον ἐστὶ γράφειν ἡμᾶς, καὶ σημαίνει ἀλλήλοις τὰ πάρε' ἐκάστος γινώσκοντα, ἵνα εἴτε πάρε' εἴτε χαίρει ἐν μέλλῳ, ἢ συμπάσχωμεν, ἢ συχαίρωμεν ἀλλήλοις ἐν τῇ ἡμέτερα τοῦτω παροικίᾳ. Ἐξήλθον νῦν ἄνδρες πῶδάνομοι καὶ χριστομάχοι, διδασκόντες ἀποστασίαν, ἡ εἰκότως αἴτιος ἀπεθρομον τῶ ἀληθείας νομίσθε καὶ καλέσθε καὶ ἐξολόμην μὴ σιωπῆ πῶδ' εἶναι τὸ τοῖσ' ἴσως ἐν τοῖς ἀποστασίαις μόνοις ἀναλωθῆ τὸ κακόν, καὶ μὴ εἰς ἑτέρας τόπους διαβαῖν, ῥυψώσινων ἀπεθρομῶν τὰς ἀκοάς· ἐπεὶ δὲ ἡ εἰσέδει ὄντι ἐν τῇ νικομηδείᾳ, νομίσσας ἐπ' αὐτῶν κείσθαι τὰ τῆς ἐκκλησίας, ὅτι κατὰ λέξιν τὴν βηρυλίον, καὶ ἐποφθαλμίσας τῇ ἐκκλησίᾳ νικομηδεῶν, ὅσα ἐκ δ' ἐδέχθη καὶ αὐτῶν παροικία καὶ τέτων τῶν ἀποστασίων, ὅτι γράφειν ἐπεχείρησε πάντας, σιωπῶν αὐτῶν, εἴπως ὑποσύρη πᾶς ἀγνωστῶν, εἰς τὴν ἐχάτην καὶ χριστομάχον ἀίρεσιν ἀνάγκην ἔχον, εἰδὼς τὸ ἐν τῶ νόμῳ γεγραμμένον, μηκέτι μὴ σιωπῆσαι, ἀναγγεῖλαι ἡ πάσιν ὑμῖν, ἵνα γνώσκῃτε τὰς ἀποστασίας ἡμοῦν, καὶ τὰ τῆς ἀίρεσως αὐτῶν δύσνηρα ῥημάτια, καὶ εἰὰ γράφειν εἰσέδει, μὴ πῶσ' ἐχέη τὴν πάλαι γὰ αὐτῶν κακόν οἰαν τὴν χρόνῳ σιωπῆσῃσαν, νῦν διὰ τέτων ἀνανεῶσαι βελόμην, (χημαίσις) μὴ ὡς ὑπὲρ τέτων γράφων. ἔργῳ ἡ δεικνύσῃ, ὡς ὅτι ὑπὲρ αὐτῶν πῶδ' ἔσθαι, τέτο ποιεῖ ὁ μὴ ὄντων ἀποστασίων γινώσκοντες εἰσιν, ἀρειῶν, ἀχιλλῆας, ἀειβαλῆς καὶ καρπῶνης, καὶ ἑτεροῦ ἀρειῶν, καὶ σαρμάτης, καὶ εὐζοῖ, καὶ λῆκι, καὶ ἰελιανός, καὶ μινῶς, καὶ ἰλλαδίου, καὶ γαίου, καὶ σὺ αὐτοῖς σεκοῦν καὶ θεωνῶς, οἱ ποτε λεχθέντες ἐπίσκοποι ποῖα ἡ πάρε' ἀποστασίας ἐφ' ὁρῶντες λαλῶσιν, ἐστὶ ταῦτα· ὅσα αἰεὶ ὁ θεός, παλῆς ἡ. ἀλλ' ἡ ὅτε ὁ θεός, παλῆς ὅσα ἦν ὅσα αἰεὶ ἦν ὁ τῶ θεῶ λόγῳ, ἀλλ' ἔξ ὅσα ὄντων γέγονεν. ὁ γὰρ ὁ θεός, τὸν μὴ ὄντα ἐν τῶ μὴ ὄντι πῶσ' οἰκεῖ.

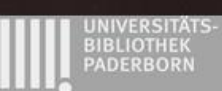
bonum: & alibi, ex utero ante luciferum genui te. Aut quomodo substantiâ dissimilis est patri, cum sit imago perfecta & splendor patris: cumque ipse dicat, Qui vidit me, vidit patrem. Quod si filius ratio Patris est ac sapientia, quomodo fuit tempus cum non esset? Perinde enim est ac si dicerent, Deum aliquando rationis & sapientiæ expertem fuisse. Quomodo mutationi conversionique obnoxius sit, cum de se ipse dicat, Ego in Patre & Pater in me: & alibi, Ego & pater unum sumus. Per Prophetam vero multo ante pronuntiaverit: videte me, quod ego sum & non mutor. Ac licet quis hoc dictum ad Patrem ipsum referre possit, aptius tamen fuerit nunc de filio dictum accipere: eo quod cum homo factus sit nequaquam est immutatus, sed ut ait Apostolus, Jesus Christus heri & hodie idem ipse & in secula. Quidnam vero eos impulit, ut dicerent illum propter nos factum esse, cum Paulus utique dicat: Propter quem omnia & per quem omnia? De blasphemia vero illa qua dicunt Patrem non perfecte cognosci à filio, nemini mirum videri debet. Nam cum semel Christo bellum indixerint, spernunt quoque verba ipsius Domini dicentis: ut cognoscit me pater, & ego cognosco Patrem. Proinde si ex parte tantum filium cognoscit pater, palam est quod & filius ex parte cognoscit Patrem. Quod si hoc dicere nefas est, & si pater perfecte novit filium, perspicuum est quod quemadmodum pater verbum suum cognoscit, ita & filius novit patrem suum cujus est verbum. Ac nos quidem hæc dicentes, & sacras Scripturas replicantes, sæpe numero eos convicimus. Verum illi tanquam chamaeleontes, subinde mutati sunt, dum student sibimetipsis privatim vindicare id quod scriptum est: impius cum in profundum malorum gurgitem venerit, spernit. Multæ quidem ante illos hæreses extiterunt, quæ plusquam decebat ausæ, in extremam dementia prolapsæ sunt. Isti vero divinitatem verbi cunctis sermonibus suis subvertere moliti, effecerunt quantum quidē in se est, ut priores hæreses illæ, juxta esse viderentur, quippe qui ad Antichristum propius accedant. Quamobrè abdicati sunt ab ecclesia, & anathemate percussi. Ac dolore quidē afficimur ob exitum illorum, ideò præsertim quod cum ecclesiæ doctrinam olim perceperint: nunc ab ea deteiverunt. Nequaquam tamen magnopere

A ἀγαθόν. κ' ἐκ γαστρὸς πατρὸς φέρεται ἐγέννησάσθαι; ἢ πῶς ἀνόμοιοι τῇ οὐσίᾳ τῶ πατρὸς, ὁ ὢν εἰκὼν τελεία κ' ἀπαύγασμα τῶ πατρὸς, κ' λέγων, ὁ ἐμὲ ἰσορακῶς, ἰώρακε τὸν πατέρα. πῶς ἴδι λόγῳ κ' θεοῖα ἐστὶ τῶ θεῷ ὁ υἱός, καὶ ποτὲ ὅτε εἶπεν καὶ ἴσον γένεσθαι αὐτὰς λέγειν, ἀλογον καὶ ἀσοφον ποτὲ τὸν θεόν. πῶς ἴτερος ἢ ἀλλοιωτός, ὁ λέγων δι' ἑαυτῆ, ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ, κ' ὁ πατήρ ἐν ἐμοί, κ' ἐγὼ κ' ὁ πατήρ ἐν ἑσμῶν. διὰ τῶ παρρησίας, ἰδέσθαι με ὅπως εἶμι, κ' εἶδον ἡλλοίωμαι. εἰ ἴδι κ' ἐπ' αὐτὸν περὶ τὸν πατέρα τὸ ῥητὸν δυνάμει ἀναφέρειν, ἀλλὰ ἔ

B ἀρμοδιώτερον ἀνείη πατὴρ τῶ λόγου καὶ λεγόμενον, ὅτι κ' ἡρόδοτος ἀνθρώπων εἶδος ἡλλοίωται, ἀλλ' ὡς ὁ δόξασθαι, ἰσοῦς χρεῖος χρεῖος κ' σήμερον ὁ αὐτός, κ' εἰς τὰς αἰῶνας. ἢ ἴδι ἀρετῆ εἰπεῖν αὐτὰς ἐπίσειεν, ὅτι δι' ἡμᾶς γέγονε, καί οἱ τῶ πατρὶ γραφῶν, δι' ὅν τὰ πάντα, καὶ δι' ἑτὰ πάντα; παρὲν οὐκ ἔβλασφημῆν αὐτὰς, ὅτι εἰδὸς τελείως ὁ υἱός τὸν πατέρα, ἔδει θαυμάζειν. ἀπαξ γὰρ παρρησιαί κ' χρεῖομαχίαν, παρρησίας κ' τὰς φωνὰς αὐτῶ τῶ κυρίου λέγοντι, κατὰ τὴν γνώσιν με ὁ πατήρ, καὶ γὰρ γνώσκω τὸν πατέρα. εἰ μὲν οὖν ἐν μέρεσιν γνώσκει ὁ πατήρ τὸν υἱόν, δῆλον ὅτι καὶ ὁ υἱός ἐν μέρεσιν γνώσκει τὸν πατέρα. εἰ ἴδι τῶ λέγειν ἔθεμις, οἶδε ἴδι τελείως ὁ πατήρ τὸν υἱόν, δῆλον ὅτι κατὰ τὴν γνώσιν ὁ πατήρ τὸν ἑαυτῶ λόγον, ἔτω καὶ ὁ λόγος γνώσκει τὸν ἑαυτῶ πατέρα, ἔ καὶ ἐστὶ λόγος. καὶ ταῦτα λέγοντες, καὶ ἀναπίστοντες τὰς θείας γραφὰς, πολλάκις ἀνεπέφρασαν αὐτὰς. καὶ πάλιν ὡς χαμαίλεοντες μετεβάλλοντες, φιλονεικοῦντες εἰς ἑαυτὰς ἐφέλκυσαν τὸ γεγραμμένον, ὅταν ἔλθῃ ὁ ἀσεβὴς εἰς βλάβην κακῶν, καταφρονοῦν. πολλὰ γοῦν αἰρέσεις παρ' αὐτῶν γέγονασιν, αἵτινες πλέον τῶ δέοντος τολμήσασιν, πεπύκασιν εἰς ἀφροσύνην. ἔτοι ἴδι διὰ πάντων αὐτῶν τῶ ῥημάτων, ἀπαχρημάσαντες τὰς ἀναρρέσεις τῶ τῶ λόγου θεότητος, ἐδικαίωσαν ἑαυτῶν ἐκείνας, ὡς ἐγγύτερον τῶ ἀνηχίους ἡρόδοτοι. διὰ καὶ ἀπεκηρύχθησαν διὰ τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἀνετεμαπίδθησαν. λυπέμεθα μὲν οὖν ἴδι τῶ ἀπώλεια τῶν, καὶ μάλιστα ὅτι μαθόντες ποτὲ καὶ αὐτοὶ τὰ τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἀπεπύδθησαν. ἔ ξενίζόμεθα δέ

τῶν γὰρ ἐυμένων ἐφιλητός πεπόνθασι. καὶ
 πρὸς αὐτῶν ἰσθὰς, ἀκολοθήσας τῷ σωτήρι,
 ὑσερον ἢ πρὸς δόξης ἐδποσάτης γυρόμενοι.
 καὶ πρὸς τῶν ἰσθῶν, οὐκ ἀδίδακτοι μεμνή-
 καμεν. ἀλλ' ὁ μὲν κύριος πρὸς ἴρηκε, βλέπε-
 τε μή τις ὑμᾶς πλανήσῃ. πολλοὶ γὰρ ἐλεύσον-
 ται ἐπὶ τῷ ὀνόματι, λέγοντες, ἐγὼ εἰμί. ἐ-
 ὁ καρὸς ἡγίως, καὶ πολλὰς πλανήσασι. μὴ πο-
 ρεθῆτε ὀπίσω αὐτῶν. ὁ ἢ παῦλος μαθὼν
 ταῦτα πρὸς τὸ σωτήριον, ἐγγράψεν, ὅτι ἐν ὑ-
 σέροις καιροῖς ἀποσησοῖαί τις ἐκ τῆς ὑγαινώ-
 σης, προσέχοντες πνεύμασι πλάνοις, καὶ διδασ-
 καλίαις δαιμονίων, ἀποσεφομένων τὴν ἀ-
 λήθειαν. Ἔτοίμη κυρία ἐστὶ σωτήριον ἡμῶν ἰ-
 σθῆσαι, διὰ τε αὐτῆς πρὸς ἀγγέλλοντος, καὶ διὰ
 τῆς ἀποστόλου σημάωντος πρὸς τῶν τοιστων,
 ἀκολοθῶς ἡμεῖς αὐτήκοι τῆς ἀσεβείας αὐ-
 τῶν γυρόμενοι, ἀνεθεματίσαμεν καθὰ πρὸς ἰ-
 πομεν τὰς τοιστας, ἀποδείξαντες αὐτὰς ἀλ-
 λοίους τῆ καθολικῆς ἐκκλησίας τῆ καὶ πίστεως.
 ἐδηλώσαμεν ἢ καὶ τῆ ὑμετέρα θεοσεβεία, ἀ-
 γαπήσοις ἐτιμώτατοι συλλεῖς ἔργοι, ἵνα μήτε
 ἴνας ἐξ αὐτῶν, εἰς προπέλευσαντο καὶ πρὸς ὑμᾶς
 ἐλθεῖν, μὴ προσδέξῃσθε, μὴ ἐευσέβῳ, ἢ ἐἴρω-
 τῶν γράφοντι πρὸς αὐτῶν πειθῆτε. πρὸς ἰ-
 ἡμᾶς ὡς χριστιανὸς οἴσας, πάντας τὰς καὶ χρι-
 στῆ λόγοντας τῆς φρονήσας, ὡς θεομάχας ἐ-
 φθορέας τῶν ψυχῶν ἀποσεφραδῆ, ἐμὴ ἢ καὶ
 χάρειν τοῖς τοιστοις λέγειν. ἵνα μήποτε ἐ-
 τᾶς ὁμαρτίαις αὐτῶν κοινοὶ γυρόμεθα, ὡς
 παρηγέλειεν ὁ μακάριος ἰωάννης, προσείπαλε
 εὖ παρ' ὑμῖν ἀδελφός. ὑμᾶς ἰσθῶν ἐμοὶ
 προσαγορεύσαι. τοιαῦτα τοῖς ἀπανταχῆ καὶ
 πόλιν ἀλεξάνδρου γράφοντι, χεῖρον ἐγένετο
 τὸ κακόν, εἰς φιλονεικίαν ἐξαπομένων, οἷς τὰ
 γραφέντα ἐγνωρίζεο. καὶ ἰσθῶν τοῖς γραφεῖσι
 συμψηφοὶ γυρόμενοι, ἐπροσπέγραψον. ἰσθῶν
 ἢ, τεναντίον ἐποίησιν. μάλιστα ἢ πρὸς ἀντιπα-
 θείαν ἐκίνητο ὁ τῆ νικομηδείας ἐυσεβίος, ὅτι
 αὐτὸς κακῶς ἀλεξάνδρος ἐν τοῖς γραφεῖσι μνή-
 μῃν πεποιήσῃ. ἰσθῶν ἢ καὶ ἐκείνο ἔχαιρῆ μά-
 λιστα ὁ ἐυσεβίος, ὅτι καὶ τὴν νικομηδείαν ὁ βα-
 σιλεὺς τότε διέταξε. καὶ γὰρ ἐκεῖ τὰ βασιλεία μι-
 κρὸν ἐμπροσθεν οἱ πρὸς διοκλητιανὸν ἐπεποιήσῃ.
 διὰ τῶν ἐν πολλοὶ τῶν ἐπισκόπων τῶν ἐυσεβίῳ
 ὑπήκοοι καὶ κείνος συνεχῶς ἐπέεγγλεν. ἀλεξάν-
 δρου μὲν, ἵνα καθυφείσῃ τὸ κινεῖον ζήτημα,

A miramur. Idem enim Hymenæo conti-
 git & Philero: & antehos Judæ, qui cum
 Servatorem sectatus fuisset, tandem
 proditor ejus factus est ac defertor. Ac
 de his etiam ipsis præmonitiones neuti-
 quam nobis defuerunt. Nam dominus
 quidem ipse prædixit: Cavete, ne quis
 vos seducat. Venient enim multi in no-
 mine meo, dicentes: ego sum, & tem-
 pus appropinquavit: multosque in erro-
 rem inducent. Nolite eos sequi. Pau-
 lus autem, qui ista à Servatore didice-
 rat, ita scribit: Novissimis temporibus
 deficient quidam à fide sana, atten-
 dentes spiritibus erroris, & doctrinis
 B Damonum veritatem averfantium.
 Cum igitur & Servator noster Jesus Chri-
 stus per se ipse hoc præceperit, & per A-
 postolum de istis significaverit, jure me-
 rito nos, qui impietatem illorum coram
 audivimus, ejusmodi homines, sicut
 prædictum est, anathemate perculimus,
 eosque ab ecclesia ac fide Catholica a-
 lienos esse declaravimus. Idipsum au-
 tem vestræ pietati indicavimus, dilecti
 & carissimi Comministri, ut neque eos,
 si fortè ad vos etiam venire præsumple-
 rint, suscipiatis, neque Eusebio vel alteri
 cuiquam, qui illorum causâ ad vos scri-
 pserit, fidem accommodetis. Nos e-
 nim, qui Christiani sumus, eos omnes,
 C qui adversus Christum & loquuntur &
 sentiunt, non secus ac Dei hostes & cor-
 ruptores animorum averfari debemus,
 ac ne Ave quidem ejusmodi homini-
 bus dicere, ne sceleribus eorum ullatenus
 communicemus, sicut à Beato Jo-
 anne præceptum est. Salutate fratres,
 qui vobiscum sunt. Hi, qui apud nos
 sunt, vos salutant. Hujusmodi literis ad
 omnes Episcopos per singulas urbes
 constitutos ab Alexandro datis, malum
 in deterius profecit, cum ii, qui literas
 acceperant ad contentionem excitarentur.
 Et alii quidem literis consentientes,
 D iisdem etiam subscripserunt. Alii vero
 contrarium fecere. Sed maxime omni-
 um Eusebius Nicomediensis Episcopus
 ad dissentiendū impulsus est, eo quod A-
 lexander in suis literis nominatim ipsum
 perstrinxisset. Porro Eusebius tunc tem-
 poris plurimum poterat, propterea quod
 Imperator degebat Nicomedia. Illic
 enim paulo ante Diocletianus palatium
 ædificaverat. Hanc igitur ob causam
 multi Episcopi Eusebio obsequabantur.
 At ille frequentes literas mittebat, nunc
 ad Alexandrum: monens ut suppressa
 fâ questione quæ inter ipsos commota



ἔτος ἐναντίον τῶν γραμμάτων πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον ἀλεξανδρείας πεμπομένων, πεποίηται τῶν Ἐπιστολῶν τέτων συναγωγὰς ἀρειοῦ μὲν τῶν ὑπὲρ αὐτοῦ, ἀλεξανδροῦ δὲ τῶν ἐναντίων καὶ τῆς πρὸς αὐτὸν γέγονεν ἀπολογίας ταῖς ἐν αὐτῶν Ἐπιπολαζέσας ἀρέσεις ἐν δριανῶν, εὐνομιανῶν, καὶ οἱ τὴν ἐπινομίαν διὰ μακεδονίαν ἔχουσι ἕκαστοι γὰρ μάρτυσι ταῖς ἐπιστολαῖς ἐχρήσαντο τῆς οἰκειᾶς ἀρέσεως.

A In hunc modum cum contrariæ utriusque literæ ad Episcopum Alexandriæ mitterentur, utriusque partis literæ in unum corpus collectæ sunt. Et Arius quidem eas, quæ causæ suæ favebant; Alexander verò contrarias in unum volumen redegit. Atque hinc factæ illæ, quæ nostra ætate plurimum vigent, Arianorum scilicet, Eunomianorum, & eorum, qui Macedoniani vocantur, defensionis suæ ansam arripiunt. Singuli enim factæ suæ epistolas, tanquam testes idoneos laudant.

Κεφ. Ζ΄.

Ὁ ὁ βασιλεὺς κωνσταντῖνος λυπηθεὶς ἐπὶ τῇ ταραχῇ τῶν ἐκκλησιῶν, ἐπέμψεν ὅσοι τὴν ἰσπανίαν εἰς ἀλεξάνδρειαν, εἰς ὁμοίαν ἀποκαλῶν τὴν ἐπίσκοπον καὶ τὸν ἀρειον.

CAPUT VII.

Quomodo Imper. Constantinus ob ecclesiarum perturbationem dolore affectus, Hosium Hispanum misit Alexandriam, Episcopum & Arium ad concordiam exhortans.

ΤΑῦτα δὲ πρὸς τὸν βασιλεὺς, καὶ τὴν ψυχὴν ὑπεραλλήλας, συμφορῶν τε οἰκίαν εἰναίῳ πρὸς ἀλλήλους ἀμφοτέρων, πρὸς ἀλλήλους ἀναφθὴν κακὸν καλαστέσαι πρὸς ἀλλήλους γράμμασι πρὸς ἀλεξάνδρον καὶ ἀρειον πέμψας, διὰ τὸν ἀξιόπιστον, ὃ ὄνομα μὲν ἦν ὄσιος, μιᾶς δὲ τῶν ἐν τῇ ἰσπανίᾳ πόλεων ὄνομα καθρέξας, ὑπὴρχεν ἐπίσκοπος. ὡς ἀντιπρὸς αὐτὸν ἠγάπα, καὶ διὰ τῆς ἡγεμονίας οὗ βασιλεὺς τῶν γραμμάτων μέρους ἐπιπέμψας ἕκαστον ἀκαίρως. ἢ γὰρ ὅλη ἐπιστολή, ἐν τοῖς ἐπιστολαῖς εἰς τὸν κωνσταντῖνον βίον καὶ βιβλίους.

Hæc cum audisset Imp. gravissimo dolore percussus est. Suamque esse ducens hanc calamitatem, eo incubuit ut excitatum malum quamprimùm restingueret. Proinde literas mittit ad Alexandrum & Arium, per virum spectatæ fidei, Hosium nomine, Episcopum Cordubiæ, quæ Hispaniæ civitas est: quem quidem Imperator & amabat & colebat plurimum. Harum literarum partem hic inserere opportunum duxi. Integræ enim extant in libris Eusebii de vita Constantini.

Νικηθῆς κωνσταντῖνος, μέγιστος, Σεβαστός, ἀλεξάνδρῳ καὶ ἀρειῳ.

Victor Constantinus Maximus Augustus, Alexandro & Ario.

Μανθάνω ἐκείθεν ὑπὴρχεται τὸ παρόντος ζήτημα τὴν καλαβολίην ὅτι γὰρ σὺ ὡς ἀλεξάνδρος ἐζήτησας πρὸς τῶν πρὸς ἐπιπέμψων, τί δὴ ποιεῖ ἕκαστος αὐτῶν ὑπὲρ πνεύματος τῶν ἐν τῷ νόμῳ γεγραμμένων, μάλλον δὲ ὑπὲρ τῶν μαλακῶν ζητημάτων μέγιστος πνεύματος δόξαι. σὺ τε ὡς ἀρειος, ὅτις ἡμετέραν δόξαν ἐνθυμηθῆναι, ἢ ἐνθυμηθέντα, σιωπῆ πρὸς ἀλλήλους ἀποσπῆσαι ἦν, ἀπρόσῳπος ἐν τῷ εἰκόσῳ. ὅτις ἐν ὑμῶν διχονοίας ἐγαρθεύσης, ἢ μὲν σὺν ὁδοῦ ἠρνήθη. ὃ δὲ ἀγνώσκει λαὸς εἰς ἀμφοτέρους χωρῶν, ἐν τῆς τε κοινῆς σώματος ἀρμονίας ἐχωρεῖν ἕκαστος ἑκάτερος ὑμῶν δεῖσιν τὴν γνώμην πρὸς ἀλλήλους, ὅπως ἀνὸς σιωπῆται ὑμῶν δικαίως παρανεῖ, δεξάσθω. τί δὲ τῆς ἐστίν; ἔτε ἐρωτᾶν ὑπὲρ τῶν τοιούτων ἐξ ἀλλήλων ἀποσπῆσαι ἦν, ἔτε ἐρωτῶμενοι, ἀποκρινάσθαι. τὰς γὰρ τοιαύτας

Præsentis controversiæ initium hinc extitisse competio. Cum enim tu Alexander à presbyteris tuis requireres, quid unusquisque eorum de quodam legis loco sentiret, seu potius de quadam parte inanis questionis eos interrogares: cumq; tu Ari, id quod vel nunquam cogitare, vel sane cogitatum silentio premere debueras, imprudenter protulisses; excitatâ inter vos discordiâ, communio quidem denegata est: Sanctissimus autem populus duas in partes dilcissus, à totius corporis unitate discessit. Quocirca uterque vestrum veniam vicissim alteri tribuens, id amplectatur, quod conservus vester vobis iustissime suadet. Quidnam vero illud est? nec interrogare de huiusmodi rebus principio decebat, nec interrogatum respondere. Istiusmodi enim

quæstiones, quas nullius legis necessitas præscribit, sed inutilis otii altercatio proponit; licet ex ingenii exercendi causa instituantur, tamen intra mentis nostræ penetralia continere debemus, nec eas facile in publicos efferre conuenit; nec auribus vulgi inconsculte committere. Quotus quilibet enim est, qui tantarum rerum tamque difficilium vim atque naturam aut accurate comprehendere, aut pro dignitate explicare sufficiat? Quod si quis id facile præstare posse existimetur, quotæ tandem parti vulgi id persuasurus est? Aut quis in eiusmodi quæstionum subtili & accurata disputatione, citra periculum gravissimi lapsus possit consistere: Itaque in huiusmodi quæstionibus loquacitas comprimenda est: ne forte aut nobis ipsis id quod propositum est explicare non valentibus ob naturæ nostræ infirmitatem; aut auditoribus ob ingenii tarditatem ea quæ dicuntur minime assequentibus; ex alterutro horum, aut in blasphemiarum, aut in schismaticis necessitatibus populus incurrat. Proinde & incauta interrogatio, & inconsculta responsio, apud utrumque vestrum veniam sibi mutuo concedant. Neque enim de præcipuo & summo legis nostræ mandato inter vos est orta contentio: neque ullum novum à vobis de Dei cultu introductum est dogma. Sed unam eandemque sententiam ambo tenetis; adeo, ut ad communionis societatem coire facile possitis. Vobis enim pertinaciter contendendibus de rebus parvis atque levissimis, tam numerosum Dei populum vestro arbitrio regi atque impelli non decet, in tanta præsertim animorum diffensione: nec solum id indecorum, sed prorsus nefas esse existimatur. Atque ut prudentiam vestram minore exemplo commonefaciam; scitis ipsos etiam philosophos, unius sectæ professione inter se omnes fœderari; eosdem tamen in aliqua assertionum parte interdum discrepare. Verum licet in ipsa scientiæ perfectione dissentiant, nihilominus ob sectæ communionem rursus in unum conspirant. Quod si ita est, quomodo non multo iustius fuerit, vos qui summi Dei ministri estis, in eiusdem religionis professione unanimes permanere. Sed accuratius si placet & attentius expendamus id quod jam dixi; æquumne sit ut ob levium & inanum verborum inter vos contentiones, fratres fratribus velut in acie oppositi stent; utque venera-

A Ζητήσας, ὅπως εὐνόμη πρὸς ἀνάγκη πρὸς ἀλήθειαν, ἀλλὰ ἀνοφελῆς δαγίας ἐρεσχέλια πρὸς ἡθρῶν, εἰ καὶ φυσικῆς πινθ. γυμνασίας ἐνεκα γνοῖτο, ὁμῶς ὀφείλομεν εἰσω τῆς διανοίας ἐγκλείειν, καὶ μὴ πρὸς χεῖρας εἰς δημοσίας συνόδους ἐκφέρειν, μὴ ἢ ταῖς πάντων ἀκοαῖς ἀπρονοήτως πιστεύειν ὅσος γὰρ ἐστὶν ἕκαστος, ὡς τε πραγμάτων ἔτω μεγάλων, καὶ λίαν δυναμῶν δύναμιν, ἢ πρὸς τὸ ἀκριβῆς συνιδεῖν, ἢ καὶ ἀξίαν ἐρμηνεύσαι· εἰ ἢ καὶ τὰ τοιαῦτα πρὸς εὐχερῶς νομιθεῖν, πόσον μέρθ. ἔδῃ μὲν πείσει. ἢ πῶς ὁ ταῖς τῶν τοιαύτων ζήτημάτων ἀκριβείαις, ἔξω τῆ ἐπικινδύνου παρολιθώσεως, ἀντισταίη; οὐκ ἔν ἐφεκτέον ἐν τοῖς τοιαύτοις τὴν πολυλογία, ἵνα μήπως ἢ ἡμῶν ἀδένεια τῆς φύσεως, τὸ πρὸς εὐδὲν ἐρμηνεύσαι μὴ δυνήθων, ἢ τῶν διδασκομένων ἀκροατῶν βραδυτέρα σύνεσις, πρὸς ἀκριβῆ ἔρηθῆτος καὶ ἀληθινῆς ἐλθέειν μὴ χαρησάντων, αὐτῶν δὲ ἑκατέρω τῶν ἢ βλασφημίας, ἢ χρισματος εἰς ἀνάγκη ὁ δῆμος πρὸς αἰὶν διδοῖ καὶ ἐρώτησις ἀπροφύλακτος, καὶ ἀπὸ κρίσεως ἀπρονοήτος, τὴν ἴσθη ἀλλήλους ἐπιδιδότωσαν ἐφ' ἑκατέρω συνγνώμην. εἰ δὲ γὰρ ἴσως ἔκορυφαίαι τῶν ἐν τῷ νόμῳ πρὸς ἀληθείαν ὑμῶν ἔξῃ φθῆ πρὸς φασίς, εἰ δὲ καὶ τις ὑμῶν ὑπὲρ τῆς ἔθεθ ἡρησκέας ἀίρεσις ἀντεστήχθῃ. ἀλλ' ἵνα καὶ τὸν αὐτὸν ἔχετε λογισμὸν, ὡς πρὸς τὸ κοινωσίας συνήθημα. ὑμῶν γὰρ ἐν ἀλλήλοις ἴσως μικρῶν καὶ λίαν ἐλαχίστων φιλονεικούντων, τοσούτον τὸν τῆ θεῶ λαὸν ταῖς ὑμετέρας ἰδυνεαθ φρεσίν εἰ προσήκει, διὰ τὸ διχονοεῖν ἀλλ' ἔτε πρὸς ἕπον, ἔτε ὅλως θεμιτὸν εἶναι πιστεύειν ἵνα ἢ μικρῶ πρὸς ἀδένεια τὴν ὑμῶν ἐραν συνεσιν ἴσως ὁμῶν σωλέξω. ἴσως δὲ καὶ οὐ φιλοσόφους αὐτῶν, ὡς ἐν ἡμῶν ἀπαλῆς δόγματι συνήθη. πολλὰ καὶ ἔπειδ' ἐν πνίτων δόξασεων μέρθ διαφανῶσιν, εἰ καὶ τῆ ἐπισήμης ἀρεθῆ χωρίζον, τῆ μὲν τῆ σῶματος ἐνώσει, πάλιν εἰς ἀλλήλους συμπνέσιν εἰ ἢ τὸ ἐστὶ, πῶς εἰ πολλῶν διακαίτερον ὑμῶν τῶν ἔμεγάλων θεῶ βραδύποντας κατῆσώτας, ἐν τοιαύτῃ πρὸς αἰρέσει ἡρησκέας, ὁμοψύχως ἀλλήλοις εἶναι. ἐπισκεψώμεθα ἢ λογισμῶ μείζονι, καὶ πλείονι συνήθει τὸ ῥηθῆ ἐν θυμῶν, εἴπερ ὁρθῶς ἔχει δι' ὀλίγας καὶ μαλαγὰς ῥημάτων ἐν ὑμῶν φιλονεικίας, ἀδελφῶν ἀδελφοῖς ἀντικείσθ, καὶ τὸ

τῆς συνόδου ἴμιον ἀσεβῆ διχονοία χωρίζε-
 ται δι' ἡμῶν, δι' ἧς ἀλλήλους ὑπερμικρῶν
 ἔτω καὶ μηδαμῶς ἀναγκαίων φιλονεικῶ-
 μεν. δηλώθη ταῦτ' ἐστὶ καὶ παιδικαῖς ἀνοήτοις
 ἀρμόσιον μᾶλλον, ἢ τῆ τῶν ἱερέων καὶ φρονί-
 μων ἀνδρῶν συνέσει προσήκοντα. ἀποσώμεν
 ἐκόντες τῶν διαβολικῶν πειρασμῶν. ὁ μέ-
 γας ἡμῶν θεὸς ὁ σαφὴς πάντων, κοινὸν ἀπα-
 σι τὸ φῶς ἐξέτεινεν. ὑφ' ἑτῆς προνοίας, ταύ-
 τιν ἐμοὶ τῷ θεραπευτῆϊ κρείττονι τὴν ἰατρ-
 δὴν εἰς τέλος ἐνεγκεῖν συγχωρήσατε, ὅπως
 ὑμᾶς οὐδὲν ἐκείνῳ δήμες, ἐμῇ προσφωνήσει
 καὶ ὑπερησῖα, καὶ νεθεσῖα ἐπιστάσει πρὸς τὴν
 τῆς συνόδου κοινωσίαν ἐπαναγοίμι. ἐπειδὴ
 γὰρ, ὡς ἐφω, μία τίς ἐστὶ πίστις ἐν ὑμῖν, καὶ μία
 τῆς κατ' ὑμᾶς αἰρέσεως σύνεσις, τὸ τε τὸ νό-
 μος ἀσάλευτος, τοῖς δι' ἑαυτῶν μέρεσιν εἰς
 μίαν ψυχῆς πρόθεσιν, τὸ ὅλον συγκλείει.
 τὸ τοιοῦτον ὑμῖν ἐν ἀλλήλοις φιλονεικίαν ἡ-
 γειν, ἐπειδὴ μὴ πρὸς τὴν τῆ παντὸς νόμον
 δύναμιν ἀνῆκει, χωρισμὸν τινα ἐξάσει ἐν
 ὑμῖν μηδαμῶς ἐμποιεῖτω καὶ λέγω ταῦτα,
 ἕχ' ὡς ἀναγκαῖον ὑμᾶς ἐξ ἀπαιτίας τῆς λίαν
 ἐνείη, καὶ οἷα δὴ ποῖε ἐστὶν ἐκείνῳ ζητήσεως σω-
 θεῶς δύναμις γὰρ καὶ τὸ τὸ σωθῆναι ἴμιον ὑμῖν
 ἀκέραιον φυλάττει, καὶ ἡ αὐτὴ καὶ πάντων
 κοινωσία τηρεῖται, καὶ τὰ μάλιστα πρὸς ἐν μέρει
 πρὸς ἀλλήλους ὑπερῆλαχίς διαφωνία γέ-
 νηται. ἐπεὶ μὴ ὅτι πάντες ἐν πάσῃ αὐτῷ βεβηλώμε-
 θα, μηδὲ μία τις ἐν ἡμῖν φύσις ἢ γνώμη πολι-
 τεύσει. ἀλλ' ἡμεῖς τῆς θεῖας προνοίας, μία τις
 ἐν ὑμῖν ἐστὶν πίστις, μία σύνεσις, μία σωθῆναι
 κρείττονι ἀλλ' ὑπερ τῶν ἐλαχίστων τῶν ζη-
 τήσεων ἐν ἀλλήλοις ἀκεραιολογεῖσθε, καὶ μὴ
 πρὸς μίαν γνώμην συμφέρητε, μένειν εἰσω-
 λογισμῶν προσήκεις, τῶν τῆς διανοίας ἀπορρή-
 τῶν τηρεῖσθαι. τὸ μέντοι τῆς κοινῆς φιλίας
 ἀπορρητόν τε καὶ ἐξαιρετόν, καὶ ἡ τῆς ἀληθείας
 πίστις, ἢ τε ἀπειτὸν θεὸν καὶ τὴν τῆ νόμον ἱρη-
 σκείαν πημὴ, μὴ μετὰ παρ' ὑμῖν ἀσάλευτον
 ἐπανελάθετε ὅτι πρὸς τὴν ἀλλήλων φιλίαν τε καὶ
 χάριν ἀποδοῖτε τῶν συμπαντικῶν δικαίων
 ἀπειποκάς. ὑμεῖς τε αὐτοὶ καθάπερ τὰς ἐαν-
 τῶν ψυχῶν ἐκκαθάραντες, αὐτοὶς ἀλλήλους
 ἐπὶ γινώσκετε. ἡδίων γὰρ πολλάκις γάρ τοι φιλία μὴ τὴν τῆ ἐχθρῶν ἀπόθεσιν αὐτοὶς εἰς κα-
 ταλαγνῶν ἐπανελάθετε. ἀποδοῖτε οὖν μοι γαληνὰς μὴν ἡμέρας, νύκτας δὲ ἀμε-
 εῖμνας, ἵνα καὶ μοὶ τις ἡδονὴ καθαρῶς φωτός, καὶ βίαις λοιπὸν ἡσυχῶν ἐν φρεσὶν ἡ

A bilis conventus, per vos qui de rebus ad-
 eo exiguis & minime necessariis rixami-
 ni, impia diffensione dissideat. Plebeja
 sunt hæc, & quæ puerili magis inscitia
 quam sacerdotum, & prudentium virō-
 rum sapientiæ congruant. Abscedamus
 nostra sponte à Diaboli tentationibus.
 Maximus Deus noster & omnium serva-
 tor, communem cunctis lucem porrexit.
 Sub cuius auspicio ac providentia, mihi
 ejus famulo & cultori concedite, quæso,
 ut hoc opus ad exitum perducam; quod
 populus illius mea allocutione atque o-
 pera, & admonitionum instantia, ad con-

B ventus unitatem revocetur. Nam cum
 vobis, ut dixi, una eademque sit fides, una
 de religione nostra sententia; cumque
 legis præceptum utraq; sui parte omnes
 in unam animorum consensionem con-
 stringat: istud quod levem inter vos ex-
 citavit contentionem: quandoquidem
 ad totius religionis summam non perti-
 net, non est cur ullum inter vos dissi-
 dium ac seditionem faciat. Atque hæc
 ego non eò dico, ut vos de inepta, & qua-
 licunq; demum vocanda est quaestione,
 idem omnino sentire cogam. Potest
 enim gravitas conventus integra apud

C vos conservari, & una eademque inter o-
 mnes communio retineri, quamvis invi-
 cem de re aliqua minimi momenti dissi-
 dentiat. Siquidem nec idem omnes vo-
 lumus in omnibus; nec una omnium in-
 doles est atque sententia. Itaque de di-
 vina quidem providentia, una inter vos
 sit fides, unus sensus, unum divini numi-
 nis fœdus. Quæ vero de levissimis istis
 quaestionibus inter vos subtiliter disputa-
 tis, licet non in eandem conveniatis sen-
 tentiam, interiore mentis cogitatione
 continere, & arcano pectoris recondere
 debetis. Maneat firma in vobis com-
 munitatis amicitia prærogativa, & veritatis
 fides, & Dei legisque observantia: re-
 currite ad mutuam dilectionem & cari-
 tatem: reddite universo populo suos
 amplexus. Ipsi vicissim expurgatis, ut
 ita dicam, animis vestris, vosmet ipsos
 agnoscite. Sape enim post depositas ini-
 micitias reconciliatâ iterum gratiâ, ju-
 cundior existit amicitia. Reddite igitur
 mihi tranquillos dies, & noctes curarum
 expertes; ut mihi quoque putæ lu-
 cis voluptas, & quietæ vitæ lætitia in

D

posterum conservetur. Quod nisi con- A
secutus fuero, ingemiscam necesse est,
totusque lacrymis perfundar: nec reli-
quum vitae tempus placide exigam.
Nam quamdiu populus Dei, conservos
meos dico, iniqua ac perniciofa conten-
tione discissus est, qui fieri potest ut ego
deinceps animo consistam. Atque ut
doloris hac de re mei magnitudinem in-
telligatis, paulisper attendite. Nuper
cum Nicomediam venissem, protinus in
Orientem iter facere decreveram.
Cumque profectioem urgerem, & ma-
jore jam ex parte vobiscum essem, hujus
rei nuntius consilium nostrum retro a-
vertit; ne cogeret ea coram aspicere, B
quæ ne auditu quidem tenus tolerare me
posse existimabam. Posthac igitur con-
sensu vestro viam mihi in Orientem ape-
rite, quâ mihi mutuis inter vos conten-
tionib⁹ obstruxistis. Date hoc mihi, ut &
vos & reliquos omnes populos lætos at-
ques hilares quamprimum videre, & pro
communi omnium concordia ac liber-
tate debitas Deo gratias, cum unanimi
laudum concentu referre possim.

πάντων ὁμοιοῦς τὲ καὶ ἐλευθερίας ὀφειλομένῳ χάριν, ὑπὲρ ἐμφήμοις λόγων
Cυζητήμασιν, ὁμολογήσαι τῷ κρείττονι.

CAPUT VIII.

*De Synodo que habita est Nicaea in Bithynia, &
de fide que ibi promulgata est.*

ET hæc quidem Imperator admirabi-
li sapientia prædictus per litteras sua-
debat. Sed malum adeo invaluerat, ut
nec Imperatoris diligentia, nec auctori-
tas illius qui literas attulerat, quidquam
profecerit. Nam neque Alexander, ne-
que Arius, his literis molliti sunt: & in
ipsa plebe ingens tumultus & contentio
grassabatur. Sed & alius suberat localis
morbus, qui ecclesias non mediocriter
conturbabat: dissensio scilicet de festo
Paschæ die; quæ quidem in Orientis
duntaxat partibus versabatur; his Ju-
deorum more festum diem celebrare;
illis reliquos totius orbis Christianos in
hoc imitari studentib⁹. Cæterum quam-
vis de die festo inter se hoc modo dissi-
derent, non tamen ideo à communione
mutuâ abstinebant. Sed dici festi læti-
tia hoc dissensionis nubilo fuscabatur.
Cum igitur Imperator duobus his malis
ecclesiam concuti videret, universalem
synodum congregavit, omnes undequa-

Κεφ. Η΄.

*Περί τῆς γεννημένης συνόδου ἐν Νικαίᾳ τῆς Βιθυνίας, καὶ περὶ
τῆς ἐκεῖ ἐκτιθέμενης πίστεως.*

ΤΟιαῦτα μὲν ὄντων θωμάσας καὶ Θεόφι-
μας, παρήνθη τῷ βασιλεῶς ἐπιστολή
τὸ ἡ κακὸν ἐπικρατέζον ἡ καὶ τῆς τῷ βα-
σιλεῶς ἀπειθείας, καὶ ἀξιοπιστίας τῆς διακονησα-
μένων τοῖς γραμμασιν ἔτερον ἀλέξανδρου,
ἔτε ἀρείου ὑπὸ τῷ γραφείῳ ἐμαλάσσοντο.
ἀλλὰ τὸ ἡ ἀκριτος καὶ ἄλλοις τοῖς λαοῖς ἐρί-
καὶ ταραχή. πρὸς πῆρξε ἡ ἡ ἀλλήλιος πρὸ
τέρτα νόστος τοπική, τὰς ἐκκλησίας ταρατ-
τῆσα, ἡ διαφωνία τῆς τῷ πάσχα ἑορτῆς. ἡ τις
περὶ τὰ τῆς ἑώας μέρη μόνον ἐγένετο. τῷ μὲν
ἡ δαικώτερον τὴν ἑορτήν ποιεῖν ἐσπεδακότων
τῶν ἡ, μμμεμένων σύμπαντας ὁδὸν καὶ τὴν οἰ-
κκμένην χριστιανίας. διαφωνοῦντες ἡ ἔτω
περὶ τῷ ἑορτῆς, τῷ κοινωνίας μὲν ἡ δαμῶς ἐχωρί-
ζοντο. συγνοτέραν ἡ τὴν ἑορτήν τῷ διαφωνία
ἐργάζοντο. διὰ μφότερα ἡ ἡ ἡ ὁ βασι-
λεὺς ταραπτομένην τῷ ἐκκλησίαν, σύνο-
δον οἰκκμυρικήν συμεκρότης, ὁδὸν πανήλαχόθεν

Ἐπισκόπους διὰ γραμμάτων εἰς Νίκαιαν τῆς
 Βιθυνίας ἀπαντῆσαι ὡς ἀκαλῶν παρήσαν
 τε ἐν πολλῶν ἐπαρχιῶν καὶ πόλεων οἱ Ἐπι-
 σκοποὶ παλαιῶν ὁ παμφίλις ἐυσεβίου ἐν τῷ
 τρίτῳ βιβλίῳ τῆς εἰς τὸν κωνσταντῖνον βίον,
 τὰ δὲ ἐκ τῆς λέξεως φησὶν. Τῶν γοῦν ἐκκλησιῶν
 ἀπασῶν, αἱ τὴν ἐυρώπῳ ἀπασαν, λιβύων
 τε καὶ τὴν ἀσίαν ἐπλήρου, ὁμᾶ συνήκτο τῶν
 τῆς θεᾶς λειτουργῶν τὰ ἀκροθίνια εἰς τὴν οἰ-
 κὴν ἐκκλήσειον, ὡς περ ἐν θεᾶ πλατυνόμε-
 νον, ἐνδον ἐχώρη κατὰ τὸ αὐτὸ σύρξ τε καὶ
 κίλικας, Φοινίκας τε καὶ ἀραβίας, καὶ πα-
 λαιστίνους, καὶ Ἰλιτύτους ἀιγυπτίους, θηβαίους,
 λιβύους, τῶν τε ἐν μέσῃ τῶν ποταμῶν ὀρ-
 μωμένους ἤδη ἢ καὶ πέρσης ἐπίσκοπον τῆ
 συνόδῳ παρῶν ἔτε Κυρίας ἀπελιμπάνετο
 τῆς χορείας πόντον τε καὶ ἀσία, Φρυγία
 τε καὶ παμφυλία, τῶν παρ' αὐτοῖς παρῶ-
 χον ἐκκλήσιους. ἀλλὰ καὶ Ἰρακίους καὶ μακε-
 δόνους, ἀχαιοὺς τε καὶ ἠπειρωτοὺς, τῶν τε οἱ
 ἐπισημωτάτων οἰκιστῶν ἀπῆντων. αὐτὸς
 τε ἰσπανῶν ὁ πάνυ βοώμενος, εἰς ἡμῶν τοῖς
 πολλοῖς ἀμα συνεδρεύων. τῆς δὲ γε βασι-
 λυσεως πόλεως, ὁ μὲν προεσῶς, διὰ γῆρας
 ὑσέρφ' ὑπερβύτερον ἢ αὐτὸς παρῶντες, τὴν αὐ-
 τῶν τῶν ἐπλήρου. τοῖσδε μόνον ὄξαι ἄνωγος,
 εἰς βασιλεὺς κωνσταντῖνον, χρυσῶν σέφανον
 δεσμῶν συνάψας εἰρήνης, τὰ αὐτῶν σωτηρίας
 καὶ ἐχθρῶν καὶ πολέμιων νίκης θεοπροπέας
 ἀνετίθη χαλκῶν εἰκόνα χορείας διποσο-
 λικῆς ταυτην κατ' ἡμᾶς συνησάμενον. ἐπεὶ
 καὶ ἐκείνους συνήχθη λόγῳ, ὅσο παρῶν
 ἔθνος τῶν ὑπὸ τὸν ἔρανον ἀνδρας ἐυλαβεῖς,
 ἐν οἷς ἐτύγχανον παρῶν καὶ μῆδοι καὶ ἐλαμί-
 ται, καὶ οἱ κατοικοῦντες μεσοποταμίαν, ἰε-
 ραίαν τε καὶ καππαδοκίαν, πόντον τε καὶ τὴν
 ἀσίαν, Φρυγίαν τε καὶ παμφυλίαν, ἀιγυ-
 πτον, καὶ τὰ μέρη τῆς λιβύης, τῆς καὶ κυρήνῃ. οἱ
 τε Ἰπποβοῦντες ῥωμαῖοι, ἰεραῖοι τε καὶ προ-
 ἠλυτοὶ, κρήτες καὶ ἀραβες. πλὴν ὅσον ἐκείνοις
 μὲν ὑσέρφ', τὸ μὲν ἐκ θεᾶς λειτουργῶν συνεσάναι
 τῶν πάντας, ἐπὶ τῆς παρῶν χορείας, ἐπι-
 σκόπων μὲν πληθὺς τριακοσίων δριμυτῶν ὑπε-
 ακοήσιζον ἦν. ἐπομένων ἢ τῶν προεσῶν ἐ-
 ρων καὶ διακόνων, ἀκολούθων τε πλείων ὄσων
 εἰσέρον, ἐδ' ἦν ἀειθμός. τῶν ἢ θεᾶς λείψετον,
 οἱ μὲν διέπρεπον σοφίας λόγῳ. οἱ ἢ βίαις ἐρ-

A que Episcopus per literas invitans, ut
 Nicæam Bithyniæ convenirent. Pro-
 inde ex variis provinciis ac civitatibus
 multi adfuerunt Episcopi, de quibus
 Eusebius Pamphili in tertio de vita
 Constantini libro hæc ad verbum scri-
 bit. Ex omnibus ecclesiis, quæ univer-
 sam Europam, Africam, atque Asiam
 impleverant, ii, qui inter Dei ministros
 eminebant, simul convenere. Unaque
 ædes sacra, veluti Dei nutu dilatata, Sy-
 ros simul & Cilices, Phœnices & Ara-
 bes, & Palæstinos, Ægyptios præterea,
 Thebæos ac Libyas, aliosque ex Meso-
 potamia profectos, ambitu suo comple-
 xa est. Quidam etiam ex Perside Epi-
 scopus Concilio interfuit. Ac ne Scy-
 tha quidem desideratus est in hoc cho-
 ro. Pontus item, Galatia, Pamphylia
 & Cappadocia, Asia quoque & Phrygia
 lectissimum quemque ex suis præbue-
 re. Thracæ præterea ac Macedones,
 Achivi & Epirotæ, & qui longissimo ul-
 tra hos intervallo positi sunt, nihilomi-
 nus adfuerunt. Ab ipsa quoque Hispania
 vir ille multo omnium sermone cele-
 bratus, unâ cum reliquis aliis confedit.
 Aberat quidem regis urbis Antistes :
 sed præsto erant Presbyteri, qui vices
 ejus implerent. Hujusmodi coronam
 pacis vinculo consertam & connexam,
 solus ab omni ævo Imperator Constan-
 tinus, velut divinum grati animi monu-
 mentum pro victoriis, quas de hostibus
 & inimicis retulerat, Christo Servato-
 ri suo dedicavit ; hoc amplissimo cœ-
 tu, tanquam imagine quadam Aposto-
 lici chori, nostris temporibus convo-
 cato. Siquidem & Apostolorum tem-
 poribus, viri religiosi ex omni natione,
 quæ sub cælo est, in unum convenisse
 dicuntur. Inter quos erant Parthi,
 Medi, Elamitæ, & qui habitant
 Mesopotamiam, Judæam & Cappado-
 ciam, Pontum, Asiam & Phrygiam ac
 Pamphiliam, Ægyptum & partes Li-
 byæ, quæ est juxta Cyrenem : advenæ
 quoque Romani, Judæi & Profelyti, Cre-
 tentes & Arabes. Verum apud istos qui-
 dem hoc minus fuit, quod non omnes
 erant Dei ministri, qui convenerant.
 In præsentem autem choro, Episcopi qui-
 dem trecenti & amplius adfuerunt.
 Presbyterorum verò, qui eos comitati
 sunt, Diaconorum, Acoluthorum, alio-
 rumque complurium numerus iniri vix
 potest. Porro ex his Dei ministris, alii
 sermone sapientiæ, alii gravitate vitæ,

& laborum tolerantia eminebant: alii A modestia & comitate morum erant or-
nati. Ac nonnulli quidem eorum ob
provecam atatem maximo in honore
erant: nonnulli & corporis & animi ju-
venili vigore enitebant. Quidam re-
cens admodum ministerii sui stadium
erant ingressi. Quibus omnibus quoti-
die annonas copiose præberi Imperator
mandaverat. Ac de his quidem qui eò
convenerat, Eusebius ita scribit. Impe-
rator vero, cum ob victoriam de Licinio
partam triumphales ludos edidisset, ipse
quoque Nicæam perrexit. Erant inter
Episcopos, duo quidam celeberrimi no-
minis, Paphnutius ex superiore Thebaï-
de, & Spyridion Cyprius. Quamobrem
vero istorum mentionem fecerim, di-
cam paulo post. Aderant etiam com-
plures laici, dialecticæ artis periti, suæ
partis patrocinium parati suscipere. Cæ-
terum Arii opinionem tuebantur tum
Eusebius Nicomediensis, ut antea dixi,
tum Theognis & Maris: quorum ille
quidem Nicææ, hic Chalcedonis in Bi-
thynia erat Episcopus. Adversus istos
Athanasius fortiter dimicabat, qui tunc
quidem Alexandrinæ Ecclesiæ Diaco-
nus militabat. Cæterum magno in ho-
nore apud Alexandrum erat Episcopum:
unde etiam invidiæ livor contra
eum exarsit, sicut postea dicturus sum.
Interim vero, paulo antequam in unum
locum convenirent Episcopi, Dialectici
quibusdam sermonum prolusionibus
contra nonnullos velitantes, sese exer-
cebant. Cumque multi verborum sua-
vitate allicerentur, laicus quidam ex
confessorum numero, recto ac simplici
præditus sensu, cum Dialecticis congre-
ditur, hisque illos verbis compellavit.
Christus & Apostoli non artem nobis
Dialecticam, nec inanem versutiam tra-
diderunt, sed apertam ac simplicem sen-
tentiam, quæ fide bonisque actibus cus-
toditur. Quæ cum dixisset, omnes qui
aderant, admiratione perculsi, ei assen-
serunt: Dialectici vero simplici ser-
mone veritatis audito, posthac a quo-
re animo conquieverat. In hunc modum
tumultus ille quem Dialectica concita-
verat, penitus compressus est. Postero
die Episcopi omnes unum in locum con-
veniunt. Post illos advenit etiam Im-
perator. Qui postquam ingressus est,
stetit in medio: nec prius sedere susti-
nuit, quam Episcopi id nutu significas-
sent. Tanta illos observantia ac reve-

ρότη, καὶ καρτερίας ὑπομονῆ. ④ ὁ δὲ τῶ μέ-
σω τρέφω κατεκοσμήντο· ἦσαν ὃ τέτων ④
μὲν, χρόνε μήκη τετιμημένοι. ④ ὁ δὲ νεότητι καὶ
ψυχῆς ἀκμῇ διαλαμπούσες. ④ ὁ δὲ ἀριπαρε-
ελθόντες ἐπὶ τὸν τῆς λειτουργίας δρόμον. οἷς
δὴ πᾶσι βασιλεὺς, ἐφ' ἑκάστης ἡμέρας τὰ σι-
τηρέσια δαδιλῶς χορηγεῖαδς διατάξατο. ④
τοιαῦτα μὲν περὶ τῶν ἐκεί συνελθόντων, εὐσε-
βι ④. Ἐπιτελέσας ὁ βασιλεὺς Ἐπινίκιον καὶ
Λικιννίαν ἑορτήν, ἀπήλθε καὶ αὐτὸς εἰς τὴν Νικαί-
αν. διέπεσον ὃ ἐν τοῖς Ἐπισκόποις, παφνύ-
πος τε ὁ ἐκ τ' ἀνω θησαυρῶ ④, καὶ σπυριδῶν ὁ ἐκ
κύπρου. ὅτε χάριν ὃ τέτων ἐμνημονεύσαμεν,
μὲν ταῦτα ἐρῶ συμπαρήσαν ὃ καὶ λαϊκοὶ πολ-
λοὶ διαλεκτικῆς ἐμπειροὶ, ἐν ἑκατέρῳ μέρει
συνηγορεῖν ἠεὶ θυμέμμενοι. ἀλλὰ τὴν μὲν ἀ-
ρεῖαν δόξαν στωικῶν, εὐσεβίου τε ὁ νικο-
μηδεὺς, ὡς μοι καὶ ἄλλοι ἐρεῖν, καὶ θεο-
γνῆς, καὶ μάρις. ὧν ὁ μὲν Νικαίας Ἐπίσκοπος
ἦν, μάρις ὃ, τ' ἐν Βιθυνίᾳ χαλκηδόν ④. τέ-
τοις ὃ ἡγναίως ἀνηγαγίζετο ἀθανάσιος,
διάκων ④ μὲν τῆς ἀλεξανδρείων ἐκκλησίας.
④ φρόδρα ὃ αὐτὸν διὰ τιμῆς ἡγῆν ἀλεξανδρῶ
ὁ Ἐπίσκοπος ④. διὸ καὶ φρόν ④ ὠπίσασθε καὶ
αὐτῶ, ὡς ὑστερον λέξομεν· μικρὸν ὅμως ἠεὶ
εἰς ἓνα τόπον συνελύσεως τῶν Ἐπισκόπων,
④ διαλεκτικοὶ ἠεὶ ἔδω πολλὰς ἠεὶ ἀγαθῶ-
νας ἐποιούτω τῶν λόγων. ἐλκομένων ὃ πολ-
λῶν ἠεὶ τὸ τε λόγῳ τερπνόν, εἰς πῶ τῶ ὁμο-
λογητῶν λαϊκῶς, ἀκέραιον ἔχων τὸ φρόνη-
μα, ἀνυπίπῃ τοῖς διαλεκτικοῖς, καὶ φησὶ πρὸς
αὐτοὺς. ὡς ἀρα ὁ χειρὸς, καὶ ④ ἀπόστολοι, εἰ
διαλεκτικὴν ἡμῖν παρέδωσαν τέχνην, εἰδὲ
κενὴν ἀπάτην, ἀλλὰ γυμνὴν γνώμην, πί-
στι καὶ καλοῖς ἔργοις φυλαττομένην· ταῦ-
τα εἰπόντες ④. ④ μὲν παρόντες πάντες ἐθαύ-
μασαν καὶ ἀπεδέξαντο. ④ ὃ δὲ διαλεkti-
κοὶ, ἀγνωμονέστερον ποιούτες ἡσυχά-
σαν, τὸν ἀπλοῦ λόγον τῆς ἀληθείας ἀκέ-
σαντες. τότε μὲν ὅμως ἔως ὃ ἐκ τῆς διαλε-
κτικῆς γνώμην ④ θόρυβος ④ κατεσάλη. τῆ ὃ
ἔξῃς, πάντες ἅμα ④ Ἐπίσκοποι εἰς ἓνα τό-
πον συνήρχοντο. παρήξ ὃ καὶ ὁ βασιλεὺς
μετ' αὐτῶ καὶ ἐπεὶ παρήλθεν, εἰς μέσους
ἔστη. καὶ εἰ πρῶτον καδίξεν ἡρεῖτο, πρὶν
αὐτῶ ④ Ἐπίσκοποι ἐπίνευσαν. τοσαύτη
τῆ ἀδελφεία καὶ αἰδῶς τῶν ἀνδρῶν,

τὸν βασιλέα κατέχεν. ἐπεὶ ὅ καὶ ἡ πρέπι-
 σα τῷ καρῷ ἡσυχία ἐγένετο, ἤρξατο ὁ βα-
 σιλεὺς αὐτόθεν ἐκ τῆς καθέδρας, παρα-
 νελκοῖς πρὸς αὐτὰς χεῖρας λόγους, πρὸς
 συμφωνίαν καὶ ὁμόνοιαν πρὸς τῶν αὐ-
 τῶν. καὶ τὴν μὲν ἑκάστη ἰδιόζυσαν λύπην
 πρὸς τὸν πλησίον, ὡσαύτω καὶ σιωπῶν
 καὶ γὰρ ἀντεγκαλῶντες ἦσαν ἀλλήλοις
 πλειονες. πολλοὶ τε δὲ αὐτῶν βιβλία δεή-
 σαι τῷ βασιλεῖ τῆς πρὸς αὐτὴν ἦσαν ὀρέ-
 ξαντες. ἐπὶ τὸ πρὸς αὐτὸν, διὸ καὶ σιω-
 πῶν ἐληλύθεισαν, χωρεῖν ὡσαύτω καλέσας, τὰ βι-
 βλία καυθῆναι ἐκέλευσεν, ἐπειτὴν μόνον.
 κελύφει χεῖρας ἀφίεναι τῷ ἀδελφῷ, τὸν ἀ-
 φέσεως τυχεῖν ἐπειγόμενον. τότε οὖν τῆς
 αὐτῶν ὁμοιοῦς καὶ εἰρήνης λόγους εἰς πλά-
 τῶν διεξελθὼν, αὐτῶν αὐτῶν τῶν δογμάτων
 ἐπιμελέεσθαι ἐπισκέψασθαι τῆς αὐτῶν γνώ-
 μη ἐπέπεσε. διὰ ὅ καὶ αὐτῶν τῶν ἐν τῷ
 αὐτῷ τριτῷ βιβλίῳ τῶν εἰς τὸν βίον κωνσταν-
 τίνος ὁ αὐτὸς φησὶ ἐν εὐσεβίῳ, ἐπακῶσα κα-
 λὸν εἶναι τὰ ταῦτα. πλείων δὲ τῶν ὑφ' ἐ-
 κατέρω τάγματι πρὸς αὐτοῦ, πολλῆς τε
 ἀμφιλογίας τὰ πρῶτα συνισαμένης, ἀνεξι-
 κάκως ἐπικρατῶν ὁ βασιλεὺς τῶν πάντων,
 Ἐχολῆ τε διτόνω τὰς πρὸς αὐτὸν ἰσχυροῦς
 ἐν μέρει τε ἀντιλαμβανόμενῳ τῶν
 παρ' ἐκείνων τάγματος λεγομένων, ἡρέμα
 συνῆγε ὅσῳ φιλονεικῶς ἐπισαμένους, πρῶ-
 τως τε ποιούμενῳ τὰς πρὸς ἑκάστον ὁμι-
 λίας. ἐλληνίζων τε τῆς φωνῆς, ὅτι μὴ ὅ ταύ-
 τῆς ἀμαθῶς εἶχε, γλυκύτερος πρὸς ἑαυτὴν καὶ
 ἡδύς, ὅσῳ μὲν συμπείθων, ὅσῳ ὅ καὶ δυσ-
 ωπῶν τῷ λόγῳ. ὅσῳ ὅ δὲ λέγοντας ἐπαμ-
 νῶν. πάντας ὅ εἰς ὁμόνοιαν ἐλάυνων, ὁμο-
 γνώμονας τε καὶ ὁμοδόξους αὐτὰς ἐπὶ τοῖς
 ἀμφισπῆταιμένοις ἀπασιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ κα-
 τεστήσατο ὡς ὁμοφώνως μὲν κρατῆσαι
 τὴν πίσιν. τῆς ὅ σιωπῆς εὐροπῆς, τὸν αὐτὸν
 ὡσαύτω τοῖς πᾶσιν ὁμολογηθῆναι καμρόν. ἐ-
 κυρτό τε ἡδὴ, καὶ ἐγγράφως δι' ὑποση-
 μειώσεως ἑκάστη τὰ κοινῆ δεδωγμένα. τοι-
 αῦτα καὶ αὐτῶν τῶν ἐαυτῶν φωνῶν
 ὁ εὐσεβίῳ ἐγγράφως κατέλιπεν. ἡμεῖς
 ὅ ὅσῳ ἀκαίρως αὐτοῖς ἐχρησάμεθα. ἀλλὰ μάρτυσι χρώμενοι τοῖς ἑαυτῶν
 λεχθεῖσι, τῆς αὐτὰ κατετάξαμεν τῆ γραφῆς. ἢ ὅταν τινες τῆς ἐν νικαίῳ
 C ii)

rentia Imperator prosequeretur. Facto
 deinde, ut par erat, silentio, Imperator ex
 sella verba facere cepit, ad consensum
 eos exhortans atque concordiam. Et
 privatas quidem similitates ut singuli de-
 ponerent, admonuit. Quippe complu-
 res eorum sese mutuo acculabant: non-
 nulli etiam pridie ejus diei libellos sup-
 plices Imperatori porrexerant. Ipse
 vero ut proposito negotio, cujus gratia
 convenerant, instare potius vellent, eos
 hortatus, libellos omnes exuri jussit, ad-
 jecto tantum hoc elogio. Christus præ-
 cipit ut veniam fratri det, quisquis sibi
 ipsi veniam dari velit. Tunc igitur cum
 de pace & concordia abunde disseruis-
 set, deinceps ut de religionis nostræ do-
 gmatibus accuratius disquirerent, eorū
 arbitrio potestatique permisit. Verum
 operæ pretium fuerit audire, quid de his
 rebus narret Eusebius in tertio illo jam
 superius à nobis commemorato libro de
 vita Imperatoris Constantini. Sic autem
 ait. Multis igitur hunc in modum ex
 utraque parte propositis, magnæque con-
 troversia in ipso principio excitata, Im-
 perator cuncta patientissime ascultans,
 intento animo propositas quæstiones
 excepit; & quæ ab utraque parte dice-
 bantur, vicissim affruens atque adjuvans,
 pertinacius certantes paulatim concilia-
 vit. Cumque omnes placide alloqueretur,
 & Græca uteretur lingua, quippe qui
 ne hujus quidem linguæ ignarus esset,
 suavissimus ac jucundissimus fuit; dum
 alios virationum adductos in suam sen-
 tentiam trahit; alios orat & flectit; eosque
 qui recte dixissent, laudibus afficit; &
 universos ad concordiam incitat. Do-
 nec tandem eos concordēs in omnibus
 de quibus antea certabatur, atque unani-
 mes effecit. Adeo ut non modo unius
 fidei consonantia apud omnes obtine-
 ret; verum etiam unum idemque tem-
 pus in salutaris festi celebratione ab
 omnibus firmaretur. Porro ea quæ in
 commune placuerant, scriptis mandata,
 & singulorum subscriptione roborata
 sunt. Et hæc quidem Eusebius ad ver-
 bum scripta istis de rebus nobis reliquit.
 Nos vero ea hoc loco proferre non alicui
 duximus: sed eorum testimonio
 utentes, huic historiæ nostræ consulto
 inseruimus; ut, si qui forte Nicænum

Concilium tanquam in causa fidei lapsi-
 psum condemnare voluerint, iis mini-
 me attendamus; nec Sabino Macedo-
 niano credamus, qui imperitos ac sim-
 plices vocat eos, qui in eo concilio con-
 venerunt. Nam Sabinus Macedoniae urbem
 Episcopus, qui diversarum Synodorum
 acta unum in corpus collegit, Nicæni
 quidem Concilii sacerdotes, quasi ru-
 des ac simplices deridet; nec animad-
 vertit se ipsum quoque Eusebium, qui
 fidem illam post diuturnæ inquisitionis
 examen amplexus est, ut imperitum si-
 mul criminari. Ac nonnulla quidem de
 industria prætermisit: quedam vero
 pervertit atque immutavit. Cæterum
 cuncta ad institutum suum sensumque
 pertraxit. Et Eusebium quidem Pam-
 phili, tanquam testem fide dignissimum
 laudat: Imperatorem quoque ipsum
 præconiis afficit, utpote qui Christia-
 næ fidei dogmata apprime calleret. Fi-
 dem vero Nicææ expositam reprehendit,
 tanquam ab ignaris & imperitis ho-
 minibus conscriptam. Et quem sapientem
 virum ac veracem testem nominat,
 ejus verba sciens ac prudens despicit &
 contemnit. Eusebius enim scribit, ex
 ministris Dei, qui Nicææ Synodo in-
 terfuerunt, alios sermone sapientiæ, a-
 lios vitæ constantia ac fortitudine ex-
 celluisse; & Imperatorem ipsum, qui
 aderat, ad concordiam cunctos reduc-
 centem, unanimes & consentientes
 reddidisse. Verum de Sabino quidem,
 sicubi necessitas exegerit, mentionem
 facturi sumus. Fidei vero consensus Ni-
 cææ à magno Concilio magnifice pro-
 mulgata, hæc est.

Credimus in unum Deum, Patrem
 omnipotentem, omnium visibilium &
 invisibilium Creatorem: & in unum Do-
 minum Jesum Christum, Filium Dei,
 genitum ex Patre unigenitum, hoc est
 ex substantia Patris: Deum de Deo, lu-
 men de lumine, Deum verum de Deo
 vero: genitum non factum; consubstan-
 tialem Patri: per quem omnia facta
 sunt, quæ in cælo sunt & in terra. Qui
 propter nos homines & propter salutem
 nostram descendit, incarnatusque, &
 homo factus est, & passus. Qui resurre-
 xit tertia post die: ascendit ad cælos,
 venturus est ut vivos judicet ac mortuos.
 Credimus & in Spiritum sanctum, eos
 autem, qui dicunt; fuit aliquando tem-
 pus, cum non esset, & antequam gigne-

συνόδου ὡς ἀεὶ τὴν πίσιν Ῥαλαίσης καὶ ἀγα-
 νόσκωσι, μὴ ἀλλῶν ἀνεχώμεθα, μὴ ἢ πρὸς
 σωμῶν Ῥαβίνω τῷ μακεδονίῳ, ἰδιώτας ἀν-
 τὲς καὶ ἀφελεῖς καλοῦσι ἐδὴ ἐκείσε σιωπῆ-
 θήσας. Ῥαβίνω γὰρ, ὁ τῷ ἐν Ἡρακλείᾳ τῆς
 Θράκης μακεδονίων Ἐπισκοπῶν, σινα-
 γωγὴν ὧν διαφόροι Ἐπισκόπων σύνοδοι ἐγ-
 γράφως ἔξεδωκαν ποιησάμενοι, ἐδὴ μὲν
 ἐν νικαίᾳ ὡς ἀφελεῖς καὶ ἰδιώτας διέσυρε, μὴ
 αὐτῶν ὁμῶν, ὅτι καὶ αὐτὸν εὐσεβίον, τὸν μὲν
 πολλῆς δογμασίας τὴν πίσιν ὁμολογήσαν-
 τα, ὡς ἰδιώτῳ διαβάλλει. καὶ τινὰ μὲν ἐκὼν
 παρέλιπεν. τινὰ ἢ παρέτερεψεν. πάντα ἢ
 ἀπὸ τὸν οἰκείου σκοπὸν μάλλον ἔξείληφεν
 καὶ ἐπαρνεῖ μὲν τὸν παμφίλου εὐσεβίον, ὡς
 ἀξίόπιστον μάρτυρα. ἐπαρνεῖ ἢ καὶ τὸν βασι-
 λέα, ὡς τὰ χριστιανῶν δογματίζων δυνά-
 μῳν. μέμφει ἢ τῆ ἐκτεθέστη ἐν νικαίᾳ πί-
 σιν, ὡς ὑποἰδιωτῶν καὶ ἐδὴ ἐν Ἐπισαμένων ἐκ-
 δεδομένη. καὶ ὅτι ὡς Ῥοφὸν καὶ ἀψιδυῆ καλεῖ
 μάρτυρα, τὰς τὰς Φωνὰς ἐκείσας ὑπερο-
 ρᾶ. Φησὶ γὰρ εὐσεβίῳ, ὅτι τῷ παρόντων ἐν
 τῇ νικαίᾳ τὰ θεῶν λειτουργῶν, οἱ μὲν, διέπει-
 πον Ῥοφίας λόγῳ. ὁ δὲ, βίε ἐρρότητι. καὶ
 ὅτι ὁ βασιλεὺς παρὼν, πάντας εἰς ὁμοιοῖαν ἀ-
 γων, ὁμογνώμονας καὶ ὁμοδόξους κατέστη-
 σεν. ἀλλὰ σαβίνω μὲν εἶπε χρεία καλέσοι,
 ποιησόμεθα μήμην. ἢ ἢ ἐν νικαίᾳ πα-
 ρᾶ τῆς μεγάλης συνόδου μεγαλοφώνως
 ἔξενεχθεῖσα συμφωνία τῆς πίσεως, ἔστιν
 αὐτῆ.

Πιστεύομεν εἰς ἓνα θεόν, πατέρα παντο-
 κρατορα, πάντων ὁρατῶν τε καὶ ἀορατῶν
 ποιητὴν. καὶ εἰς ἓνα κύριον ἰσοῦ ἁγίου τὸν
 υἱὸν τοῦ θεοῦ, γνηθέντα ἐκ τοῦ πατρὸς μονο-
 γνή, τῆς ἔστιν ἐκ τῆς ἐσίας τοῦ πατρὸς, θεὸν
 ἐκ θεοῦ καὶ φωτὸς ἐκ φωτός, θεὸν ἀληθινὸν ἐκ
 θεοῦ ἀληθινῆ. γνηθέντα ἐκ ποιηθέντα, ὁμο-
 σιον τῷ πατρί. δι' ἃ τὰ πάντα ἐγένετο, τὰ
 ἐν τῷ ἕρανῳ καὶ τὰ ἐν τῇ γῆ. δι' ἡμᾶς
 ἐδὴ ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν
 κατεβήσας καὶ σαρκωθέντα καὶ ἐνανθρωπήσαν-
 τα παθόντα καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ,
 ἀνεβήσας εἰς τὰς ἕρανας, ἐρχόμενον κελαι
 ζῶντας ἐνεκρῆς καὶ εἰς τὸ ἅγιον πνεῦμα. τὰς ἢ
 λέγοις ὅτι ἡμεῖς ποτὲ ὅτε ἐκ τῆς καὶ πρὶν ἡμ-

leat præcurrere. Verum ne istiusmodi rumore res vobis aliter quam se habet nuntietur, necessarium putavimus ad vos mittere; primum quidem fidei formulam à nobis propositam; deinde alteram, quam Episcopi quibusdam ad nostram adjectis appendicibus promulgaverunt. Nostra igitur formula, quæ in conspectu Imperatoris Deo carissimi lecta, recte ac probe se habere omnibus visa est, sic habet. Sicut ab Antecessoribus nostris Episcopis accepimus, tunc cum primis fidei rudimentis instructi, & cum salutari lavacro tincti sumus: sicut ex divinis scripturis didicimus, & sicut ipsi tum in presbyterio: tum in Episcopali gradu constituti, & credidimus & docuimus, ita nunc etiam credentes, fidem nostram vobis exponimus, est autem huiusmodi. Credimus in unum Deum, Patrem omnipotentem, visibilium omnium & invisibilium Creatorem: & in unum Dominum Jesum Christum, Dei verbum, Deum de Deo, lumen de lumine, vitam ex vita, Filium unigenitum, primogenitum omnis creaturæ, ante omnia sæcula ex Deo Patre genitum, per quem omnia facta sunt: qui propter nostram salutem incarnatus est, & inter homines versatus: qui passus est, & surrexit tertia die: ascendit ad Patrem, & iterum venturus est cum gloria ut vivos judicet ac mortuos. Credimus etiam in unum Spiritum sanctum. Horum unumquemque esse ac subsistere credentes: Patrem verè Patrem, Filium verè Filium, & Spiritum sanctum verè Spiritum sanctum: sicut & Dominus noster, cum discipulos suos ad prædicandum mitteret, dixit: *Ite ac docete omnes gentes, baptizantes eos, In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.* De quibus etiam affirmamus, nos ita tenere atque ita sentire, & olim ita tenuisse, & usque ad mortem retenturos, atque in hac fide constanter permanuros esse, omnem impiam hæresin anathemate damnantes. Hæc nos omnia sincerè atque ex animo sensisse, ex quo nosmet ipsi nosse potuimus, atque etiamnum sentire & loqui verissime, coram omnipotente Deo & coram Domino nostro Jesu Christo testificamur, parati certissimis probationibus ostendere, & vobis

ἴσμεν ἰαυτὸς, κὶ νῦν φεργεῖν τε κὶ λέγειν ἐξ ἀληθείας, ἐπὶ Ἐθεῖ Ἐ παντοκράτορι· κὶ Ἐ κυρίῳ ἡμῶν ἰησοῦ χριστῷ μαρτυρούμεθα. δεικνύναι ἔχοντες δι' ἄποδείξεων, κὶ πείθειν ὑμᾶς

Ἀ μένων ἀκριβοῦς λόγον· ἀλλ' ἵνα μὴ ἐν μόνῃς τοιαύτης ἀκοῆς τὰ τῆς ἀληθείας ἐτεροθίως ὑμῖν ἀπαγγέλλῃ, ἀναγκαίως διεπεμφάμεθα ὑμῖν, πρῶτον μὲν τὴν ὑφ' ἡμῶν περὶ τῆς πίστεως γραφὴν, εἰπεὶ αὐτὴν δευτέραν, ἡμετέρας φωνῆς περὶ τῆς πίστεως ἀποδοῦναι, ἡμετέρας φωνῆς ἀποδοῦναι τὸ μὲν οὖν παρ' ἡμῶν γράμμα, ἡμετέρας φωνῆς ἀποδοῦναι τὸ μὲν οὖν παρ' ἡμῶν βασιλείας ἀναγνώδεν, δι' ἃ ἔχοντες κὶ δοκίμως ἀποφανθῆναι, τῆτον ἔχοντες τὸν τρόπον κατὰ τὴν παρελάσαν ἡμῶν πρὸς ἡμῶν Ἐπισκόπων, κὶ ἐν τῇ κατηχήσει, κὶ ὅτε τὸ λαβὲν ἐλαμβάνοντες, κὶ κατὰ τὴν θείων γραφῶν μεμαθήκαμεν, κὶ ὡς ἐν τῷ περὶ εὐτερείῳ, κὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἐπισκοπῇ ἐπιστάσαντες, κὶ ἐδιδάσκοντες, ἔτω κὶ νῦν πιστεύοντες, τὴν ἡμετέραν πίσιν ὑμῖν περὶ ἀναφέρωμεν. ἐστὶ ἡ αὐτὴ Πιστεύομεν εἰς ἕνα θεόν, πατέρα παντοκράτορα, τὸν τῶν πάντων ὁρατῶν τε κὶ ἀορατῶν ποιητὴν· κὶ εἰς ἕνα κύριον ἰησοῦν χριστόν, τὸν τῆς θεότητος θεόν, ἐκ θεοῦ, φῶς ἐκ φωτός, ζωὴν ἐκ ζωῆς, ἕνα μονογενῆ, πρῶτότοκον πατρὸς κτίσεως, πρὸ πάντων τῶν αἰώνων ἐκ θεοῦ πατρὸς γεννημένον· δι' ἃ κὶ ἐγένετο τὰ πάντα, τὸν διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν σαρκωθέντα, κὶ ἐν ἀνθρώποις πολιτῶσάμενον. κὶ παθόντα, κὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, κὶ ἀνελθόντα πρὸς τὸν πατέρα, ἃ ἡξοντα πάλιν ἐν δόξῃ κρῖναι ζῶντας κὶ νεκρούς· πιστεύομεν κὶ εἰς ἕν πνεῦμα ἅγιον. τῆτον ἕνασον εἶναι κὶ ὑπάρχοντες πιστεύοντες, πατέρα ἀληθῶς πατέρα, κὶ υἱὸν ἀληθῶς υἱόν, ἃ πνεῦμα ἅγιον ἀληθῶς ἅγιον πνεῦμα. κατὰ τὴν κὶ ὁ κύριος ἡμῶν ἀποστόλων εἰς τὸ κήρυγμα οὕτως ἑαυτὸ μαθήσας, εἶπε. ὁρῶντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τῶν πατρῶν, κὶ τῶν υἱῶν κὶ τῶν ἁγίων πνεύματος. ὅτι ὁ ἅγιος κὶ διαβεβαίωμεθα, ἔτος ἔχοντες, κὶ ἔτω φεργεῖν, κὶ πάλαι ἔτος ἔχοντες, κὶ μέχρι θανάτου ἔτω στήθειν, κὶ ἐν αὐτῇ ἐνίστασθαι τῇ πίστι, ἀναθεματίζοντες πᾶσαν αἴρεσιν ἀθεῶν ταῦτα διὰ καρδίας κὶ ψυχῆς πάντα πεφρονημένα, ἃ ἔστι πρὸς

ὑμᾶς, ὅτι καὶ ὁδὸν παρελθόντας χρόνος ἔτιως ἐπισυνομήτε καὶ ἐκνηρυσόμενοι ὁμοίως ταύτης ὑφ' ἡμῶν ἐκτεθείσης ἑπίσεως, εἰδένι παρῶν ἀντιλογίας τόποι. ἀλλ' αὐτός τε πρῶτος ὁ θεοφιλέστατος ἡμῶν βασιλεὺς, ὁρῶντά τε ἀπέχεσθαι αὐτὴν ἐμαρτύρησεν. ἔτιω τε καὶ ἑαυτὸν φρονεῖν ἐμαρτύρατο, καὶ ταύτη ὁδὸν πάντας συγκαταθέας, ἕως ἡμετέρῃ τοῖς δόγμασι, καὶ συμφωνεῖν τέτοις αὐτοῖς παρεκλεύετο, ἐνός μόνου προσεγραφέως ῥήματος ἑὸμομοσίας ὁ καὶ αὐτὸς ἠρμηνεύσει λέγων, ὅτι μὴ καὶ τῶν ῥωμαίων πάθη λέγοι τὸ ὁμομοσίον, ἔτε ὅν καὶ διαίρεσι, ἔτε καὶ ἄ τινε ἀποτομὴν ἐκ τῆς πατρὸς ὑποστήναι μῆτε γὰρ δυνάδε τιμῶν αὐτὸν καὶ νοσηρῶν, καὶ ἀσώματον φύσιν, σωμαλικόν τι παθεῖ ὑφ' ἑαυτοῦ. θεοῖς ὅ καὶ ἀπορήτοις ῥήμασι, προσήκει τὰ τοιαῦτα νοεῖν καὶ ὁ μὴ ὁσώτατος καὶ ἐνοσεῖς ἡμῶν βασιλεὺς, τοιάδε ἐφιλοσόφη. ὁ δὲ, προσφάσει ἑὸμομοσίας, τὴν δὲ τὴν γραφὴν πεποιήκασιν.

Τὸ μάθημα:

Πισυνομήνεις ἕνα θεὸν πατέρα παντοκράτορα, πάντων ὁρατῶν τε καὶ ἀόρατων ποιητὴν καὶ εἰς ἕνα κύριον ἰσοουῶ χριστὸν, τὸν υἱὸν ἑὸθεῶν, ἡμῶν ἐκ τῆς πατρὸς μονογενῆ, τῆς ἐκ τῆς ἑσσίας ἑὸ πατρὸς, θεὸν ἐκ θεῶν. Φῶς ἐκ φωτός, θεὸν ἀληθινὸν ἐκ θεῶν ἀληθινῶν ἡμῶν ἐκ τῆς πατρὸς, ὁμομοσίον τῷ πατρὶ, δι' ἑτὰ πάντα ἐγένετο, τὰ ἐν τῷ ἑρανω, καὶ τὰ ἐν τῇ γῆ τὸν δι' ἡμᾶς ὁδὸν ἀνθρώπους, καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα καὶ σαρκωθέντα, ἐνανθρωπήσαντα, παθόντα, καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀνελθόντα εἰς ὁδὸν ἑρανας ἐρχόμενον κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρῶν, καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὁδὸν ἡλέγοντας ἡμᾶς ὅτε ὁδὸν ἡμῶν, ἢ ὁδὸν ἡμῶν περὶ ἡμῶν, ἢ ὁδὸν ὁδὸν ἐγένετο, ἢ ὁδὸν ἑτέρας ὑποστάσεως ἢ ἑσσίας φάσκοντας εἶναι, ἢ κτιστῶν, ἢ τρεπλῶν, ἢ ἀλλοιωτῶν τὸν υἱὸν τῶν θεῶν, τέτρες ἀναθεματίσθη καὶ καταδικασθῆναι, καὶ ἀποδοκιμασθῆναι ἐκκλησίᾳ.

Καὶ δὴ ταύτης τῆς γραφῆς ὑπὸ αὐτῶν ὑπογορευθείσης, ὅπως εἶρη) αὐτοῖς τὸ ἐκ τῆς ἑσσίας ἑὸ πατρὸς, καὶ τὸ τῷ πατρὶ ὁμομοσίον, ὁδὸν ἀνεξέταστον αὐτοῖς καταλιμπάνομεν. ἐπερωτήσεις τοιγαροῦ καὶ ἀποκρίσεις ἐν τῷ ἐν ἀνεκινῶν, ἑσασάνειν τε ὁδὸν τὴν

A persuadere, nos prateritis etiam temporibus ita credidisse, atque ita prædicasse. Cum hæc à nobis fides esset exposita, nullus erat contradicendi locus. Sed & Imperator ipse noster Deo carissimus, eam rectissimè conceptam esse, primus omnium testatus est: atque ita sentire se affirmavit, cunctosque hortatus est ut ei assentirentur atque subscriberent, utque in hanc doctrinam omnes conspirarent; una duntaxat voce consubstantialis adjecta. Quam quidem vocem ipse quoque interpretatus est, asserens consubstantialia à se dici, non juxta corporum affectiones; neque per divisionem aut per sectionem quandam filium ex patre subsistere. Fieri enim non posse, ut materiæ expers natura & intellectualis atque incorporea, corpoream ullam affectionem admittat: sed divinis arcanisque rationibus id esse intelligendum. Ac sapientissimus quidem & religiosissimus Imperator, ita tum philosophatus est. Illi vero occasione vocis illius consubstantialis, hujusmodi formulam conscripserunt.

SYMBOLUM.

Credimus in unum Deum, Patrem omnipotentem, omnium visibilium & invisibilium Creatorem: & in unum Dominum Jesum Christum, Filium Dei, genitum ex patre unicum, hoc est ex substantia patris: Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero; genitum non factum: consubstantialiam Patri, per quem omnia facta sunt, quæ in cælo sunt & in terra. Qui propter nos homines & propter nostram salutem descendit, incarnatusque & homo factus est, & passus. Qui resurrexit tertia post die: ascendit ad cælos, venturus est ut vivos judicet ac mortuos. Et in Spiritum sanctum. Eos autem, qui dicunt: fuit aliquando tempus cum non esset; & antequam gigneretur non erat: vel quòd de non extantibus factus sit: aut qui ex altera substantia vel essentia dicunt esse filium Dei, aut creatum, conversioni mutationique obnoxium, anathematizat sancta Catholica & Apostolica Ecclesia.

Cum hæc ab illis dictata esset fidei formula, id quod ab illis dictum erat, ex substantia Patris, & consubstantialis, non absque examine prætermisimus. Hinc igitur variae quæstiones ortæ sunt & responsiones: & quænam esset eorum verborum sententia, accuratè expendebatur. Et

has quidem voces, ex substantia, facti sunt hoc significare, filium quidem esse ex patre, sed non tanquam partem ipsius patris. Hunc sensum ut nos quoque amplecteremur, æquum omnino videbatur, cum pia doctrina prædicet, filium ex patre esse, non tamen partem esse illius substantiæ. Quamobrem & nos huic notioni assensum præbimus. Ac ne ipsam quidem vocem consubstantialis rejicimus, pacis intuitu, & ne à recta intelligentia excidamus. Pari ratione has etiam voces approbavimus, genitum non factum. Nam factum, verbum esse dicebant commune reliquis omnibus creaturis, quæ per filium factæ sunt; quibus nihil simile habeat filius: ac proinde cum non esse facturam, his, quæ per ipsum facta sunt similem; sed longe præstantioris, quam reliquas creaturas esse substantiæ. Quam quidem ex patre esse, divina docent oracula, arcano quodam generationis modo, qui nec verbis exprimi, nec intelligentiâ comprehendi ab ulla possit creatura. Sic etiam illud, consubstantialem esse filium patri, cum allatis rationibus discussum esset, convenit non juxta corporum modum, neque instar mortalium animantium accipi debere. Nam neque per divisionem substantiæ, neque per abscissionem, nec per mutationem paternæ essentiæ atque virtutis id posse constare. Ingenitam enim patris naturam ab his omnibus alienam esse. Verum hoc, consubstantialem esse patri, nihil aliud significare, quam filium Dei nullam cum creaturis ab ipso factis similitudinem habere; sed solius patris, à quo genitus sit, per omnia similem esse; ne ex alia quadam hypostasi aut substantia, sed ex patre esse. Quod quidem cum ita expositum fuisset, jure merito approbandum esse censuimus: quando quidem nonnullos ex veteribus insignes Episcopos, & disertos Scriptores, in explicanda patris ac filii Divinitate, hoc vocabulo consubstantialis usos esse cognovimus. Atque hæc dicta sint de fide, quæ Nicææ promulgata est, cui quidem omnes consensimus, non leviter & inconsultò, sed juxta sensus allatos, qui coram ipso religiosissimo Imperatore discussi, & ob rationes superius expositas ab omnibus comprobati sunt. Sed & anathematismum, qui post fidei formulam ab illis est promulgatus, haudquaquam molestè suscepimus, eo quod peregrinis & à sacra scriptura alienis vocibus uti prohibeat, ex quibus omnis fere dissen-

διανοίαν τῶν εἰρημένων. καὶ δὴ καὶ τὸ ἐκ τῆς ἐ-
 σίας ἀμολόγητο πρὸς αὐτῶν, δηλωτικὸν εἶ-
 ναι τὸ ἐκ μητρὸς πατρὸς εἶναι, ἐμὴν ὡς μέ-
 ρου ὑπάρχειν ἔ πατρὸς. ταῦτα ἡ καὶ ἡμῶν
 ἐδόκει καλῶς ἔχειν συγκαταλήθεα τῆ δια-
 νοία τῆς ἐσσεῖς διδασκαλίας, ὑπαγορεύ-
 σης ἐκ τῆ πατρὸς εἶναι τὸν υἱόν, ἐμὴν μέ-
 ρου τῆς ἐσίας αὐτῆ τυγχάνειν· διόπερ τῆ διανοία
 ἐ αὐτοὶ σιωπῶμεθα, ἐδὲ τὴν Φωνὴν τῆ ὁ-
 μοσιῶν ἀδελφῶν, τῆ τῆς εἰρήνης Σκοπῆ
 πρὸ ὀφθαλμῶν ἡμῶν κειμένη, καὶ ἔ μὴ τὸ ὀρθῆς
 ἐκπεσεῖν διανοίας. καὶ τὰ αὐτὰ ἡ, καὶ τὸ γρη-
 θέντα ἐ ποιηθέντα, κατεδέξαμεθα, ἐπειδὴ
 τὸ ποιηθέν, κοινὸν ἐφασκον εἶναι πρὸς ἄρρημα
 τῶν λοιπῶν κλισμάτων, τῶν διὰ τῆ ὑπερ-
 μένων. ὡν ἐδὲ ὁμοίον ἔχειν τὸν υἱόν, διό δὴ μὴ
 εἶναι αὐτὸν ποιήμα, τοῖς δι' αὐτῆ γρηγομένοις
 ὁμοίον. κρείττον· ἡ καὶ πᾶν ποιήμα τυγχά-
 νειν ἐσίας, καὶ ἐ πατρὸς γεγενῆσθαι διδάσκει
 τὰ θεῖα λόγια, τῆ τρέψαι τῆς γρηγοσεως ἀνεκ-
 φράσει καὶ ἀνεπλόγησε πᾶση γρηγορῆ φύσει
 τυγχάνον· ἔτω ἡ τὸ ὁμοίον εἶναι ἔ πα-
 τρὸς τὸν υἱόν ἔξεταζόμενος ὁ λόγος σιωπῆ-
 σιν, ἐ καὶ τὸν τῶν σωμάτων τρέπον, ἐδὲ τοῖς
 θνητοῖς ἴσοις ἀδελφῶν· ἔτε καὶ διαίρε-
 σιν τῆ ἐσίας, ἔτε καὶ ἀποδομῆν, ἡ ἀλλοίωσιν τῆ
 τῆ πατρὸς ἐσίας τε ἐ διωόμεως· τέτων γὰρ
 πάντων ἀλλοτρίαν εἶναι τὴν ἀγέννητον φύσιν
 ἔ πατρὸς. ἀδελφικὸν ἡ εἶναι τῶ πατρὶ τὸ ὁ-
 μοίον, τὸ μηδὲμίαν ἐμφέρειαν πρὸς τὰ
 γρηγορὰ κλισμάτα τὸν υἱόν τῆ θεῆ ἐμφαίνει
 μόνω ἡ τῶ πατρὶ τῶ γεγενῆσθαι καὶ πᾶν ἀπο-
 πο ἀφομοιωθῆσθαι, καὶ μὴ εἶναι ἐξ ἑτέρας τῆ ὑπο-
 σάσεως καὶ ἐσίας, ἀλλ' ἐ πατρὸς. ὡ καὶ αὐτῶ
 τέτων ἐρμηνυθέντι τὸν τρέπον, καλῶς ἔχειν ἐ-
 φάνη συγκαταθέσθαι. ἐπειδὴ τῶν παλαιῶν τινας
 λογίους καὶ ἑπιφανῆς ἐπισκόπους καὶ συλλο-
 γίους, ἐγνωρῆσθαι τῆ πατρὸς καὶ ὑπερολο-
 γίας, τῶ ὁμοσιῶν συλλογισαμένους ὀνόματι
 ταῦτα μὴ εἶναι, ἀλλ' ἐ τῆς ἐκτεθείσης ἐρηγορῶ
 πίσεως, ἡ σιωπῆσάμεν πάντες ἐκ ἀνεξε-
 τάσεως, ἀλλὰ καὶ τὰς διδοθεῖσας, καὶ τοῖς
 ἐρηγομένοις λογισμοῖς σιωπολογηθείσας, καὶ
 τὸν ἀναθεματισμὸν ἡ τὸν μὴ τὴν πίσιν πρὸς
 αὐτῶν ἐκτεθέντα, ἀλυπτον εἶναι ἡγησάμεθα,
 διὰ τὸ ἀπείργειν ἀγράφοις χερσὶ Φωνῆς·
 διὸ Σχεδὸν ἡ πᾶσα γέγονε σύγχυσις τε

καὶ ἀκατασσία τῶν ἐκκλησιῶν μηδεμιᾶς
 γουὶ θεοπνεύστῃ γραφῆς τὸ εἶδος ὄντων, καὶ
 τὸ ἴδιον ποτὲ ὅτε ὁδὸν, καὶ τοῖς ἐξῆς ἔπιλεγο-
 μένοις κεκλημένους, ὁδὸν ἑυλογον ἐφάνη ταῦ-
 τα λέγειν καὶ διδάσκειν ὡς καὶ αὐτὰ καλῶς
 δόξαντι σωθεῖσθε μετὰ, ἐπεὶ μὴ ἴδιον τῶν παρῶν
 τέτραχρόνῳ, τέτοις ἐνώθια μὲν χροῖας τοῖς ῥή-
 μασι ταῦτα ὑμῖν ἀναγκαίως διεπέμψα-
 μεθα ἀγαπητοί, τὸ κεκεμένον τῆς ἡμετέ-
 ρης ἐξετάσεως καὶ συγκατάθεσεως Φα-
 νερόν ὑμῖν καλῶς ὄντες· καὶ ὡς ἐυλόγως, τό-
 τε μὲν καὶ μέλει ὑμῶν ὡς ἐν ἐπιστάμεθα,
 ὅθ' ἡμῖν τὰ ἐτεροῦς γραφεία παρῶν ἐκο-
 πῆν. τότε ἴδιον ἀφιλονείκως τὰ μὴ λυποῦντα
 κατεδέξαμεθα, ὅτε ἡμῖν ἐν γνωμονῶς ἐξε-
 τάξαι τῶν λόγων τὴν διάνοιαν, ἐφάνη σω-
 τερεῖν τοῖς ὑφ' ἡμῶν αὐτῶν ἐν τῇ παρῶν τε-
 θεύσει πῖσι ὁμολογημένοις· τοιαῦτα μὲν ὁ
 τὸ παμφίλῳ ἐπέβη· εἰς τὴν παλαιστίνης
 κατὰ τὴν διεπέμψατο. καὶ τῇ ἀλεξαν-
 δρέων ἴδιον ἐκκλησία, καὶ τοῖς ἐν αἰγύπτῳ καὶ λι-
 βύῃ καὶ πενταπόλει, κοινῇ ψήφῳ ταῦτα ἡ σὺν-
 ὁδὸν ἐγράψεν.

Κεφ. Θ'.

Ἐπιστολὴ τῆς συνόδου, ἧς ἐν αἰσῶν ἡ συνόδος, καὶ ὡς κατὰ
 τὸ ἴδιον ἀρεῖται, καὶ οἱ ἐπιμφορῶτες αὐτῆς.

Τῆς ἁγίας θεῆ χάριτι, καὶ μεγάλῃ ἀλε-
 ξανδρέων ἐκκλησία, καὶ τοῖς κατὰ αἰγύ-
 πτον, καὶ λιβύην καὶ πεντάπολιν ἀγαπητοῖς
 ἀδελφοῖς, ἐν νικαίᾳ συναχθέντες, καὶ
 τὴν μεγάλην καὶ ἁγίαν σύνοδον συγκερτή-
 σαντες ἐπίσκοποι, ἐν κυρίῳ χαίρουσιν.

Ἐπειδὴ τῆς τῆς θεῆ χάριτι, καὶ θεοφι-
 λῶν βασιλέως κωνσταντίνου συναγαγόν-
 τος ἡμᾶς ἐν διαφόρων πόλεων τε καὶ ἐπαρ-
 χιῶν, μεγάλη καὶ ἁγία σύνοδος ἐν νικαίᾳ
 συνεκερτήθη, ἐξ ἀπαιτῶν ἀναγκαῖον ἐφάνη,
 ὡς ἀπὸ τῆς ἱερατικῆς συνόδου καὶ παρῶν ὑμῶν ἐπι-
 στάλαι γράμματα. ἵν' εἰδέναι ἔχοιτε, τίνα
 μὲν ἐκινήθη καὶ ἐξετάσθη, τίνα ἴδιον ἐδοξε καὶ
 ἐκράτηθη παρῶν μὲν ὄντων ἐξ ἀπάντων
 ἐξετάσθη καὶ τὴν ἀσέβειαν, καὶ τὴν ὁδο-
 μίαν ἁρῆς καὶ τῶν σὺν αὐτῶν, ἐπὶ παρῶν
 τῆς θεοφιλέως βασιλέως κωνσταντίνου,
 καὶ παμφίλῳ ἐδοξεν ἀναθεματιθῆναι τὴν

A sio ac perturbatio ecclesiarum exorta
 est. Cum igitur nulla divinitus inspirata
 scriptura istis unquam usa sit vocibus;
 De non extantibus: & fuit aliquando
 tempus cum non esset: & aliis quæ ibi-
 dem subjiciuntur; visum est nullatenus
 rationi consentaneum esse, ut hæc vel
 dicerentur vel docerentur. Proinde
 huic recto ac salubri decreto etiam con-
 sensimus, quippe qui nunquam antea
 hujusmodi vocibus uti consuevissemus.
 Hæc vobis necessario scribenda esse du-
 ximus, dilectissimi, ut vobis liquidò de-
 monstrarem, quanto cum judicio tum
 dubitatio, tum assensio nostra librata sit:
B & quod recte atque ordine, primum qui-
 dem ad extremam usque horam restiti-
 mus, quamdiu nonnulla aliter quàm o-
 portuit scripta nos offendebant: tandem
 verò ea quæ nihil offensionis habebant,
 sine contentione amplexi sumus, post-
 quam nobis verborum sententiam can-
 dide examinantibus apparuit, ea prorsus
 cum illis convenire, quæ nos ipsi in fide
 primum à nobis exposita confessi fuera-
 mus. Hujusmodi literas Eusebius Pam-
 phili Cæsaream Palæstinæ dilexit. Ale-
 xandrinæ vero ecclesiæ, & cunctis in
 Ægypto & Libya ac Pentapoli degenti-
 bus, ipsa Synodus communi sententiâ ita
 scripsit.

CAPUT IX.

Epistola Synodi, de iis qua ab ipsâ constituta sunt;
 & qualiter Arrius & qui cum ipso consen-
 serant, depositi sunt.

SANCTÆ gratiæ Dei magnæque Ale-
 xandrinorum Ecclesiæ, & dilectis fra-
 tribus per Ægyptum, Libyam ac Penta-
 polim constitutis, Episcopi Nicææ con-
 gregati, & magnam sanctamque Syno-
 dum complentes, in Domino Salutem.

D Quandoquidem Deo optimo maxi-
 mo, eique carissimo Principe Constanti-
 no, nos ex diversis civitatibus ac provin-
 ciis congregante, sacra & magna Syno-
 dus Nicææ celebrata est, prorsus neces-
 sarium duximus, ab universo sacro Con-
 cilio etiam ad vos literas mitti; ex qui-
 bus intelligere possitis, quænam propo-
 sita atque examinata, quænam item de-
 creta ac stabilita sint. Primum igitur ha-
 bita est quæstio coram piissimo Principe
 Constantino, de impietate ac perversita-
 te Arii & sociorum ejus. Cunctisq; suf-
 fragantibus placuit, ut impia ejus opinio

D ij

anathemate damnaretur, verbaque ac nomina blasphemiae plena, quibus utebatur, dicens Filium Dei ortum ex nihilo, & fuisse aliquando tempus, cum non esset, & pro arbitrii libertate eum vitii ac virtutis capacem esse: & creaturam illum vocans atque facturam. Hæc omnia anathemate damnavit sanctissima Synodus, opinionis hujus impietatem atque amentiam, & verba blasphemiae plena, ne audire quidem patienter sustinens. Et ea quidem, quæ adversus illum gesta sunt, vel comperitis jam, vel brevi comperituri estis: ne nos insultare videamur homini, qui scelerosis sui dignam mercedem recipit. Tantam vero vim habuit ejus impietas, ut Theonem Marmaricæ & Secundum Ptolemaidis Episcopum, secum in exitum pertraxerit. Nam & in istos, eadem, quæ in illum lata sententia est. Sed quoniam omnipotentis Dei gratia, pravitate quidem illius opinionis & impietate atque blasphemia, & iis hominibus, qui in populo antehac pacato turbas ac diffidia concitare ausi fuerant, vos jam liberavit; Melitium vero & eorum, qui ab illo ordinati sunt, adhuc reliqua erat contumacia: De his etiam quid statuerit Synodus, vobis significamus, fratres charissimi. Placuit igitur clementiis erga Melitium agente Synodo: summo enim jure nullam veniam merebatur: ut is in civitate sua maneat, nec ullam habeat aut manus imponendi aut eligendi potestatem; nec hujus rei causa aut in vico, aut in urbe ulla compareat; sed nudum honoris sui nomen retineat. Ii vero, qui ab ipso constituti sunt, sanctiore ordinatione confirmati, ad communionem admittantur, eâ lege, ut honorem quidem ac ministerium suum retineant; secundo tamen semper loco sint ab iis omnibus, qui in unaquaque paræcia & ecclesia versantur, à charissimo collega nostro Alexandro prius ordinati. Adeo ut his quidem nulla facultas suppetat, quos visum fuerit eligendi, aut nomen cuiuspiam suggerendi, aut omnino quicquam gerendi sine consensu Episcopi Catholice Ecclesie, qui Alexandro subjectus est. Illi vero, qui Dei juvante gratia vestrisque preceationibus, nullo unquam in schismate deprehensi sunt, sed in Catholica & Apostolica Ecclesia absque labe ulla perseverant, potestatem habeant eligendi, & proponendi nomina eorum, qui

A
 ἀσεβῆ αὐτῶν δόξαν, καὶ τὰ ῥήματα καὶ τὰ ὀνόματα τὰ βλάσφημα, οἷς ἐπέχρητο βλασφημῶν, τὸν ὕον τῶ θεῷ λέγων ἕξ ὄντων, καὶ εἰναποθεῖ ὅτε ὄντων. καὶ ἀνιξεσσιότητι κακίας καὶ δόξης δεικνὸν τὸν ὕον τῶ θεῷ λέγοντος: καὶ ἵσθημα καὶ ποίημα ὀνομάζοντι. ἅπαντα ἀνεθεμάτισεν ἡ ἀγία σύνοδος, ἐδὲ ὅσον ἀκῆσαι τῶ ἀσεβῆς δόξης ἢ ἀπονοίας καὶ τῶ βλασφημῶν ῥημάτων, ἀναγομένη καὶ τὰ ῥήματα ἐκείνη οἷς τέλεος τελευτήσῃ, παλιῶς ἢ ἀκηκόασῃ ἢ ἀκῆσαι, ἵνα μὴ δόξωμεν ἐπεμθεῖν ἀνδρὶ δι' οἰκείαν ἀμαρτίαν ἀξία τὰ ἐπιχειρεῖ κομισα-
 B
 μένωι τοσούτον ἵλασσε αὐτῆ ἀσέβεια, ὡς καὶ παρὰ πολέσαι θεωνῶν διὰ μαρμαρικῆς, καὶ σκενέρον διὰ πτολεμαϊδῶν. τῶ γὰρ ἀντὶν κακῆνοί τετυχήσασιν ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ τῶ θεῷ χάρις, τῶ ῥήκαθοδοξίας ἐκείνης καὶ ἀσεβείας, καὶ τῶ βλασφημίας, καὶ τῶ πρὸς ὁπῶντων τολμησάντων διάσασιν ἐδὲ διαίρεσιν ποιήσασιν ἐδὲ ἐρηνοδομένους ἀνωθεν λαῶ, ἢ ἡδυτέρωσεν ἡμῶς ἐλείπετο ἡ τὸ καὶ τὴν προπέτειαν μελιτία, καὶ τῶν ὑπὲρ αὐτῶ χειροτονηθέντων καὶ παρὲ τῶ τῶ μέγας ἀδὲ δόξῃ τῆ συνόδῳ, ἐμφανίσομεν ὑμῖν ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, ἐδὲ ὅξῃ ὡμ μελιτικὸν μὲν, C
 Φιλανθρωπότερον κινήσεως τῆς συνόδου καὶ γὰρ τὸν ἀκελεθὸν λόγον, ἐδὲ μετὰς συζητήσεως ἀξιος ὡ μῆνεν ἐν τῆ πόλει ἰαυλῆ, καὶ μηδεμίαν ἕξασίαν ἔχον αὐτὸν, μή τε χειροθετεῖν, μή τε παρχειρίζεσθαι, μή τε ἐν χωρῆα μή τε ἐν πόλει ἕτερα φαίνεσθαι, τῶ τῆς προφάσεως ἕνεκα. ἡ δὲ τὸ ὄνομα τῆς ἱμερῆς κεκλήσθαι. ἐδὲ ἡ ὑπὲρ αὐτῶ κατὰ ἀσθέντας, μυστικοτέρα χειροτονία βεβαιωθῆναις κοινωθῆσαι ἐπιτέτοις, ἐφ' ὅτε ἔχον μὲν αὐτῶ τὴν τιμὴν καὶ λειτουργίαν, D
 δυτέρας ἡ εἶνα ἕξασαντὶ πάντων τῶν ἐν ἐκάστη παρρησία τε καὶ ἐκκλησία ἕξεταζομένων, τῶν ὑπὸ τῶ τιμωτάτε καὶ συλλειτουργῶ ἡμῶν ἀλεξάνδρου προκεχειρομένων. ὡς παρὲς τῶ τοῖς ἡ, μηδεμίαν ἕξασίαν εἶνα ἐδὲ δόξῃ κοινῶς ἀντοῖς παρχειρίζεσθαι, ἢ ὑποβάλλειν ὀνόματα, ἢ ὅλως ποιῆν τι χωρὶς γνώμης τῶ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἐπισκοπῆς, τῶν ὑπὸ ἀλεξάνδρου ἐδὲ ἡ χῆρετι θεῷ καὶ εὐχαῖς ὑμετέρας ἐν μηδενὶ χρισματι εὐρεθῆναις, ἀλλὰ ἀκηλιδῶτες ἐν τῆ καθολικῆ ἐκκλησία ὄντας, καὶ ἕξασίαν ἔχον παρχειρίζεσθαι, καὶ ὀνόματα ἐπιλέγεσθαι τῶν ἀξίων

τῶν κλήρων, καὶ ὅπως πάντα ποιῆν καὶ νόμον καὶ
θεσμὸν ἰὸν ἐκκλησιαστικόν. εἰ δὲ πῖνας συμελαμη
ἀναπαύσαται ἰὸν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, τῆν καδ-
τα πρὸς ἀναλαμβάνειν εἰς τὴν τιμὴν τῆς τέλει δου-
τηκότου, ὅδῦ ἀξίως πρὸς ἡλιφθέρνας, μόνον εἰ
ἀξιοὶ φαίνονται, ἵνα ὁ λαὸς αἰρεῖτο, σωεπιψη-
φίσονται αὐτὰ καὶ Ἐπισκοπὸν γίνοιτο τῆς τῆ
ἀλεξανδρείας Ἐπισκοπῆς. Ἰστοῦ ἵ τοῖς μὲν ἄλ-
λοις πᾶσι συνεχωρήθη ἐπὶ τῆς μελίτιος πρὸς-
ῶπε ἐκείνη τὰ αὐτὰ ἐδόξε, διὰ τὴν ἀνεκαθῆν
αὐτὰ ἀτάξίαν, καὶ διὰ τὸ πρόχειρον καὶ προπε-
τὲς τῆ γνώμης, ἵνα μηδεμίαν ἔχουσα ἢ αὐθεν-
τία αὐτὰ δοθεῖν, ἀνθρῶπων δυναμένω πάλιν
τὰς αὐτὰ ἀτάξίας ἐμπούσται τὰ ἅλα ἐς τὰ
ἔξαιρέτα ἵ διαφέρουσα τῇ αἰγύπτῳ, καὶ τῇ ἀ-
γιάτῃ ἀλεξανδρείαν ἐκκλησίᾳ. εἰ δὲ πᾶλλο
σκανοῖσθαι ἢ ἐδογματίσθαι, συμπάρωνος τῆ
κρείς καὶ τιμιωτάτα συλλειτουργῶν καὶ ἀδελφῶ
ἡμῶν ἀλεξανδρεῶν, αὐτὸς παρὼν ἀκριβέστε-
ρον ἀνοίσθη πρὸς ὑμᾶς, ἀ τε δὴ καὶ κύριος καὶ
κοινωνὸς τῶν γενημένων τυγχάνων ἐναγγε-
λιζόμεθα ἵ ὑμῖν, περὶ τῆ συμφωνίας ἔγνω-
ταῖς πάχα, ὅτι ὑμετέρας ἐν χαίρει καί ἡμετέ-
ρη καὶ τὸ τὸ μέγεθος ὡς τε πάντας ὅδῦ ἐν τῇ
ἐῶα ἀδελφῶν, ὅδῦ μὲν τῶν ἰουδαίων τὸ πρὸ-
τερον ποιῆντας, συμφώνως ῥωμαίοις καὶ ἡμῖν
καὶ πᾶσιν τοῖς ἐξ ἀρχαῖς μετ' ἡμῶν φυλάτ-
τασι τὸ πάχα, ἐκ τῆς δ' ἐδοξεν ἀγαθῶν χαίρον-
τες ἐν ἑπιτοῖς κατορθώμασι, καὶ τῇ τῆς εἰ-
ρήνης συμφωνίᾳ, καὶ ἑπιτοῖς πᾶσαν αἰεσιν
ἐκκοπήναι, ἀποδέξασθαι μὲν μὲν μείζονος τι-
μῆς καὶ πλείονος ἀγάπης τὸν συλλειτουργὸν
ἡμῶν, ὑμῶν ἵ Ἐπισκοπὸν ἀλεξανδρεῶν, τὸν ἐν-
Φερίαντα ἡμᾶς ἐν τῇ παρυσίᾳ, καὶ ἐν ταύτῃ
τῇ ἡλικίᾳ τὸς ἕτον πόνον ἕως ἀντα ἕως τῆ
εἰρήνην ἡρέα καὶ παρ' ὑμῖν ἐνχευθε ἵ ἕως
ἡμῶν ἀπάντων, ἵνα τὰ καλῶς ἔχων δόξαντα,
ταῦτα βέβαια μένη, διὰ τῆ παντοκράτορος
θεῶ καὶ διὰ τῆ κρείς ἡμῶν ἵνα ἕως χριστοῦ, σὺ
ἀγίῳ πνεύματι. ὡ ἢ δόξα εἰς ὅδῦ αἰῶνας, ἀ-
μῶν. Ἐν ταύτῃ τῇ τῆς συνόδου ἐπιστολῇ
Φανερόν καθίστησιν, ὅτι ἕ μόνον ἀρειον, καὶ
ὅδῦ ὁμοδόξως αὐτὰ ἀνετεμάτισαν, ἀλλὰ
καὶ τὰς λέξεις τῆς δόξης αὐτῆ καὶ ὅτι περὶ
ἔπάχα ὁμοφρονήσαντες, ἐδέξαντο τὸν αἰρε-
σιάρχην μελίτιον, τὴν μὲν ἀξίαν τῆ ἐπισκοπῆς
ἔχων αὐτὸν συχωρήσαντες, τὴν ἵ ἔξουσίαν

A in clerum allegi meruerint; cuncta de-
nique peragendi juxta legem & sanctio-
nem Ecclesiae. Quod si quempiam eor-
um, qui in Ecclesia censentur, diem
suum obire contigerit; tum in defun-
cti locum atque honorem provehantur
ii, qui nuper adsciti sunt, modo digni vi-
deantur, & populus eos eligat, suffra-
gante nihilominus plebisque judicium
confirmante Alexandrinae urbis Epi-
sopo. Et aliis quidem omnibus id con-
cessum est. De Melitio vero ob pristi-
nam ejus contumaciam, & ob temera-
rium ac praecipuum hominis ingenium, ali-
ter placuit decernere, ne potestas au-
thoritasque ulla tribuatur homini, qui
easdem rursus turbas excitare possit.
Atque haec sunt, quae ad Aegyptum &
ad sanctissimam Alexandrinorum Ec-
clesiam privatim pertinent. Si quid
autem praeterea praesente Domino &
charissimo collega ac fratre nostro Ale-
xandro, sancitum ac definitum est, id
ipse vobis accuratius referet, quippe
qui gestorum auctor & particeps exi-
stat. Nuntiamus praeterea vobis de con-
cordia sanctissimi Paschae; hoc etiam
negotium, precibus vestris adjuvanti-
bus, feliciter confectum fuisse; cun-
ctosque, qui in Oriente sunt fratres, qui
antea cum Judaeis Pascha celebrarunt,
cum Romanis in posterum, & vobis-
cum, & cum omnibus, qui ab ultima
antiquitate nobiscum Pascha perege-
runt, concorditer esse celebraturos. Vos
ergo laeti atque hilares ob felicem re-
rum eventum, & ob communem omni-
um pacem atque concordiam, & quod
haereticis omnis penitus excisa est, majore
cum honore ac benevolentia colle-
gam nostrum, vestrumque Episcopum
Alexandrum excipite; qui & sua praesentia
maximam nobis attulit volu-
ptatem, & in tam provecata aetate plu-
rimum laboris sustinuit, ut pax inter
vos restitueretur. Orate etiam pro no-
bis omnibus, ut quae recte constituta
sunt, firma permaneant per Deum om-
nipotentem & Dominum nostrum
Jesum Christum unum cum sancto Spiri-
tu, cui gloria in cuncta secula, Amen.
Ex hac Synodi epistola perspicue ap-
paret, eos non modo Arium & sectato-
res ejus, verum etiam ipsa opinionis
illius verba anathemate damnasse: &
cum de Paschali festo inter se consensis-
sent, Melitium sectae alterius auctorem
suscepisse, Episcopatus quidem dignita-
tem retinere cum passos; verum pote-

state agendi quidquam pro Episcopo, A illi penitus adempta. Quam ob causam arbitror Melitianos in Ægypto, ad hoc usque tenuis ab Ecclesia separatos esse, propterea quod Synodus omnem Melitio potestatem ademit. Porro sciendum est, Arium de opinione sua librum quemdam composuisse, quem Thalia inscripsit. Est autem dicendi genus molle ac solutum, foradicis carminibus non abfimile. Quem quidem librum tunc temporis etiam Synodus condemnavit. Neque vero soli Synodo cura fuit, de pace Ecclesiæ restituta literas scribere: sed & ipse Imperator Constantinus ad Alexandrinam Ecclesiam has literas dedit.

Epistola Imperatoris Constantini.

Constantinus Augustus Catholicae Alexandrinorum Ecclesiæ. Salvete fratres dilectissimi. Maximum à divina providentia beneficium accepimus, ut omni errore liberati, unam eandemque fidem agnoscamus. Nihil deinceps diabolo adversus nos licebit: siquidem cuncta, quæ in nostram perniciem fraudulenter machinatus fuerat, nunc funditus sublata sunt. Dissensiones ac diffidia, tumultus illos, & lethalia, ut ita dicam, venena discordiarum, veritatis splendor juxta Dei præceptum obruit ac superavit. Unum igitur omnes Deum & nomine adoramus, & esse credimus. Porro, ut id fieret, Deo suggerente, convocavi in urbem Nicæam quamplurimos Episcopos. Quibuscum ego unus ex vestro numero, qui me vestrum conservum esse magnopere gaudeo, veritatis examen suscepi. Proinde cuncta, quæ controversiam aut dissensionis materiam excitare videbantur, accurate discussa atque examinata sunt. Parcat divina majestas: quanta & quam gravia de Servatore nostro, deque spe ac vita nostra impudenter blasphemarunt nonnulli, scripturis divinitus inspiratis & sacrosanctæ fidei contraria proferentes, & credere se profitentes. Cum igitur trecenti & amplius Episcopi, tum ob modestiam, tum ob solertiam admirandi, unam omnem & eandem fidem, quæ juxta veritatem & examen divinæ legis sola fides potest esse, unanimi sententia confirmassent, solus repertus est Arius, diabolica fraude & machinatione superatus: qui hoc malum primum quidem apud vos, postea vero & apud alios

τῆ πρῶτῃ ἀνύλον τινὰ ὡς ἐπίσκοπον, ἀπειλόντες. δι' ἡλίαν νομίζω, ἀχεινωῶ κεχωριστῆς ἐκκλησίας ὅδ' ἐν ἀβύππῳ μελιτιανὸς, ὅτι ἀπειλὴν ἢ σύνοδον μελίτις τὸ δύνασθ' Ἰσέον δέ, ὅτι ἀρειβιβλίον συνέγραψε περὶ τῆς ἑαυτῶ δόξης, ὃ ἐπέγραψε θάλειαν. ἔστι ἡ ὁ χαρακτῆρ' ἑβιβλίος χαλκός κ' διαλελυμένος, τοῖς σωαδίοις ἀσμασιν, ἤτοι μέτεροις ἀδελπῆσιος ὅπερ κ' αὐτὸ τῷ ἐν ἡ σύνοδος ἀπεκήρυξεν ἢ μόνῃ ἡ σύνοδος ἔγραψαι περὶ τ' γενόμενης εἰρήνης ἐφρόντισεν ἀλλὰ καὶ ὁ βασιλεὺς κωνσταντῖνον, δι' οἰκείων γεσημάτων τῇ ἀλεξανδρέων ἐκκλησίᾳ τὰδε ἐπέσειλεν.

Ἡ Πρῶτὴ τῆ βασιλείας.

Κωνσταντῖνον Σεβαστὸς, τῆ καθολικῆ ἀλεξανδρέων ἐκκλησία. χαίρειτε ἀγαπητοὶ ἀδελφοί. ἰελεῖαν ὡς τ' θείας προνοίας εἰλήφα μὲρ χάριν, ἵνα πάσης πλάνης ἀπαλλαγῆτες, μίαν ἔτην αὐτὴν ἐπιγνωσκώμεν πίσιν. ἔδεν λοιπὸν τὰ διαβόλων ἔξεσκατ' ἡμῶν. καὶ εἴτι δ' αὐτὸν κακολεχνησάμενος ἐπεχείρησεν, ἐκ βάρβρων ἀνήσῃ. τὰς διχονοίας, τὰ χρισματά, τὰς θορύβους ἐκείνας, κ' τὰ τῶν διαφοριῶν, ἵν' ἔλθῃ εἰπὼ, θανάσιμα φάρμακα, κ' τὴν θεῶν κέλδυσιν, ἢ τῆς ἀληθείας ἐνίκησε λαμπρότης ἕνα τοῖσ' αἰσῶν ἀπάντες κ' τὰ ὀνόματι προσκυνῶμεν, κ' εἶναι πεπτεῦκα μὲν ἵνα ἡ ἔσ' ἔτην, ἰσομνήσει θεῶν, συνεκάλεσα εἰς τὴν νικαέων πόλιν ὅδ' πλείους τῶν ἐπισκόπων, μετ' ὧν πρὸς εἰς ἡμῶν ἐγὼ, ὁ συνθεράπων ἡμέτερος καθ' ὑπεβόλην εἶναι χάριτων, κ' αὐτὸς ἴην τ' ἀληθείας ἐξέλασιν ἀνεδέξαμην εἰλέχθη γαμὶ ἀπαντα, κ' ἀχειρῶς ἐξήτασα, ὅσα δι' ἀμφιβολίαν ἢ διχονοίας πρόσφασιν ἐδόκη χηρῶν κ' φεισάδω ἢ θεία μεγαλειότης, ἡλίκα κ' ὡς δευὰ τὰ πρὸς μετ' ἀλεξωτῆρος, πρὸς τ' ἐλπίδος κ' ζωῆς ἡμῶν, ἀπτεπῶς ἐβλασφήμον τινές, τὰναντία ταῖς θεοπνεύσις γραφαῖς ἔτη ἀγία πίσι φθεγθῶμεν τε καὶ πιστεύειν ὁμολογῶντες τεμακοσίον γὰρ καὶ πλείονων ἐπισκόπων, ἐπὶ σωφροσύνη τε καὶ ἀγχινοία θωμαζομένων, μίαν καὶ τὴν αὐτὴν πίσιν, ἢ καὶ ταῖς ἀληθείαις καὶ ἀχειρῶσις τῶ θεῶ νόμα πέφυκε πίσις εἶναι, βεβαιούντων, μόνον ἀρειβιβλίον ἐφωράθη τῆς διαβολικῆς ἐνεργείας ἠπῆμένον, καὶ τὸ κακὸν τῆτο πρῶτον μὲρ παρ' ἡμῶν, ἐπειτὰ καὶ παρ' ἑτέροις

ἀσεβῆ γνώμη διασπείρας· ἀναδέξομεθα
 τοιγαροῦν, ὡς ὁ παλιχρατὴρ παρέχε γνό-
 μην. ἐπανελθόμεν Ἐπιτοῦ ἀγαπητῆς ἡμῶν
 ἀδελφῆς, ὧν ἡμᾶς τὴ διαβολῆ ἀναδῆς τις
 ὑπερέτης ἐχώρεισεν Ἐπιτοῦ κοινὸν σῶμα, ἔ-
 τὰ γνώσια ἡμῶν μέλη, σπερδῆ πᾶση ἰώμεν.
 τῆτο γδ καὶ τῆ ἀγχινοία καὶ τῆ πίστι, καὶ τῆ
 ὁσιότητι τῆ ὑμετέρᾳ πρὸς τὴν πλάνης ἐ-
 λεχθείσης ἐκείνης, ὅν τ' ἀληθείας εἶναι ἐχθρὸν
 σιωπῆσεν, πρὸς τὴν θείαν ἐπανελθῆς χάριν.
 ὁ γδ τοῖς τελακοσίους ἤρῃσεν Ἐπισκόποις, ἔδ' ἐν
 ἔσπιν ἕτερον, ἢ ἔθ' θεῶν γνώμη, μάλιστ' ἀγε ὅπερ τὸ
 ἅγιον πνεῦμα τοιζτων καὶ τηλικῆτων ἀνδρῶν
 ταῖς διανοίαις ἐγκείμενον, τὴν θείαν βεβλήσιν
 ἔξεφάλλισεν· διό μὴδεῖς ἀμφιβαλλέτω, μὴ-
 δεῖς ὑπερετιθέτω. ἀλλὰ σπερδύμωσ πάντες
 εἰς τὴν ἀληθεσάτην ὁδὸν ἐπάνι τε. ἢ ἐπειδ' αὐ-
 ὅσον ἔδ' ἐπω πρὸς ὑμᾶς ἀφίκομαι, τὰς ὀφει-
 λομένας τὰ παλιχρόρω θεῶ μετ' ὑμῶν ὁμο-
 λογήσω χάριτας, ὅτι τὴν εὐλικρινῆ πίστιν Ἐπι-
 δείξας, τὴν ἐν κλιαιαν ὑμῶν ἀγάπην λαποδέδο-
 κεν· ὁ θεὸς ὑμᾶς διαφυλάξαι, ἀγαπητοὶ ἀ-
 δελφοί. Οὐμρ δ' ἡ βασιλεὺς, τοιαῦτα ἐγρα-
 φε τῷ ἀλεξανδρέων δῆμῳ, μνησῶν ὅτι ἐχ' ἄ-
 πλωσ, ἔδ' ὡς ἐτυχε γέγονεν ὁ θεῶ τῆς πί-
 στωσ. ἀλλ' ὅτι μὴ πολλῆς συζητήσεως καὶ
 δοκιμασίας αὐτὸν ὑπεργόρωσιν καὶ ἐχ' ὅτι
 τινὰ μὴ ἐλέχθη, τινὰ δ' ἀπεισιγήθη ἀλλ' ὅτι
 ὅσα πρὸς συσασιν τὴ δόγμα ἔλεχθη ἡμῶν
 ἤρωζε, πάντα ἐκινήθη καὶ ὅτι ἐχ' ἀπλωσ
 ἠρεσῆ, ἀλλ' ἀκρεβῶσ ἔξετηάθη πρῶτερον
 ὡσε πᾶντα ὅσα ἢ ἀμφιβολίας, ἢ διχονοίας
 πρῶφασιν ἐδόκει γενεῶν ταῦτα ἐκ ποδῶν
 γεφενῆσ. τὸ κεφάλαιον γνώμη θεῶ, τὴν πᾶν-
 των τῶν ἐκεῖ συνελθόντων γνώμη καλεῖ, καὶ
 πνεύματι ἀγίῳ, τῶν τοσῶτων καὶ τηλικῆτων
 ἐπισκόπων τὴν ὁμοφωνίαν γενεῶσ ὁκ' ἀπισεῖ
 (καθ' ὅ τῆσ μακεδονίεσ ἀρέσεως σπερ-
 εσῶσ, τῆτοις μὴ ἐκῶν ἐπρὸς ἐχ' ἀλλ' ἰδιώ-
 τας, καὶ μὴ ἔχεν γνώσιν, σδ' ἐκεί σινελθόν-
 τας φησίν. κινδυνέων καὶ αὐτὸν τὸν καισα-
 ρεῖα ἐυσέβιον Ἐπιτοῦ ἀγνωσία διαβάλλειν. καὶ ἐκ
 ἐνθυμεί), ὡς εἰ καὶ ἰδιώται ἦσαν οἱ τῆσ σιν-
 ὁδῶ, καὶ ἐλαμπόντο δ' ὑπὸ τῆ θεῶ καὶ τ' χάρι-
 τος ἔθ' ἀγίῳ πνεύματι, ἔδα μῶσ ἀσοχῆσαι τ'
 ἀληθείας ἐδύνατο. ἐπάκχσον γοῦ, οἶα καὶ δι' ἔθ' ἔρας ἐπισολῆσ ὁ βασιλεὺς, καὶ τ' ἐθ' εἰς
 καὶ τῶν ὁμοδόξων αὐτῶν νομοθετήσας, τοῖς παλιχρῶ ἐπισκόποις τῆ καὶ λαοῖς διεπέμψατο.

A impiā mente disseminavit. Nos ergo
 eam sententiam suscipiamus, quam o-
 mnipotens Deus tradidit. Revertamur
 ad carissimos fratres nostros, à quorum
 confortio impudens ille diaboli minister
 nos separavit. Ad commune corpus
 & ad propria nostra membra omni stu-
 dio properemus. Hoc enim & prudenti-
 æ & fidei ac sanctitati vestræ convenit;
 ut convicto errore illius, quem constat
 esse veritatis inimicum, ad divinam gra-
 tiam redeatis. Nam quod trecentis pla-
 cuit Episcopis, nihil aliud existimandum
 est quàm Dei sententia; præsertim cum
 in tantorum virorum mentibus insidens
 Spiritus S. divinam voluntatem aperue-
 rit. Quocirca nemo vestrum ambigat,
 nemo differat; sed omnes alacri animo
 ad veritatis viam redite: ut cum ad vos
 quamprimum venero, omnium inspe-
 cto Deo debitas vobiscum gratias re-
 feram, quòd sincera fide patefacta, opta-
 tam nobis caritatem tandem restituerit.
 Divinitas vos fervet, fratres carissimi. Et
 Imperator quidem hæc scripsit ad popu-
 lum Alexandrinum, docens definitio-
 nem fidei non leviter ac temerè, sed cum
 multa inquisitione ac diligenti examine
 dictatam fuisse: nec quædam in eo con-
 cilio dicta, quædam silentio tradita; sed
 quæcumq; ad confirmationem dogmatis
 dici poterant, cuncta in medium fuisse
 prolata; nec causam temerè definitam,
 sed prius accuratè discussam fuisse: adeo
 ut quæ controversiam aut contentionis
 materiam excitare videbantur, è medio
 sublata sint. Atq; ut summatim dicam,
 omnium, qui illuc convenerunt volun-
 tatem, Dei voluntatem appellat: nec
 dubitat quin tot ac talium Episcoporum
 consensio, à Spiritu S. procurata sit. Sa-
 binus vero Macedonianæ sectæ antefi-
 gnanus, sciens ac prudens his testimo-
 niis refragatur: eosque, qui illic congre-
 gati sunt, rudes, omniq; scientia destitu-
 tos fuisse dicit; parumque abest, quin
 ipsum etiam Casariensem Eusebium im-
 peritiæ accuset? neq; illud reputat, eos,
 qui ad Synodum illam convenerunt,
 quamvis rudes essent atq; imperiti, Dei
 tamen & Spiritus sancti gratiâ illustratos,
 nullatenus à veritate aberrare potuisse.
 Verum audiamus, quid Imperator in a-
 lia epistola, adversus Arii sectatorumque
 ejus dogmata legem statuens, ad omnes
 ubique Episcopos & provinciales scri-
 pserit.

Alia epistola Constantini.

*Victor Constantinus Maximus Augustus,
Episcopus & plebibus.*

Cum malos & impios homines imitatus sit Arius, eandem cum illis poenam infamiae meretur subire. Quemadmodum ergo Porphyrius veræ pietatis inimicus, compositis adversus Christianam religionem nefariis voluminibus, dignam mercedem retulit, ut & ipse infamis sit apud posteros, multisque appetitus fuerint aboliti: ita nunc placuit, Arium sectatoresque ejus Porphyrianos vocari, ut ejus imitati sunt mores, ejus etiam vocabulo appellentur. Præterea si quis fortè liber ab Ario conscriptus reperitur, flammis eum absumi præcipimus: ut non solum prava illius doctrina funditus aboleatur; sed ne monumentum quidem ejus ulum posteritati relinquatur. Illud etiam denuntio, quod si quis librum ab Ario compositum occultasse deprehensus sit, nec eum statim oblatum igne combusserit, mortis poenam subibit. Simul atque enim in hoc facinore fuerit deprehensus, capitali supplicio ferietur: Divinitas vos servet.

Alia epistola Constantini.

Constantinus Augustus Ecclesiis.

Cum ex florenti reipublicæ statu comperit habere, quanta fuisset erga nos omnipotentis Dei benignitas; in hoc præcipue mihi esse elaborandum existimavi, ut à sanctissimis Ecclesiæ Catholicæ populis una fides, sincera charitas, & consona erga omnipotentem Deum religio servaretur. Sed quoniam fieri non poterat, ut eares firmè ac stabiliter constitueretur, nisi omnibus Episcopis, vel certè plurimis eorum, in unum congregatis, singula, quæ ad sacratissimam religionem pertinent, disceptata prius fuissent: hanc ob causam coactis quàm fieri potuit plurimis sacerdotibus; me quoque tanquam uno ex vobis præsentem (neque enim negaverim id quo maxime exulto, conservum me vestram esse) cuncta competenti examine eo usque discussa sunt, donec inspectori omnium Deo accepta sententia, ad unitatis concentum proferretur in lucem: ita ut nullus dissensionem, nullus controversiæ de

A Ἄλλη Ἐπιστολὴ Κωνσταντίνου.
Νικητῆς Κωνσταντίνου, μέγιστος, Σεβαστός,
Ἐπισκόπος καὶ λαοῖς.

Τὰς πονηρὰς καὶ ἀσεβεῖς μισησάμεν ἀρεῖαν, δικαίως ἐστὶν αὐτὴν ἐκείνοις ὑπερεπιμίαν· ὡς περὶ τοῦ πορφυρείου ὁ τῆς θεοσεβείας ἐχθρὸς, σὺλίσματα ᾧ ἕνεκα τῆς θρησκείας συνησάμεν, ἀξίον εὐρέτο μισθόν, καὶ τοιοῦτον, ὡς τε ἐπονείδισον μὲν αὐτὸν πρὸς τὸν ἐξῆς ἡμέρας χρόνον, καὶ πλείους ἀναπληροῦναι κακοδοξίας, ἀφανισθῆναι δὲ τὰ ἀσεβῆ αὐτοῦ συλίσματα. ἔτω καὶ νῦν ἔδοξεν ἀρεῖον

B τε καὶ εἶναι δρεῖς ὁμογνώμονας, πορφυρειανὸν μὲν καλεῖσθαι, ἢ ὧν εἶναι τρεῖς μεμνηνται, τῶν ἐχθρῶν καὶ τὴν πορθηγορίαν πρὸς ἡμᾶς καὶ εἰς τὸ σύλίσματι δρεῖς συτταγμένων εὐεικοῖτο, τῶν πυρὶ ᾧ ἔδοξεν ἵνα μὴ μόνον τὰ φαῦλα αὐτοῦ διδασκαλίας ἀφανισθῆναι, ἀλλὰ καὶ ἡ ἑσπέρια αὐτοῦ ὅλως ὑπολείπειτο ἐκείνο μόνον πορθηγορεύω, ὡς εἰς τὸ σύλίσματι δρεῖς συτταγῶν φωραθῆναι κρινῆσθαι, καὶ μὴ εὐθείως πορθηγομένων πυρὶ καταλάσσειν, τῶν θανάτου ἐστὶν ἡ ζωὴν ἀπολαύσειν ἡ δὲ ἀπὸ τῆς κεφαλῆ καὶ ἡ ἑσπέρια πτωχῶν. ὁ θεὸς ὑμᾶς διαφυλάξει.

Ἄλλη ἐπιστολὴ.

Κωνσταντίνου Σεβαστοῦ ταῖς ἐκκλησίαις.

Πείραν λαβὼν ἐκ τῆς κοινῆς ἐνπραξίας, ὅση τῆς θείας δυνάμεως πέφυκε χάρις, τῶν τε πρὸ πάντων ἐκεῖνα εἶναι μοι προσήκοντα (σκοπὸν, ὅπως ᾧ ἕνεκα μακαριωτάτης καθολικῆς ἐκκλησίας ὡλήθησι πῖσι μία, καὶ εὐκρινῆς ἀγάπη, ὁμογνώμων τε ᾧ ἕνεκα παγκρατῆ θεὸν εὐσεβεία τηρήσῃ). ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ ἐτέρως ἔχει οἷον τε ἡ ἀκλή καὶ βεβαίαν τάξιν λαβῆναι, εἰ μὴ εἰς ταυτὸ πάντων ὁμοῦ, ἢ τῶν γούτων πλείονων ἐπισκόπων συνελθόντων, ἐκάστω τῶν πορθηκόντων τῆ ἀγαθῆς θρησκείας διαίεσις γένοιτο. τῶν ἐνεκῶν πλείων ὅσων συναθροισθέντων, καὶ αὐτοῦ δὲ κατὰ πᾶσι εἰς εἰς ὑμῶν ἐτύγχανον συμπάρων ἐγὼ ἀρρησάμεν ἀνέφω μάλιστα χαίρω, συνθεοπάτων ὑμῶν πεφυκέναι, ἀχειροσῶν τε ἀπαντὰ τῶν πορθηκῶν τετύγχανον εἰσελάσεως, ἀχρῆς ἢ τῶν πάντων ἐφόρου δρεῖς κῆσα γνώμη, πρὸς τὴν ἐνότητι συμφωνίαν εἰς

Φῶς

Φῶς παρήχθη. ὡς μηδ' ἐν ἑλίπρὸς διχόνοισιν, ἢ πῶς ὡς ἀμφισβήτησιν ἰσολείπειας ἐνθα καὶ παρὶ τῆ παρχα ἀγιοπάτης ἡμέρας χρομένης (ἡήσεως, ἐδοξε κοινή γνώμη καλῶς ἔχειν, ἐπὶ μιᾷς ἡμέρας πάντας τὰς ἀπαυλαχῆ Ἰπτελεῖν. τί γὰρ ἡμῖν κάλλιον, τί ὃ σεμνότερον ὑπάρξει διωθήσει, ἢ τὴν ἑορτὴν ταύτην, παρ' ἧς τὴν ἰθάνασιὰς εἰλήφραμν ἐλπίδα, μιᾷ τάξει φανεῶ λόγῳ, ὡς πᾶσιν ἀδιαπίω- τας φυλάττει καὶ πρῶτον μὲν, ἀνάξιον ἐδο- ξεν εἶναι τὴν ἀγιοπάτην ἐκείνην ἑορτήν, τῇ τῶ ἰσδαίων ἐπομένους σιωπητῆα πληροῦ. οἱ B τὰς ἐαυτῶν χεῖρας ἀθεμίτω πλημμελήμασι χεῖραντες, εἰκότως τὰς ψυχὰς οἱ μιὰρῶ τυφλώθησιν ἔξῃ, γὰρ ἢ ἐκείνων ἔθνος διπο- βληθέντ, ἀληθεστῆρα τάξει, ἡὲν πρῶ- της τῆ πάθος ἡμέρας μέχρι τῆ παρόντ, ἐφυλάττει, καὶ Ἰπτελεῖ μέλλοντας αἰῶνας τὴν τῆς Ἰπτελεῖσεως ταύτης συμπλήρωσιν ἐγγίνεσθ, μηδ' ἐν τοίνυ ἐσὺ μῖν κοινῶν μὲν ἢ ἐχθῆς τῶ ἰσδαίων ὄχλου. εἰλήφραμν πα- ρα τῆ (αἰπῆ, ἐτέραν ὁδὸν, παρ' αἰ) γὰρ δρό- C μ, τῆ ἰσδαίων τῆ Ἰπτελεῖ, καὶ νόμιμ, καὶ πρῆτων τῆς συμφῶνως ἀντιλαμβα- νόμν, τῆς ἐχθρας ἐκείνης ἐαυτὰς σιωπητῆ- σεως διποσάσωμν, ἀδελφοὶ τιμωῶται. ἐστὶ γὰρ ὡς ἀληθῶς ἀποπῶτον, ἐκείνης αὐχέιν, ὡς ἀρα παρεκτὸς τῆς αὐτῶν διδασκαλίας ταῦτα φυλάττειν οὐκ ἔμελλοι. τί ὃ φε- νεῖν ἐκείνοι ὁρθὸν διωθήσιν, οἱ μὲν τὴν κυριο- κλονίαν ἐκείνην ἐκείνους τῶ φρενῶν, ἀγῶν) ἐλογοσμῶ πνι, ἀλλ' ὁρμῆ ἀκαταχέτω, ὅποι αὐ αὐτὰς ἢ ἐμφυτ, αὐτῶν ἀγάγη μανία ἐκείθεν τοίνυ καὶ τῆ μέρῃ τὴν ἀλή- θειαν ἐχθῶσιν, ὡς αἰ καὶ πλείον αὐτὰς D πλανωμένους, ἀντὶ τῆς παροσηκῆσεως ἐπανοσ- θῶσεως, ἐκ τῶ αὐτῶ ἐτῆ δεύτερον τὸ παρχα ἐπιτελεῖν. τί ὃ οὐν χεῖρ τῆτος ἐπόμεθα, (4) δευτὴν πλάνην νοσεῖν ὡμολόγην). δεύτε- ρόν γε τὸ παρχα ἐν ἐνὶ ἐπιωτῶ οὐκ ἀν ποτε ποικῆ ἀνεξώμεθα. ἀλλ' εἰ ταῦτα μὴ πρῶ- κειτο, τὴν ὑμετέραν ἀγχινοίαν ἐχθῆν καὶ δια- σπῆσθ καὶ δι' ἐυχῆς ἔχειν πάντοτε, ἐν μηδε- νὸς ὁμοιότητι τὸ καθαρόν τῆς ἡμετέρας ψυ- χῆς κοινωθεῖν, ἢ ὁκεῖν ἀνθρώπων ἐθεσι παγκά- κων. πρὸς ἰελοῖς, καὶ κείνο πάρεστι συνορῶν, ὡς ἐν ἡλικίῳ περὶ μαλι καὶ τοιαύτη Ἰπτελεῖσεως

A fide locus amplius relinqueretur. Ubi cum de sanctissimo etiam Paschæ die quæsitum fuisset, communi omnium sententia decretum est, eam festivitatem uno eodemque die ab omnibus ubique celebrari oportere. Quid enim pulchrius, quid honestius nobis esse possit, quam ut hæc festivitas, ex qua spem immortalitatis accepimus, uno eodemque ordine & certa ratione ab omnibus inoffensè observetur. Ac primum quidem visum est omnibus, rem esse profus indignam, ut in sanctissimæ hujus solennitatis celebratione consuetudinem Judæorum sequeremur. Qui cum manus suas nefario scelere contaminarint, merito impuri homines cæcitate mentis laborant. Quippe rejecta illorum consuetudine, possumus rectiori ordine, quem à primo paschionis die ad hæc usque tempora servavimus, ad futura etiam sæcula hujus observantiam ritum propagare. Nihil ergo nobis commune sit cum inimicissima Judæorum turba. Aliam enim viam à Servatore accepimus. Propositus est sacratissimæ religioni nostræ curius legitimus & honestus. Hunc unanimi consensu retinentes, ab illa turpissima societate & conscientia nos abstrahamus, fratres carissimi. Est enim profecto absurdissimum quod illi magnifice jactant, nos absque ipsorum magisterio hæc commode observare non posse. Quidnam vero illi recte sentire possint, qui post necem Domini; post illud patricidium, mente capti; non ratione, sed præcipiti impetu feruntur, quocumque innatus furor ipsos impulerit. Hinc est, quod ne in hac quidem parte veritatem ipsam percipiunt: adeo ut à convenienti emendatione longissimè aberrantes, uno eodemque anno duo paschata celebrent. Quid ergo est cur istos sequamur, quos constat gravissimo erroris morbo laborare: nam uno eodemque anno geminum Pascha facere, nunquam profecto sustinebimus. Verum etiam si quæ dixi minime suppeterent, vestræ tamen solertia est, id curare omnibus modis atque optare, ne sanctitas animarum vestrarum, in ullius rei similitudine, cum nequissimorum hominum moribus sociari & commisceri videatur. Illud præterea considerandum est, netas esse, ut in tanti momenti negotio, & in hujusmodi religionis



folennitate dissensio reperitur. Unum A enim libertatis nostræ festum diem : hoc est diem sacratissimæ passionis, Servator noster nobis reliquit, unamque esse voluit Catholicam Ecclesiam. Cujus membra licet variis locis dispersa sint, uno tamen spiritu, Dei scilicet voluntate, foventur. Consideret quædam vestræ sanctitatis solertia, quam grave sit & indecorum, iisdem diebus alios quidem jejuniis intentos esse; alios vero convivia celebrare, & post dies Paschæ, alios quidem in festivitibus & animorum remissione versari, alios vero definitis vacare jejuniis. B Hoc itaque convenienti emendatione corrigi, & ad unam eandemque formam redigi divina vult providentia, quemadmodum omnes meo quidem iudicio intelligitis. Proinde cum hoc ita emendari oporteret, ut nihil nobis commune esset cum illorum Domini interfectorum & parricidarum consuetudine: cumque hic ordo decentissimus sit, quem omnes tam Occidentalium quam Meridianarum & Septentrionalium orbis partium Ecclesiæ, ac nonnullæ quoque Orientalium servant: idcirco id æquum rectumque esse omnes C judicaverunt, quod & vobis placitum esse spondi: ut scilicet quod in urbe Roma, perque omnem Italiam, Africam, Ægyptum: per Hispaniam, Gallias, Britannias, Libyas; per universam Achaiam; per Asianam & Ponticam diæcesin; per Ciliciam denique concordî sententia observatur, id vestra quoque prudentia libentibus animis amplectatur. Illud nimirum attendens, non modo majorem esse numerum ecclesiarum in locis supra memoratis; verum etiam æquissimum esse, ut omnes in commune id velint, D quod stricta ratio exigere videtur; nec ullam cum Judæorum perjurio societatem habere. Atque ut summatim ac breviter dicam, placuit communi omnium iudicio, ut sanctissima Paschæ Festivitas uno eodemque die celebraretur. Neque enim decet in tanta sanctitate aliquam esse dissonantiam: præstatque eam sequi sententiam, in qua nulla est alieni erroris scelerisque societas atque communio. Quæ cum ita se habeant, cælestem gratiam & plane divinum mandatum libentibus animis suscipite. Quicquid enim in sanctis Episcoporum Conci-

εορτή διαφωνίαν ὑπέσχετο, ἐν ἀδελφωτάτων
μῖαν γὰρ ἡμῖν τὴν τῆς ἡμετέρας ἐλευθερίας
ἡμέραν, τετέστι τὴν τε ἀγιωτάτην πάσχα, ὃ
ἡμέτερον παρέδωκε σωτῆρ. μῖαν εἶναι τὴν
καθολικὴν αὐτῆς ἐκκλησίαν βεβέλην. ἥς εἰ καὶ
τὰ μάλιστα εἰς πολλὰς τε καὶ διαφορὰς τόπους
τὰ μέση δίστην, ἀλλ' ὁμοῦ ἐν πνεύματι, τε-
ἔστι τῷ θεῷ βεβλήματι θάλασσιν. λογισάτω
ἢ ἡ τῆς ἡμετέρας ὁσιότητι ἀγχινοῖα, ὅπως
ἐσὶ δεινόν τε καὶ ἀπεπέρας, καὶ τὰς αὐτὰς ἡμέ-
ρας, ἐτέρας μὲν ταῖς ἡμετέρας (χορολάζων, ἐτέ-
ρας ἢ συμπόσια τελῶν. καὶ μὴ τὰς τε πάσχα
ἡμέρας, ἀλλὰ μὲν ἐσθλαῖς καὶ ἀνεσση δέ-
εταλάσας, ἀλλὰ ἢ τὰς ὡρισμένας ἐκ δεδού-
δαι ἡμετέρας διατέτο γὰρ τῆς περὶ ἡμετέρας
ἐπανορθώσεως τυχεῖν, καὶ πρὸς μῖαν ἀδελφω-
σιν ἀγαθὸν τέτο, ἡθεὶα πρὸς ἡμετέρας βέβλην), ὡς
ἐγὼ εἰς ἀπαντας ἡγήσασθαι συνορεῖν. ὅθεν ἐπειδὴ
τέτο ἔτιως ἐπανορθώσας περὶ ἡμετέρας, ὡς μηδὲν
μὴ τῶν παρολιθίων τε καὶ κυρολιθίων ἐκεί-
νων ἔθνεος εἶναι κοινόν. ἐστὶ τε τὰς ἐπιπέπης,
καὶ ἀπασιν τῶν δυτικῶν τε καὶ μεσημεριανῶν ἐκ-
κλησιῶν τῆς οἰκουμένης μερῶν πρὸς ἀφελῆσιν
σιν αὐτῆς ἐκκλησίας, καὶ τινες τῶν καὶ τὴν ἐσθλα-
των ὡς ἐνεκεν τῆς τε παρῆντι καὶ καλῶς ἔχειν
ἀπαντες ἡγήσασθαι καὶ αὐτὸς ἢ τῆς ἡμετέρας ἀγ-
χινοῖα δέξασθαι ὑπερχόμενον. ἢ ὅπως αὐτῶν τὴν
ῥωμαίων πόλιν, ἰταλιαντὴν καὶ ἀφρικὴν, ἀπα-
σαν αἰγυπτον, ἰσπανίας, γαλλίας, βρετανίας,
λευσὴν, ὅλην ἐλλάδα, ἀσιανὴν τε διοίκησιν καὶ
πολυκὴν καὶ κελικίαν, καὶ τὴν συμφώνω φυλακί-
τε γνώμη, ἀσμένως τέτο ἢ ἡ ἡμετέρας πρὸς
δέξασθαι σύνεσις. λογισμένη ὡς ἐμόνον πλείων
ἐστὶν ὁ τῶν καὶ τῶν πρὸς ἡμετέρας τόπους ἐκκλη-
σιῶν δριμύτος ἀλλὰ καὶ ὡς τέτο μάλιστα κοινῆ
πάντας ὁσιωτάτων ἐστὶ βεβέλαι, ὅπως καὶ ὁ
ἀκελεῖς ἀπαλεῖν δοκεῖ λόγῳ, καὶ ἐδεμίαν
μὴ τῆς ἰσθλαίων ἀπορῆας ἔχον κοινωσίαν ἵνα
ἢ τὸ κεφαλαῖον δέξασθαι συντόμως εἶπω, κοινῆ
πάντων ἡρεσε κείσας, τὴν ἀγιωτάτην ἢ πάσχα
εορτὴν μῖα καὶ τῆς αὐτῆς ἡμέρας συνβελείας. ἐδὲ
γὰρ πρὸς ἐπὶ ἐν τοιαύτῃ ἀγιότητι εἶναι τὴν ἀδια-
φορεῖν. καὶ κάλλιον ἐπέσας τῆς γνώμης ταύτης, ἐν
ἢ ἐδεμίαν ἐστὶ ἀλλοθείας πλάνης καὶ ἀμαρτή-
ματι ἐπιμίξια. τέτων ἔτι σοιχερίων, ἀσ-
μένως δέχασθαι τὴν ἑρασίαν καὶ θεῖαν ὡς ἀληθῶς
ἐντολήν. πᾶσι γὰρ πρὸς αὐτῶν ἐν τοῖς ἀγίοις τῶν

Ἐπισκόπων σιωδελοῖς προήτη), τὸ αὐτὸ πρὸς
τὴν θεῖαν βελησιν ἐχθρὴν τὴν ἀναφορᾶν. διὸ
πᾶσι τοῖς ἀγαπητοῖς ἡμῶν ἀδελφοῖς ἐμ-
φανίσαντες τὰ πρὸς γεγενημένα, ἥδη καὶ
τὸν πρὸς ἐρημένον λόγον, καὶ τὴν ἀναθήσιν
τῆς ἀγιωτάτης ἡμέρας ὑποδέχεσθαι τε καὶ
διατάξαι ὀφείλετε. ἢ ἐπειδὴν πρὸς τὴν πᾶ-
λαι μοι ποθεμένην τῆς ὑμετέρας διαθέσεως
ὄψιν ἀφίκωμαι, ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ,
τὴν ἀγίαν μετ' ὑμῶν ἑορτὴν ἑπιτελεῖσαι δύ-
νηθῶ καὶ πάντων ἐνεκεν μετ' ὑμῶν εὐδοκή-
σω, σιωρῶν τὴν διαβολικὴν ἀμότητά ὑποτ-
θείας δυνάμεως, διὰ τῶν ἡμετέρων προξένων
ἀνηρημένην, ἀμαζύσης πανταχῶς τῆς ὑμε-
τέρας πίστεως καὶ εἰρήνης καὶ ὁμονοίας· ὁ θεὸς
ὑμᾶς διαφυλάξοι, ἀδελφοὶ ἀγαπητοί

Ἄλλη ἐπιστολὴ πρὸς εὐσεβίον

Νικητῆς κωνσταντίνου, μεγιστοῦ, Σεβαστοῦ,
δυσσεβίου

Ἐως τῆς παρόντος ἡμέρας, τῆς ἀνοσίε βε-
λήσεως καὶ τυραννίδος οὐδὲν ὑποξέσας τῆς σω-
τήριδος θεῆς διωξέσεως, πεπύδικα καὶ ἀκρο-
βῶς ἐμαυτὸν πέπεικα, πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν
τὰ ἔργα, ἢ ὑπο ἀμελείας διεφθάρθαι, ἢ
φόβῳ τῆς ἐπιχειμένης ἐνεργείας ἐλάττωνα
τῆς ἀξίας γενηθῆναι, ἀδελφεὲς πρὸς φιλέσα-
τε νυνὶ τῆς ἐλευθερίας ἀποδοθείσης, καὶ
τῆς δροχοντοῦ ἐκείνης λικινίας τῆς διώξεως,
ἀπὸ τῆς τῶν κοινῶν διοικήσεως, θεῶν τῶν μεγί-
στα πρὸς ἐνοία, ἡμετέρα ἢ ὑποξέσας διωχθέν-
τος, ἠγῶμαι καὶ πᾶσι φανερὰν γνῶσιν τὴν θεῖαν
δύναμιν, καὶ οὐδὲν ἢ φόβῳ ἢ ἀπίστῳ ἢ ἀμαρτή-
μασί τισι περιπέσοις, ἐπιγνώσας τὸν
ὄντως ὄντα θεόν, ἢ ἔξω τῆς ἀληθείας καὶ ὁρ-
τῆς τῆς βίης κατατάσῃ ὅσων τοῖνυ ἢ ἀυ-
τὸς πρὸς ἀσασαὶ ἐκκλησιῶν, ἢ ἄλλως οὐδὲν καὶ
τόπον πρὸς ἀσασαμένους ἐπισκόπους, πρὸς ἐυτέ-
ρους τῆς διακόνους οἰστοῦ, ὑπομνησον πρὸς ἀ-
ζῆν πρὸς τὰ ἔργα τῶν ἐκκλησιῶν, ἢ ἐπανορ-
θῶν τὰ ὄντα, ἢ εἰς μέγιστα αὐξάνειν, ἢ ἐνταῦθα
ἢ χρεῖα ἀπαρτῆ, καὶ ἀποποιεῖν. ἀπὸ τῆς ἢ καὶ
αὐτὸς, καὶ διὰ τῆς ἢ λοιποὶ τὰ ἀναγκαῖα,
πρὸς τῆς ἢ ἡγεμονοῦντων, καὶ τῆς ἐπαρχικῆς
τάξεως. τῆς τοῖς γδ ἐπεσάλῃ, πᾶση πρὸς δὴ
ἐξυπηρετήσασα τοῖς ὑπο τῆς σῆς ὁσιότητος
λεγομένοις· ὁ θεὸς διαφυλάξοι σε, ἀγαπη-
τὲ ἀδελφε. τὰ ὑπο μὲν, πρὸς τῶν ἐκκλη-

liis geritur, id omne ad divinam refe-
rendum est voluntatem. Quamobrem
ubi ea quæ gesta sunt dilectis fratribus
nostris nuntiaveritis, supradictam ratio-
nem & sanctissimi diei observantiam
amplecti ac stabilire debetis: ut cum in
dilectionis vestræ conspectum jampri-
dem à me desideratum venero, uno eo-
demque die sanctam festivitatem pera-
gere possim: utque de omnibus unâ vo-
biscum gaudeam, cernens diaboli cru-
delitatem divina potentia, nobis ope-
ram navantibus, esse sublatam: florente
ubique terrarum vestra fide atque con-
cordia. Deus vos servet, fratres ca-
rissimi.

Alia epistola ad Eusebium.

Victor Constantinus Maximus Augustus,
Eusebio.

Cum ad hunc utque diem impia præ-
sumptio & tyrannica violentia mini-
stros Dei ac servatoris nostri persecuta
sit, pro certo habeo planeque mihi ipse
persuadeo, omnium ecclesiarum ædifi-
cia, aut per incuriam corrupta, aut præ
metu ingruentis temporum iniquitatis
minus honorifice exulta esse, Eusebi
frater charissime. Nunc vero cum liber-
tas restituta sit, & draco ille providentiâ
quidem Dei optimi maximi, ministerio
autem nostro, à reipublicæ administra-
tione submotus; equidem existimo di-
vinam potentiam omnibus clarissime
innotuisse: & eos qui seu motu, seu in-
credulitate aliquid peccaverunt, agnito
illo qui vere est, ad rectam & veram vi-
vendi rationem esse redituros. Quot-
quot igitur ecclesis aut ipse præes, aut
alios in singulis locis præsidentes Episco-
pos & presbyteros & diaconos nostris
cunctos admone, ut in opera ecclesia-
rum omni studio ac diligentia incum-
bant: quo aut reparentur quæ adhuc
manent, aut augeantur in majus; aut sic
ubi usus postulaverit, nova ædificen-
tur. Quæcunque autem necessaria fue-
rint, & ipse, & reliqui alii tuo interventu,
tum à præsidibus provinciarum petent,
tum ab officio Præfecturæ prætorianæ.
His enim per literas præceptum
est, ut iis quæ tua sanctitas dixerit,
omni diligentia obsequantur. Di-
vinitas te servet, frater charissime. Et
hæc quidem de ecclesiarum ædifica-
tione Imperator ad singularum provin-

ciarum Episcopus scripsit. Quæ vero A
de sacris codicibus conficiendis ad Eu-
sebius Palæstinum scripserit, ex ipsis
ejus literis licet cognoscere.

*Victor Constantinus Maximus Augustus,
Eusebio Cesareo Episcopo.*

In ea urbe quæ à nobis nomen fortita
est, divina Servatoris nostri adjuvante
providentiâ, maxima hominum multi-
tudo ad sanctissimam Ecclesiam sese ad-
junxit. Itaque cum cuncta illic ma-
ximum incrementum capiant, consen-
taneum inprimis videtur, ut plures
quoque in ea construantur ecclesiæ.
Accipe igitur libenti animo, id quod fa-
cere decrevi. Visum est enim id signifi-
care prudentiæ tuæ, ut quinquaginta co-
dices divinarum scripturarum, quarum
apparatum & usum maximè necessa-
rium ecclesiæ esse intelligis, in mem-
branis probe apparatus, ab artificibus an-
tiquariis venuste scribendi peritissimis
describi facias; qui & legi facile, & ad
omnem usum circumferri possint. Li-
teræ porro à nostra clementia missæ sunt
ad Rationalem dicecesis, ut cuncta ad
eorum codicum confectioem necessa-
ria præberi curet. Tuæ erit diligentia,
ut scripti codices quantocius apparen-
tur. Cæterum duorum publicorum ve-
hiculorum usum auctoritate hujus epi-
stolæ accipies. Sic enim quæ eleganter
descripta sunt, ad conspectum nostrum
commodissime perferentur: uno scilicet
ex ecclesiæ tuæ diaconis id ministe-
rium obeunte. Qui quidem ubi ad nos
pervenerit, humanitatis nostræ experi-
mentum capiet. Divinitas te servet, fra-
ter charissime.

Alia epistola ad Macarium.

*Victor Constantinus Maximus Augustus,
Macario Hierosolymorum Episcopo.*

Tanta est Servatoris nostri gratia, ut
nulla sermonis copia ad præsentis mira-
culi narrationem sufficere videatur.
Nam ut sacratissimæ illius passionis mo-
numentum, sub terra jam pridem oc-
cultatum tot annorum spatio delitue-
rit, quoad communi omnium hoste
sublato, famulis ejus in libertatem asser-
tis affulgeret, id omnem revera ad-
mirationem superat. Nam tamen

πράγματι ἁξίαν εἶναι δοκεῖν. τὸ γὰρ γνώρισμα τῆς ἀβυσσοῦ ἐκείνης πάθους ὑπὸ τῆς
γῆς πάλαι κεντρίοις ἰσοκύβητος ἐπιπέδου περιόδου λαθεῖν, ἀχρεῖς ἔστιν ἅπαν-

σιῶν οἰκοδομῆς, πρὸς εὐὴ καὶ ἑκάστην ἐπαρ-
χίαν Ἐπισκόπους ἐπέσειλεν. ὅποια ἴσχυι καὶ
τῆς τῶν ἱερῶν βιβλίων κατασκευῆς πρὸς εὐσε-
βιον ἔγραψε τὸν παλαιστίνον, ἵνα αὐτῶν τῶν
γραμμάτων καταμαθεῖν εὐπέσει·

Νικητὴς κωνσταντῖνου, μέγιστος, Σεβαστός,
εὐσεβίου καισαρείας·

Κατὰ τὴν ἐπιάνυμον ἡμῖν πόλιν τῆς Ἱερουσαλῆμ
θεῶν σωμαρμένης αἰετοῦ, μέγιστον
πλήθος ἀνθρώπων τῆς ἀγιωτάτης ἐκκλησίας
ἀνατέθεικεν ἑαυτὸν, ὡς πάντων ἐκείσε πολ-
λὴν λαβόντων ἀύξησην. (Φόδρα τοίνυν ἁ-
ξίον καταφαίνε) καὶ ἐκκλησίας ἐν αὐτῇ κατα-
σκευασθῆναι πλείους τοιγάρτοι δέδεξο αἰε-
τουμότατα τὸ δόξαν τῆς ἡμετέρας αἰετοῦ
πρόπον κατεφάνη δηλώσαι τὸ τῆς σω-
μῆς, ὅπως ἀπεντήκοις σωματίαι ἐν διφθέ-
ραις ἐγκατασκευοῖς, ἐνανάγνωσά τε καὶ πρὸς
τὴν χρῆσιν ὑπαρξακόμισα, ὑπὸ τεχνιτῶν
καλλιγροφῶν, καὶ ἀκριβῶς τὴν τέχνην Ἐπι-
σαμένων, γραφῆναι κελεύσεις. τῶν θείων δη-
λαδὴ γραφῶν, ὧν μάλιστα τὴν Ἐπισκοπὴν καὶ
τὴν χρῆσιν, τῶν ἐκκλησίας λόγῳ ἀναγκαίαν
εἶναι γνώσκεις ἀπέσταλ.) ἵνα γράμματα πρὸς
τῆς ἡμετέρας ἡμεροῦ τῆς πρὸς τὸν τῆς διοι-
κήσεως καθολικόν, ὅπως ἀπὸ πάντα τὰ πρὸς
τὴν Ἐπισκοπὴν αὐτῶν ἐπιτήδεια πρὸς αἰετὸν
φρονήσῃν ἵνα γδὴ τάχιστα τὰ γραφῆναι
σωμάτια κατασκευασθῆναι, τῆς ἐπιμελείας
ἔργον τὸ ἐπιτελεῖν) καὶ γδὴ δύο δημοσίων ὀχη-
μάτων ἕξοσίαν εἰς διακομιδὴν, ἐκ τῆς αὐθεν-
τίας τῆς γραμμάτων ἡμῶν τῆς λαθεῖν σε
προσῆκόντων γδὴ μάλιστα τὰ καλῶς γραφῆν
τα, καὶ μέγιστον ἡμετέρων ὄψεων ῥῆσα δια-
κομιθεῖν, ἐνὸς δηλαδὴ τῆς πληθύνου τῶν
ἐκ τῆς σῆς ἐκκλησίας διακόνων) ὅς ἐπειδὴ
ἀφίκη) πρὸς ἡμᾶς, τῆς ἡμετέρας πειρα-
θήσε) Φιλανθρωπίας) ὁ θεὸς σε διαφυλά-
ξοι, ἀδελφεῖ ἀγαπητέ.

Ἄλλη ἐπιστολή πρὸς μακάριον

Νικητὴς κωνσταντῖνου, μέγιστος, Σεβαστός,
μακαρίου ἱεροσολύμων

Τοσαύτη τῆς σωτηρίας ἡμῶν ἐστὶν ἡ χάρις,
ὡς μηδεμίαν λόγων χορηγίαν τῆς παρῆναι
περὶ τῆς ἀξίας εἶναι δοκεῖν. τὸ γὰρ γνώρισμα τῆς ἀβυσσοῦ ἐκείνης πάθους ὑπὸ τῆς
γῆς πάλαι κεντρίοις ἰσοκύβητος ἐπιπέδου περιόδου λαθεῖν, ἀχρεῖς ἔστιν ἅπαν-

των ἐχθρῶ ἀναιρέσεως, ἐλευθερωθεῖσι τοῖς
 εὐαλίῃ θεράπευσιν ἀναλάμπειν ἐμελλε, πᾶ-
 σαν ἐκπλήξιν ὡς ἀληθῶς ὑπεβόησεν· εἰ γὰρ
 πάντες οἱ διὰ πάσης τῆς οἰκουμένης εἶναι δο-
 κῆτες σοφοί, εἰς ἐν κ' ἰδὲ αὐτὸ συνέλθόντες, ἀξίον
 τιτὲ πρᾶγμα! Ὁ ἐθελήσωσιν εἰπεῖν, εἰδ' αὖ
 πρὸς τὸ βραχυτάτον ἀμιλληθῆναι διωή-
 στον. ἐπιτοσάτω πᾶσαν ἀνθρωπίνην λογισ-
 μῶ χωρητικὴν φύσιν ἢ τῆ θαύμα! Ὁ τέτα
 πίσις ὑπεβόησεν, ὅσω τῶν ἀνθρωπίνων τῶ θεά-
 νια συνέστηκεν εἶναι δυνατώτερα· διὰ ἴστ' ἔγ' ἔν
 ὄσ' αἰεὶ καὶ πρῶτος κ' μόν' ὄσι μοι (κοπός,
 ἢ ὡσπερ εἰαυτὴν ὀσημέραι καινότεροις θαύ-
 μασι, ἢ τ' ἀληθείας πίσις ἐνδείκνυσιν, ἔτω
 καὶ αἰψυχαι πάντων ἡμῶν πρὸ τὸν ἅγιον νό-
 μον, σωφροσύνη καὶ ὁμογνώμονι παρρημία,
 σωδαότεραι γίγνοιτο. ὅπ' ἐπειθε πᾶσιν εἰ-
 ναι νομίζω φανερόν, ἐκείνο μάλιστα σε πε-
 πείσθ' βέλομαι, ὡς ἀεὶ πάντως μοι μέλει
 μᾶλλον, ὅπως τὸν ἱερόν ἐκείνον τόπον, ὃν θεῶ
 πρῶτα ἀγαθὸν αἰχίσις εἰδὼλες παρρηθῆκη,
 ὡσπερ τιν' ἐπικειμένον βάρους ἐκείνισα, ἅ-
 γιον μὲρ ὄξ' ἀρχῆς θεῶ κείσθ' γενημένον, ἅ-
 γιωτέρον ἢ ἄπο φανθέντα, ἀφ' ἑ τὴν τῆ σω-
 τηεὶς πάθ' πίσις εἰς φῶς προήγαγεν, οἰκο-
 δομημάτων κάλλος κοσμήσασθ' παρρηθῆκη
 τούτω τὴν σὴν ἀρχίνουσαν ἔτω διατάξαι τὲ, κ'
 ἐκάσ' αὖ τῶν ἀναγκαίων ποιήσασθ' πρόνοιαν ὡς
 εἰ μόνον βασιλικῶ τῶν πανταχῶ βελτίονα,
 ἀλλὰ ἑτάλοιπα τοιαῦτα θηρόσθ', ὡς πάντα
 τὰ ἐφ' ἐκάσθ' πόλεως κάλλιστοῦσθ', ὑπὸ τῆ
 κλισμαῖος τέτα νικάσθ' κ' πρὸ μὲρ τῶν τοί-
 χων ἐξασίας τὲ καλλιεργίας, δρακιλλια-
 νῶ τῶ ἡμέτερω φίλω διέπονι τῶν λαμπροτά-
 των ἐπαρχῶν τὰ μέρη, κ' τῶ τ' ἐπαρχίας ἀε-
 χοντι, παρ' ἡμῶν ἐγκεχειρίσθ' τὴν φεροντὶδα
 γίνωσκε κεικέλευσαι γὰρ ὑπὸ τ' ἐμῆς εὐσεβεί-
 ας, κ' τεχνίτας καὶ ἐργάτας, καὶ πάντ' ὅσα
 πρὸ τῆ οἰκοδομῆ ἀναγκαῖα τυγχάνειν,
 πρὸ τῆ σῆς κατὰ μάθειεν εἰσχυνοίας, πρὸ τῆ
 μα διὰ τ' ἐκείνων προνοίας ἄποσ' ἀλθῆναι πρὸ
 ἢ τῶν κίωνων, ἢ τῶν μαρμαρέων, ἀδ' ἀνομίσθ' ἡ
 εἶναι τιμιώτερα ἢ κ' χρησιμώτερα, αὐτὸς συν-
 ὄψεως ἡρομένης πρὸς ἡμᾶς γραψαμασθ' ἑδα-
 στον ἢ ὅσων δ' αὖ κ' ὁ ποίων χρεῖαν εἶναι διὰ τ'
 γεράμματιος ἐπὶ τῶ μὲρ ἰαύλα πανταχῶθεν μελενεχθῆναι δυναθῆ· τὸν γὰρ ἑ κίσμη θαυ-
 μασιώτερον ἰόπον, καὶ ἀξίαν φαιδρύνεσθ' δικαίον. ἴν' ἢ τ' βασιλικῆς καμάρων, πόσιρον

A quotquot ubique terrarum sapientes ha-
 bentur, omnes in unum coacti, aliquid
 pro hujus rei dignitate dicere institue-
 rent, ne ad minimam quidem ejus par-
 tem aspirare posse mihi videntur. Quip-
 pe hujus miraculi fides, omnem humanæ
 rationis capacem naturam tantum exce-
 dit, quantum humanis divina præcel-
 lunt. Quocirca hic unus mihi ac præci-
 pius semper est scopus, ut quemadmo-
 dum veritatis fides novis quotidie mira-
 culis inclarescit, sic etiam mentes om-
 nium nostrum ad sanctissimæ legis ob-
 servantiam cum omni modestia & con-
 cordi alacritate incitentur. Quod quo-
 niam omnibus perspectissimum esse
 confido, id tibi imprimis persuasum ve-
 lim, nihil mihi antiquius esse, quam ut sa-
 crum illum locum, quem Dei jussu tur-
 pissima adjectione simulachri velut gravi
 quodam pondere exoneravi; & qui ab
 initio quidem Dei judicio sanctus fuit,
 postea vero multo sanctior effectus est,
 ex quo Dominicæ Passionis fidem in lu-
 cem protulit; cum, inquam, locum fa-
 bricarum pulchritudine exornemus.
 Decet itaque prudentiam tuam, sin-
 gula ad opus necessaria ita disponere
 & curare, ut non modo basilica ipsa
 omnium quæ ubique sunt pulcherri-
 ma; sed & reliqua membra ejusmodi
 sint, ut omnes singularum urbium fa-
 bricæ quantumvis eximie, ab hac una
 facile superentur. Ac de parietum qui-
 dem substructione & elegantiâ, Dra-
 ciliano amico nostro, agenti vices cla-
 rissimorum Præfectorum Prætorio; &
 præsidi provincie scias à me curam esse
 commissam. Jussit siquidem pietas
 nostra, ut artifices & operarii, & quæ-
 cunque ad hoc opus necessaria esse ex
 prudentia tua cognoverint, protinus
 instante illorum sollicitudine dirigan-
 tur. De columnis vero & marmoribus,
 quæcunque & pretiosiora, & utiliora
 esse ipso aspectu judicaveris, cura ut
 ad nos perscribas: ut cum ex literis
 tuis cognoverimus quot & qualibus
 opus sit, ea undique possint comportari.
 Equum est enim, ut qui præ totius
 orbis locis maxime admirabilis est lo-
 cus, pro dignitate sua exornetur. Porro
 cameram basilicæ, utrum laqueatam,
 an alio quopiam operis genere facien-
 dam censeas, certior à te fieri velim.
 Nam si laqueata fiet, auro quoque po-

terit exornari. Restat igitur, ut sanctitas tua supra memoratis iudicibus quamprimum significet, quot operariis & artificibus & sumptibus opus erit: utque ad me celeriter referat, non modo de marmoribus & columnis, sed etiam de lacunaribus, si hoc opus venustius esse censueris. Divinitas te fervet, frater charissime. Alias etiam epistolas contra Arium sectatoresque ejus, in modum orationum scriptas per singulas urbes proposuit, perstringens hominem, & faceret jocando suggillans. Scripsit præterea ad Nicomedienfes adversus Eusebium & Theognim. Quibus in literis improbitatem Eusebii carpit, non solum eo quod Ario semper favisset, verum etiam quod tyranni partibus antehac addictus, rebus suis insidiatus esset. Proinde illos hortatur, ut ejus loco alium Episcopum eligant. Verum epistolas de hisce rebus ab eo conscriptas hic apponere, ob earum prolixitatem supervacuum duxi. Si qui vero illarum desiderio tenentur, eas & perquirere facile poterunt & legere. Sed de his hæc temus.

CAPUT X.

Quod Acesium quoque Novatianorum Episcopum ad Synodum vocaverit Imperator.

Porro Imperatoris studium admonet me, ut alterius quoque rei mentionem faciam, quâ mens illius declaratur, & quantam pacis curam ac sollicitudinem gesserit. Nam cum ecclesiarum concordia consulere, Acesium quoque Novatianorum Episcopum ad Concilium evocavit. Cumque fidei formula à Synodo conscripta esset omniumque subscriptione firmata, Imperator Acesium interrogavit, num & ipse huic fidei & definitioni de festo Paschæ die, consentum accommodaret. At ille: nihil novi, inquit, à Concilio definitum est, Imperator. Sic enim olim ab initio & ab ipsis Apostolorum temporibus, tum fidei definitionem, tum festi Paschalis tempus traditum accepi. Rursus interroganti Imperatori: cur ergo te à communione sejungis? ille res sub Decio, persecutionis tempore gestas commemoravit, & vigorem severæ illius regulæ protulit: Eos scilicet, qui post baptismum ejusmodi crimen admiserint, quod peccatum ad

λακωναρίαν, ἢ διά τινος ἐτέρας ἐργασίας γενέσθαι δοκεῖ, ὡς δὲ σὲ γνώμαι βελομαι· εἰ γὰρ λακωναρία μέλλοι εἶναι, δυνήσεσθαι καὶ χερσὶ καλλωπιδῆναι τὸ λειπόμενον ἢ αἰσθησίου τοῖς προειρημένοις δικασταῖς ἢ τάχῃ γνώσεσθαι ποιήσῃ, ὅσων τε καὶ ἐργατῶν καὶ τεχνιτῶν καὶ ἀναλωμάτων χρεία· καὶ πρὸς ἐμὲ εὐθέως ἀνευγχεῖν σπασάσον, εἰ μόνον ὡς τῶν μαρμάρων τε καὶ κίωνων, ἀλλὰ καὶ ὡς τῶν λακωναρίων, εἴ γε τῶν κάλλιων ἐπιχειρίας· ὁ θεὸς σε διαφυλάξῃ, ἀδελφεῖ ἀγαπῆτέ. Καὶ ἄλλας ἡ ἐπιστολὰς ὁ βασιλεὺς καὶ δρεῖς καὶ τῶν ὁμοδόξων αὐτῶν πανηγυρικώτερον γράψας, παλαιὰ καὶ πόλεις προσέειπε διακωμωδῶν, καὶ τῆς εἰρωνείας τῶν ἡθῶν διαβάλλων αὐτὸν. εἰ μὴν ἀλλὰ καὶ νικημὴδ εἶσι καὶ εὐσεβεῖς καὶ θεόγνιδος γράφων, καθάπερ καὶ τῆς εὐσεβείας κακοροπίας, εἰ μόνον ἐπὶ τῶν δρεϊανισμῶν, ἀλλ' ὅτι καὶ τῶν τυράννων ἡδὴ πρότερον ἐνοσῶν, τοῖς αὐτῶν πράγμασιν ἐπεεβλάδυσεν· παρὴν δὲ ἡτέρον ἐλέσθαι ἐπίσκοπον ἀπὸ αὐτῶν, ἀλλὰ τὰς ὡς τῶν ἐπιστολῶν, διὰ τὸ ἐν αὐταῖς μῆκος, ἐν ταῦτα προσγράψαι ὡς τῶν εἶναι ἐνόμισα. ἐξέσωσθαι τοῖς βελομένοις, ἀναζητησάτω καὶ ἐντυγχάνειν αὐταῖς, καὶ ὡς τῶν τοσαῦτα εἰρήσθαι

Κεφ. Ι.

Ὅτι καὶ τὸν ναυατιανὸν ἐπίσκοπον ἀπέσιον, κηλῆκε εἰς τὴν συνόδον ὁ βασιλεὺς.

Κινεῖ δ' ἐμὲ ἡ τῶν βασιλέως σπασθῆ, καὶ ἐτέρας πράξασθαι μνήμην ποιήσασθαι τῶν τῶν γνώμης, ὅπως ἐφροντίζετ' εἰρήνης τῆς γὰρ ἐκκλησιαστικῆς ὁμοιοῦς πρόνοιαν ποιέμενος, κηλῆκε πρὸς τὴν συνόδον καὶ ἀπέσιον, τῆς τῶν ναυατιανῶν ἰρησείας ἐπίσκοπον. καὶ ὡς τῶν τὸ γραφῆναι καὶ ὑπογραφήναι ὡς τῶν συνόδου τὸν ὅρον τῆς πίσεως, ἡρώτα ὁ βασιλεὺς τὸν ἀπέσιον, εἰ καὶ αὐτὸς τῆς πίσεως σωτήρ, καὶ τῶν ὁρισμῶν τῆς τῶν πάρα εὐρετῆς ὁ δὲ εὐδὲν καινόν, εἶπε, ὡς βασιλεὺς ἡ συνόδου ὡρεσεν. ἔτω γὰρ ἀνώθεν καὶ δεξερῆς, ἐκ τῶν ἀποστολικῶν χρόνων παρελήθη καὶ τὸν ὅρον τῆς πίσεως καὶ τὸν χρόνον τῶν πάρα εὐρετῆς ἐπανερομένους ἐν τῶν βασιλείως, διὰ τὴν ἐν τῆς κοινωνίας χωρεῖν; ἐκεῖν τὰ ἐπὶ δεξερῶν χρόνῳ καὶ τὸν διωκτῶν ἐδιδασκε. καὶ τὴν ἀκρίβειαν τῶν ἀποστολικῶν ἐλεγεν, ὡς ἀρα εἰ χερῶν καὶ τὸν βάπτισμα ἡ μαρτυρία ἀμαρτίαν, ὡς πρὸς

θάνατον καλεῖσθαι αἱ θεῖαι γραφαί, τῆς κοι-
 ναίας τῶν θεῶν μυστηρίων ἀξιῶσαι. ἀλλ'
 ἤπι μετάνοιαν μὴ αὐτὸς προσηρέπειν. ἐλ-
 πίδα δὲ τῆς ἀφέσεως, μὴ πᾶσα τῶν ἱερέων,
 ἀλλὰ πᾶσα τὰ θεῶν ἐνδέχεσθαι, τὰ δυναμέ-
 νη καὶ ἐξουσίᾳ ἔχοντι· συγχωρεῖν ἀμαρ-
 τήματα ταῦτα εἰπόντι· τὰ ἀκεσίς, ἐπι-
 πειν τὸν βασιλέα, θεῶν ὡς ἀκεσίς κλίμακα, καὶ
 μόνι· ἀνάβηθις τὸν ἕρανόν. τέτων ἔτε ὁ
 παμφίλις εὐσεβεί· ἔτε ἄλλος τις ἐμνημό-
 νησε πῶποτε· ἐγὼ δὲ πᾶσα ἀνδρὸς ἠκαστα
 ἔδαμῶς ψυδομένε, ὡς παλαῖος τε ἡ
 (Φόδρα, καὶ ὡς ἰσορήσας τὰ ἐκ τῆν σύνοδον
 ἔλεγχ. ὅθεν καὶ τεκμαίρεται τὸ πεπον-
 θῆναι οὐδὲ σωπῆ ταῦτα πᾶσαι ψαμένε,
 ὁ πολλοὶ τῶν ἰσορίας συζητημένων πε-
 πόνθασιν. ἐκείνοι γὰρ πολλὰ πᾶσαι εἴπωσι,
 ἢ προσωπάρχοντες τισιν, ἢ προσωποχαι-
 ζομένοι. τὰ μὴ ἐν ἀκεσίς τοσαῦτα.

A mortem divinæ scripturæ pronunciant,
 ad divinorum mysteriorum commu-
 nionem admitti non oportere: sed ad
 penitentiam quidem invitandos esse:
 remissionis vero spem non à sacerdo-
 tibus expectare eos debere, verum à
 Deo, qui solus jus potestatemque ha-
 bet dimittendi peccata. Quæ cum di-
 xisset Acesius, subjunxit Imperator:
 pone scalam, Acesi, & in cælum solus
 ascende. Hæc neque Eusebius Pam-
 phili, neque alius quispiam literis pro-
 didit. Ego vero ea accepi ab homine
 haudquaquam vano; qui quidem ad-
 modum provec̄ta erat ætate, & ea nar-
 rabat, quæ ipse in Concilio geri viderat.
 Ex quo etiam conjicio, iis, qui ista
 silentio prætermiserunt, idem contigisse,
 quod multis aliis historiæ scri-
 ptoribus. Hi enim multa præterire so-
 lent, vel propterea, quod male affecti
 sunt erga quosdam, vel ut certis homi-
 nibus gratificentur. Sed de Acesio
 hæcenus.

Κεφ. ια΄.

περὶ παφνουτίου τῆ ἐπισκόπου

ΕΠΕΙ δὲ παφνουτίου καὶ σπυριδίων· ποιή-
 σασαι μνήμην ἀνωτέρω ἐπηγελάμε-
 σα, εὐκαιρῶν ἐν ταῦτα πρὸς αὐτῶν εἰπεῖν·
 παφνουτίου γὰρ μιᾶς πόλεως τῶν ἀνωθη-
 βῶν ἐπισκόπου· ἡ δὲ ἔτι ἡ ἀνὴρ θεοφιλῆς,
 ὡς καὶ σημεῖα θαυμαστά γίνεσθαι ἐπὶ αὐ-
 τῷ. οὗτος ἐν καιρῷ τῶ δωδεκάτην, τὸν ὀφθαλ-
 μὸν ἐξεκόπη. (Φόδρα δὲ ὁ βασιλεὺς ἐτίμα
 τὸν ἀνδρα, καὶ σιωπῶν τὰ βασιλεία
 μετέπεμπε, καὶ τὸν ἐξορευγμένον ὀφθαλ-
 μὸν κατεφίλη. τοσαύτη προσήν τῷ βασιλεῖ
 κωνσταντίνῳ ἐυλάδεια. ἐν μὲν οὖν τῷ πρὸς
 παφνουτίου εἰρησθῶ. ὁ δὲ πρὸς λυσιτέλειαν
 τῆς ἐκκλησίας καὶ κόσμον τῶν ἱερωμένων διὰ
 τὴν αὐτῆ συμβεβηκὴν γέγονε, τὸ διηγήσο-
 μαί. ἐδόκει τοῖς ἐπισκόποις νόμον νεαρὸν εἰς
 τὴν ἐκκλησίαν εἰσφέρειν, ὡς οὐδὲ ἱερω-
 μένε, λέγω δὲ ἐπισκόπους καὶ πρεσβυτέ-
 ρε καὶ διακόνε, μὴ συγκαθεύδειν ταῖς
 γαμταῖς, ἀε ἐτι λαϊκοὶ ὄντε ἡγάγον-
 τὸ καὶ ἐπει πρὸς τῶ βεβλευσθῆναι πρὸς
 κεντο, διανασας ἐν μέσῳ τῶ συλλόγου τῶν
 ἐπισκόπων ὁ παφνουτίου, εἶσα μακροῦ, μὴ

CAPUT XI.

De Paphnutio Episcopo.

C Sed quoniam superius polliciti su-
 mus, nos mentionem Paphnutii,
 Sphyridionisque esse facturos, opportu-
 num hic fuerit, de illis pauca dicere,
 Paphnutius igitur cujusdam urbis in su-
 periori Thebaide fuit Episcopus: vir
 adeo pius Deoque carus, ut admiran-
 da ab eo signa ederentur. Huic perfe-
 ctionis tempore oculus fuerat effos-
 sus. Imperator vero hominem magno-
 pere observabat, & frequenter in pala-
 tium accerlebat, effosumque ejus ocu-
 lum deosculabatur. Tanta in princi-
 pe Constantino inerat pietas ac reve-
 rentia. Atque hoc de Paphnutio à no-
 bis primo loco dictum sit. Illud vero
 quod ad utilitatem ecclesiæ, & ad ho-
 nestatem clericorum, ejus consilio ge-
 stum est, deinceps exponam. Visum
 erat Episcopis novam legem in eccle-
 siam inducere, ut quicumque in sa-
 crum ordinem allecti essent, id est Epi-
 scopi, Presbyteri & Diaconi, ab uxo-
 rum, quas cum laici essent, matri-
 monii jure sibi sociaverant, concubi-
 tu abstinerent. Cumque hac re in
 medium proposita, singulorum sen-
 tentiæ rogarentur, surgens in me-
 dio Episcoporum consessu Paphnu-
 tius, vehementer vociferatus est, non

esse imponendum clericis & sacerdotibus grave iugum: honorabiles nuptias & torum immaculatum esse dicens; ne ex nimia severitate damnum potius inferrent ecclesiæ. Neque enim omnes ferre posse tam districtæ continentia disciplinam: ac forsitan inde venturum esse, ut cuiusque uxoris castitas minime custodiretur. Castitatem autem vocabat congressum viri cum uxore legitima. Satis esse, ut qui in clericum fuissent adscripti, juxta veterem ecclesiæ traditionem jam non amplius uxores ducerent: non tamen quæquam sejungendum esse ab ea, quam antehac, tunc cum esset laicus, legitime duxisset. Atque hæc dixit, ipse non modo conjugii, sed muliebris congressus penitus expers; quippe qui à puero in monasterio educatus fuisset; & ob singularem castimoniam ab omnibus celebratus. Cæterum universus sacerdotum cœtus, Paphnutii sermonibus assensus est. Proinde obmissa ejus rei disceptatione, singulorum arbitrio permiserunt, ut ab uxorum consuetudine abstinerent si vellent. Et hæc quidem de Paphnutio.

Α βαρῶ ζυγὸν ἐπιθεῖναι τοῖς ἱερωμένοις ἀνδράσι, τίμιον εἶναι καὶ τὴν κοίτην, καὶ αὐτὸν ἀμίαντον τὸν γάμον λέγων, μὴ τῆ ὑπερβολῆ τῆς ἀκραιβείας, μᾶλλον τὴν ἐκκλησίαν παροβλάψωσι· ἔ γδ πάντας δύνανται φέρειν τῆς ἀπαθείας τὴν ἀσκησιν, ἐδὲ ἴσως φυλαχθήσεως τὴν σωφροσύνην τῆς ἐκάστου γαμετῆς. Ὡφροσύνην ἡ ἐκάλει καὶ τῆς νομίμου γυναικὸς τὴν συνέλδυσιν. Δεκεῖθεν τὸν φθάσαντα κλήρεσ τυχεῖν, μηκέτι ἐπὶ γάμον ἐρχεσθαι. κατὰ τὴν τῆς ἐκκλησίας δόξαν ἀπάθειαν ἀπέδοσαν. μήτε μὴν ἀποζεύγνυσθαι ταύτης, ὡς ἀπαξ ἤδη παρ᾽ ἑτέρου λαϊκὸς ἄνθρωπος ἠγάγετο. καὶ ταῦτ ἔλεγον ἀπειροῦ ἄνθρωποι, καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν γυναικός. ἐκ παιδὸς γδ ἐν ἀσκητηρίῳ ἀντέδραστο, καὶ ἐπὶ σωφροσύνη, εἰ καὶ τις ἄλλος, ἀπειροῦ ἄνθρωπος εἴη. πᾶς ὁ τῶν ἱερωμένων σύλλογος τοῖς παφνυτίαι λόγοις. διὸ καὶ τὴν ἀπειροῦ ταύτης ζήτησιν ἀπεσιγήσαν, τῆ γνάμῃ τῶν βελομένων ἀπέχεσθαι τῆς ὁμιλίας τῶν γαμετῶν καταλείψαντες. καὶ τοσαῦτα μὲν ἀπὸ παφνυτίαι.

CAPUT XII.

De Spyridone Cypriorum Episcopo.

Nunc ad Spyridonem transeamus. Tanta in eo adhuc ovium pastore inerat vitæ sanctitas, ut dignus habitus sit, qui hominum quoque pastor existeret. Hic urbis cujusdam in Cyprio, nomine Trimithuntis, episcopatum sortitus est. Verum ob singularem animi modestiam, etiam in Episcopatu oves pascere non destitit. Et multa quidem de hoc viro referuntur. Ego vero unum duntaxat aut alterum ejus facinus commemorabo, ne longius ab instituto videar aberrare. Fures media nocte caulas ejus clanculo ingressi, oves inde abducere tentabant. Sed Deus, qui pastorem ipsum servabat, oves quoque ejus conservavit. Fures enim invisibili quadam virtute conficti ad ovilia tenebantur. Jam dies illucescebat. Ille ad oves veniens, postquam juvenes manibus post tergum revinctis vidit, statim intellexit id, quod gestum fuerat. Factaque oratione absolvit fures, admonens eos atque ex-

Κεφ. 16.

Περί σπυριδωνίου τῆς κυπρίων ἐπισκόπου.

Περί τῆς σπυριδωνίου, τοσαύτη τῶ ποιμένων παροβλήσεως, ὡς καὶ ἀξιοῦσθαι αὐτὸν καὶ ἀνθρώπων ποιμένα ἡγεῖσθαι. ὅς μίας τῆς ἐν κύπρῳ πόλεως ὀνόματι τριμιθύντων, τὴν ἐπισκοπὴν ἐκκληρωτο. διὰ τὴν ἀτυφίαν πολλὴν, ἐχόμενον τῆς ἐπισκοπῆς ἐποίμανε καὶ τὰ πρόβατα. πολλὰ μὲν οὖν τὰ ἀπὸ αὐτῶ λεγόμενα. ἐνὸς ἧ δὲ δύο ἐπιμνησθήσομαι, ἵνα μὴ ἐξω τῆ προκειμένη δόξῃ πλανῶμαι. μεσότης ποτὲ τῆς νυκτός, κλέπται ταῖς ἐπαύλεσι τῶν παροβλήτων λαθραῖως ἐπελθόντες, ἀφαιρείας τῶν παροβλήτων ἐσπείδαζον. ὁ θεὸς ἡ ἀρετὴ ὁ τὸν ποιμένα σώζων, ἐσώζε καὶ τὰ πρόβατα. ἔ γδ κλέπται, ἀσάτω δυνάμει ἀπὸ ταῖς ἐπαύλεσι ἐδέδεντο. ὄρθρου τὲ ὡς καὶ ἡμεῖς ἀπὸ τὰ ποιμνία ὡς ἡ εὐρεῖ ὀπίσω τὰς χεῖρας ἔχοντας, ἐγνωτὸ γεγονός ἡ ἐνυχόμενος, λύσει δὲ κλέπτας, πολλὰ τε νεθετήσας, ἡ παραινέσας

ρηνίστας ἐν δικαίῳ πόνῳ παρδάζεν, μὴ μὴν δὲ ἀδικίας λαμβάνειν. κείον τε αὐτοῖς χαρισάμενος ἀπέλυσε, καὶ χαλεπῶς ἐπιφθεγγάμενος, ἵνα μή, Φησι, μάτην ἠγρυπνηκότες Φανεῖτε· ἐν μὲν δὲ τῷ τῷ πατρὶ σπουδαίων θαυμάτων. ἕτερον δὲ τοῖστο· ὡς αὐτὸ θυγάτηρ παρθένης, τῆς τῆ πατρὸς ἐνλαβείας μετέχουσα, τὸνομα εἰρήνη· ταύτη γνώριμος τις πολύτιμον παρέθετο κόσμιον· ἢ ἡ ἀσφαλῆτερον ποιῶσα, γῆ τὴν σάρακα ταθήκην ἐκευθε. μετὰ πολὺ δὲ τὸν βίον ἀπέλιπεν· ἠκει μὲν χρόνον ὁ σάραδε μὲν μὴ ἐυρών τε τὴν παρθένον, ἐμπλέκει τὴν πατέρα, νῦν μὲν ἐγκαλῶν, ἔσω δὲ ὅτε καὶ σάρακαλῶν ἐπεὶ δὲ συμφορὰν ἐποιεῖτο τὴν τῆ σάραδε μένε ζήμιαν ὀφείλων, ἐλθὼν δὲ τὸ μῆμα τῆς θυγατρὸς, ἐπεκαλεῖτο τὸν θεόν, σάρα καρὲ δάξαι αὐτὴν τὴν ἐπαγγελιομένην ἀνάστασιν· καὶ τῆς ἐλπίδος ἐχ' ἡμαρτε. ὡσαυτὸς αὐτὴν παρθένην, Φανέει τὴν πατέρα, καὶ τὸν τόπον σημάνασα, ἐνταὐτὸν κόσμιον ἀπέκερυπτο, αὐτὸς ἀπεχώρει. τοῖστοι ἄνδρες ἐν τοῖς χρόνοις τῆ βασιλείας κωνσταντίνου καὶ τὰς ἐκκλησίας δὲ ἐλαμπόν· ταῦτα δὲ ἐγὼ καὶ ἀκοῆ σάρα πολλῶν κυβερῶν παρέλαβον, καὶ σωτάγματι ρεφίνε τῶς πρεσβυτέρων ἐνέτυχον, ῥωμαϊκῆ λέξεί συγγραμμένῳ· ἀφ' ὧν ταῦτα καὶ ἕτερα τινὰ τῶν μετ' ἐ πολὺ ρηθισομένων σωθήγαγον.

Κεφ. ιγ'.

πρὸς εὐτυχιανὸν τὸ μοναχόν.

Ἡ ἕκτα δὲ ἐγὼ καὶ πατρὶ εὐτυχιανῶ, θεοφιλεῶς ἀνδρὸς καὶ ὁδῶν αὐτῶν χρόνος ἀκμάσαντι. ὅς καὶ αὐτὸς τῆς ἐκκλησίας τῶν ναυατιανῶν τυγχάνων, σάρα πλῆθια ἔργα ποιῶν ἐθαυμάζετο· τίς τε ὁ πατρὶ τῆς διηγησάμενος, ἐξῶ μὲν ἀκερβείας, καὶ ὁδῶν ἀποκρύψομαι, καὶ ὁδῶν τισιν ἀπεχθάνεσθαι αὐξάνων τισιν ναυατιανῶν ἐκκλησίας πρεσβύτερος, μακροβιότητι γέγονεν. ὅς καὶ τῆ ἐν νικαίᾳ συνόδῳ κομιδῆν ἠντιῶν, ἅμα τῶ ἀκερβίῳ παρέβαλλε, καὶ τὰ κατὰ ἀκέρβιον ἐμοὶ διηγήσατο ὁδῶν δὲ ἐκείνων τῶν χρόνων, ἀκερβείας τῆ νέας θεοδοσίας δὲ ἔπεισε, καὶ νεώτερον μοι σφόδρα τυγχάνοντι, τὰ πατρὶ εὐτυχιανῶ διηγήσατε, πολλὰ μὲν δι-

A hortans, ut ex justis laboribus, non per fraudem atque injuriam, victum sibi parare contenderent. Arietem quoque eis donavit, adjecto hoc facete dicto: ne frustra vigilasse videamini. Atque ita solutos eos dimisit. Hoc est unum è Spyridonis miraculis. Alterum vero est hujusmodi. Filiam habuit virginem, paterna pietatis amulam, nomine Irenem. Huic familiaris quidam pretiosum necicio quod ornamentum custodiendum tradiderat. Illa quò tutius servaret depositum, in terram abdidit, ac paulo post decessit è vita.

B Aliquanto post tempore venit is qui rem deposuerat. Et cum virginem non reperiret, patrem adortus est; nunc insimulans eum, nunc obsecrans. Senex, cum damnum ejus qui rem deposuerat, suam ipsius duceret esse jacturam, venit ad sepulchrum filie: Deumque precatus est, ut promissam resurrectionem sibi ante tempus ostenderet. Nec spes eum fellit. Statim enim puella rediviva adstitit patri. Cumque locum indicasset in quo absconditum erat ornamentum, rursus ex hac luce migravit. Hujusmodi homines Imperatoris Constantini temporibus in ecclesia floruerunt. Atque hæc ego tum à multis Cypriis auditu accepi; tum in libro Rufini cujusdam presbyteri Latinâ linguâ conscripto posita inveni. Ex quo quidem libro, tum hæc ipsa, tum alia quæ paulo postea dicentur, collegi.

CAPUT XIII.

De Eutychiano Monacho.

Eutychianum quoque virum sanctissimum, iisdem temporibus floruisse comperi. Qui cum & ipse ex ecclesia Novatianorum unus esset, multa tamen opera his similia quæ supra memoravi, non sine magna admiratione gessit. Quisnam autem de illo mihi retulerit, dicam accuratè; nec dissimulabo quidquam, tametsi intelligam apud nonnullos id mihi offensionis fore. Auxanon quidam Novatianorum ecclesie presbyter, admodum longævus fuit. Qui ad Synodum Nicænam unâ cum Acesio venit adhuc admodum adolescens, & quæ de Acesio superius dicta sunt, mihi commemoravit. Hic ab illis temporibus ad principatum usque Theodosii junioris vitam produxit, mihi que admodum juveni de Eutychiano narravit: multa quidem re-

ferens de divina quæ in illo viro inerat A gratia: unum tamen præ cæteris memoria dignum agebat, quod Constantino regnante gestum est. Quidam è numero stipatorum quos Imperator domesticos vocare solet, cum in suspicionem affectatæ tyrannidis venisset, fugâ sibi consuluit. Imperator vero ira percitus præcepit, ut ubicunque deprehensus fuisset, occideretur. Captus ergo circa Olympum montem Bithyniæ, gravissimis vinculis catenis in carcerem conjicitur, haud procul ab tractu Olympi, in quo Eutyichianus solitariam degens vitam, multorum B hominum corpora & animas salutari medicina curabat. Verfabatur cum illo & Auxanon ille longævus, tunc quidem adhuc admodum adolescens, & vite monasticæ præceptis ab illo erudiebatur. Ad hunc igitur Eutyichianum plurimi advenerunt, orantes ut vinculum liberaret, & pro illo apud Imperatorem intercederet. Fama quippe miraculorum quæ ab Eutyichiano facta fuerant, ad Imperatoris usque aures pervenerat. Ille prompto animo pollicitus est, se ad Imperatorem profecturum. Sed quoniam vinculis incredibiles dolores ex vinculis patiebatur, ii qui pro illo orabant, mortem quæ illi ex vinculis imminabat, & supplicium ab Imperatore inferendum, & intercessionem pro ipso faciendam ab Eutyichiano, præventuram esse dixerunt. Eutyichianus igitur ad carceris custodes misit, rogans ut hominem liberum dimitterent. Cumque illi respondissent, liberationem noxii gravissimum sibi periculum allaturam, ipse unâ cum Auxanone ad carcerem contendit. Et cum illi carcerem aperire nollent, gratia quæ Eutyichiano inerat, facta est multo illustrior. Nam D fores carceris sua sponte patuerunt, cum custodes ipsi penes se claves haberent. Cum autem Eutyichianus unâ cum Auxanone ingressus esset, & omnes qui aderant stupore defixi harerent, vincula sponte resoluta ex membris vinciti ceciderunt. Post hæc Eutyichianus ad urbem quæ olim Byzantium, postea vero Constantinopolis appellata est; unâ cum Auxanone proficiscitur. Ubi admisus in palatium, hominem mortis periculo liberavit. Nam Imperator, utpotè qui Eutyichianum magnopere venerabatur, ejus petitioni libentissime annuit.

εξελεθῶν αὐτῆς τῆς προσέσεως ἀπὸ θείας χάριτος· ἐν ᾧ κακῆνος μῆνης ἀξίον εἶπεν τῷ βασιλεῶς ἔφη κωνσταντίνου. τῷ δὲ δουροφόρον τῆς, ὅς οἰκείως καλεῖ ὁ βασιλεὺς, τυραννικά τινα πράττειν ὑποπίδουθεῖς, φυγῆ ἐχρήσατο. ὁ βασιλεὺς δὲ ἐκέλευσεν ἀπειλή ἀναεῖδαι αὐτὸν, ἵνα αὐτὸν ἐνείσκειτο. ὅς περὶ τὸν βιθυνὸν ὄλυμπον ἐνείσκει, βαρυτάτοις καὶ χαλεποῖς σιδήρεσι ἐν εἰρηκτῇ κατεκέλευσε, αὐτὰ τὰ μέρη τῶ ὄλυμπου, ἵνα αὐτὸν καὶ ὁ εὐτυχιανὸς τὸν μονήρη βίον ἀσκήσῃ, πολλῶν τετὰ σώματα καὶ τὰς ψυχὰς ἐτεροπύδων· ὡς αὐτὸν καὶ ὁ μακροβιώτατος ἀυξάνων, νέος ὢν πάντων, καὶ τὰ τῆς μοναχικῆς βίης ὑπὸ αὐτῶ παιδοδιδάσκοντος· ὡς δὲ τῆτον τὸν εὐτυχιανὸν ἦγον πολλοί, παρακαλῶντες ῥύεσθαι τὸν δέσμιον, βασιλεῖ ἀπακλήσεις προσφέροντα· καὶ γὰρ ἐληλυθῆς εἰς τὰς ἀκοὰς τῷ βασιλεῶς τὰ ὡς δὲ τῷ εὐτυχιανῷ γνώριμα θάματα· ὁ δὲ, ἐτοίμως ὑπέχετο ὡς δὲ τὸν βασιλεῖα πορεύεσθαι. ἐπεὶ δὲ ὁ δεσμώτης ἐκ τῶν δεσμῶν ἀνήκεσα ἔπαρχεν, ἀπακαλῶντες ὑπὲρ αὐτῆς, φθάνειν ἔλεγον καὶ τῷ παρὰ βασιλεῶς τιμωρίαν καὶ τὰς ὑπὲρ αὐτῆς παρακλήσεις, τὸν ἐκ τῶν δεσμῶν ἐπικείμενον θάνατον. εὐτυχιανὸς δὲ πέμφας παρακαλεῖ εἶναι δεσμοφύλακας, ἀνεῖναι τὸν ἄνθρωπον. τῶν δὲ λεγόντων κίνδυνον φέρειν αὐτοῖς τῷ ἀνεσι τῶ δεσμῶτι, αὐτὸς δὲ ἑαυτῆ ἀματα ἀυξάνοντι, πρὸς τὸ δεσμοτῆριον ἀπακλήσει. ἐκείνων δὲ μήβελομένων ἀνοίγειν τῷ εἰρηκτῷ, ἢ προσέστα χάρις εὐτυχιανῷ φανερωτέρα ἐγένετο· αὐτόματα γὰρ αἱ πύλαι τῶ δεσμοτῆριου ἀνοίγοντο, τῶν δεσμοφυλάκων τὰς κλείς ἐχόντων παρὰ ἑαυτοῖς. εἰσελθόντες δὲ τῶ εὐτυχιανῷ ἀματα ἀυξάνοντι, καὶ πολλῆς τοῖς τότε παρῶσιν ἐκπλήξεως ἡρομένης, αὐτόματα ἀ δεσμοὶ τὸν δεσμῶτιν ἀπέλιπον· μετὰ ταῦτα εἶπεν τὸ πάλαι μὲν βυζάντιον, ὑστερον δὲ κωνσταντίνου πόλιν, ἀματα ἀυξάνοντι παρεγένετο. δεχθεὶς τε εἰς τὰς βασιλικὰς ἀυλὰς, τῶ θανάτῳ ἐρεύσατο τὸν ἄνθρωπον. ἐτοίμως γὰρ ὁ βασιλεὺς τιμῶν τὸν ἄνδρα, κατένευσε πρὸς τῷ αἴτησιν.

τῆτο μὲν οὖν ἕσπερον ἐγένετο· τότε δὲ ἐν τῇ συνόδῳ Ἐπίσκοποι, καὶ ἄλλα τινα ἐγγράφοντες, ἀκανόνας ὀνομάζουσιν ἐνώθασιν, ἀνδρῶν καὶ πόλιν τιμῶν ἐαυτῶν ἀνεχώρησαν· Φιλομάδης δὲ ἐναίνομίζω, καὶ τὰ ὀνόματα τῶν ἐν Νικαίᾳ συνελθόντων Ἐπισκόπων, ἀ ἐνεῖν ἐδωθήτην, καὶ ἡς ἕκαστος ἐπαρχίας τε καὶ πόλεως ἴω, καὶ τὸν χρόνον ἐν ᾧ συνήλθον, ᾠδᾶσθε ἐν ταῦτα· ὅσιος Ἐπισκόπου κεδρεῖος ἰσπανίας. ἔτος πρῶτον ὡς ἀπογεγραπταί· ῥώμης βίτων καὶ βικεντίνου πρεσβύτεροι. ἀργύτης ἀλέξανδρου· ἀντιοχείας τῆς μεγάλης ἐυσάδιου· ἱεροσολύμων μακάριου· ἀεποκερατίων κύων· καὶ τῶν λοιπῶν ὧν εἰς πληθεῖς τὰ ὀνόματα καὶ ἐν τῷ συνοδικῷ ἀθανασίου τῆς ἀλεξανδρείας Ἐπισκόπου· καὶ ὁ χρόνος δὲ τῆς συνόδου, ὡς ἐν ᾠδᾷ σημειώσεται ἐνεργῶν, Ἰωαννῆς παυλίνης καὶ ἰουλιανῆς, τῆς ἐκάστης μῆνης μῆνης· τῆτο δὲ ἴω ἑξακοσιοστὸν τετακοστὸν ἔτος, ἀπὸ τῆς ἀλεξανδρείας τῆς μακεδόνου βασιλείας· τὰ μὲν οὖν τῆς συνόδου τέλει ἔχον ἴσμεν, ὅτι μὲν τὴν σύνοδον ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τὰ ἑσπέρα μεση ἀφίκετο.

A Et hoc quidem contigit paulo post hæc tempora quæ nunc exponimus. Tunc vero Episcopi qui Concilio intererant, cum quædam etiam alia conscripissent, quæ Canones seu regulas vocare solent, ad suam quisque urbem reversi sunt. Cæterum historiæ studiosis haudquaquam inutile fore arbitror, si nomina Episcoporum qui Nicæam convenerunt, quæ quidem investigare potui; & cujus quisque provinciæ ac civitatis Episcopus fuerit; tempus item quo congregati sunt, hoc loco adscripsero. Hosius Episcopus Cordubæ Hispaniæ: ita credo, ut superius scriptum est, Vito & Vincentius, presbyteri urbis Romæ. Ægypti Alexander Episcopus. Magnæ Antiochiæ Eustatius. Hierosolymorum Macarius. Harpocratio Cynopoleos. Et reliqui, quorum nomina in libro Athanasii Episcopi Alexandrini, qui Synodicus inscribitur, plenissime digesta sunt. Tempus autem quo Synodus congregata est, sicut in notationibus temporis ipsi Synodo præfixis inveni, fuit Consulatu Paulini & Juliani, die undecimo Kalendas Junias, anno sexcentesimo tricesimo sexto à regno Alexandri Macedonis. Et Nicæna quidem Synodus hunc finem accepit, Imperator vero finita Synodo, ad Occidentis partes se contulit.

Κεφ. ιδ΄.

Ὅτι Ἰουβῆτος ὁ Νικομηδείας, καὶ Θεόγνης ὁ Νικαίας, ἔξρουθῆντες διὰ τὸ συμφορῆσαι ἀρεῖν, ἕσπερον βιβλίον μετανοίας διαπυμψάμενοι, καὶ συνθιμένοι τῇ ἐκδίσει τῆς πίστεως, τὴν αὐτῶν ἀπέλαβον θρόνους.

Εὐσεβίου δὲ καὶ Θεόγνης, βιβλίον μετανοίας τοῖς κορυφαίοις τῶν ἐπισκόπων διποσεύλαντες, ἀνεκλήθησαν τε τῆς ἁγίας ἐκ βασιλικῆς ἀποστάγματος, καὶ τὰς ἐκκλησίας ἐαυτῶν ἀπέλαβον. ὅθεν εἰς τόπον ἐαυτῶν χειροτονθέντας ἐξωδήσαντες, ἀμφὶ ὄνα μὲν ἀσέβειου, χεῖρον δὲ Θεόγνης. ἔβιβλε τὸ ἀντίγραφον ἐς τόδε. ἦδη μὲν οὖν κατὰ τὴν φημιδέντες ἀποκρίσεως ᾠδᾷ τῆς ἐυλαβείας ὑμῶν, ἐν ἡσυχίᾳ φέρειν τὰ κεκευμένα ᾠδᾷ τῆς ἀγίας ὑμῶν ἐπικρίσεως ὀφείλομεν. ἀλλ' ἐπειδὴ αἰτοπον, κατ' ἐαυτῶν δέναι τῶν συκοφαντῶν τὴν διποδείξω τῇ σιωπῇ, τῆτος ἐνεκα ἀναφῆραμεν, ὡς ἡμεῖς καὶ τῇ πίστι συνεδροίμομεν, καὶ τὴν ἐνομιαν ἐξετάσαντες ἐπὶ τῷ ὁμοσσίῳ, ὅλοι ἐχρόμεθα τῆς εἰρήνης, ὁ μὲν δα μὲ

CAPUT XIV.

Quomodo Eusebius Nicomedia Episcopus & Theognis Nicææ, qui in exilium missi fuerant eo quod Ario confensissent, postea missi penitentia libello, expositioni fidei consentientes, sedes suas receperunt.

Porro Eusebius & Theognis, penitentia libello ad præcipuos Episcopos missi, Imperatoris iussu ab exilio revocati, ecclesias suas receperunt: eosque qui in ipsorum locum ordinati fuerant, expulerunt; Amphionem quidem Eusebium; Chrestum vero Theognis. Cuius quidem libelli exemplum hoc est. Nos quidem à pietate vestra dudum condemnati in dicta causa, iudicium sanctitatis vestrae placide & cum silentio ferre debemus. Sed quoniam absurdum est, argumentum calumnie adversus semetipsum silentio suo præbere, idcirco significamus vobis, nos & in fide unanimes conspirasse; & notionem confubstantialis diligenter examinata, omni studio in pacem incubuisse, nullam unquam



hæresin secutos. Cumque ob securitatem & tranquillitatem ecclesiarum ea suggestissemus quæ nobis in mentem veniebant, & eos quibus à nobis satisfieri oportebat confirmassemus, fidei quidem subscripsisse, anathematismo vero noluisse subscribere; non quod fidem reprehenderemus, sed quia minime credebamus, illum qui accusatus fuerat, ejusmodi esse; cum partim ex iis quæ ad nos per literas scripserat, partim ex ejus sermonibus in conspectu nostro habitis, compertum haberemus, illum talem non esse. Quod si sanctissimo Concilio vestro satisfactum est, non repugnantes, sed consentientes iis quæ à vobis decreta sunt, etiam hoc libello consensum nostrum confirmamus; non quidem tadio exilii, sed ut suspicionem vitium hærescos. Nam si in conspectum vestrum nos venite patiamini, inveniatis nos in omnibus concordēs, & decretis vestris mordicus in hærentes: quando & eum ipsum qui ob ista accusabatur, placuit reverentiæ vestræ humaniter tractare, & ab exilio revocare. Porro absurdum fuerit, cum is qui reus esse videbatur, revocatus sit, seque de illis quæ ipsi objiciebantur purgaverit, nos silere, & argumentum adversus nosmetipsos ultro suppeditare. Vos ergo, sicut reverentiam vestram Christi amantissimam decet, Imperatorem Deo carissimum admonere dignemini, eique preces nostras offerre, & in nostra causa, ea quæ vobis congruunt mature decernere. Et hic quidem est libellus retractationis Eusebii atque Theognidis. Ex cujus verbis conjicio, istos fidei quidem quæ in Concilio edita fuerat subscripsisse; depositioni autem Arii consentire noluisse: & Arium ante istos ab exilio fuisse revocatum. Verum licet hoc ita se habere videatur, nihilominus Alexandriam ingredi prohibitus fuerat. Idque ex eo convincitur, quod postea reditum sibi in ecclesiam & in urbem Alexandriam paravit, simulata usus penitentia, sicut suo loco dicturi sumus.

A τῆ αἰρέσει ἄξιοι καταθέσθαι, ὑπομνήσαντες ὅτι ἡ ἀσφαλεία τῶν ἐκκλησιῶν, ὅσα τὸν λογισμὸν ἡμῶν ὑπέστειχε, καὶ πληροφορήσαντες τὰς δι' ἡμῶν παιδῶναι ὀφείλοισα, ὑπεσημηνάμεθα τῇ πίσει τῶν ἀναθεματισμῶν ἔχ' ὑπεγράψαμεν, ἔχ' ὡς τ' ἰσχυρῶς κατήγοροντες, ἀλλ' ὡς ἀπιστοὺς τοῖς ἰσχυροῖν εἶναι τὸν καθήκοντα, ἐκ τῶν ἰδίων πρὸς ἡμᾶς παρ' αὐτῶν διὰ τε ἐπιστολῶν, καὶ τῶν εἰς τὸν ἄλλον διαλέξεων, πεπληροφορημένοι μὴ τοῖς ἰσχυροῖν εἶναι εἰ ὅτι ἐπὶ τῇ ἀγίᾳ ὑμῶν σύνοδος, ὅσα ἀλλοίωσιν, ἀλλὰ συντιθέμενοι τοῖς παρ' ὑμῶν κεκευμένοις, καὶ διὰ τῆς ἔγγραφαις πληροφορημένοι τὴν συγκατάθεσιν. ἔ τὴν ἄσφοδον βαρέως φέροντες, ἀλλὰ τὴν ὑπόνοιαν τῆς αἰρέσεως ἀποδύομενοι εἰς τὸν ἀκαταξίωσθη νῦν γένει πρόσωπον ἐπαναλαβῆν ἡμᾶς, ἔχετε ἐν πᾶσι συμψηφῆς, ἀκαταξίωσθη τοῖς παρ' ὑμῶν κεκευμένοις ὅποτε αὐτὸν τὸν ἐπιτέτοις ἐναγόμενον, ἔδοξε τῇ ὑμῶν ἐυλαβείᾳ φιλανθρωπέυσα καὶ ἀνακαλέσατο, ἄτοπον ὅ, τὰ δοκῶν εἶναι ὑποδύνα, ἀνακεκλημένα, καὶ ἀπολογησάμενοι ἐφ' οἷς διεβάλλετο, ἡμᾶς σιωπᾶν, κατ' αὐτῶν διδόντας τὸν ἔλεγχον.

C καταξίωσατε γὰρ, ὡς ἀεμολογῶν τῇ φιλοχρίστῳ ὑμῶν ἐυλαβείᾳ, καὶ τὸν θεοφιλέστατον βασιλέα ὑπομνήσαι, καὶ τὰς δεήσεις ἡμῶν εἰσχεῖσαι, καὶ τὰ ἰσχυρῶς τὰ ὑμῶν ἀεμολογῶντα ἐφ' ἡμῶν καὶ τῶν ἄλλων τῶν παλινοδίας βιβλίων εὐσεβείᾳ καὶ θεογνωσίᾳ ἐστὶν ἀπὸ τῶν ῥημάτων αὐτῶν τεκμαίρομαι, ὅτι εἰσὶν ἡμῶν τῆ ὑπαγορευθείσῃ πίσει ὑπεσημηνάσαντες, τῇ ὁ κατὰ μέρη ἀρεταῖς συμψηφῶν γινώσκοντες ἐβελήθησαν. καὶ ὁ ἰσχυρὸς πρὸς τῶν φαίνε' ἀνακληθείς. ἀλλ' εἰ καὶ τῶν ἄλλων ἔχον δοκεῖ, ὁμοίως τ' ἀλεξανδρείας ἡμῶν ἐκκεκλυτο' τῶν ὁ δέκνυ', ἀφ' ὧν ὑσέρον αὐτῶν κατὰ ὁδὸν εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ εἰς τὴν ἀλεξανδρείαν ἐπενόησεν, ἐπιπλάσσει μετανοία χρῆσάμενοι, ὡς καὶ χῶραν ἐρεῖμεν.

CAPUT XV.

Quomodo Alexandro post Synodum Nicenam mortuo, Athanasius creatus est Episcopus.

Paulo post mortuo Alexandro Alexandriæ Episcopo, Athanasius ecclesiæ præficitur. Hunc cum admodum puer esset, sacrum quendam ludum unâ cum pueris æqualibus lusisse Rufinus

Κεφ. ιε΄.

Ὅτι μετὰ τὴν σύνοδον ἀλεξανδρῶν τελευτήσας αὐτῶν, ἀθανάσιος καὶ τῆς ἀλεξανδρῶν ἐπίσκοπος.

Μετὰ τὸ αὐτῶν ἐκκεκλυτοῦ ἀλεξανδρῶν ἐπίσκοπος, ὁμοίως τ' ἀλεξανδρείας τελευτήσας, πρὸς τὴν ἐκκλησίαν ἀθανάσιος. τῶν φησὶν ὁ ῥεφίνος κομῶν τὴν νήπιον ὄντα, παίζων σὺν ἑτέροις ἡλικιωτάτοις ἰσχυροῖν παίγιον.

τέτο ἢ ἡ μίμησις ἱερροσύνης καὶ τὰ κατὰ λόγον
 τῶν ἱερομένων ἀνδρῶν. ἐν δὲ οὖν τῷ παιγνίῳ
 τέτρω, ἀθανάσιος μὲν τῆς ἐπισκοπῆς ἐκε-
 κλήρωτο τὸν θρόνον· τῶν δὲ ἄλλων νέων ἕκαστος,
 ἢ πρεσβύτερον, ἢ διάκονον ἐμίμειρε. ταῦτα ἑ-
 παίζον οἱ παῖδες καὶ τὴν ἡμέραν, ἐν ἣ τὸ μαρ-
 τυρὸς καὶ ἐπισκόπος πότερ ἐπιλείπει μνήμη
 τότε δὲ καὶ ἀλέξανδρος ὁ τῆς ἀλεξανθεΐας ἐπί-
 σκοπος διαβαίων, ὁρᾷ τὸ γινόμενον παίρνιον
 καὶ μετὰ πεμφάμενος εὖ καὶ παῖδας, ἐπύθετο
 παρ' αὐτῶν τὸν ἐν τῷ παιγνίῳ κληρωθέντα
 τόπον ἕκαστω, προμηνύσασθαι τι διατὸ γεγο-
 νότος ἢ γησάμενος. ἐκέλευσέν τε ἐν τῇ ἐκ-
 κλησίᾳ ἀεὶ εὖ καὶ παῖδας, καὶ παιδείας μελα-
 λαμβάνειν. δὴ αἰρέτως ὁ τὸν ἀθανάσιον εἶτα
 ἐν ἡλείᾳ γυρόμενον ἡλικίᾳ, καὶ διάκονον χειρο-
 νήσας, ἢ γὰρ ἐπὶ τὴν νίκαιαν, στυαγωνίζομενον
 ἀπὸ ἐκεί, ὅτε στυακροῦετο ἡ σύνοδος. ταῦτα
 μὲν ὁ ῥαφίνος περὶ αὐτῶν ἀθανάσιος ἐν τοῖς συν-
 ταγμασιν ἐαυτῷ εἰρηκεν. ὅτι ἀπεικὸς ὁ γυρόμενος
 καὶ γὰρ πολλὰ τοιαῦτα γυρόμενα πολλάκις
 ἐφύετο. περὶ ἑτέρας τοσαῦτα εἰρηκεν ὡς μοι.

A narrat. Is lusus erat imitatio sacerdotii,
 & collegii sacrorum virorum. In hoc i-
 gitur ludo, Athanasius quidem Episcopi
 dignitatem sortitus fuerat. Reliquorum
 vero puerorum alius presbyteri partes
 agebat, alius Diaconi. Atque hæc a pue-
 ris ludebantur eo ipso die, quo Petri E-
 piscopi & martyris celebrabatur memo-
 ria. Fortè Alexander Alexandria Episcopus
 tunc prætergrediens, ludum om-
 nem contemplatur. Accitosque ad se
 pueros interrogat, quem quisque locum
 eo in ludo sortitus fuisset, ratus ex eo
 quod gestum fuisset, aliquid singulis præ-
 nuntiari. Quo factò, pueros in ecclesia
 educari & literarum studiis erudiri ju-
 bet, ac præcipuè Athanasium. Quem
 quidem jam virilem ingresum ætatem,
 Diaconum constituit, & Nicæam secum
 duxit, ut in Concilio quod ibi congrega-
 tum erat, adjumento illius uteretur. Hæc
 de Athanasio Rufinus in libris suis com-
 memoravit: nec profecto incredibile
 est ea contigisse, cum multa hujusmodi
 sæpenumero gesta esse reperiantur. Sed
 de Athanasio hæc tenentur.

Κεφ. 15.

Ὁ βασιλεὺς κωνσταντῖος τὸ πάλαι βυζάντιον αὐξήσας,
 κωνσταντῖν πόλιν ἐποιήσασεν.

Ὁ βασιλεὺς ὁ μὲν τὴν σύνοδον ἐν εὐφρο-
 σύνη δὴ ἤγειρεν ἐπιλέσας ἐν δημοτελεῖ τῆ
 εἰκοσαετηρίῳ αὐτῷ ἐορτήν, ἐν δὲ ἑώας περὶ τὸ
 ἀνορθῶν τὰς ἐκκλησίας ἐσώσθη αὐτῷ ἐποίησε
 τέτο καὶ τὰς ἄλλας πόλεις, καὶ ἐν τῇ αὐτῷ ἐπὶ
 νύμφῳ, ἡ βυζάντιον καλεμένην τὸ πρότερον,
 ἠύξησε, τείχη μεγάλα περικυβερῶν, καὶ διαφό-
 ρους κοσμήσας οἰκοδομήσας ἰσχυρὰ τῆ βα-
 σιλευσῆ ῥώμῃ δόξασας, κωνσταντῖν πόλιν
 μετονομάσας, χερματίζεν δὲ ἄλλαν ῥώμην
 νόμῳ ἐκύρωσεν ὅς νόμος ἐν λιθίνῃ γέγραπται
 στήλῃ, καὶ δημοσίᾳ ἐν τῷ καλεμένῳ στήλῃ, καὶ ἐν
 πλησίον τῆς ἐαυτῷ ἐφίπτεσ παρῆθηκε· καὶ ἐν
 ταῦτῃ τῇ πόλει, δύο μὲν οἰκοδομήσας ἐκκλη-
 σίας, μίαν ἐπωνόμασεν εἰρήνην, ἑτέραν δὲ τὴν
 τῶν ἀποστόλων ἐπωνυμίαν, καὶ ἑμόνον, ὡς ἔφην,
 ἠύξασα τῶν χειριανῶν, ἀλλὰ καὶ τὰ τῶν ἑλ-
 λήνων κατήρει. τὰ γὰρ ἀγάλματα, κό-
 σμον τῆ κωνσταντῖν πόλει προστίθει δημο-
 σία, καὶ εὖ δελφικὰς τρίποδας ἐν τῷ ἰπ-
 ποδρομίῳ δημοσίευσας προστίθεικε. ταῦ-
 τα μὲν οὖν δόξει περὶ αὐτῶν λέγεσθαι νῦν. ὁρᾷ

CAPIT XVI.

Quomodo Constantinus Imp. urbem Byzan-
 tiorum auxit & Constantinopolim vo-
 cavit.

Imperator vero post peractum Conci-
 lium, summa in lætitia vitam exegit.
 Celebrata igitur festivitate publica vi-
 cennalium suorum, statim ad ecclesia-
 rum instaurationem omne studium suum
 contulit. Idque tum in aliis civitatibus
 præstitit, tum in urbe sibi cognomine.
 Quam quidem Byzantium antehac ap-
 pellantam, magnopere amplificavit; &
 ingentibus cinctam muris, variisq; ædi-
 ficiis exornatam, reginæ urbium Romæ
 exæquans, Constantinopolim nomina-
 vit; utque nova Roma vocaretur, lege
 sanxit. Quæ quidem lex in columnâ la-
 pideâ incisa, ac publice in strategio juxta
 equestrem Imperatoris ipsius statuam
 collocata est. In eadem urbe duas eccle-
 sias ædificavit: alteram Irene, alteram
 Apostolorum vocabulo appellatam: Nec
 vero solum res Christianorum amplifica-
 vit, ut antea dixi. Verum etiam supersti-
 tionem gentilium destruxit. Certè Deo-
 rum simulachra ad ornatum urbis Con-
 stantinopolitanæ palam proposuit: &
 tripodas Delphicos in ejusdem civitatis
 circo publicavit. Sed hæc quidem super-
 suo nunc videntur commemorari. Prius

enim spectantur oculis, quam percipiuntur auditu. Tunc temporis verò Christianorum res maximum incrementum cepere. Eteaim Imperatoris Constantini temporibus, cum alia multa, tum id præcipue Divina providentia reservabat. Et has quidem Imperatoris laudes Eusebius Pamphili magnifice commemoravit. Non importunum tamen esse arbitror, ut & nos quoque de iisdem rebus pro virili parte pauca dicamus.

ἄ γδ πρῶτον ἢ ἀκέρως. τότε ὁ ὄμως μεγίστην ἐπίδοσιν ἔλαβε τὰ τῆ χειριανισμῶ. καὶ γδ ἐν τοῖς καιροῖς τῆ βασιλείας κωνσταντίνου, καὶ ἀλλὰ πλείστα ἢ τῆ θεῶ ἐφύλαττε πρόνοια. ἔτω τῶν τῆ βασιλείας ἐγκωμίων μὴ μεγαλοφώνως φράσεως ὁ παμφίλιος εὐσεβίου. (μνήμην πεποιθῆ). ὅσα ἀκαίρως ἢ ἡγῆμα καὶ ἡμᾶς ἀπὸ τῶν αὐτῶν, ὡς οἴοντες, διαβραχέων εἰπῶν.

CAPUT XVII.

Quomodo Imperatoris mater Helena, crucem Domini diu perquisitam Hierosolymis reperit, & ecclesiam construxit.

Mater Imperatoris Helena, cujus gratiâ Imperator Drepanum, quam ex vico civitatem effecerat, Helenopolim voluit appellari; à Deo in formis admonita, venit Hierosolyma. Et cum veterem illam Hierusalem, juxta Prophetæ vaticinium, desertam sicut pomorum custodiam offendisset, Christi monumentum, in quo ille sepultus resurrexit, studiosè cepit perquirere. Ac difficilè quidem illud, sed tamen opitulante Deo tandem reperit. Quæ vero causa fuerit hujus difficultatis, paucis aperiam. Qui Christi fidem sequebantur, post mortem ejus, monumentum istud magnopere coluerunt. Hi vero qui à religione Christi abhorrebant, locum aggerè opplentes, templum Veneris in eo extruxerunt, & simulacro superposito, memoriam loci penitus abolere studuerunt. Et hoc quidem olim eis successerat. Verum Imperatoris matri ea res innotuit. Deturbato igitur simulacro, egestaque humo, & loco undique repurgato; tres cruces in monumento reperit: unam quidem beatam in qua Christus pependerit: duas vero alias, in quibus duo latrones, qui unâ cum illo crucifixi sunt, mortem obierant. Cum his inventa etiam est tabella, in qua Pilatus Christum crucifixum, regem esse Judæorum variis linguis ac literis pronuntiaverat. Sed quoniam ambiguum erat, quantum esset crux illa quæ quærebatur, Mater Imperatoris non medioctri dolore affecta est. Quem quidem brevi post tempore Hierosolymorum Episcopus, nomine Macarius, sedavit, & ambiguitatem omnem fidei virtute dissolvit. Signum enim à Deo petiit, & impetravit. Signum vero fuit hujusmodi.

Κεφ. ιζ.

B ἡ βασιλεὺς μήτηρ ἑλένη, τὰ ἱεροσόλυμα παραζημιώσασα, τὸν σταυρὸν τῆς χριστοῦ ἀναστήσασα εὐρεῖ καὶ ἀκαίρως ἀποδόμωσεν.

H τῆ βασιλείας μήτηρ ἑλένη, ἥς ἐπονομασθῆναι ποτὲ κόμην δρεπάνου, πόλιν ποιήσας ὁ βασιλεὺς ἑλενοπολιν ἐπωνόμασε, δι' ὁνείρων χρηματιδῶεσσα, εἰς τὰ ἱεροσόλυμα παρεγένετο· καὶ τὴν ποτὲ ἱερουσαλήμ ἐρημον ὡς ὀπωρεσφυλάκων καὶ τὸν προσφῆτῶν εὐεῖσα, τὸ τῆ χειρῶ μνήμα ἐνδαταφίως ἀνέστη, ἀσπιδάως ἐζητήσασα καὶ δυχερῶς μὲν, συνθεῶ τῆ εὐεῖσας· τίς ἢ ἡ αἰτία τῆς δυχερῆας, διαβραχέων ἐρεῖ. ὅτι (α) μὲν τὰ τῆ χειρῶ φρονεῖντες, μὴ τὸν καιρὸν τῆ πάσης ἐτιμῶν τὸ μνήμα. (β) ὁ φέροντες τὰ τῆ χειρῶ, χῶσαντες τὸν τόπον, ἀφροδίτης καὶ αὐτῆ ναὸν καθωσκηδίασαντες ἐπέστησαν ἀγαλμα, μὴ ποιῶντες μνήμην τῆ τόπος· τῆτο μὲν οὖν πάλαι περὶ χῶρετῆ τῆ μητρὶ τῆ βασιλείας φανερὸν τῆτο ἐγένετο. καθελεῖσα οὖν τὸ ἔσσανον, καὶ τὸν τόπον ἐκχῶσασα καὶ καθαρῶν ἐργασαμένη, τρεῖς εὐεῖσας εὐεῖσας ἐν τῷ μνήματι. ἕνα μὲν τὸν μακαρίων, ἐν ᾧ χριστὸς ἐξέθανύσθη· ὅσιν ὁ ἑτέρας, ἐν αἷς (γ) οὐς ἀσπιδάωντες δύο λησῶν τεθνήκασαν· (δ) αὐτοῖς ὁ εὐεῖστο καὶ ἡ τῆ παλάτε σάνης, ἐν ἣ βασιλεῖα τὸν ἱεραίων τὸν σωρωθέντα χριστὸν προσγράφων, ἐν διαφοραῖς γράμμασι ἀνεκτύπησεν· ἐπὶ ὁ ἀμφίβολος ἦν ὁ σωρῶς ὁ (ε) τῆ μὲν, ἐχ' ἡ τυχεῖσα λύπη κατὰχε τὴν τῆ βασιλείας μητέρα· ὅσα εἰς μακρὰν ὁ πάντὰ τῆς λύπη ὁ τῶν ἱεροσολύμων ἐπίσκοπος, ὁ ὄνομα μὲν μακάριος, ὁ δὲ ὁ πῖσας τὸ ἀμφίβολον. σημείον γδ ἦν παρὰ τῆ θεῶ, καὶ ἐλάμβανε. τὸ ὁ σημείον ἦν τοιοῦτο

γιού τις τῆν ἐγκλεισίων, νόσω χρονία ληθεύ-
 σα, πρὸς αὐτῶ λοιπὸν τῷ θανάτῳ ἐγένετο.
 πρὸς ἀγαθὸν οὖν τῆ δποθνησκέσῃ τῆν σαυ-
 ρῶν ἑκάστον ὁ Ἐπίσκοπος παρεσκεύασε, πι-
 σεύσας ἀναρρώσθῃαι τῷ γυναικα, ἀψα-
 μένῳ τε τιμῆς σαυρῆ καὶ τῆς ἐλπίδος ἐχ-
 ῆμαρτε. πρὸς ἐνεχθέντων γὰρ τῆν μήκειων
 δύο σαυρῶν, ἔμμεν ἐδένῃον ἡ γυνὴ δπο-
 θνήσκουσα. ὡς ὁ τρίτος ὁ γνήσιος πρὸς πη-
 ἐχθη, ἡ δποθνήσκουσα ἐνδὺς ἀναρρώσθη, καὶ
 ἐν τοῖς ὑγιαίνουσι ἔειπεν. τῆτον μὲν οὖν τὸν
 τρόπον τὸ τῆ σαυρῆ ξύλον ἦν ἔστι. ἡ δ τῆ
 βασιλέως μητρε, οἶκον μὲν ἐν κλήρειον ἐν τῷ
 τῆ μνήματι τόπω πολυτελεῖ κατεσκεύα-
 σεν, ἱερασαλήμ τε νέαν ἐπωνόμασεν, ἀντι-
 πρὸς ὄψων τῆ παλαμῆ ἐκείνη καὶ καταλε-
 λειμμένη ποιήσασα. τῆ δ σαυρῆ, μέρε
 μὲν τι θήκη δρογρεῖ ἀεκελεύσασα, μνημό-
 σιων τοῖς ἰσραὴν βελομένοις, αὐτόδι καλέ-
 ληπε. τὸ δ ἕτερον μέρε δποσέλλῃ τῷ βασι-
 λέι. ὅπερ δέξασθαι καὶ πισεύσας τελείως
 σωθήσασ τῷ πολὺν ἐνθα αὐ ἐκείνο φυλάτ-
 τη, τῷ ἐαυτῆ ἀνδριάντι καλέκευψεν, ὡς ἐν τῆ
 κωνσταντίνε πόλει, ἐν τῆ Ἐπιλεγομένη ἀ-
 γορεῖ κωνσταντίνε, Ἐπιε πορφυρεῖ καὶ μεγά-
 λε κίον ἴδου. τῆτον μὲν ἀκοιῆ γράφας
 ἔχω. πάντες δ χρεδὸν οἱ τῷ κωνσταντίνε
 πόλει οἰκῶντες, ἀληθῆς εἶναι φασί καὶ οὐδὲν
 ἦλκε δ, οἱ ταῖς χρεσὶ τῆ χρεσὶ καὶ τὸν σαυρῶν
 ἐνεπάγησαν, ὁ κωνσταντίνος λαβὼν. καὶ γὰρ
 καὶ τῆτον ἡ μήτηρ ἐν τῷ μνήματι ἐνεῖσα
 ἀπέσειεν χαλκῆς τε καὶ ἀεκεφαλαμ
 ποιήσας, ἐν τοῖς πολέμοις ἐκίχετο. ἐχο-
 ρήγῃ μὲν οὖν πάσας τὰς ὕλας ὁ βασιλεὺς
 εἰς τῷ κατασκυλῶ τῆν ἐκκλησιῶν. ἐγρα-
 φε δ καὶ μακαρίῳ τῷ Ἐπισκόπῳ, Ἐπιστεύ-
 θειν τὰς οἰκοδομὰς. ἡ δ τῆ βασιλέως μή-
 τηρ, ποιήσασα τῷ νέαν ἱερασαλήμ, καὶ ἐν
 τῷ ἀντῶ τῆς βηθλεέμ, ἐνθα ἡ κωνσταντίνε
 γέννησε τῆ χρεσὶ, ἕτερον ἐκκλησίαν
 ἐχ ἦπον κατεσκεύαζεν. οὐ μὲν ἀλλὰ καὶ
 ἐν τῷ ὄψῃ τῆς ἀναλήψεως. ἔτω δ εἶχεν
 ἐνλαβὼς ἀεὶ ταῦτα, ὡς καὶ συνένχε-
 σθαι ἐν τῷ τῆν γυναικῶν τάγματι. καὶ
 τὰς παρθένας τὰς ἀναγεγραμμένας ἐν
 τῷ τῶν ἐκκλησιῶν κανόνι, Ἐπι εἰσάσιν
 πρὸς τρεπομένη, δι' ἐαυτῆς λειτουργῶσα,

A Mulier quædam illius loci, diuturno
 confecta morbo, jam in ipso mortis ar-
 ticulo erat constituta. Huic ergo ani-
 mam agenti, Episcopus singulas cruces
 apponi jubet, certissime sibi persua-
 dens, fore ut mulier pristinae valetudini
 restitueretur, si pretiosam Domini cru-
 cem attigisset. Nec vero spes eum fe-
 fellit. Admotis enim duabus crucibus,
 quæ Dominicæ non erant, mulier ni-
 hilominus in summo vitæ discrimine re-
 mansit. Adhibitâ vero tertiâ, quæ vera
 Domini crux erat, illa in vitæ mortis-
 que confinio posita, statim convaleuit, &
 pristinum vigorem recuperavit. Hoc
 igitur modo repertum est crucis lignum.
 Imperatoris autem mater, in ipso qui-
 dem sepulchri loco templum magnifi-
 cum extruxit, & novam Hierusalem co-
 gnominavit, quam ex adverso veteris
 illius ac desertæ condiderat. Crucis ve-
 ro portionem, unam argenteâ inclusam
 thecâ, iis, qui visere eam vellent ad per-
 petuam memoriam illic reliquit. Alte-
 ram vero ad Imperatorem misit. Quam
 ille cum accepisset, pro certo habens
 civitatem illam perpetuo incolumem
 fore, in qua hoc pignus servaretur, in
 statua sua recondidit, quæ Constanti-
 nopoli in foro, quod Constantini dicitur,
 super ingenti columna purpureâ
 posita est. Atque hoc quidem auditio-
 ne acceptum, huic historiæ inserui.
 Omnes tamen ferme, qui Constanti-
 nopolim incolunt, id verum esse affir-
 mant. Clavos præterea, quibus Chri-
 stianus cruci fuerant affixæ, cum
 idem Imperator accepisset: nam & hos
 in monumento repertos mater ad ipsum
 miserat: fræna ex illis & galeam fabri-
 cari iussit; iisque usus est in bello. Cæ-
 terum Imperator quidem, materiam om-
 nem ad constructionem ecclesiarum
 D affatim subministravit. Scripsit etiam
 ad Macarium Episcopum, ut opus
 ipsum acceleraret. Mater vero Im-
 peratoris, postea quam ædificasset no-
 vam Hierusalem, apud Bethleem quo-
 que in spelunca, in qua Christus se-
 cundum carnem natus est, alteram ec-
 clesiam priore illa haudquaquam infe-
 riorem extruxit. Sed & tertiam ædi-
 ficavit, in eo monte, ex quo Dominus
 conscendit in cælum. Porro tam pie ac
 religiose erga hæc erat affecta, ut in ordi-
 ne mulierum unâ cum cæteris Deum
 oraret. Virgines quoque in matricula
 ecclesiarum adscriptas, ad convivium
 vocabat; eisque ipsa per se ministrans,

mensæ apponebat fercula. Multa præterea ecclesiis & pauperibus erogabat. Denique cum in summa pietate vitam exegisset, mortem obiit anno ætatis circiter octogesimo. Corpusque ejus novam Romam deportatum, in regalibus monumentis depositum est.

Α τὰ ὄψα ταῖς τραπεζαῖς παρεσέφερε· πολλὰ δὲ καὶ ἐδώρειτο ταῖς ἐκκλησίαις καὶ τοῖς πένησι· εὐσεβῶς τε διανύσασα τὴν ζωὴν, ἐτελεύτησε κατὰ ἰδὸν κοκκῶν ἔτος. καὶ τὸ σῶμα αὐτῆς εἰς τὴν βασιλεύσαν νῆαν ῥώμην διακομιδῆν, ἐν τοῖς βασιλικοῖς μνημασιν ἀπέεθη.

CAPUT XVIII.

Quomodo Imper. Constantinus gentilium quædam superstitionem deleverit; multas autem ecclesias variis in locis erexit.

Posthæc Imperator rebus Christianorum magis addictus, gentilium superstitiones penitus averlatus est. Ac primo quidem gladiatorum spectacula sustulit. Dein suas imagines in Deorum templis collocavit. Cumque gentiles Serapim esse dicerent, à quo Nilus ad irrigandos Ægypti agros adduceretur, eo, quod cubitus Nili ad templum Serapidis portari consueverat; ipse ad ecclesiam Alexandrinorum cubitum illum transfetri præcepit. Et cum illi palam jactarent, propter iram Serapidis Nilum ascensurum non esse, nihilominus & sequente anno, & reliquis deinceps annis exundavit Nilus, atque etiamnum exundat: adeo utre ipsa declaratum sit, Nilum non ob superstitionem illam gentilium, sed ex divinæ providentiæ decreto ascendere. Sub idem tempus cum Barbari, Sarmatæ scilicet & Gothi, irruptione facta Romanorum agros vastarent, Imperatoris tamen studium in construendis ecclesiis neutiquam propterea est imminutum: sed utrique negotio competentem curam ac sollicitudinem adhibuit. Nam hos quidem, Christi trophæo confusus, penitus devicit: adeo ut aurum, quod à præcis Imperatoribus dari consueverat Barbaris, in posterum adimeret: & ipsi insperata clade perculsi Christianam religionem, cujus præsidio tutus ubique erat Constantinus, tunc primum amplexi sint. Ipse vero alias rursus ecclesias ædificavit. Et unam quidem ad quercum Mambre, sub qua Angelos hospitio exceptos ab Abrahamo divina testantur oracula, construxit. Cum enim comperisset aras sub ea quercu positas esse, & gentilium ritu illic sacrificia peragi; Eusebium quidem Cæsariensem Episcopum graviter per literas reprehendit: aram vero ipsam disturbari, & ecclesiam juxta quercum fabricari iussit.

Κεφ. ιη'.

Ὃς καὶ ὁ βασιλεὺς κωνσταντῖνος, τὰ μὲν ἑλλήνων καθήκει πολλὰς δὲ ἐκκλησίας ἐν διαφόροις τόποις ἰδρυεν.

Καὶ μετὰ ταῦτα ὁ βασιλεὺς Ἰππιμελέσερον ὦν κατὰ τὰ χειριανῶν, ἀπεστέφθη τὰς ἐλληνικὰς ἰρησκείας, καὶ παντὶ μὲν τὰ μοσομάχια εἰκόνας ἡ τὰς ἰδίας ἐν τοῖς ναοῖς ἐναπέθετο· λεγόντων δὲ τῶν ἐλλήνων ὡς ἄρα ὁ σάραπις εἶη ὁ τὸν νεῖλον ἀνάγων Ἰππιμελέσια καὶ αἰγύπτου, τῶν τὸν πῆχυν εἰς τὸν ναὸν τῆς σαρραπίδος κομιζέσθαι, αὐτὸς εἰς τὴν ἐκκλησίαν τὸν πῆχυν ἀλέξανδρον μετατιθέμενος ἐκλήδουσε. τῶν δὲ Φημιζόντων, ὡς ἔδωκε ἀναθήσει ὁ νεῖλος ὀργῆν τῆς σαρραπίδος, ἢ τε ἀνοδῆν ἔπειτα μὲν τὰ τε ἐξῆς ἐπέμεινε καὶ εἰς τὸ μετὰ ταῦτα, ἐγένετό τε καὶ γάλοισι ἐργασίαν δέικναι, ὡς ἐδία ἰρησκείαν, ἀλλὰ διὰ τῆς τῆς ἀρεσκείας, ἢ τε νεῖλου ἀνάστασις γάλοισι ὑπὸ ἡδὺν αὐτῶν χρόνος, καὶ βαρβαρῶν σαρραπίων καὶ γότθων κατὰ τεχνολογίαν τὴν ῥωμαίων γῆν, ἐδαμῶς ἢ κατὰ τὰς ἐκκλησίας τῆς βασιλείας παρεσέφερε, ἐνεκότητο. ἀλλ' ἀμφοτέρων τὴν ἀρεσκείαν ἐποίησατο ἀρεσκείαν. ἔδωκε μὲν γὰρ τὰ χειριανικῶν τρηπαῶν πεπυσθῆναι, καὶ κράτος ἐνίκα ὡς καὶ τὸ εἰωθὸς παλαιῶν παλαιῶν βασιλείων δίδουσαι χερσίων τοῖς βαρβαροῖς παρεσκεύειν, ἐκείνους τε ἐκπεπληγμένους τῶν παλαιολογῶν τῆς ἡγῆς, πιστεύσασιν τε πρῶτον τῆ χειριανισμῶ ἰρησκεία, δι' ἧς καὶ κωνσταντῖνος ἐσώζετο. αὐτὸς δὲ ἑτέρας ἐκκλησίας ἐποίησεν καὶ μίαν μὲν ἐν τῇ καλεσμένῃ δευτῆ τῇ μαμβρῆ, ὑφ' ἧν τὰς ἀγγέλους Ἰξενίους πρὸς τὴν ἀβραάμ ἱερῆν λόγοι μνηύσει, κατὰ σκευάζει. ματρῶν γὰρ ὁ βασιλεὺς βωμὸς ὑπὸ τῇ δευτέρῃ ἰδρυῶν, καὶ θυσίας ἐλληνικὰς τελεῖσθαι ἐπ' αὐτῷ, μέμψεν· μὲν δὲ Ἰππιολῆς εὐσεβῶς τῶ τῆς καίσαριαιας Ἰππιολῆος κατὰ λέξιν, τὸν μὲν βωμὸν ἀνατραπήναι πρὸς τὴν δευτῆ, κατὰ σκευάζειν αὐτὸν ἐκκτήριον ἐτέραν

ἑτέραν ἢ ἐκκλησίαν ἐν ἡλίε πόλει τῆς Φοινίκης κατασκευάσθηναι προσέταξε, δι' αἰτίαν τοιαύτην. (ἡλίε πόλις), τίνα μὲν ἔχοντες δεξιῆς νομοθέτην οὐκ ἔχω εἰπεῖν ὅποιον ἦν τὸ ἦν. τὸ ἦν ἐκ τῆς πόλεως δέειν. κοινὰς γὰρ εἶναι παρ' αὐτοῖς τὰς γυναῖκας ἐγγυῶν νόμον ἐπέλαθε κ' διατέτ' ἀμφίβολα μὲν ἦν παρ' αὐτοῖς τὰ τικτόμνη γονέων γὰρ κ' τέκνων ἐδεμία διακρίσεις ἦν. τὰς ἢ παρθένας τοῖς παρθεῖσι ξένοις παρθεῖχον πορεύεσθαι καὶ τὲτο ἔξ δεξιῆς κρατὲν παρ' αὐτοῖς, λῦσαι ἐσπύδασε νόμον γὰρ σεμνῶ τῶν αἰχρῶν ἀνελὼν τὸ μῦσθον, τὰ γέννη ἑαυτὰ ἐπὶ γνώσκων παρεσκεύασεν ἐκκλησίας τε κλήσας, καὶ ἐπίσκοπον χειροτονηθῆναι παρεσκεύασε, καὶ κληρὸν ἱερὸν ἔτω τὰ ἡλίε πολιτῶν κακὰ μετεώτερα ἀπεργάσατο. ὡς ἀπλησίω ἢ τρέπω καὶ τὸ ἐν ἀφάκοις ἔλθεάν ἱερὸν τῆς ἀφροδίτης καθελὼν, τὰς ἐκεῖ γιγνομένας ἀναίδῳ ἀρρητοποιίας ἔξεκοψε τί δ' αὖ εἴποιμι, ὅπως τὸν ἐν κιλικία πυθωνικὸν ἔξήλασε δαίμονα, τὸν οἶκον ἐν ᾧ ὄνεφώλθεν, ἐν θεμελίῳ ἀνατραπῆναι κελύσας τὸς ἔτ' ἢ ἦν ὁ τῆ βασιλείως παρὶ τὸν χριστιανισμόν πότ' ἦν, ὡς καὶ πῆσι καὶ μέλλοντ' κινεῖσθαι πολέμους, κατασκευάσας Ἰκκλήν ἐκ ποικίλης ὁμόνης, ἐκκλησίας τύπον διπτελέσσαν, ὡς περὶ μαυσῆς ἐν τῇ ἐρημῷ πεποιθὴ καὶ ταύτην φέρεσθαι ἵνα ἔχοι καὶ οὐδ' ἐρημότατος τόπος ἐκλήριον ἠυρεπισμένον ἀλλ' ἔπεισθη τότε ὁ πόλεμος. ἔφθη γὰρ δὲ τῆ βασιλείως σεβασθῆναι ὅτι ἢ καὶ παρὶ τὸ ἀνορθοῦν τὰς πόλεις περὶ αἰῶν ἢ ὁ βασιλεὺς, καὶ ὅπως κόμας πολλὰς πόλεις ἀπέδειξεν, ὡς τὴν δρεπάνην, ἐπὶ ἄνωμον τῆς μητρὸς, καὶ ἐν παλαστίνῃ κωνσταντίαν, ἐπὶ ὀνόματι τῆς ἑαυτῆ ἀδελφῆς κωνσταντίας, οὐκ ἔκαρτον ἠγέμαι γράφειν ἔ γὰρ παρ' αὐτὴν τὰς πράξεις τῆ βασιλείως ἀειθμεῖν, ὅτι μὴ ὄσαι παρὶς χριστιανισμόν ἀεμύσασιν, ἀλλ' ὄσαι μόνον παρὶ τὰς ἐκκλησίας ἐγένοντο διὸ τὰ κατορθώματα τῆ βασιλείως ἐτέρως ὑποθέσεως ὄντα, ἰδίως τὲ δέομνη πραγματείας, ἐτέρως ἀφίημι, τοῖς τὰ τοιαῦτα συγγράφειν δυνάμενοις. ἐγὼ ἢ, εἰ μὲν ἀδιαίρετ' ἢ ἐκκλησία μεμνηκῆ, καὶ αὐτὸς ἡσυχίαν

A Alteram vero ecclesiam Heliopoli in Phœnice construi præcepit ob hujusmodi causam. Heliopolitæ quem olim legislatorem habuerint, & cujusmodi moribus is fuerit præditus, equidem non possum dicere. Verùm illius mores civitas ipsa satis ostendit. Quippe apud illos, lex patria jubet uxores communes esse. Quam ob causam incerti apud eos erant liberi. Parentum enim ac liberorum nulla erat distinctio. Virgines vero hospitibus, qui ad ipsos venerant, constuprandas tradebant. Hoc institutum, quod ab ultima vetustate apud illos obtinuerat, Imperator abolere studuit.

B Sublato enim per honestam legem turpissimæ consuetudinis flagitio, id perfectum, ut seipsas cognoscerent familiæ. Ecclesiis præterea ædificatis, Episcopum illic ordinari, & sacrum Clerum constitui curavit. In hunc modum Imperator, Heliopolitarum mores ex pessimis modestiores reddidit. Simili ratione delubrum Veneris in Aphacis ad montem Libanum demolitus, nefanda quæ illic committebantur flagitia penitus extirpavit. Quid vero commemorem, quemadmodum Pythonicum demonem in Cilicia fugavit; ade in qua ille delitescere, funditus everti iussit. Tanta porro in illo erat amoris ardor erga Christi religionem, ut cum bellum Persicum immineret, tabernaculum ad instar ecclesiæ, ex variis pictis que velis confici iusserit, sicut Moyses olim in solitudine fecerat: atque illud secum portare voluerit, ut in locis etiam desertissimis paratum haberet oratorium. Sed bellum eo quidem tempore ulterius non processit. Statim enim extinctum est, ob metum quem Persis Imperator incusserat. Jam vero quod in condendis etiam urbibus plurimum studii posuerit, & quemadmodum ex quibusdam vicis civitates effecerit, ut Drepanem ex matris nomine, & in Palæstina Constantiam ex sororis suæ vocabulo appellavit, in tempestivum arbitror hic referre. Neque enim nobis propositum est, res gestas Imperatoris omnes recensere, sed eas tantum quæ ad Christi religionem pertinent, & præcipue quæ circa ecclesias contigerunt. Proinde præclara Imperatoris facinora, quippe quæ alterius sint argumenti, & proprium opus desiderent, aliis relinquo, qui ea commode possunt perfectibere. Ego vero, si quidem ecclesia expers seditionis ac discordiæ perman-

G

ὄνομα αὐτοῦ, τῷ βασιλικῶν γραμματοφυλάκων Φρουρίῳ παρσέταξεν μετ' ἐπολὺ ἢ τελευτῶν ὁ βασιλεὺς ἵππ' ὑφ' ἑκομιδῆν ἠπείω καὶ γυωακί, ἐλθούσας τῆς ἀφίσιον ἢ δὲ γυωητὲ βασιλέως, ἡν ἔχουσα καλαλεϊμμένον ἐν ἡλικίᾳ μικρᾷ, εἶπεν αὐτοῖς παρνοίαν αὐτῆ ποιήσαδς, ἀχρὶς ἔεις ἀνδρατελέση πειδέντες ἐν οἰνεανίσκοι, παρνοίαν ποιῶν τῷ τῆ βασιλέως παραγμάτων. Φρουμέντιον ἢ ἡ μάρισα ὁ διοικῶν σύμπαντα. ἔργον ἢ ἐποίητο, ὅδ' ἐπιδημίας τὴν χώραν Ῥωμαίους ἐμπόρους ζητεῖν, εἶπε τινὰ τῶν χεισιανίζοντων ἐφεύρη. εὐρών ἢ, καὶ τὰ κατ' ἑαυτῶν διδάσκων, παρεκάλεσ' ὅπως καλαλαμάνεν ἰδιάζοντας, ἵππ' τὰς χεισιανικὰς ἐκτελεῖν ἐν χάσ. καλαβραχὺ ἢ παρνοίον τῆ χροῖα, καὶ ἐν κήλιον κατεσκεύασε, καὶ τινὰς τῶν ἰνδῶν κατηχῶντες συνένχεαδς αὐτοῖς παρεσκεύασαν ἐπὶ ἢ ὁ βασιλέως παῖς τῆς τελείας ἡλικίας ἐπέση, ὅ παρ τὸν Φρουμέντιον παρδόντες τὰ καλῶς ὑπ' αὐτῶν διοικηθέντα παρμασα, ἤταν ἐπὶ τὴν ἑαυτῶν ἀποχωρησάσαι πατερίδα. τῆ ἢ βασιλέως, καὶ τῆς ἑαυτῆ μητρὸς ἐπιμένεν παρκαλῶντων, καὶ μὴ πεισάντων, ἀνεχώρη ἐπιθυμία τ' ὄνεγκαμένης αἰδέσειον μὴ ἐν ὡς ἐπὶ τὴν τύρην παρδάζεν, ὁ ἢ ἢ γονέας τὲ καὶ συγγχεῖς Φρουμέντιον ἢ καλαβῶν τὴν ἀλεξανδρῆαν, τὰ ἐπισκόπῳ ἀθανασίῳ τότε νεωστὶ τ' ἐπισκοπῆς ἀξιώθεντι, ὑπαναφέρῃ τὸ παρῶμα, διδάξας τὰτε τῆς ἑαυτῆ ἀποδημίας, καὶ ὡς ἐλπίδας ἔχουσι ἰνδοὶ τὸν χεισιανισμόν παρδάζαδς ἐπίσκοπόν τε καὶ κλήρον ἀποσέλλεν, καὶ μηδαμῶς παρωρεῖν ὅδ' δυναμένους Ῥωθῆναι ἀθανάσιον ἢ λαβῶν εἰς ἐνοίαν τὸ λυσιτελες, αὐτὸν Φρουμέντιον τὴν ἐπισκοπὴν ἀναδάζαδς παρεσκεύασεν, εἶπων μὴ ἔχειν αὐτῆ ἐπιηδιόττερον γάρτοι δὴ τῆτο. καὶ Φρουμέντιον ἀξιώθεῖς τῆς ἐπισκοπῆς, αὐτῆς ἐπὶ τὴν ἰνδῶν παραγίνετ' ἢ χώραν, καὶ κήρυξ τῆ χεισιανισμῶ γάρτοι, ἐκλήματε πολλὰ ἰδρὺ ἀξιώθεῖς τεθείας χάρειον, πολλὰ μὴ σημεῖα, πολλῶν ἢ σωτῆ ψυχῆ κατὰ σώματα ἐθεράπευε ταῦτα ἢ ὁ Ῥεφῆον παρδάζ αἰδέσειε ὑστερον καὶ αὐτῆ ἱερωσύνης ἀξιώθεντος, τ' ἐν τύρῳ ἀκηκοέναι φησὶν

A Frumentius, scriniorum curam gerere præcepit. Non multo post tempore Rex moriens, filio admodum puero & uxori relicta successione regni, duos illos adolescentes libertate donat. Sed regina, quæ filium in tenera adhuc ætate derelictum videbat, postulat ab adolescentibus, ut ejus curam tantisper suscipiant, donec virilem attigisset ætatem. Illi reginæ obtemperantes, regni negotia procurare cæperunt. Sed rerum summa penes Frumentium erat. Hic igitur Romanos mercatores, qui in illa regione tum agebant, sollicitè cepit perquirere, num quis forte inter illos Christianus inveniretur. Cumque aliquot reperisset, & quisnam esset ipse eos docuisset, hortatus est, ut privata sibi loca deligerent, in quibus Christianorum more Deum precarentur. Dein processu temporis ecclesiam ædificavit: & quosdam ex Indis Christianæ fidei rudimentis imbutos, orandi causâ secum in ecclesiam induxerunt. Postea vero, cum regis puer ad perfectam venisset ætatem, Frumentius resignatis ei regni negotiis, quæ probè administraverat, petit ut in patriam reverti sibi liceret. Rege contra ejusque matre rogantibus ut maneret, nec persuadentibus, revivendæ patriæ desiderio captus, unâ cum Ædesiodomum rediit. Et Ædesius quidem Tyrum velociter contendit, ut parentes & cognatos illic videret. Frumentius vero Alexandriam delatus, Athanasio Episcopo, qui tum recens honorem illum adeptus fuerat, rem omnem refert; peregrinationis suæ eventum narrans ipsam esse, Indos Christi fidem suscepturos. Proinde orat, ut Episcopum & Clerum ad eos mitteret, nec ullatenus negligeret homines, qui ad salutis viam facillè deduci possent. Athanasius quid factum opus esset considerans, ipsum Frumentium episcopatum suscipere hortatur, asserens nullum se habere ad hoc munus aptiorem ipso. Atque ita factum est. Frumentius ergo episcopali apice decoratus, ad regionem Indorum revertitur: & Christi religionem illic prædicans, multas passim ecclesias construit, Cumque divina ei adesset gratia; innumera miracula edidit, & plurimorum languentium animos simul curavit & corpora. Hæc Rufinus ab Ædesio, qui & ipse Tyri presbyter postmodum factus est, se accepisse narrat.

ρησις ημειβετο τῶν αιχμαλώτων· η̅ζ̅, σ̅κ̅ ε̅φ̅η
 δεϊαδ̅ πλατ̅ε̅ ε̅χ̅εν̅ γ̅δ̅ πλα̅τον̅ τ̅ην̅ ε̅υ̅σε̅β̅ει̅αν̅,
 και̅ δε̅χε̅α̅δ̅ με̅γα̅ δ̅ω̅ρον̅, ει̅ δ̅η̅γ̅νω̅σε̅ι̅ τον̅
 θε̅ον̅, τον̅ ὡ̅ς̅ αυ̅της̅ γ̅νω̅σ̅κο̅ρ̅μ̅ον̅ τα̅υ̅τα̅ ει̅-
 πα̅σα̅, τα̅ δ̅ω̅ρα̅ αν̅τε̅πε̅μπε̅ν̅ ο̅ ἡ̅ βα̅σι̅λευ̅ς̅,
 τον̅ μ̅η̅ λο̅γον̅ ει̅λα̅μ̅εν̅ου̅σα̅τ̅. με̅θ̅ η̅με̅ραν̅ ἡ̅ δ̅ε̅-
 ε̅λ̅θ̅ον̅τι̅ αυ̅το̅ς̅ ει̅ς̅ θ̅η̅ραν̅, συμ̅βαι̅ν̅ε̅ι̅ το̅ι̅σ̅το̅ι̅.
 τ̅α̅ς̅ κο̅ρυ̅θα̅ς̅ τ̅η̅ς̅ ο̅ρε̅ων̅ ἑ̅λα̅ς̅ να̅πα̅ς̅ ε̅θα̅ ε̅θ̅η̅-
 ρ̅α̅, κα̅τε̅χε̅εν̅ ο̅μι̅χ̅λη̅, (κο̅τ̅ο̅ τε̅ πολ̅υ̅. και̅
 ὡ̅ς̅ ἀπο̅ρε̅ο̅ μ̅η̅ η̅ θ̅η̅ρα̅, ἀδ̅ι̅ξι̅τη̅τ̅ο̅ ἡ̅ ο̅-
 δ̅ο̅ς̅· ἐν̅ ἀμ̅ι̅χ̅αν̅ια̅ ἡ̅ γ̅η̅ρο̅μ̅η̅, πολ̅υ̅ ε̅δ̅υ̅
 θε̅ω̅ς̅ ἐπε̅κα̅λει̅το̅ ε̅ς̅ ε̅σε̅β̅εν̅. ὡ̅ς̅ ἡ̅ ε̅δ̅εν̅ ἦ̅ν̅ε̅
 π̅λε̅ον̅, τε̅λ̅ο̅ ει̅ς̅ ἐ̅νοι̅αν̅ τ̅η̅ς̅ αι̅χ̅μα̅λω̅τε̅
 λα̅μ̅β̅αν̅ε̅ι̅ τον̅ θε̅ον̅, και̅ τε̅τον̅ κα̅λε̅ι̅ βο̅η̅θ̅ον̅
 και̅ ἅ̅μα̅ γε̅ ἦ̅ν̅χε̅το̅, και̅ το̅ ε̅κ̅ τ̅η̅ς̅ ο̅μι̅χ̅λη̅ς̅
 διε̅λυ̅ε̅το̅ (κο̅τ̅ο̅· θα̅υ̅μα̅ζ̅ων̅) ἡ̅ το̅ γ̅η̅ρο̅μ̅η̅ον̅,
 χα̅ι̅ρων̅ δ̅η̅π̅τα̅ οικ̅ει̅α̅ ἀνε̅χ̅ω̅ρε̅, και̅ το̅ συμ̅-
 β̅ε̅β̅η̅κο̅ς̅ δι̅η̅γε̅ι̅το̅ τ̅η̅ γ̅υ̅να̅μ̅ι̅. και̅ τ̅ην̅ αι̅χ̅-
 μα̅λω̅τον̅ ε̅υ̅θ̅υ̅ς̅ με̅τα̅πε̅μπε̅), και̅ τ̅ι̅ς̅ ει̅η̅
 ὄν̅ σ̅ε̅β̅ε̅ θε̅ον̅ ἐ̅π̅υ̅ν̅θ̅άν̅ε̅το̅· ἡ̅ ἡ̅ ει̅ς̅ πα̅ρ̅ο̅ν̅τα̅
 ἐ̅λ̅θ̅ου̅σα̅, κ̅η̅ρυ̅κα̅ τε̅ χ̅ει̅ρε̅ τον̅ τ̅η̅ς̅ ἰ̅σ̅η̅ω̅ν̅
 βα̅σι̅λει̅α̅ ἐ̅ποι̅η̅σε̅ γ̅η̅ρα̅δ̅. π̅ι̅σε̅υ̅σα̅ς̅, γ̅δ̅ τ̅η̅
 χ̅ει̅ρε̅ω̅ δι̅α̅ τ̅η̅ς̅ ε̅υ̅σε̅β̅ε̅ς̅ γ̅υ̅να̅μο̅ς̅, π̅άν̅τα̅
 ε̅δ̅υ̅ ὡ̅ς̅ αυ̅τον̅ ἰ̅σ̅η̅ω̅ς̅ συ̅κα̅λε̅ι̅ και̅ ἄ̅
 συμ̅β̅αν̅τα̅ πα̅ρ̅ε̅ι̅ τε̅ τ̅η̅ς̅ θε̅ρα̅πει̅α̅ς̅ τ̅η̅ς̅ γ̅υ̅-
 να̅μο̅ς̅ και̅ τε̅ παι̅δι̅α̅ς̅, ε̅ μ̅η̅ ἄ̅λλα̅ και̅ τ̅α̅
 κ̅η̅ τ̅η̅ς̅ θ̅η̅ραν̅ ἐ̅κ̅θ̅ε̅μ̅εν̅ο̅, πα̅ρ̅η̅ν̅ε̅ σ̅ε̅β̅ε̅α̅δ̅
 τον̅ τ̅η̅ς̅ αι̅χ̅μα̅λω̅τε̅ θε̅ον̅· ἐ̅γε̅νον̅το̅ ὄν̅ ἀμ̅-
 φ̅ό̅τε̅ρι̅ κ̅η̅ρυ̅κε̅ς̅ τε̅ χ̅ει̅ρε̅· ὁ̅ μ̅η̅ βα̅σι̅λευ̅ς̅
 το̅ι̅ς̅ ἀν̅δ̅ρα̅σι̅, ἡ̅ δε̅ γ̅υ̅νη̅ τα̅ι̅ς̅ γ̅υ̅να̅ξ̅ι̅ μα̅-
 θ̅ω̅ν̅ δε̅ πα̅ρ̅α̅ τ̅η̅ς̅ αι̅χ̅μα̅λω̅τε̅ το̅ (χ̅η̅μα̅
 τ̅ων̅ πα̅ρ̅α̅ ρ̅ω̅μα̅ιο̅ι̅ς̅ ἐ̅κ̅κ̅η̅σι̅ων̅, ἐ̅κ̅κ̅η̅σι̅ον̅ ο̅ι̅-
 κον̅ ἐ̅κ̅ε̅λ̅θ̅υ̅σε̅ γ̅η̅ρα̅δ̅. ε̅υ̅θ̅υ̅ς̅ τε̅ τα̅ πα̅ρ̅ε̅ς̅ ο̅ι̅-
 κο̅δο̅μ̅ω̅ πα̅ρ̅ε̅σ̅ε̅τα̅ξ̅εν̅ ε̅υ̅τε̅ρε̅πι̅ξ̅ε̅α̅δ̅. και̅ ὁ̅
 ο̅ικ̅ο̅ η̅γε̅ι̅ρε̅το̅. ἐ̅πει̅ ο̅ε̅ και̅ ε̅δ̅υ̅ ε̅υ̅λ̅ε̅ς̅ ἀνο̅ε̅-
 θ̅εν̅ ἐ̅πι̅ε̅ρ̅ων̅το̅, ο̅ικ̅ο̅νο̅μ̅ε̅ι̅ τι̅ πα̅ρ̅ε̅ς̅ π̅ί̅σι̅ν̅ ε̅δ̅υ̅
 ἐ̅νο̅ικ̅ε̅ν̅τα̅ς̅ ἡ̅ τε̅ θε̅ε̅ ἐ̅λ̅κ̅ου̅σα̅ πα̅ρ̅ο̅ν̅ια̅· ει̅ς̅
 γ̅δ̅ τ̅ων̅ ε̅υ̅λων̅ ἀκ̅ι̅νη̅ο̅ ἔ̅με̅νε̅. και̅ ε̅δε̅μ̅ια̅
 ε̅υ̅ε̅ι̅σ̅κε̅το̅ μ̅η̅χαν̅η̅, δυνα̅μ̅ε̅νη̅ κ̅ι̅νη̅σαι̅ αυ̅-
 τον̅ ἄ̅λλα̅ τα̅ μ̅η̅ κα̅λω̅δια̅ διε̅ρ̅ρη̅γ̅ου̅το̅.
 τα̅ δε̅ μ̅η̅χαν̅η̅μα̅τα̅ κα̅τε̅α̅γ̅η̅ν̅το̅. ἀπε̅γ̅νω̅-
 κ̅ο̅τε̅ς̅ ὄν̅ ε̅ργ̅α̅ζ̅ο̅με̅νοι̅, ἀπε̅χ̅ω̅ρε̅ν̅. τό̅-
 τε̅ δε̅ικ̅ν̅) τ̅η̅ς̅ αι̅χ̅μα̅λω̅τε̅ ἡ̅ π̅ί̅σι̅ς̅· νυ̅κ̅ιο̅ς̅
 γ̅δ̅ μη̅δε̅νο̅ς̅ ἐ̅γνω̅κ̅ο̅τ̅ο̅ κατα̅λα̅μ̅β̅αν̅τ̅ τον̅
 τό̅πον̅, και̅ δι̅ανυ̅κ̅τε̅ρε̅ν̅ε̅ τ̅η̅ δ̅υ̅χ̅η̅ (χ̅ολ̅ά̅-
 ζ̅ου̅σα̅. πα̅ρ̅ο̅ν̅ια̅ τε̅ θε̅ε̅ ὁ̅ ε̅υ̅λ̅ο̅ ἀνο̅ε̅θ̅ε̅),

A habere respondit : pietatem enim sibi
 pro divitiis esse. Caterum magni mune-
 ris loco ducturam, si Deum quem ipsa
 coleret, ipse quoque vellet agnoscere.
 His dictis, dona sua ad regem remisit.
 At rex sermonem mulieris tum quidem
 in animo recondidit. Postridie vero cum
 ad venandum esset egressus, tale quid ei
 contigit. Montium juga & saltus in qui-
 bus venabatur, nebula & profunda cali-
 gine obduci cœpere. Proinde & vena-
 tio difficilis, & via impedita atque inex-
 tricabilis reddebatur. Rex inops consi-
 lii & quid ageret incertus, Deorum suo-
 rum opem contentissime implorat. Sed
 cum nihil proficeret, ad extremum venit
 illi in mentem captivæ mulieris Deus.
 Hunc igitur adiutorem vocat. Vix pre-
 cationem finierat, cum caligo nebulæ
 subito discussa est. Admiratus hoc fa-
 ctum rex, domum lætus regreditur.
 Cumque rem omnem ut acciderat, uxori
 exposuisset, illico captivam mulierem
 accessit jubet, sciscitaturque ex ea, quis-
 nam esset Deus ille quem coleret. Illa
 cum in conspectum regis venisset, id
 perfecit ut rex Iberorum, Christi existe-
 ret præco. Quippe ille piæ mulieris hor-
 tatu, amplexus fidem Christi, universos
 Iberos qui ipsius parebant imperio, ad
 concionem vocat. Cunctisq; tam quæ
 in curatione uxoris ac filii, quam quæ in
 venatione accidissent, singillatim expo-
 sitis; ut captivæ mulieris Deum cole-
 rent, hortatur. Ambo igitur præcones
 facti sunt Christi; rex quidem viris; re-
 gina vero mulieribus. Rex porro cum
 ex captiva muliere formam ecclesiarum
 quæ apud Romanos sunt didicisset, ec-
 clesiam construi iussit, & cuncta quæ ad
 hoc opus necessaria erant, confestim pa-
 rari. Ecclesia ergo construitur. Cum
 vero columnas etiam erigere conaren-
 tur artifices, divina providentia quid-
 piam molitur, quo incolarum animos al-
 liceret ad fidem. Una enim ex colu-
 mnis mansit immobilis: nec ulla inve-
 niebatur machina, quæ posset eam com-
 movere. Nam & funes dirumpebantur
 & ipsa confringebantur machinamen-
 ta. Proinde operarii animum despon-
 dentes abscedebant. Hic vero captivæ
 mulieris fides declarata est. Noctu
 enim nemine conscio, ad eum locum
 accessit; ibique orationi vacans, totam
 noctem exegit. Tunc vero divinâ fa-
 vente providentiâ, columna erigi cœpit.



& supra ipsam basin stetit in aere suspensa, ita ut nullatenus basin contingeret. Orto mox die, rex utpote architecturae peritus, ad fabricam venit: atque ibi columnam supra basin in sublimi pendentem conspicatus; tum ipse, tum omnes qui aderant, ingenti admiratione percussi sunt. Paulo post enim ipsis spectantibus columna descendens, basi lux innixa stetit. Clamor inde ab omnibus excitatur, cunctis testantibus veram esse Regis fidem, & captivae mulieris Deum celebrantibus. Jam ergo credentes Christo, alacri animo reliquas columnas erexerunt, totumque opus brevi abolutum est. Post haec legatio mittitur ad Imperatorem Constantinum: qua & foedus sibi in posterum esse cum Romanis, & Episcopum cum clericis ad se mitti postulant, affirmantes se ex animo in Christum credere. Haec Rufinus se à Bacurio didicisse scribit, qui prius quidem Regulus fuerat Iberorum: postea vero ad Romanos transfessus, Dux Palaestini limitis est constitutus: tandem vero Magister militum factus, in bello contra Maximum tyrannum Theodosio Imperatori egregiam operam navavit. In hunc modum Iberi, temporibus Constantini Christianam fidem susceperunt.

CAPUT XXI.

De Antonio monacho.

Iam vero qualis in solitudine Aegypti iisdem temporibus extiterit Antonius monachus, qui cum daemone palam dimicavit, astus eorum atque insidias omnes deprehendens; & quemadmodum multa prodigia ac miracula ediderit, superfluum mihi videtur commemorare. Athanasius enim Alexandrinae urbis Episcopus, id argumentum nobis praeripuit, peculiari libro de illius vita conscripto. Tanta bonorum copia Constantino regnante, uno fere eodemque tempore abundavit.

ἡ ἀριστερὴ τῆς βασιλέως ἐν τῷ ἀεὶ ἐσθραβεῖ
μὴ δαμῶς τῆς κρηπίδος ἀπὸ μὲν ἡμέρα ἡ
ὡς, καὶ ὁ βασιλεὺς ἐμφροντίς ὢν, ἐπὶ τῷ οἰ-
κοδομῆν παρῶν ὄρα τὸν εὐλον ἐπὶ τὴν ἰδίαν
κρημὰ μὲν βασί. καὶ ἐκπλήθη ἡ μὲν αὐτὸς
ἐπὶ τῷ γεγονότι ἐκπλήθη ἡ καὶ οἱ παρῶν-
τες σὺν αὐτῷ μετ' ἐπολὺ γὰρ ἐπ' ὀφθαλμοῖς
αὐτῶν, τῆ ἰδία βασί ὁ εὐλον κατιῶν, ἰδρῦε
βοή τε ἐντεῖθεν τῶν ἀνθρώπων βοῶντων, καὶ
ἀληθῆ τὴν πίσιν ἀνακαλέων τῆ βασιλέως,
καὶ ὑμνῶντων τὸν τῆς ἀρχαλῶτε θεόν ἐπι-
σευόν τε λοιπὸν, καὶ σὺν προθυμία πολλῇ
ἐδὺ ὑπολοιπῆς εὐλας ἀνώρθην. καὶ ὅσα εἰς
μακρὸν τὸ ἔργον τέλεσο ἡρεσθεῖα ἐντεῖ-
θεν πρὸς τὸν βασιλέα κωνσταντῖνον ἐγένετο.
παρακάλην τε ἔλοιπε ὑπόπαιον δοῖρωμα-
ων γίνεσθ, λαμβάνων τε ἐπίσκοπον καὶ ἱερὸν
κλήρον πωσέυων γὰρ εἰλικρινῶς ἔλεγον τῷ
χεῖρ ὡ τὰ ῥα φησὶν ὁ ῥεφῖνος παρὰ Βακ-
εῖα μεμαθηκέναι, ὅς πρῶτος ἡ μὲν ἡ βα-
σιλίσκος ἰδρῶν ὑσερον ἡ ῥωμαῖοις πρῶσελ-
θῶν, ταξίαρχος τε ἐν παλασῖνι στρατιω-
κῆ κατέστη καὶ μεταῖαυτα στρατηλατῶν,
C τὸν κτ' μαξίμα τε τυράννη πόλεμον τῷ βα-
σιλεὶ θεοδοσίῳ συνηγώισατο. τῆτον μὲν τὸν
τῆτον καὶ ἰδρῆς ἐχεῖσιάνισαν ἐπὶ τῷ κων-
σταντῖνῳ χρόνον.

Κεφ. κα'.

περὶ ἀντωνίου ἡ μοναχῶ.

Ο Ποῦ ἡ ἐπὶ τῷ αὐτῶν χρόνων
καὶ ὁ μοναχὸς ἀντωνίου ἐν τῇ ἐρημίᾳ
τῆς αἰγύπτου, ὅς φανερῶς τοῖς δαίμοσιν ἀν-
τεπάλαμεν, ἐφευρίσκων τε ἀπλῶς τὰς τέ-
χνας αὐτῶν καὶ ἐδὺ ἀθλῆς, καὶ ὅπως
πολλὰ ἐποίησε τεράσια, περὶ τὸν λέγειν ἡ-
μᾶς ἐφθασε γὰρ ἀθανάσιος ὁ ἀλεξαν-
δρείας ἐπίσκοπος, μονόβιβλον εἰς τὸν αὐτῶ
βίον ἐκτέμνω. τοιῶτων ἀγαθῶν ἐυφο-
εῖα κτ' τὰ ἴδιον ὑπὸ ἐδὺ χρόνος κωνσταντῖνῳ
βασιλέως ἐγένετο.

Κεφ. κβ.

CAPUT XXII.

Πει μάνιτθ^α αρχηγὸ τῆς ἀρίστως τῶν μανιχαίων, καὶ ἐδὴν ἠὲ τῶν ἀρχαίων.

De Mane auctore hæreses Manichæorum, & unde is originem traxerit.

Αλλὰ μέλαξὺ τῆ χρεσῆ σίτα εἴωθε καὶ ζιζάνια φύεας φθόν^θ γδ τοῖς ἀγαθοῖς ἐφεδρέυειν φιλεῖ. παρσφύη γδ μικρὸν ἐμπροσθεν τῶν κωνσταντίνος χρεῶν τῶ ἀληθεῖ χριστιανισμῶ, ἐλληνίζων χριστιανισμός, κατὰ πρῶτ^ος κ^ο τοῖς παρσφύηταις ψυδοπροφήτῃ, καὶ ἀποσόλοις ψυδαπόστολοι παρσφύοντο. **B** τῆνικαὶτα γδ τὸ ἐμπεδοκλέους ἔ παρ^ε ἑλλησι φιλοσόφῃ δόγμα, διατῆ μανιχαῖος, χριστιανισμὸν ὑπεκείνατο. αὐτὸς ἔ εὐσεβεί^θ μὲν ὁ παμφίλιος ἐν τῆ ἐβδόμῃ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἰστορίας ἐπεμνήσθη ἔ μὴν ἀκριβῶς διηγήσατο. διόπερ^ε τὸ αὐτοῦ ἀλεξίφθ^εν ἐκείνῳ ἀναπληρῶσαι, ἀναγκασθὴν ἠγέσθαι γωδῆσε^θ γδ, τίς τε τῶν ὀ μανιχαίων κ^ο πόθεν, ταῦτα ἐτόλμησε. (κυδιανός τις σαρακηνὸς γυναικα εἶχεν αἰχμάλωτον ἐκ τῶν ἀνωθηεῶν. δι^ο τὴν αἰγυπτιον οἰκήσας, καὶ τὴν αἰγυπτιῶν παιδείαν μαθὼν, τὴν ἐμπεδοκλέους κ^ο πυθαγόρα δόξαν εἰς τὸν χριστιανισμὸν παρήγαγε. δύο φύσεις εἰπὼν, ἀγαθὴν τε καὶ πονηρὰν, ὡς κ^ο ἐμπεδοκλῆος, νέκ^θ ὀνομάζων τὴν πονηρὰν, φιλίαν ἢ τὴν ἀγαθὴν. τέτρα ἔ (κυδιανὸς μαθητῆς γάβρι βεβδάδας, πρότερον τερέβινθ^θ καλὸ μὲν^θ ὅς τις Ἰππὶ τὴν βαβυλωνίαν χώραν ὀρησας, ἢ τις ὑπὸ περσῶν οἰκῆ), πολλὰ αὐτὸ εἰσὶν ἔτερεστένετο, φάσκων ἐκ παρθένης γενεῆσθ^ε, καὶ ἐν ὄρεσιν ἀνατετραφῆθαι εἰτα συγγραφεῖ βιβλία τέσσαρα, ἐν μὲν ἑπονομάσας τῶν μυστηρίων. ἔτερεν ἢ, τὸ εὐαγγελιον καὶ τὸν θησαυρον τρεῖ **D** τὸν καὶ τὰ κεφάλαια τέταρτον. τελείας δέ τῆνας παιῶν (χηματιζόμεν^θ), ἐδισκένθη ὑπὸ πνεύμ^θ, καὶ οὕτως ἀπώλετο. γυνὴ δέ τις παρ^ε ἢ κατέλυεν, ἔθαψεν αὐτὸν κ^ο τὰ σκῆνος χεῖματα κατὰ γῆσσα, παιδάειον ὠνήσατο, αὐτὸ ἐπὶ ἔτη τὴν ἡλικίαν, ὀνόματι κέβερικον. τέτον ἐλευθερώσασα, καὶ γράμματα ἐκιδιδάξασα, μὲν χρόνον ἐτελεύτησε, πάντα ἀπὸ τὰ χεῖματα τῆ τερέβινθ^ε καταλείψασα, καὶ τὰ βιβλία ἀπὸ τῶ σωτάξας ὀκνεῖνος, ὑπὸ κυδιανῶ παιδευόμενος.

Verum inter bonum frumentum etiam zizania nasci solent. Quippe dæmonis invidia bonis rebus insidiari consuevit. Etenim paulo ante Constantini tempora, Græcanicus quidam Christianismus vero Christianismo adnascetæperat: quemadmodum olim Prophetis Pseudopropheta, & Apostolis Pseudoapostoli sese inferebant. Quippe tunc temporis Manichæus quidam, Empedoclis Gentilis philosophi dogma in Christianam religionem clam inducere tentavit. De quo viro Eusebius quidem Pamphili in septimo Ecclesiasticæ Historiæ libro mentionem fecit: sed non satis accuratè singula exposuit. Quapropter quod ab illo prætermisum est, id necessario à nobis supplendum esse arbitror. Ita enim intelligetur, quis & unde profectus Manichæus, ad tantam audaciam proruperit. Scythianus quidam Saracenus, uxorem habuit captivam, ex superiore oriundam Thebaide. **C** Cujus gratiâ cum in Ægyptum migravisset, & Ægyptiorum disciplina institutus esset, Empedoclis ac Pythagoræ opinionem in Christianam religionem invexit. Duas enim asseruit esse naturas; alteram bonam, alteram malam; perinde atque Empedocles: qui malam quidem naturam Discordiam; bonam vero Amicitiam appellabat. Hujus Scythiani discipulus fuit Buddas, qui ante Terebinthus dicebatur. Qui cum venisset in Babyloniam, quæ regio incolitur à Persis, multa de seipso vana ac prodigiola confinxit; se natum ex Virgine, & in montibus educatum esse affirmans. **D** Quatuor deinde conscripsit libros: quorum primum Mysteriorum; alterum Evangelium; tertium Thesaurum; quartum denique Capitula inscripsit. Cum autem arcana quædam sacra peragere se fingeret, à dæmone in præceptis ex sublimi jactatus miserè periit. Mulier vero cujus utebatur hospitio, cadaver ejus sepultura mandavit. Cumque pecuniam ejus omnem adeptæ esset, puerum emit septennem, nomine Cubricum. Quem cum libertate donasset, ac literis instituisset, non multo post abiit è vita: cunctis Terebinthi facultatibus, & libris quos ille à Scythiano edocet^o conscripse-

rat, testamento ei relictis. His acceptis, A libertus Cubricus in Perfidem profectus, se quidem mutato nomine Manem appellavit. Libros vero Buddæ five Terebinthi, tanquam à se conscriptos, sectatoribus suis tradidit. Horum porro librorum argumenta, verbis quidem religionem Christi præ se ferunt: sed si dogmata attenderis, propius accedunt ad Gentilitatem. Multos enim Deos colendos esse Manichæus, utpote impius, præcipit. Solem quoque adorandum esse docet. Fatum præterea introducit. Et libertatem humani tollit arbitrii. Idem corpora ex aliis in alia transfutari afferit, Empedoclis & Pythagoræ, Ægyptiorumque opinionem manifestè secutus. Et Christum quidem in carne extitisse negat, phantasma illum fuisse dicens. Legem vero ac Prophetas rejicit, seque ipse paraclitum appellat. Quæ quidem omnia à recta ecclesiæ fide aliena esse constat. Quin etiam in epistolis se ipsum ausus est Apostolum nominare. Verum falsi hujus erroris debitas tandem pœnas luit, ob hujusmodi causam. Persarum regis filius fortè in morbum incidit. Eum pater ut morbo liberaret, omnem ut vulgo dicitur, movebat lapidem. Cum autem Manichæi fama ad eum pervenisset, ratus vera esse hominis prodigia atque miracula, cum tanquam Apostolum accersit: sperans scilicet fore, ut filius ejus operâ sanaretur. Qui cum venisset, fictâ ac simulatâ specie, regalem puerum curandum in manus sumit. Rex vero qui puerum inter manus ejus mortuum esse viderat, hominem in vincula conjici jubet, extremo supplicio propediem affecturus. Verum ille ex vinculis elapsus, in Mesopotamiam profugit. At rex Persarum, D comperto quod Manichæus in illis partibus moraretur, inde abrepto cutem detrahi jussit, eamque paleis oppletam ante civitatis portas appendit. Atq; hæc nos, haudquaquam commenti sumus, sed ex disputatione quadam Archelai Caschatorum urbis in Mesopotamia Episcopi, à nobis lecta excerpimus. Hic enim Archelaus, ait se cum Manichæo ipso coram disputasse, & ea quæ superius à nobis relata sunt de illius vita commemorat. Bonis igitur rebus, tunc cum maximè florent, livor ut dixi, insidiari solet. Porro quam ob causam benignitas Dei istud fieri permittat; an ut recta ecclesiæ dogmata probet atque

ταῦτα λαβὼν ὁ ἀπελεύθερος κέρειον, καὶ ἐπὶ τὰ περσῶν μέση χωρήσας, μετονομάζει μνρέων ἄνθρωπον τὰ ἴδια βιβλία ἠτοιμασθέντα βιβλία, ὡς οἰκεία, τοῖς ὑπ' αὐτὸ πλανηθεῖσιν ἐξέδωκεν, ἀπὸ τῶν βίβλων τοῖνυν ὑποθέσας, χριστιανικὰ ἐπιμνηστικὰ τῆς φωνῆς, τοῖς ἰδίωμασιν ἑλληνικῶσι ἐγὼ πολλὰς θεὰς σέβειν ὁ μανιχαῖος ἀπειπεῖ. ἄθεον, καὶ τὸν ἥλιον προσκυνοῦν διδάσκει, καὶ ἐμαρμένην εἰσαγάγει, καὶ τὸ ἐφ' ἡμῖν ἀνακεῖ. καὶ μετενοματώσιν δογματικῶς φανερώς, ἐμπεδοκλέους καὶ πυθαγόρος καὶ ἀγυπτιῶν ταῖς δόξαις ἀκολοθησας, καὶ τὸν χριστὸν ἐν σαρκὶ γεγενῆσθαι ἐβέβηκε, φάντασμα αὐτὸν λέγων εἶναι. καὶ νόμον καὶ προσφύτας ἀθεῖναι, καὶ αὐτὸν ὀνομάζει παρακλήτονα ἀπὸ πάντων, ἀλλότρια τῆς οὐδοῦ ἐκ κλησίας κατέστρεψε, ἐν ἧ ταῖς ἐπιστολαῖς, καὶ διπλόστονον αὐτὸν ὀνομάζειν ἐτόλμησεν, ἀλλὰ τὴν τηλικύτην ψεύδος ἀξίαν εὐερετοδίην διὰ τοιαύτης αἰτίας, τὴν βασιλείας περσῶν ὑὸς νόσω ἀπειπετώσας, ὁ ἴδιος πατήρ, τὸ δὴ λεγόμενον, πάντα λίθον ἐκίθη, τὸν ὑὸν σωθῆναι βεβόηκε, μαθὼν τε περὶ τῶν μανιχαίων, καὶ τὰς τερατείας αὐτῶν νομίσας εἶναι ἀληθεῖς, ὡς διπλόστονον μελαπέπε, πισεύσας δι' αὐτῶν σωθῆσθαι τὸν ὑὸν ὁ δὲ, ὡς ἀγενομένης καὶ ἐπιπλάσας σχήματ' ἐγχειρίσας τὸν τὴν βασιλείας ὑὸν ὁ δὲ βασιλεὺς ἠωρακῶς ὅτι ὁ παῖς ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν ἐτεθνήκει, συγκλείσας αὐτὸν, τιμωρεῖσθαι ἐτόλμηκε, ὁ δὲ διαδράς ἐπὶ τὴν μεσοποταμίαν, διασώσας, μαθὼν τε αὐτὸν ὁ τῶν περσῶν βασιλεὺς ἐκεῖ διατελεῖσθαι, ἀνάεπασον ποιήσας, ζῶντα ἐξέδειξεν, καὶ ἀχύρων τὴν δορὰν πληρώσας, περὶ τῆς πόλεως τῆς πόλεως πρὸς ἀθῆνας ταῦτα ἡμῖς, ἐπλάσαντες λέγομεν. ἀλλὰ διὰ λόγου δεχόμενοι τὴν ἀπιστίαν κατὰ τὴν μῆσιν, μῆσιν τῶν ἐν μεσοποταμίᾳ πόλεων, ἐντυχόντες συνηγάγομεν αὐτὸς γὰρ δεχόμενος διαλεχθῆναι αὐτῶν φησὶ κατὰ προσώπων, καὶ τὰ προσγεγραμμένα εἰς τὸν βίον αὐτῶν ἐκτίθη. τοῖς οὐκ ἀγαθοῖς ἐνακαμάσσειν ὁ φθόνος, κατὰ ἔφην, ἐφειδέντην φιλεῖ τις δὲ ἡ αἰτία, δι' ἣν ὁ ἀγαθὸς θεὸς τῶν γίνεσθαι συγχωρεῖ, πότῃ γυμνάσαι τὰ ἀγαθὰ τῶν δογμάτων βεβόηκε τῆς κλησίας, καὶ

καὶ τὴν ἐπιτῆ πῖσι ἀποστυγνομένω ἀλαζονείαν ἐκκόπειν. ἢ ὅπως ποτὲ ἔχοι, δυσχερῆς μὲν καὶ μακρὰ ἢ ἀπόδοσις. οὐκ ἐνκαίρως ὁ νῦν ἐξετάζει. ἔτε γὰρ δόγματα ἀποστυγνὰ γυμνάζει ἡμῶν, ἔτε οὖν περὶ ἀπονοίας καὶ κείσεως τῆ θεῆ δυσχερῆς λόγως κινεῖν, ἀλλ' ἰσοεῖαν γεγονότων ἀειτάς ἐκκλησίας παραγμάτων ὡς οἷον τε διηγήσατο. ὅπως μὲν οὖν μικρὸν ἔμπροσθεν τῷ κωνσταντίνῳ χερόνων ἢ μανιχαίων παρεφύθη θεοσκεία, εἴρη. ἐπανέλθωμεν ὁ ἐπι οὖν χερόνης τῆς ἀποστυγμένης ἰσοεῖας.

A examinet, & arrogantiam quæ fidei adnasci solet, penitus excindat; an ob aliam quamcunque rationem, difficilis ac prolixa est disputatio, nec à nobis commodè nunc pertractari potest. Non enim nobis propositum est, dogmatum veritatem examinare, & abstrusas providentiæ ac iudicii divini rationes excutere; sed rerum in ecclesia gestarum historiam pro virium nostrarum modulo contexere. Quo igitur modo Manichæorum superstitioni paulo ante Constantini tempora exorta sit, abunde dictum est à nobis. Nunc vero ad propositam nobis historiarum seriem revertamur.

Κεφ. κγ'.

CAPUT XXIII.

Ἐπιστολὴ ὁ εὐσεβίου καὶ θεογνίου ἐπὶ τῆς ἐξουσίας ἀναθανασίου, σπουδὴν ἀποστολῆς ἀποστυγνῶν καὶ ἐν νικαίᾳ πῖσιν, διὰ τὸ ζευκωρῆσατο ἀθανασίου.

Quomodo Eusebius Nicomediensis & Theognis Nicænus, resumpta fiducia Nicænam fidem subvertere conati sunt, structis Athanasio insidiis.

Oἱ περὶ εὐσεβίου καὶ θεογνίου τῆς ἐξουσίας ἐπανελθόντες, τὰς μὲν ἐκκλησίας κατέλαβον, ἐξωθήσαντες, ὡς ἔφω, οὖν χειροτονηθέντας εἰς τὸν τόπον αὐτῶν. παρρησίαν τὴν ἐκ τὴν τυχερῶν ἐκλήσαντο ἀπὸ τῶ βασιλεῖ, ὅς πάνυ διὰ τιμῆς ἤχη αὐτὸς, ὡς ἀπὸ κακοδοξίας εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν ἐπιστρέψαντας. ὁ δὲ τῆ δοθείση παρρησία κατὰ χροσάμωροι, μάλιστα τῆς ἀπολαύσεως ταρραχὴν τῆ οἰκουμενῆ ἐκίνησαν, διχόθεν ὀσμώμωροι, ἔτε τὴ ἀποκαταχέσεως αὐτὸς δρεαίνης δόξης, καὶ ἐκ τῆς πρὸς ἀθανασίου ἀπεχθείας. ἐπειδὴ αὐτοῖς ἐκείνη ἐν τῇ συνόδῳ γυμνασῶν περὶ τῶ ζητημένων δογμάτων ἀντέπεσεν. πρῶτον μὲν τὴν ἀθανασίᾳ χειροτονίαν διέβαλλον, καὶ ὡς ἀναξίως πρὸς τὴν ἐπισκοπὴν, καὶ μὴ ὡς ὑπὸ ἀξιοπίστων γεγεννημένους. ἐπεὶ ὁ ἐκεῖνος κρείττων τῆς διαβολῆς ἐδείκνυτο. ἐγκρατῆς γὰρ τῆς ἀλεξανδρέων ἐκκλησίας γρόμωροι, διαπύρως ὑπὲρ τὸ ἐν νικαίᾳ πῖσεως ἠγωνίζετο. τότε δὴ οἱ περὶ ἀποστυγνῶν ἀποστυγνῶν ἐλίθεν, ἀθανασίῳ μὲν κλυωρῆσατο, ἀρειον ὁ κατὰ γαλιεῖν εἰς τὴν ἀλεξανδρείαν. ἔτω γὰρ μόνως δυνήσατο τὴν τῆ ὁμοσῖα πῖσιν ἐκβαλεῖν, παρεσάγην ὁ τὴν δρεαίνευσαν. ἐγράφη ἐν εὐσεβίῳ ἀθανασίῳ, δέχεσθαι ἀρειον καὶ οὖν ἀμφ' αὐτόν, καὶ γράφω μὲν παρεκάλει, ἐξώθεν ὁ διηπίλη. ἐπεὶ δὲ ἀθανασίῳ ἐδένε τρέπω ἐπέειπε,

Eusebius & Theognis ab exilio reversi, ecclesias quidem suas receperunt, expulsis, uti diximus, his, qui in ipsorum locum fuerant ordinati. Ceterum maximam adepti sunt auctoritatem apud Imperatorem, qui illos tanquam à falsa ad recta conversos doctrinam, summo in honore habebat. Illi vero concessa ipsis libertate abusi, multo graviorem quam qui antea fuerat, tumultum in orbe terrarum excitaverunt: duabus præcipuè causis eos impellentibus, tum Arii opinione quæ jampridem implicati tenebantur; tum capitali odio quo contra Athanasium flagrabant, eo quòd ille in Synodo cum de fidei dogmatibus ageretur, fortiter ipsis restiterat. Primum igitur ordinationem Athanasii criminari cœperunt, quasi & indignus ipse esset episcopatu, & ab hominibus parum idoneis electus. Sed postquam ille omni calumnia superior apparuit: compos siquidem Alexandriae ecclesiarum, pro Nicæna fide acriter decertabat: tunc Eusebius Athanasio quidem insidias struere, Arium autem Alexandriam reducere, omni studio contendit. Neque enim aliter consubstantialis fidem deturbare, & Arianam heresin ejus loco inducere se posse existimabat. Scripsit igitur Eusebius Athanasio, ut Arium sociosque ejus in ecclesiam reciperet. Et per literas quidem obsecrabat: palam vero & in publico minabatur. Verum cum Athanasius nulla ratione flecti

H

posset, conatus est Imperatori persuadere, ut Arium in conspectum suum venire pateretur: simulque ut Alexandriam redeundi liberam ei facultatem daret. Atque hæc quidem quomodo perficere valuerit, suo loco commemorabo. Ceterum antequam hæc gererentur, alius de novo tumultus in ecclesiis exortus est. Pacem enim ecclesiæ, domestici ejus iterum perturbavit. Eusebius quidem Pamphili, scribit Ægyptios statim post Synodum mutuas inter se rixas ac seditiones agitasse. Causam tamen facti non adjungit. Unde & bilinguis à plerisque existimatus est, eo quod causas dissidiorum exponere detrectavit, cum apud se constituisset, iis quæ in Synodo decreta erant minimè consentire. Verum sicut nos ex variis epistolis deprehendimus, quas episcopi post absolutam Synodum ad sese mutuo scripserunt; vox consubstantialis quorundam animos conturbabat. Quam illi diù multumque versantes & scrupulosius examinantes, intestinum inter se bellum excitaverunt. Equæ res nocturnæ pugnæ haudquaquam dissimilis erat. Neque enim utrique factis intelligere videbantur, cur sese invicem calumniis appetere instituisent. Etenim, qui consubstantialis vocem averfabantur, Sabellii ac Montani dogma ab iis, qui vocem illam probabant, induci arbitrabantur. Atque idcirco impios illos vocabant, utpote qui filii Dei existentiam tollerent. Contrà vero illi, qui consubstantialis vocem tuebantur, cum multorum Deorum cultum adversarios introducere censerent, eos tanquam superstitionem gentilium invehentes averfabantur. Et Eustathius quidem Antiochenus Episcopus, Eusebium perstringit, tanquam eum, qui Nicænam fidem adulteraret. Eusebius vero, se quidem à Nicæna fide nullatenus ait discedere: Eustathium vero criminatur, tanquã dogma Sabellii adstruentem. His de causis singuli Episcopi, velut contra adversarios scriptis voluminibus decertarunt. Et cum utriusque dicerent filium Dei propriam personam atque existentiam habere, Deumque in tribus personis unum esse confiterentur, tamen nescio, quo pacto nullatenus inter se consentire potuerunt, nec ulla ratione quiescere sustinuerunt.

A κατασκυδάξαι πειθῆναι τὸν βασιλέα, δέξασθαι μὲν εἰς σωσῶπον τὸν ἀρειον, καὶ κἀσοδὸν αὐτῷ εἰς τὴν ἀλεξάνδρειαν πῶραχῆν καὶ ταῦτα μὲν ὅπως ἐξήγησε κατεργασάσθαι, καὶ χάραν ἐρωῶ πῶραχῆν ἡτέρα ταῖς ἐκκλησίαις ἐπιγίνεῖ ταραχὴ καὶ γὰρ πάλιν τὴν εἰρήνην οἰοικέοι τῆς ἐκκλησίας ἐτάραχον· εὐσέβειον μὲν ἐν ὁπαμφίλῃ φησὶν, εὐθύς μὲν τὴν σύνοδον πρὸς ἑαυτὴν εἰσαίσειν τὴν ἀγγυλίον, τὴν αἰτίαν μὴ πῶραχῆν εἶς ἐξ ὧν καὶ διγλώσσῃ δόξαν ἐκλήσαται, ὅτι τὰς αἰτίας λέγειν ἐκκλίνων, μὴ συνδοδοκεῖν τοῖς ἐν νικαίᾳ συνέθετο· ὡς ἡμεῖς ἐν διαφόρων ἐπιστολῶν εὐρήκαμεν, ἀς μὲν τὴν σύνοδον ἐπίσκοποι πρὸς ἀλλήλους ἐγραφοῦν, ἢ τῶ ὁμοσίου λέξις τινὰς διείραθη. περὶ τὴν κατατελεβόμην καὶ ἀκριβολογέμην, τὸν καὶ ἀλλήλων πόλεμον ἤγειραν· νυκτομαχίας τὲ ἐδὲν ἀπέχετὰ γνώμην· ἐδὲ γὰρ ἀλλήλους ἐφαίνοντο νοῦντες, ἀφ' ὧν ἀλλήλους βλασφημῶν ὑπελάμβανον· μὲν γὰρ τῶ ὁμοσίου τὴν λέξιν ἐκκλίνοντες, τὴν σαβελλίαν καὶ μοντανῆ δόξαν εἰσηγάσθαι αὐτὴν ἐδὲ πῶραχῆν ἐχομένους ἐνόμιζον· καὶ διατέτο βλασφημίας ἐκάλαν, ὡς ἀναιρεῖντας τὴν ὑπαρξίν τῶ θεοῦ· δὲ πάλιν τῶ ὁμοσίου πῶραχῆν ἐχομένους, πολυθεΐαν εἰσαγῶν ἐδὲ ἑτέρας νομίζοντες, ὡς ἑλληνισμὸν εἰσαγῶντας ἐξεπέποντο· καὶ εὐσέβειον μὲν ὁ ἀντιοχείας ἐπίσκοπον, διασύρει τὸν παμφίλῃ εὐσέβειον, ὡς τὴν ἐν νικαίᾳ πίσιν παραχαραχῆντα· εὐσέβειον δὲ τὴν μὲν ἐν νικαίᾳ πίσιν ἐ φησὶ πῶραχῆν διαβάλλει· δὲ εὐσέβειον, ὡς τὴν σαβελλίαν δόξαν εἰσαγῶντα· διαταῦτα ἕκαστοι, ὡς καὶ ἀντιπάλων ἐδὲ λόγους συνέγραφοι· ἀμφοτέροτε λέγοντες ἐνυπόστατον τε καὶ ἐνυπαρχοντα τὸν ὄν εἶναι· ἕ θεοῦ, ἕνα τὲ θεὸν ἐν τρισὶν ὑποστάσεων εἶναι ὁμολογῶντες, ἀλλήλους ὁκ οἶδ' ὅπως συμφωνῆσαι ἐκλίχον· καὶ διαταῦτα ἡσυχάζειν ἐδὲν τρεπῶν ἡνέχοντε.

A

Κεφ. κδ΄.

CAPUT XXIV.

Περί τῆς ἡγομένης συνόδου ἐν ἀντιοχείᾳ, ἢ καθεύου ἐν εὐστάθιον τὸν ἀντιοχείας ἐπίσκοπον ἐφ' ᾧ συνέβη ἡγομένης, μικρῶ ἀντράπη ἢ πόλις.

De Synodo Antiochena, in qua depositus est Eustathius Antiochenus Episcopus: propter quem exorta seditio totam fere urbem deleuit.

Σὺν ὄν ἐν ἀντιοχείᾳ ποιήσαντες, καταμαρτυροῦντες ἐν εὐστάθιον, ὡς τὰ σαβελλίως μάλλον φερόμενα, ἢ ἅπτε ἢ ἐν νικαίᾳ συνόδῳ ἐδόγματισεν. ὡς μὲν οὖν τινες φασίν, δι' ἄλλας ἑκάστα ἀγαθὰς αἰτίας· φανερώς γὰρ ἑκάστα αἰτίαι τῆσιν ἑπιπέπαιον ἐὶν εὐστάθιον κατὰ μαρτυροῦντες οἱ ἐπίσκοποι, κατηγοροῦντες μὲν καὶ ἀσεβεῖν λέγοντες, τὰς δὲ αἰτίας τῆσιν ἀσεβείας ἢ ἀπειθεῖν ὅτι μέντοι ὡς σαβελλίοντα καθεύου ἐν εὐστάθιον, κύριος τῆσιν βεβήτοιας ἐπίσκοπος κατηγοροῦντες αὐτῶν, γεώργιος ὁ λαοδικείας τῆσιν ἐν συρία ἐπίσκοπος, εἰς ὧν τῶν μισῶντων τῶν ὁμοῦσιον, ἐν τῶν ἐκκλήσιᾳ τῶν ἐν εὐστάθιον τὸν ἐμίσσην ἔγραψεν εἰρηκέναι καὶ ἀπειθεῖν τῶν ἐμίσσην εὐσεβείας, καὶ χῶσαν ἐρεμῶν γεώργιος ὁ ἀπὸ εὐστάθιον ἔγραψε φάσκων γὰρ ἐν εὐστάθιον ὑπὸ τῶν κύριος κατηγοροῦντας ὡς σαβελλίοντα, αὐτῶν τὸν κύριον ἐπιπέπαιον αὐτοῖς αἰόντα καθεύου φησὶ καὶ πῶς οἰόντες, κύριον τὰ σαβελλίως φερόμενα κατηγοροῦντες ἐν εὐστάθιον, ὡς σαβελλίοντα. εἰσὶν ἐν εὐστάθιον, δι' ἑτέρας καθεύου ἀφάσεις τότε ἢ ἐν τῇ ἀντιοχείᾳ δευτέρως ἐπιπέπαιον κατὰ μαρτυροῦντες γέννησι καὶ μεταταῦτα πολλάκις ἀπὸ ἐπιπέπαιον ἐπίσκοπος τὸσδετὶ ἐξήφθη πυρσός, ὡς μικρῶ δεῖσθαι τὴν πᾶσαν ἀνατραπήναι πόλιν, εἰς δύο τμήματα διαμετέρεται τῶν λαῶν. τῶν μὲν εὐσεβίων τὸν παμφίλιον, ἐν τῆσιν ἐν παλαιστίνῃ καί σαβελλίως μεταφέρειν φιλονεικούντων ἐπιπέπαιον τὴν ἀντιοχείαν. τῶν δὲ ἀπὸ δόντων ἐπαγαγεῖν ἐν εὐστάθιον. Συνελαμβάνετο ἢ ἐκατέρω μερῶν καὶ τὸ κοινὸν τῆσιν πόλεως καὶ στρατιωτικῆσιν χεῖρ, ὡς καὶ πολεμίων κινήτο, ὡς καὶ ξιφῶν μέλλειν ἀπείθεσθαι, εἰ μὴ ὁ θεός τε καὶ ὁ πατὴρ τῶν βασιλέως φόβῳ, τὰς ὁρμὰς τῶν πλήθους ἀνέσειεν· ὁ μὲν γὰρ βασιλεὺς δι' ἐπιπέπαιον τὰ γεγνημένα καὶ τὰς αἰτίας κατέπαυσεν εὐσεβείᾳ ἢ ἀπὸ τῆσιν ἀμῶν ἐφ' ᾧ καὶ θαυμάσας αὐτὸν ὁ βασιλεὺς, γράφει τε αὐτῶν καὶ τὴν ἀπὸ τῶν αὐτῶν ἐπαυέσας,

CONgregatâ igitur Antiochiæ Synodo, Eustathium deponunt, ut qui Sabellii dogmati potius, quam Nicænæ Synodi decretis insisteret. Sunt qui ob alias etiam causas minus honestas depositum esse dicant; quas tamen in medium non proferunt. Solent autem Episcopi in omnibus id facere, quos deponunt; ut eos quidem probis onerent, & impios esse pronuntient; causas vero impietatis non exponant. Porro quod Eustathius tanquam Sabelliano dogmati favens, ab Episcopis depositus sit, accusante illum Cyro Berææ urbis Episcopo, Georgius Laodiceæ qui in Syria est Episcopus, unus ex eorum numero qui vocem consubstantialis oderant, in laudatione Eusebii Emiseni scribit. Ac de Eusebio quidem Emiseno alibi suo loco dicturi sumus. Georgius vero de Eustathio ea scribit quæ parum inter se coherent. Nam cum dicat Eustathium tanquam Sabelliani dogmatis assertorem, à Cyro accusatum fuisse; rursus Cyrum eisdem erroris convictum ac depositum esse tradit. Sed quo tandem modo fieri potuit, ut Cyrus Sabelliano dogmati addictus, Eustathium tanquam Sabellianum in iudicium vocaret. Quocirca Eustathius alias ob causas videtur fuisse depositus. Porro tunc temporis Antiochiæ ingens seditio exorta est in illius depositione. Sed & postea cum de Episcopo eligendo ageretur, tanta flamma dissensionis exarsit, ut parum abfuerit quin tota civitas funditè everteretur, populo duas in partes diviso; & his quidem Eusebium Pamphili à Cæsarea Palæstinæ Antiochiam transferre: illis vero Eustathium in sedem suam restituere contententibus. Utrique autem Christianorum parti tota civitas sese adjunxit. Milites quoque velut contra hostes, utrinque in acie steterunt. Ventumque esset ad gladios, nisi Deus & Imperatoris metus, plebis impetum repressisset. Nam Imperator quidem literis suis: Eusebium vero episcopatum recusando, tumultum illum ac seditionem sedavit. Quo illum nomine Imperator magnopere miratus, scripsit ad eum literas, in quibus consilium ejus laudat,

H ij

& felicem eum prædicar, qui non unius A civitatis, sed totius ferè orbis episcopatu dignus esset judicatus. Igitur Antiochena sedes octo deinceps continuos annos vacasse dicitur. Sero tandem, operà ac studio eorum, qui Nicænam fidem convellere nitebantur, Episcopus ordinatus est Euphronius. Atque hæc dicta sint de Concilio, quod propter Eustathium Antiochiæ congregatum est. Statim post hæc Eusebius, qui jam pridem Berytum reliquerat, tunc vero temporis Nicomediensem regebat ecclesiam, unà cum gregalibus suis omni studio in id incubuit, ut Arium Alexandriam reduceret. Quonam autem modo id illi perfecerint, & qua ratione Imperatori persuaserint, ut Arium & Euzoium in conspectum suum venire pateretur, nunc tempus est commemorare.

CAPUT XXV.

De presbytero, qui operam navavit, ut Arius revocaretur.

Constantinus Imp. sororem habuit, nomine Constantiam. Nupta hæc olim fuerat Licinio, qui prius quidem unà cum Constantino imperaverat: postea verò ad tyrannidem prolapsus, eam ob causam interfectus est. Huic familiaris erat presbyter quidam Arianæ favens sectæ; adeoque inter ejus domesticos censebatur. Iste igitur ab Eulebio & reliquis ejusdem factionis impulsus, in familiaribus cum Constantia colloquiis, sermonem interferuit de Ario; illum injuria affectum esse dicens à Synodo, nec ita sentire ut rumore vulgi ferebatur. Quæ cum audisset Constantia, presbytero quidem facile credidit: sed Imperatori dicere minimè ausa est. Accidit interea, ut Constantia in gravem morbum incideret. Eam Imperator ægrotantem assidue invisebat. Cum autem morbus quotidie ingravesceret, & mulier mortem jam expectaret, Imperatori commendat presbyterum, industriam ejus ac religionem, devotamq; principis obsequio fidem ac benevolentiam testimonio suo confirmans. Et illa quidem non multo post fato functa est. Presbyter vero inter familiarissimos Imperatoris deinceps haberi cæpit. Qui paulatim majorem nactus auctoritatem, eundem de Ario sermonem suggerit Imperatori, quem antea cum sorore ejus habuerat,

μακάριον διποκαλεῖ, ὅτι ἐ μίας πόλεως, ἀλλὰ πάσης. Χρηδὸν τῆς οἰκουμενης ἐπίσκοπος ἄξιός ἐναι ἐκείνη ἐφεξῆς οὖν ἐπὶ ἔτη οὐκ ὀλίγα λέγει τὸν ἐν ἀντιοχείᾳ θρόνον τῆς ἐκκλησίας. Χολάσαι ὄψι δὲ ποτε ἀπεδῆ τῶν τὴν ἐν νικαίᾳ πῖσω ἀφρατῆρῶν ἀζόντων, χειροτονεῖ ἐν φρονίῳ τοσαῦτα μὲν ἀεὶ τῆς σωόδου ἢ τὴν ἀντιόχειαν δι' εὐσάδιον γέγονεν, ἰσοερίδω μεταταῦτα ἡ ἐνδύς καὶ ὀτὴν βηρυθὸν μὲν πάλαι καταλιπὼν εὐσεβίῳ, τότε ἡ τὴν νικομηδείᾳ κρητὼν ἐκκλησίας, ἀπεδῶ ἔθετο σὺ τοῖς ἀμφ' αὐτὸν, ἀρειον κατὰ γαλῆν εἰς τὴν ἀλεξάνδρειαν πῶς ἡ ἐξίχυσαν τῆτο κατεργάσατο, καὶ πῶς ἐπειδὴ ὁ βασιλεὺς εἰς πρόσωπον δέξατο ἀρειον καὶ τὸν σὺ ἀπὸ εὐζόιον, ἡ τὴν λεκτέον.

ΚεΦ. κέ.

Πεὶ τὸ πρεσβύτερον, τὸ λαυδῶσαν τὸ ἀνακληθῆσαι ἀρειον.

Ἡ ἀδελφὴ τῆ βασιλείου κωνσταντίνου, τῆ νομα κωνσταντία γυνὴ ἡ ἐγγυόνις λικινίᾳ, τῆ ἀφ' ἑτέρου μὲν συμβασιλεύουσα ἡ ἀπὸ κωνσταντίνου, μετὰ ταῦτα ἡ τυραννήσαντα, καὶ διαέτετο ἀναρεθῆναι. ταῦτη πρῶτον εὐτέρως τις τῶν ἀρειανῶν ἀρεσκείων δόγματι γνώριμος ἦν, καὶ ἐν τοῖς οἰκείοις ἐτάτετο ὑποβαλόντ' οὖν εὐσεβίᾳ καὶ τῷ σὺ ἀπὸ, λόγος ἀεὶ δρεῖς ἀπὸς τὴν γυναικα παρέσπειρεν, ἡ δὲ κηδὺς φάσκων αὐτὸν ὑπὸ τῷ σωόδου, καὶ μὴ φρονεῖν ὡς ἀεὶ ἀπὸ λόγου κατέχευε ταῦτα ἀκράσασα ἡ κωνσταντία, τῷ μὲν πρῶτον εὐτέρως ἡ δὲ βασιλεὺς λέγειν ὁκρέτολμα συμβαίνει ἡ χαλεπὴ νόσῳ ἀεὶ πεσῆν τὴν κωνσταντίαν ὡς βασιλεὺς σιωχῶς ἀρρώστῳσαν αὐτὴν ἐπεσκέπειτο ἐπειδὴ ἡ γυνὴ ἐκ τῆς νόσου χαλεπώτερον διετέθη, ἡ δὲ σκεῖν ἡ ἀρεσκεία, ἀδὲ ἀκατατίθε) τῷ βασιλεὺς τὸν πρῶτον εὐτέρως, μαρτυρεῖσα ἀπὸ ἀπεδῆν καὶ εὐλάθειαν, καὶ ὡς ἔννευ εἰς ἀεὶ τὴν βασιλείαν ἀπὸ ἡ μὲν οὖν, μετ' ἡ πολὺτεθνήκει ὡς πρῶτον εὐτέρως, ἐν τοῖς οἰκείοις τοῖς τῆ βασιλείου ἐτάτετο. καὶ δὴ κατὰ βραχὺ τὴν παρρησίαν αὐξήσας, ὅδ' αὐτῆς ἀναφέρει λόγος ἀεὶ τῆ δρεῖς τῷ βασιλεὺς, οἷς ἀπὸς τῷ ἀδελφῷ ἐχρησάτο πρῶτον εὐτέρως. φάσκων μὴ ἄλλως φρονεῖν ἀρειον.

ἢ ὁ τῆ σιωδῶ δοκεῖ ἐλθόντα τὸ αὐτὸν κτ' ἄριον προσώπων, σιωτῆδεστέτοις, κὶ μὴ ἀλόγως συκοφαντῆστέτοις ἕνα καταφαίνε) τῶ βασιλεία τῶ τῆ πρεσβυτέρου λεγόμενα. κὶ εἰ ἀρειῶ, ἐφη, σιωτῆδε) τῆ σιωδῶ, κὶ εἰ τὰ ἐκείνης φρονηεῖ, δέξομαίτε αὐτὸν εἰς πρῶστων, κὶ σιωτῆδε) ἐκπέμψω ἐπὶ τὴν ἀλεξάνδρεια· τὰυτα ἔλεγε, κὶ αὐτίκα πρὸς αὐτὸν ἔγραφε τὰδε.

Νικητῆς κωνσταντῖνῶ, μέγιστῶ, Σεβαστός, Δρειῶ

Πάλαι μὲν ἐδηλώθη τῆ σερρότητί σε, ὅπως αὐ εἰς τὸ ἐμὸν σερατόπεδον ἀφίκοιο, ἵνα τῆς ἡμετέρας θέας διπολαύσαι διωτηεῖς· θαυμάζοντ' ὅσοντα, μὴ πρῶσαχῆμα τῶ το πεποικῶσ'· διόπερ κὶ τῆσ οὐχίματος δημοσίαι, εἰς τὸ ἡμέτερον σερατόπεδον ἀφικέσθ' ἐπέιχθητι. ὅπως αὐ τ' παρ' ἡμῶν ἐμμενεῖαις τὸ καὶ ἐπιμελείας τυχῶν, ἐπιτήν πατεῖδα ἀφικέσθ' ἐπιτήσ· ὁ θεός σε διαφυλάτῃ, ἀγαπήε. ἐδόθη τῆ πρὸ πέπυλε καλανδῶν δεκεμβρίων· κὶ αὐτῆ μὲν ἢ πρὸς ἀρειον τῶ βασιλέως ἐπιστολή. θαυμάσαι ὅ μοι ἐπεισι τὴν σιωδῶν κὶ τὸν ζῆλον, ὃν εἶχεν ὁ βασιλεὺς πρὸ τῆ θεοσεβείαν· φαίνε) γὰρ διὰ τ' ἐπιστολῆσ, ὡς πλεισάκις αὐτὸν ἐπὶ μετανοίαν προσηύχασθ' ἄφ' ὃν μὲν φε) ὅτι πολλὰ κὶ αὐτῆ χάρις φανίος, μὴ ταχέως ἀρειος ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἀλήθειαν· ἀρειῶ μὲν ἔν δεξάμῃ τῶ βασιλέως τὰ γεγίμματα, μετ' εἰ πολὺ παρῶν ἐπὶ τὴν κωνσταντῖνα πόλιν συμπαρῶν ὅ αὐτῶ κὶ ἐν ζῶίῶ, ὃν κατεῖλεν ἀλεξάνδρῶ ὄντα διάκονον, ὅτε κατήσθ' ὁδὸν πρὸς ἀρειον· δέχε) ἔν αὐτῶσ ὁ βασιλεὺς εἰς πρῶστων, κὶ διεπυθάνεσθ' εἰ τῆ πίσει συνήσεν)· τῆ ὅ συνθεμένων ἐβίμως, ὁ βασιλεὺς ἔγραψον αὐτῶσ ἐπιδιδόναι τὴν πίσιν ἐκέλευσεν.

Κεφ. κς'.

Ὅτι ἀρειῶ ἀνακληθεῖς, βιβλίον μετανοίας δὲσ τῶ βασιλεῖ, τῶ ἐν νεκρῶσιν ὄντα κείνατο.

Ὅτι βιβλίον συντάξαντες, τῶ βασιλεῖ πρὸσκομιζέσαι, τῶτον ἔχον τὸν πρῶπον. Τῶ ἐνλαβεσάτω κὶ θεοφιλεσάτω δεσπότη ἡμῶν βασιλεῖ κωνσταντῖνῶ, ἀρειῶ κὶ ἐνζῶίῶσ· καθὼσ πρὸσέταξεν ἡ θεοφι-

A Arium affirmans non aliud sentire, quàm quod à Synodo decretum fuisset; & si in conspectum ipsius admitteretur, Synodi decretis consensurum esse; & sine causa eum falso insimulari. Nova atque admiranda Imperatori visa sunt, quæ à presbytero dicebantur. Sic igitur ille respondit presbytero. Si Arius decretis Synodi subscribit, & eadem sentit cum Synodo, eum in conspectum meum admittam libens, & cum honore remittam Alexandriam. Hæc loquutus, confestim ad illum scripsit in hunc modum.

B Victor Constantinus Maximus Augustus Ario.

Jam pridem gravitati tuæ significatum est, ut ad Comitatum nostrum venire, quod majestatis nostræ conspectu perfrui posses. Sed mirari satis non possumus, quod confestim id non præstiteris. Confesso igitur vehiculo publico, ad Comitatum nostrum venire accelera, ut nostram clementiam ac beneficentiam expertus, in patriam reverti possis. Divinitas te servet, frater dilectissime. Data ante diem quintum Calendarum Decembrium. Et hæc quidem est Imperatoris ad Arium epistola. Hic vero mirari subit Imperatoris studium atque zelum, quo erga religionem erat affectus. Ex hac enim epistola perspicue apparet, quod Arium sæpissime ad penitentiam cohortatus sit. Quippe illum reprehendit, quod cum ipse crebras ad eum dedisset literas, nihilominus ille ad viam veritatis redire minime properasset. Arius igitur acceptis Imperatoris literis, haud multo post Constantinopolim venit. Erat cum illo etiam Euzoii, quem Alexander Diacônatus honore exuerat, tunc cum Arium ejusque socios deponeret. Eos Imperator ad conspectum suum admisit, interrogavitque utrum fidei consentirent. Illis protinus assentientibus, Imperator libellum fidei suæ tradere eos jubet.

CAPUT XXVI.

Quomodo Arius ab exilio reuocatus, libello penitentia principi oblato, Nicenam fidem simulauerit.

Illi ergo compositum ab se libellum obtulerunt Imperatori, qui sic habet. Religiosissimo Deique amantissimo Domino nostro Imperatori Constantino, Arius & Euzoii: sicut præcepit Deo H iij

charissima pietas tua, Domine Imperator, fidem nostram exponimus, scriptisque profitemur coram Deo, nos & illos qui nobiscum sunt, ita credere uti subjectum est. Credimus in unum Deum, patrem omnipotentem, & in Dominum Jesum Christum, filium ejus, qui ex eo factus est ante omnia secula: Deum Verbum, per quem omnia facta sunt, quæ in cælo & quæ in terra: qui descendit & incarnatus est: qui passus est & resurrexit & ascendit ad cælos, & iterum venturus est ut judicet vivos ac mortuos. Et in Spiritum sanctum; in carnis resurrectionem, & in vitam venturi seculi, regnumque cælorum, & in unam Catholicam Ecclesiam Dei, quæ à primis cardinibus ad ultimos usque terrarum fines porrigitur. Hanc fidem ex sanctis Evangelis accepimus, Domino Discipulis suis dicente: *Ite & docete omnes gentes: baptizantes eos in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti. Nisi hæc ita credimus, ac nisi vere suscipimus Patrem & Filium & Spiritum sanctum, sicut omnis Catholica Ecclesia & Scripturæ docent, quibus per omnia credimus; Judex noster est Deus nunc & in futuro judicio. Quapropter pietatē tuam rogamus, Deo charissime Imperator, ut cum Ecclesiastici simus, & fidem ac sensum Ecclesiæ sanctarumque Scripturarum teneamus, per pacificam ac religiosam pietatem tuam uniamur matri nostræ Ecclesiæ, sublatis videlicet quæstionibus ac disputationibus superfluis: ut & nos & Ecclesia mutuum inter nos pacem servantes, solennes preces pro pacato imperio majestatis tuæ, & pro universâ stirpe tua, simul omnes ad Deum fundamus.*

CAPUT XXVII.

Quomodo Arium jussu Imperatoris Alexandriam reversum Athanasius non admiserit, ac propterea Eusebium varias ei calumnias apud Imperatorem struxerint.

AD hunc modum Arius cum Principi persuasisset, Alexandriam revertitur. Sed fraudulenta obreptio, veritatem quæ occultabatur, superare non valuit. Nam cum illum Alexandriam ingressum Athanasius non susciperet: quippe hominem tanquam labem quandam averfabatur: iterum ille Alexandriam

φιλήσασκε εὐσέβεια, δέσποτα βασιλεῦ, ὀκτιθέμεθα τὴν ἑαυτῶν πίσιν, ἃ ἐγχεσάμεθα ὁμολογῆμεν ἐπὶ θεῶ, ἕως πιστεύειν καὶ αὐτοὶ ἃ οἱ σωήμιν, ὡς ὑποτέτακ'· πιστεύομεν εἰς ἕνα θεόν, πατέρα παντοκράτορα, καὶ εἰς κύριον ἰησοῦν χριστὸν τὸν υἱὸν αὐτοῦ, τὸν ἐξ αὐτοῦ προ πάντων τῶν αἰώνων γενημένον θεὸν λόγον, δι' ἃ τὰ πάντα ἐγένετο, τὰ τε ἐν τοῖς ἔρανοις, καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, τὸν κατελθόντα, καὶ σαρκωθέντα, καὶ παθόντα, καὶ ἀναστάντα, καὶ ἀνελθόντα εἰς οὐρανὸν, καὶ πάλιν ἐρχόμενον κρῖναι ζωῆς, καὶ νεκρῶν, καὶ εἰς τὸ ἅγιον πνεῦμα, καὶ εἰς σαρκὸς ἀνάστασιν, καὶ εἰς ζωὴν τῶν μελλόντων αἰώνων, καὶ εἰς βασιλείαν ἑρανοῦν, καὶ εἰς μίαν καθολικὴν ἐκκλησίαν τῶν θεῶ, τὴν διὰ περάτων ἕως περάτων ταύτην ἣ τὴν πίσιν παρελήφαμεν ἐν τῶν ἁγίων εὐαγγελίων, λέγοντο· τὸ κρυπτόις ἑαυτῶ μαθηταῖς· πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς ὄνομα ἃ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, εἰ μὴ ταῦτα ἕως πιστεύομεν ἃ δὲ δεχόμεθα ἀληθῶς, πατέρα, υἱὸν καὶ πνεῦμα ἅγιον, ὡς πᾶσα καθολικὴ ἐκκλησία, καὶ ἡ γραφῶν διδασκαλία, ὡς καὶ πάντα πιστεύομεν, κριτικῆς ἡμῶν ἐστὶν ὁ θεός, καὶ νῦν, καὶ ἐν τῇ μελλήσῃ κρίσει. διὸ παρὰ καλεῖμεν σε τὴν θεοσέβειαν, θεοφιλέστατε βασιλεῦ, ἐκκλησιαστικῆς ἡμᾶς ὄντας, καὶ πίσιν ἃ τὸ φρόνημα τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν ἁγίων γραφῶν ἔχοντας, ἐν ἑσθ' ἡμᾶς διὰ τ' εἰρηνοποιῆσαι καὶ θεοσεβῆσαι εὐσέβειας, τῇ μητεὶ ἡμῶν, τῇ ἐκκλησίᾳ δελαθῆ, ἀειτημένων τῶν ζητημάτων καὶ ἀεισολογίων. ἵνα καὶ ἡμεῖς καὶ ἡ ἐκκλησία εἰρηνεύσασαι, μετ' ἀλλήλων τὰς σωήθεις εὐχὰς ὑπὲρ τῆς εἰρηνικῆς σε βασιλείας καὶ παντὸς τῶ γένους σε, κοινῇ πάντες ποιῶμεθα.

D Κεφ. κζ.

Ὡς ἀρεῖν εἰς τὴν ἀλεξάνδρειαν ἦν ἡμεῖς τὸ βασιλεὺς καταλθόντο, καὶ μὴ δεχθῆναι ὑπὸ ἀθανασίου, οἱ αὐτοὶ εὐσεβῶν διαφόρων κατὰ ἀθανασίου διαβολὰς πρὸς τὸν βασιλεῖα ποιῶντο.

Οὕτω μὲν ἔνδεξι τὸν βασιλεῖα πέσας, ἐχώρει ἐπὶ τὴν ἀλεξάνδρειαν ἐμέντοι γε κρείσσων ἢ κατασκήδῃ τῆς σωπόμενης ἀληθείας ἐγένετο· ὡς γὰρ καλαμῆδονοῖα αὐτὸν τὴν ἀλεξάνδρειαν ἀθανασίος οὐκ ἐδέχετο· ὡς μύσος γὰρ αὐτὸν ἐξεπέπετο· αὐθις ἀνακινεῖν ἐπεχείρησεν τὴν ἀλεξάνδρειαν,

παρεμβάλων τὴν αἵρεσιν. τότε δὴ καὶ οἱ παρὰ
 εὐσέβιον αὐτοῖ τε ἔγραφον, καὶ τὸν βασιλέα
 γράφειν παρεσκέυαζον, ὅπως αὐτὸς δεχθῶ-
 σιν οἱ παρὰ αἵρεσιον ἀθανάσιον· μὴ ἔν παύσει δὲ
 δέξασθαι αὐτὸς ἀπηγόρευσε, καὶ τὸν βασιλέα
 γράφειν ἐδίδασκεν, ἀδύνατον εἶναι εὐσέβι-
 οῦ τὴν πίσιν ἀδείψαντας, καὶ ἀναθεματι-
 σθῆναι, αὐτοῖς δὲ ὑποστροφῆς συλλαμβά-
 νεσθαι· ὁ δὲ βασιλεὺς βαρέως ἐνεγκὼν, τὰ δὲ
 ἀθανασίῳ γράφειν ἠπέλιψε· μέρεθ' ἑπισκο-
 πικῆς βασιλείας· ἔχων τοίνυν τῆς ἐμῆς βα-
 σιλείας τὸ γινώσκον, πᾶσι τοῖς βαλομένοις εἰς
 τὴν ἐκκλησίαν εἰσελθεῖν, ἀκόλυτον ὡς ἀρχὴν
 τὴν εἰσοδὸν· ἐὰν γὰρ γινώσκῃ κεκόλυκας τινὰς
 αὐτῶν τὴν ἐκκλησίαν μεταποιεμένους, ἢ ἀπει-
 ξας τῆς εἰσοδῆ, διπλοῦσθε ὡς ἀρχὴν κα-
 τακρήσονται σε δὲ ἐμῆς κελευσεως, καὶ τῶν
 τόπων μετέστησόντα· ταῦτα ἔγραψεν ὁ βα-
 σιλεὺς, τὸ λυσιτελεῖν· γινώσκον, καὶ μὴ
 βαλομένον τὴν ἐκκλησίαν διασπᾶσθαι· εὐσέβι-
 οῦ τὴν πίσιν ἀδείψαντας, ἀγνήσασθαι· ἐ-
 τότε δὴ καμρὸν ἐκαμρὸν· παρὰ εὐσέβιον εὐ-
 ρηκίνοι νομισαντες, ἀπεχθῶς παρὰ ἀθανά-
 σιον ἔχοντες, τὴν τῆ βασιλείας λύπην ὑπο-
 γόν ἐλάμβανον τεῖ δίδε (κοπέ. καὶ διατέτο
 ἐκκύκων, δακνηθῆσαι αὐτὸν τῆς ἑπισκοπῆς
 σπαρδάζοντες· ἔτω γὰρ ἡλιπίζον μόνως τὴν
 δρεανὴν δόξαν κρατήσων, ἀθανασίῳ ἐκπο-
 δῶν γινόμενος (συμπαρασῆλον) ἐν κατ' αὐ-
 τῆ, εὐσέβιον ὁ νικομηδείας, θεογνισ νικαίας,
 μαίρις χαλκηδόνος, ἔρσακι· σιγιδόν· τὸ
 ἀνω μυσίας, καὶ ἑάλης μεσῶν τῆς παννονίας·
 ἔτοι μιδῆν) τινὰς τῆς μελιτίας αἵρεσεως,
 ἔδιαφόρους κατ' ἀθανασίῳ κατηγορίας ἐκί-
 νησαν· καὶ πρῶτον μὲρ διαίστιον· καὶ εὐδαί-
 μον· καὶ καλλιδικῆ μελιτιανῶν, διαβολὴν
 ἐργάζον), ὡς ἀθανασίῳ λινὴν ἐδῆτα τελεῖν
 εὐσέβιον αἰγυπίας τῆ ἀλεξανδρείων ἐκκλησία κε-
 λύσαντ· ἀλλὰ ταύτην μὲρ τῶν διαβο-
 λῶν, ἀλύπι· καὶ μακάρι· πρεσβύτεροι
 τῆς ἀλεξανδρείων, τότε τυχηρῶς ἐν νικομη-
 δείᾳ τυγχάνοντες κατέσχεσαν, ψευδῆ τὰ
 κατ' ἀθανασίῳ λεχθέντα διδάξαντες εἶναι τὸν
 βασιλέα· διὸ τῶν μὲρ κληθῶντων διαγράμ-
 μάτων ὁ βασιλεὺς καθήλωτο. ἀθανάσιον
 δὲ παρὰ εὐσέβιον ἐλθεῖν παροσέτερεψατο· πρηνῆ
 δὲ ἐπιστῆ, φθάσαντες οἱ παρὰ εὐσέβιον, ἑτέραν

A conturbare aggressus est, errorem suum
 disseminando. Tunc vero Eusebius, &
 ipse literas scripsit, & Imperatori persua-
 sit ut scriberet, quo Arius unà cum lociis
 in Ecclesiam reciperetur. Verum A-
 thanasius eos admittere prorsus recusa-
 vit: & Imperatorem per literas docuit,
 fieri non posse, ut qui fidem semel vio-
 lasent & anathemate percussi essent,
 rursus de integro reciperentur. Impe-
 rator vero id molestè ferens, Athanasio
 per literas interminatus est his verbis.
 Cùm igitur voluntatis meæ indicium
 acceperis, fac ut omnibus ad Ecclesiam
 accedere cupientibus, liberum aditum
 præbeas. Nam si quenquam eorum,
 qui Ecclesiæ sociari expetunt, impedi-
 tum esse abs te & aditu prohibitum in-
 tellexero, mittam continuo aliquem,
 qui mandatis meis obsequens, te depo-
 nat & extra patriam tuam deportet.
 Hæc Imperator utilitati publicæ consu-
 lens scripsit, cùm Ecclesiæ membra di-
 velli nollent. Id enim præcipuè curabat,
 ut omnes ad concordiam reduceret.
 Tunc igitur Eusebiani, qui adversus A-
 thanasium hostili odio flagrabant, op-
 portunum se tempus nactos esse arbitra-
 ti, Principis indignationem tanquam
 ministram, ad propositi sui executionem
 adsumunt. Atque ob hanc causam cun-
 cta miscere ac perturbare cœperunt, ut
 Athanasium Episcopatu dejicerent. Ne-
 que enim, nisi remoto Athanasio, spera-
 bant fore, ut Ariana opinio prævaleret.
 Igitur adversus eum, quasi confertis scu-
 tis, irruunt Eusebius Nicomedien-
 sis Episcopus, Theognis Nicænus, Maris
 Chalcedonis, Ursacius Singiduni supe-
 rioris Mœsiæ, & Valens Mursæ in su-
 periori Pannonia Episcopus. Hi quos-
 dam è Melitianis mercede conducunt,
 & varias adversus Athanasium exci-
 tant accusationes. Ac primum qui-
 dem per Isionem, Eudæmonem & Cal-
 lonicum Melitianos, calumniam con-
 cinnant, quasi Athanasius Ægyptios
 lineam vestem pendere Alexandrinæ
 Ecclesiæ iussisset. Sed hanc crimina-
 tionem Alypius & Macarius presby-
 teri Alexandrinorum Ecclesiæ, qui tum
 fortè Nicomediæ versabantur, statim
 restinxere: Imperatorem docentes,
 falsà esse, quæ contra Athanasium di-
 cerentur. Quamobrem Imperator ac-
 cusatores quidem per literas reprehendit:
 Athanasium vero ut ad se veni-
 ret, hortatus est. Verum Eusebiani ad-
 ventum illius prævenientes, aliam de-

nuo contexunt calumniam, eamque A
 priore illa longè graviorem: quasi Atha-
 nadius adversus Principem conspirans,
 loculum auro plenum Philumeno cui-
 dam misisset. Sed cum Imperator ipse
 de hoc quidem crimine cognovisset Pla-
 mathia, quod est suburbanum Nicome-
 dia, & innocentem esse Athanasium
 comperisset, honorificè eum dimisit, da-
 tis ad Alexandrinorum Ecclesiam literis,
 quibus testabatur, Episcopum ipsorum
 falsò in crimen vocatum fuisse. Quæ
 vero posthac Eusebiani adversus Atha-
 nadium moliti fuerint, congruum qui-
 dem honestumque esset silentio prætere-
 re, ne ab his qui à Christi fide alieni sunt,
 Christi condemnentur Ecclesia. Sed B
 quoniam, utpote scriptis tradita, ad om-
 nium noticiam pervenerunt; idcirco
 necessarium putavi, breviter quoad fieri
 potest, ea referre, quæ peculiare opus
 desiderant. Unde porro tum calumnia
 ipsa, tum calumniæ artifices initium
 sumpserint, paucis dicam. Mareotes re-
 gio est Alexandria. In hac plurimi
 sunt vici, & maxima hominum multitu-
 dine abundantes: in quibus multæ eaq;
 fatis illustres habentur Ecclesiæ. Istæ
 porro Ecclesiæ omnes subiectæ sunt A
 Alexandrino Episcopo, & urbanis ejus
 Ecclesiis accensentur, tanquam paroc-
 ciæ. In hac regione Ischyras quidam
 ita dictus, facinus haudquaquam simpli-
 ei morte dignum aggressus est. Cum e-
 nim ad sacerdotium nunquam promo-
 tus fuisset, imposito sibi metipsi presby-
 teri nomine, sacerdotis munus obire au-
 sus est. In hoc facinore deprehensus,
 fuga se illinc proripuit: & Nicomedi-
 am profectus, ad Eusebium confugit.
 Ille præ odio, quo in Athanasium flagra-
 bat, eum ut presbyterum suscipit; epi-
 scopatus honorem pollicitus, si accusa-
 tionem in Athanasium intenderet. Præ-
 textum porro accusationis sumpsit ex
 iis quæ ab Ischyra fingebantur. Jactabat
 enim ille, gravissima se perpeffum esse
 tanquam ex hostili quodam incurfu: &
 Macarium irruentem in sacrarium,
 mensam quidem subvertisse; mysticum
 vero poculum confregisse, & sacros
 codices concremasse. Mercedem igitur
 accusationis, ut dixi, episcopatum
 ei promittunt Eusebiani; præviden-
 tes scilicet, fore ut mota adversus
 Macarium accusatio, simul cum eo
 qui accusabatur, ipsum etiam à quo
 missus fuerat Macarius, Athanasium

Ἰπποκράτους τῆ προτέρας διαβολῆ, καὶ πολ-
 λῶ τῆς προτέρας χεῖρα. ὡς ἀθανάσιος
 Ἰππελέων τοῖς βασιλέως πράγμασι, Φι-
 λεμένῳ τῷ ἐπεμψε γλωσσόκομον πλήρες
 χρεσίαι. ἀλλὰ ὡς μὲν τότε ὁ βασιλεὺς ἐν
 Ψαμαθία, προάσειον ἢ τῆτο τῆ νικομηδείας
 ἐστὶ, διαγνῆς καὶ ἀπὸ τῶν δευτῶν ἀθανάσιον, μὴ
 τιμῆς ἐξέπεμψε, γράψας τῇ ἀλεξανδρείῳ
 ἐκκλησίᾳ, ὅτι αὐτῶν ὁ Ἰπποκοπὸς ἀθανά-
 σιος φθιδῶς διεβέβητο οἷα μὲντοι μετὰ αὐ-
 τὰ οἱ ὡς εὐσεβιον καὶ ἀθανάσιος σιωπέσαν,
 καλὸν μὲν ἡ καὶ πρέπον σιγῆ ὡς ἀδ' ἐναίμα,
 μὴ ἢ τῶ χρεῖς ἐκκλησίᾳ ὑπὸ τῷ μὴ φε-
 νέτων τὰ τῶ χρεῖς ἀγνωσίᾳ. ἐπειδὴ
 ἢ ἐγράψας Ἰπποκράτους, φανερὰ τοῖς πᾶσιν
 ἐγένετο, διατέτο ἀναγκαῖον ἠγησάμην ὡς
 οἷον τε διὰ βραχέων εἰπεῖν τὰ ἰδιαζέσης
 πράγματις δεῶν. ὅθεν ἢ ἠτῆς συκο-
 φαντίας ὑπόθεσις καὶ τὰς συκοφαν-
 τίας κινήσαντες ἔλαβον τὴν δόξαν, διὰ βρα-
 χέων ἐρῶ μαρεώτης χώρα τῆ ἀλεξανδρείας
 ἐστὶ. καὶ μὲν δ' εἰσὶν ἐν αὐτῇ πολλοὶ (φύσθρα
 καὶ πολυάνθρωποι, καὶ ἐν αὐταῖς ἐκκλησίαι
 πολλοὶ καὶ λαμπροὶ. τὰ τῶν) ἢ αὐτῶν αἱ
 ἐκκλησίαι ὑπὸ τῶ τῆ ἀλεξανδρείας Ἰπποκρά-
 τῳ, καὶ εἰσὶν ὑπὸ τὴν αὐτῆ πόλιν ὡς παροικίας
 ἐν τῶ μαρεώτῃ ἔτῳ ἰσχύρας τῆς ἔτω καλέ-
 μεν, πρᾶγμα ὑπὸ τῶ πολλῶν θανάτων
 ἀξίων ἔσθ' ὡς ποτε γὰ ἰερωσύνης τυχῶν, τὸ
 τῶ πρεσβυτέρου ὄνομα εἰσὶν ὡς εὐσεβιον,
 τὰ ἰερέως πρᾶξῃν ἐτόλμησε. φερατῆς τοῖ-
 νυν Ἰπποκράτους λεγομένοις ὁ ἰσχύρας, διὰ τῶ
 ἐκείθεν, καὶ καταλαβῶν τὴν νικομηδείαν, προσ-
 φέγγε τοῖς ὡς εὐσεβιον ἢ μίση τῶ πρὸς
 ἀθανάσιον, δέχον ἢ αὐτῶν ὡς πρεσβυτέ-
 ρον ἐπαγγέλλον ἢ καὶ τῆ τῆς Ἰπποκοπῆς
 ἀξία τιμῆσαι, εἰ κατηγορίαν ἐνέσθ' ἢ
 ἀθανάσιος, πρὸ φασιν λαμβάνοντες ὅσα
 ὁ ἰσχύρας ἐπλάθειτο. ἐφήμι ζε γὰ, ὡς εἶπ' τὰ
 πάνδενα ἐξ ἐφῶδ' ἀπεπονθῶς. καὶ ὅτι μα-
 καρίος εἰσπηδήσας εἰς τὸ θυσιάζειον, ἀνέ-
 τρεψε μὲν τὴν πρᾶξῃν, ποτήριον ἢ κατέ-
 ξε μυστικόν καὶ ὅτι τὰ ἱερὰ βιβλία κατέ-
 καυσε μὲν ὄν ὄν αὐτῶ ὡς ἐφῶ τῆς κατη-
 γορίας, τὴν ἐπισκοπὴν ἐπηγεῖλαντε, γινώ-
 σκοντες ὡς ἢ καὶ μακαρίος κατηγορία, σὺ τῶ
 κατηγορημένῳ καὶ τὸν πέμψαντα κατὰ μὲν
 ἀθανάσιον

ἀθανάσιον ταύτην μὲν ὄντων τὴν καλῆν οὐσίαν ἄνευ ἑσέως ἠδὲ ἰσχυροῦς πρὸς αὐτὴν, τὴν παντὸς πεπληρωμένην μίσους, ὡς ἢ ἤδη λεκτέον. χεῖρα ἀνθρώπου οὐκ οἶδα πόθεν λαβόντες, πότερον ἀνελόντες τῆν καὶ χειροκοπήσαντες, ἢ ἤδη νεκρῶν ὄντων ἀπέκοψαν. ὁ θεὸς οἶδεν, καὶ ὁ ἀνθρώπος τὴν πράξιν ὡς ἔχει ἐκείνην. οὐκ ὁμῶς αὐτὴν, ὡς δὲ σε γινώσκοντες τῆς μελιτιανῶν θρησκείας τυγχάνουσαν καὶ ταύτην ἔφερον ἐν μέσῳ, τὸν δὲ σε γινώσκοντες κενύσαντες, καὶ ἐλεγον τὴν χεῖρα ταύτην ἀθανάσιον ἐγκλησάμενος ὡς μαλακίας τῆς τῶν μὲν ἰσχυροῦς κεφάλαιον, ὁ δὲ συκοφάνης συνέθεσαν, τοῖς τοῖς οἱ δὲ φιλαῖ ἐν τοιαύτοις γίνεσθαι, ἄλλοι ἄλλα κατηγοροῦν αὐτῶν ἐπετίθεντο γὰρ τότε μάστιγα, ὡς αὐτὸν ἀπεχθάνοντο τὰς αὐτῶν βασιλεὺς, γράφοντες τὴν κήσιν δαλματίῳ καὶ ἀδελφιδῶν αὐτῶν, ἐν ἀντιοχείᾳ τῆς συρείας διάγοντι, ἀγωγίμως ποιῆσαι οὐκ ἀπογοητευμένους, καὶ διαγνώσκοντες, δίκην οὐκ ἐλεγχθέντας εἰς πρῶτα εἰς ἐπιπέδον καὶ εὐσέβειον ἅμα θεογονίᾳ, ἵνα ἐπὶ παρῶν αὐτῶν κένοιο ἀθανάσιον, ὃ ὡς ἐγὼ καλέω, ὡς τὴν κήσιν, ὡς ἐμπεδίσθη ἀγρυπνῶν ἀναζητῆσαι τὸν δὲ σε γινώσκοντες καὶ μανθάνοντες μὲν αὐτὸν κενύσαντες (συλλαβὴν δὲ δεδύνη), ἀλλοσεύσαντες καὶ μετὰ ἀμύρον πάντες ὃ ὁ βασιλεὺς τὸ ἐπὶ τῆ κήσιν δαλματίῳ, δι' αἰτίαν τοιαύτην.

Κεφ. κη΄.

ὡς διὰ τὰς κατηγορίας τὰς κατὰ ἀθανάσιον, συνέθεν ἐπισκόπων ἐν τῇ τύρῳ ὁ βασιλεὺς γινώσκοντες παρακλίνας.

Συνόδον ἐπισκόπων ἐκήρυξε γράψας ἐπὶ τῇ καθεστώσῃ τῆ ἐκκλησίᾳ οἴκῳ, ὃν ἐν ταῖς ἱεροσολύμοις ἀνήγειρεν ὁ δὲ οὐκ ἀπεργάζοντο, ὡς ἔργον ἐν τῇ τύρῳ συναχθέντας οὐκ ἐπισκόπους, καὶ ἀθανάσιον γυμνάσαι πρὸς ἐτάξιν ὅπως αὐτῶν ἐκεῖ πρῶτον ἐκ ποδῶν ἠρομένης τῆς ἐρεχλείας, εἰρηκώτερον τὰ ἐπιβάθμια τῆς ἐκκλησίας ἐπιτελέσωσι, καθιερόντες αὐτὴν τῷ θεῷ τριακόντων ἔτη, ὡς τὸ τοῦ βασιλείας κωνσταντίνου καὶ παρεῖσαν ἐπὶ τὴν τύρον ἐκ διαφόρων τόπων ἐπίσκοποι τὸν ἀειδμὸν ἐξήκοντα, διονυσία τε διὰ τῶν αἰκῶν συναγαγόντων αὐτῶν καὶ γὰρ μὲν μακάριον ὁ πρῶτος ἐκ τῶν

Aeverteret. Et hanc quidem acculationem postea intenterunt. Prius vero aliam concinnarunt, plenam odii ac malevolentia; de qua nunc dicendum est. Manum cujusdam hominis nacti, undenam equidem nescio: utrum ipsi hominem interfecerint manumque ei præciderint; an vero alicujus jam fato functi amputaverint manum: novit Deus, & quicumque facinoris illius auctores fuerit. Eam igitur manum proposuerunt, tanquam Arsenii cujusdam Episcopi sectæ Melitianorum. Et ipsum quidem Arsenium occultarunt; manum vero proferebant in medium, aiebantque Athanasium magicæ artis gratiâ penes se illam habuisse. Præcipuum ergo accusationis caput, quod calumniatores adversus Athanasium composuerunt, hujusmodi fuit. Caterum ut in his casibus fieri solet, alii etiam aliis de rebus eum accusarunt. Eo namque potissimum tempore illum adorti sunt, quicumque infesto prius animo erga ipsum erant. His cognitis Imperator literas scripsit ad Dalmatium Censorem, fratris sui filium, qui tum Antiochiæ in Syria morabatur; mandans ut accusatos perducere ad se juberet, causaque cognita in convictos animadverteret. Misit præterea Eusebium & Theognidem, ut coram illis Athanasii causa judicaretur. Ille ubi cognovit se à Censore vocatum fuisse, misit in Ægyptum, qui Arsenium perquirerent. Et hominem quidem occultari certò comperit: comprehendere tamen non potuit, propterea quod latebras subinde mutaret. Interea Imperator judicium quod coram Censore Dalmatio agebatur, represstit tali de a usâ.

CAPUT XXVIII.

Quomodo Imperator, ob accusationes, quæ contra Athanasium motæ fuerant, Synodum Tyri congregari jussit.

AD dedicationem ecclesiæ, quam Hierosolymis construxerat Imperator, frequentes Episcopos jussit convenire. Eos ergo priusquam illuc convenirent, in civitate Tyro collectos, obiter causam Athanasii ventilare præcepit: ut contentione prius illic è medio sublata, festivitâtè dedicationis tranquillius peragerent, Ecclesiam Deo consecrantes. Tricesimus hic erat annus imperii Constantini. Porro Tyrum variis ex locis convenerunt Episcopi, numero sexaginta, congregante illos Dionysio ex Consulari. Et Macarius quidem presbyter ab

urbe Alexandria eò perductus est sub militū custodia, catenis ferreis vinctus. Athanasius verò occurrere quidem volebat; non quod objecta sibi crimina reformidaret: quippe nullius eorum sibi conscius erat: sed quod metueret, ne quid illic contra decreta Nicænæ Synodi innovaretur. Verebatur tamen minaces Imperatoris literas. Scriptum enim illi fuerat, nisi sponte sua venisset, vi adductum iri. Igitur necessitate compulsus, adfuit illic etiam Athanasius.

CAPUT XXIX.

De Arsenio, & de manu, qua illi amputata esse dicebatur.

Porro Dei providentia Arsenium in urbem Tyrum ire perpulit. Neglectis enim mandatis, quæ calumniatores à quibus conductus fuerat ipsi dederant, clam eò advenit, ut quæ illic gererentur coram spectaret. Fortè accidit, ut famuli Archelai Consularis, in taberna quosdam audirent, dicentes Arsenium, qui occisus esse diceretur, in ædibus cujusdam civis delitescere. His auditis, cum eos, qui ista dixerant notassent, rem omnem ad Dominum referunt. Ille è vestigio, nihil cunctatus, hominem perquirat atque invenit: inventumque sub diligenti custodia servari jubet. Post hæc Athanasio significat ut bono animo sit: Arsenium enim incolumem præsto esse. Comprehensus porro Arsenius, initio quidem negabat se Arsenium esse. Verum Paulus Episcopus Tyri, qui jamdudum hominem norat, eum convicit. Rebus in hunc modum à Divina providentia antè dispositis, paulo post Athanasius à Synodo evocatur. Qui cum adesset, calumniatores manum in medium proferunt, & accusationem intendunt. Ille vero prudenter admodum se gessit. Nam & eos, qui aderant, & accusatores ipsos interrogavit, num quis ex ipsis Arsenium nosset. Cumq; multi dicerent se illū probè nosse, induci jubet Arsenium, manus sub pallio abditas habentem. Deinde interrogat iterum: hicine est, qui manum amisit? Tum vero illi ob rem tam inexpectatā admiratione perculsi sunt, exceptis iis, qui unde manus esset excisa, cognitum habebant. Reliqui enim manum revera deesse Arsenio existimabant, & Athanasium alia quapiam ratione causam suam defensurum esse sperabant. At ille, pallio Arsenii in alterum latus reducto, manum hominis

Ἀλεξανδρείας σιδηροδέσμιος διαστρατιωπικῆς χειρὸς ἀθανάσιος δὲ ἀπαντῆσαι ἐκ ἐβόλετο, ἐτοσῆτον τὰς κατηγορίας ἐυλαξέμεν. ἔδ' ἐν γὰρ τῶν κατηγορημένων ἐγίνωσκεν ἀλλὰ φοβέμεν μὴ τι καινοτομητῆ παρετά ἐν νικαία τῆ τότε συνόδῳ συναρξάντα· ἐδεδοίκε γὰρ τὰ τῆ βασιλείας ἀπειλητικὰ γράμματα· ἐγγεγραπτο γὰρ αὐτῷ, ὡς εἰ μὴ ἐκὼν ἀπαντήσοι, ἀνάγκη ἀχθῆσεως· παρῆν ὄν ἐξ ἀνάγκης καὶ ἀθανάσιου.

B

Κεφ. κθ'.

Περὶ ὁρσίνου, καὶ τῆς κεκείνου ληγμένης αὐτῆ χειρὸς.

Θ Ἐξ δὲ τῆς προνοίας τὸν δρσένιον ἐπὶ τὴν τύρρον ἤλαυνεν ἀμελήσας γὰρ τῶν ἐπιλολῶν, ὡν αὐτῷ οἱ τὰ χεῖματα συκοφάν) παρασχόντες δεδωκάσιν, καθ' ἰσορίαν τῶν γενησομένων κεκευμμένως παρῆν· ἐτύχε δὲ πῶς τῆ ὑπαίτικῃ δρχηλας οἰκίας ἐν καπηλείῳ ἀκῆσαι λεγόντων τινῶν, ὡς δρσένιος ὁ λεγόμενος ἀνηήσας· πάρεστι ἐν τινος οἰκία κρηπίδην τὰυτα ἀκῆσαντες καὶ σὲν εἰπόντας σημειωσάμενοι, καταφανῆ τὰ ἀκῆσθέντα τῷ δεσπότη ποιῆσιν· ὃ ὡς εἶχε μὴ μελήσας, ἀνεζήτησε καὶ εὖρε, καὶ εὖρων ἠσφαλίσατο· ἔ τῷ ἀθανασίῳ δηλοῖ μὴδὲν ταρσσεως· παρῆναι γὰρ ζῶντα τὸν δρσένιον· Συλληφθεὶς ἐν δρσένιος, ἠρενέτο εἶναι ὡς λυ. ἀλλ' αὐτὸν πᾶυλος ὁ τ' τύρεξ Ἐπίσκοπος πάλαι γνώσκων, ἔξηλεγε τὰυτα τῆς προνοίας προδουτρεπισίας, μετ' ἐπολὺ ἐκαλείτο ὑπὸ τῆς συνόδου ὁ ἀθανάσιου καὶ παρόντος, ἔ συκοφάν) τὴν χεῖρα εἰς μέσον ἤγον, καὶ τὴν κατηγορίαν ἐκίσαν· ὃ ὡς σφῶς μετήληθε τὸ πᾶγμα· ἠρώτησε γὰρ σὲν παρόντας καὶ σὲν κατηγορεας, τίνες εἶεν ἔ γνώσκοντες τὸν δρσένιον· πολλῶν ὃ εἰπόντων γνώσκων αὐτὸν, εἰσάγαθς ποιεῖ τὸν δρσένιον, ἐνδον ἔματις τὰς χεῖρας αὐτῆ ἔχοντα· εἶτα αὐτῆς ἐρωτᾷ· σὲν εἶναι ὃ τὴν χεῖρα ἀπολωλεκώς· ἔ ὃ, ἐπὶ μὲν τῷ σὲν δὲ ἔω καλεπλάγησαι, πλὴν τῷ εἰδόντων ὅθεν ἡ χεῖρ ἠκοπεῖσαι· ἔ ὃ λοιποὶ, ἀληθῶς ὦντο λείπειν τῷ δρσένιος τὴν χεῖρα, ἔ παρσσεδόντων ἐξ ἐτέρας ὑποθέσεως ἀπολογεῖσθαι τὸν ἀθανάσιον ὁ δὲ, ἀνελίσας τὸ ἱμάτιον τῆ δρσένιος κατ' ἕτερον τῷ μερῶν, δείκνυσι τῆ ἀνθρώπου

τὴν χεῖρα· πάλιν ὁ νομιζὼν ἰων τῶν τῆς ἐτέρας ὑπερεῖδεν αὐτὸν, μικρὸν παρεκλύσας, ἀμφιβόλους κατέστησεν· εἶτα μὴ μελλήσας, καὶ τὸ ἕτερον ἀνελίξας μέσθῃ, καὶ τὴν ἑτέραν τῶ δροσενίαι χεῖρα ἐπέδειξεν· ἔτω τὴν εἴτε πρὸς ἑδὴ παρῆντας δροσενίῃ μὲν, ὡς ὄρατε, τὰς δύο χεῖρας ἔχων ἐφένευσεν· τῆς τρίτης ὅ τὸν τόπον ὄθεν ἀφῆσεν, δεικνύτωσαν ὁ κατήγορος.

Κεφ. λ΄.

Ἡ ἀθανασίῃ ἐπὶ τῇ πρώτῃ κατηγορίᾳ ἀδῶν ἐνυδένει, οἱ κατήγοροι Φυγῆ ἐκείσαντο·

Τούτων ἔτος Ἰπὶ δροσενίᾳ πρᾶχθέντων, ἐν ἀμυχανίᾳ μὲν ὁ ῥάβδαντες τὸν δόλον κατέστησαν· ἀχαῖος δὲ ὁ κ. ἰοαννης, ὁ κατήγορος, τῶ δικαστηρίῳ διαδύς, ἐν τῷ θεοῦ δὴ δέφυγε· καὶ ἔτω μὲν ταύτην τὴν κατηγορίαν ἀθανασίῃ ἀπέδυσσάτο, μηδεμίᾳ χερσὶ μὲν ὡς δαγραφῆ, ἐθάρρη γὰρ, ὡς καταπλήξῃ ἑδὴ συκοφάντας καὶ μόνῃ τῶ δροσενίᾳ ἢ ζῶῃ.

Κεφ. λα΄.

Ὅτι τὰς ἐπὶ τῇ δευτέρᾳ κατηγορίᾳ ἀπολογίας ἀθανασίᾳ μὴ καταδεδειγμένων τῶν ἐπισκόπων, ἀθανασίῃ ὡς τὸν βασιλεῖα ἀνιδραμῆ·

Ἐπεὶ ὁ ταῖς κτ' μακαρίῃ συκοφανταῖς, ταῖς νομικαῖς ἐχρήσατο ὡς δαγραφαῖς· καὶ πρῶτον μὲν ἑδὴ ἐνυδένει ὡς ἐχθρὸς παρεγράφητο, φάσκων μὴ εἶναι Ἰπὶ ἀντιδικῶν κρινεῖσθαι· ἔπειτα ὁ καὶ δεικνύσας, εἰ ὁ κατήγορος ἰσχύρας ἀληθῶς πρᾶξεν, ἔχῃ ἀξίαν· ἔτω γὰρ ἐν τῇ κατηγορίᾳ ἐγγράφῃ ἐπὶ τῶ τῶτων ἑδὴνα λόγον ὁ κειταῖ δροσενίᾳ ἐξάντο, εἰσῆχθη μὲν ὁ κτ' μακαρίῃ δίκῃ ἀτονησάντων ὁ τῶ κατηγόρων, ὡς ἔβουλον ἐλάμβανεν ἢ ἀκρόασις, ἐφ' ᾗ ὡς δαγραφῆται τὸν μαρεῶτην τινὰς, ἵνα Ἰπὶ τῶ τῶτων ζητηθῆται ἀμφιβόλα· ὡς ὁ ἀθανασίῃ πεμπομένους εἶδεν ἔς παρεγράφητο. ἐπέμπετο γὰρ θεογνίς, μαρίς, θεοδωρῆ, μακεδόνι, ἑσάκης, ἔσδακι· ἔδσα κινωρίαν εἶναι καὶ δόλον τὰ γινώσκοντα. ἔβουλον δὲ δίκαιον εἶναι, μακαρίῃ μὲν τὸν πρᾶξεν ἕτερον ἐν δεσμοῖς εἶναι, τὸν ὁ κατήγορον

A ostendit. Rursus nonnullis suspicantibus altera eum manu mutilatum esse, aliquantulum moratus, ancipites eos harere permisit. Deinde abjecta mora, cum alterum pallii latus reduxisset, alteram quoque Arsenii nudavit manum: & eos, qui aderant compellavit his verbis, Arsenius quidem, ut videtis, ambas manus habere deprehenditur. Tertia vero undenam excisa sit, ostendant nobis accusatores.

CAP. XXX.

Quomodo post primam accusationem, cum Athanasius innocens esset inventus, accusatores fuga se proripuerint.

His de Arsenio ita gestis, ad inopiam consilii redacti sunt, qui fraudem hanc struxerant. Achab vero, qui & Joannes alio nomine vocabatur, accusator Athanasii, se ex judicio subducens, in ipso tumultu aufugit. Et hanc quidem accusationem Athanasius ita depulit, nulla usus exceptione. Considebat enim futurum, ut vel sola Arsenii viventis presentia calumniatores stupore percelleret.

CAPUT XXXI.

Quomodo Athanasius ad Imp. confugerit, cum Episcopi defensionem ipsius in secunda accusatione non admisisse.

IN refellendis vero accusationibus, quae contra Macarium fuerant intentatae, legitimis usus est exceptionibus. Ac primum quidem, Eusebium & socios tanquam inimicos rejecit, cum diceret, non debere quenquam ab adversariis judicari. Deinde vero, prius probandum esse dixit, quod accusator Ischyrae presbyteri dignitatem revera adeptus esset. Ita enim scriptum erat in accusationis libello. Sed cum iudices harum exceptionum nullam rationem haberent, Macarii causa introducta est. Cum vero accusatores languerent ac prope iam deficerent, dilata est causae cognitio, donec in Marcotem quidam missi, de omnibus controversiis illic inquisivissent. Porro Athanasius cum eos ipsos mitti videret, quos rejecerat: missi enim erant Theognis, Maris, Theodorus, Macedonius, Valens & Ursicius; exclamavit, fraudem infidiasque esse ea, quae gerebantur. Iniquum enim esse, ut Macarius quidem presbyter in vinculis detineretur; accusator ve-



ro unâ cum iudicibus ejus inimicis proficeretur: quò scilicet ex una tantum parte monumenta fierent actorum. Hęc vociferatus Athanasius, & tum Episcopus omnes, qui in concilio aderant, tum Dionysium ex consulari contestatus; cum nemo esset, qui ipsi attenderet, clam se inde subduxit. Cæterum, qui in Mareotem missi fuerant, ex una tantum parte confectis actis; quasi verissima essent, quæ accusator detulerat, Tyrum reversi sunt.

CAP. XXXII.

Quomodo Athanasius, cum discessisset, Synodali sententia depositus est.

ET Athanasius quidem discedens, rectâ ad Imperatorem se contulit. Synodus verò primo quidem absentem condemnavit, eo quòd judicium deseruisset. Postquam vero etiam acta, quæ in Mareote confecta fuerant accessere, depositionis sententiam adversus eum tulerunt; multis eum probris onerantes in depositionis libello; de eo vero, quod calumniatores in accusatione cædis Arsenii turpiter victi fuissent, prorsus reticentes. Arsenius vero, qui occisus dicebatur, ab illis susceptus est. Qui priùs quidem Melitianorum sectæ fuerat Episcopus; tunc vero tanquam Hypselitarum urbis Episcopus, depositioni Athanasii subscripsit. Atque ita, quod mirabile est, is, qui interfectus ab Athanasio dicebatur, vivus deposuit Athanasium.

CAPUT XXXIII.

Quomodo Synodus relicta Tyro venit Hierosolymam: atque illic celebratis encaniis nova Hierusalem, Arium in communionem recepit.

INterea Imperatoris afferuntur literæ, quibus jubebatur, ut Synodus ad novam Hierusalem quamprimum se conferret; Statim igitur relicta Tyro Hierosolymam profecti sunt. Ubi cum solenne festum ob dedicationem locorum celebrassent, Arium quidem unâ cum sociis in communionem recipiunt; obtemperare se dicentes Imperatoris literis, quibus certiores ipsos fecerat, fidem se Arii & Euzoii penitus perspectam habere. Ad Alexandrinam autem Ecclesiam scripserunt; omni jam exturbato livore, res Ecclesiæ in summa pace ac tranquillitate esse constitutas; & Arium, quippe qui prænitentia ductus veri-

ἀμα τοῖς ἐχθροῖς διακασαῖς ἐνωμα, ἔφ' ὃ τε ἐν μονομερεῖ πράξιν ὑπομνημάτων ποιήσαδς ταῦτα βοῶντος τῆ ἀθανασίῃ, καὶ διαμαρτυρομένης τό τε κοινόν τῆς συνόδου, καὶ τὸν ἀπὸ ὑπατικῶν διονύσιον, ἕως ἐδ' εἰς αὐτὸ λόγον ἐποίητο, διαλαθὼν ἀνεχώρησεν. Ὁ μὲν ἐν δόξασαλάντες εἰς τὴν μαρεώτην, ἐν μονομερεῖς ὑπομνήματα ποιήσαντες ὡς ἀληθῶς γνησμένων, ἀὸ κατήγορ' ἔλεγχον.

Κεφ. λβ.

Ὅτι ἀθανασίῳ ἀναχωρήσαντ' οἱ τῆς συνόδου καθάρισιν αὐτὸ ἐψηφίσαντο.

ΚΑὶ ἀθανασίῳ μὲν ἀναχωρήσας, πρὸς τὸν βασιλέα ἀνέδραμν' ἡ σύνοδος, καὶ πρῶτον μὲν ἐξημὴν αὐτὸ κατεδήτησεν ὡς ἔχει καὶ τὰ ἐν τῷ μαρεώτῃ πεπερασμένα σιωπήσασε, καθάρισιν ἐψηφίσαντο, πολλὰ ἐν τοῖς καθαρῆτικοῖς αὐτὸν λοιδορήσαντες, καὶ τῆς ἐπὶ τῷ φόβῳ κατηγορίας τῆ συκοφαντῶν τὴν ἠπλάν ἀποσιγήσαντες ἔδ' ἔξαντο ἡ καὶ αὐτὸν δρσένιον, τὸν ἀνηγήαδς λεγόμενον ὃς πρῶτον μὲν τῆς μελίμανῶν θρησκείας ἐπισκοπ' ἦν. τότε ἔεις τὴν κ' ἀθανασίῃ καθάρισιν, ὡς τῆς ὑψηλοπολιτῶν πόλεως ἐπισκοπ' ἀκαλυπτήρα φε' καὶ τὸ πρῶτον ἔδ' ἔξαντο, ὃ λεγόμενον ἀνηγήαδς ὑπὸ ἀθανασίῃ, ζῶν καθάρει τὸν ἀθανάσιον.

Κεφ. λγ.

Ὅπως ἡ σύνοδος ἀπὸ τῆς τύρου ἐπὶ τὰ ἱεροσόλυμα πρὸς ἕλθει, καὶ τὰ ἐν καίρια πωμισσάμενα τῆς εἰς ἱεροσόλυμα, τὴν αὐτὴν ἀρετον εἰς κοινωίαν ἔδ' ἔξαντο.

ΠΑρεὴν ἔ' ἐν τῷ γραμματῆ βασιλέως, πρὸς τὴν νέαν ἱεροσόλυμα ἀπέδεν τὴν σύνοδον ἔνδύς τε ὡς εἶχον, ἐκ τῆς τύρου ἀπεδύαδς ἔπι τὰ ἱεροσόλυμα ἐπορεύοντο πάνδημον ἡ ποιήσαντες ἐορίην ἐπὶ τῇ καθιερώσῃ τῆ ἰσταν, ἀρετον μὲν καὶ ἕως αὐτῶν τὸν ἔδ' ἔξαντο, τοῖς βασιλέως γραμμασι παθηρχεὶν λέγοντες, δι' ὧν δεδηλώκα αὐτοῖς πεπειαδς αὐτῶν πρὸς δρσείν καὶ ἐν τῷ εἰρησῶν ἔγγραφον ἡ καὶ τῇ ἀλεξανδρῶν ἐκκλησίῃ, ὡς πάντοδς ἔξορωδέντ' ἔφθόνε, ἐν εἰρήνῃ τὰ τῆς ἐκκλησίας καθέστηκε πρῶτα καὶ ἡ δὲ ἀρετον

ἐκ μετανοίας ἐπιγνῆς τὴν ἀλήθειαν, ὡς λοιπὸν τῆς ἐκκλησίας ὦν, δικαίως κ' λοιπὸν παρ' αὐτῶν προσδεχθεῖς, καὶ ἔξοριδέντα τὸν ἀθανάσιον ἀνιψιόμυροι· ἔ μὴν ἀλλὰ καὶ τῶ βασιλεῖ τὰ περὶ τῶν αὐτῶν γνώριμα κατή- σων· ταῦτα δὴ τῶ Ἐπισκόπων διατεθέντων, Ἐπιβαλαμδάνει ἔβρα Ἐ βασιλέως γράμ- ματα, σημαίνοντα ἀθανάσιον μὲν ἀναδέ- δραμνέσθαι πρὸς αὐτὸν· αὐτὸς ὅ ἀναγκαῖον εἶναι δι' αὐτὸν πρὸς ἀρχιερεῶς ἐν κωνσταντινῆ πό- λει· ἐστὶ δὲ τὰ Ἐπιβαλαμόντα γράμματα τῆ βασιλέως ταδε.

Κεφ. λδ'.

Ὅτι β-σπλευς πλὴς ἕνοδον ἐκάλεσε πρὸς αὐτὸν δι' Ἐπισκόπῳ, ἵν' ἐπ' αὐτῷ τὰ κατὰ ἀθανάσιον ἀκριβῶς ἔξετασθῆ.

Νικητῆς κωνσταντίνου, μέγιστος, σεβαστός, τοῖς ἐν τύρῳ συμελθεῖσιν Ἐπισκόποις.

Ἐγὼ μὲν ἀγνοῶ τίνα ἐστὶ τὰ ὑπό τῆς ὑμε- τέρας συνόδου μὲν θεοῦ καὶ χειμῶν κρι- θέντα· δοκεῖ δὲ πως ὑπό τῶν τετραχόδων ἀταξίας ἢ ἀλήθεια διεσφάθη, ὑμῶν δὴ λαδὴ διὰ τὴν πρὸς τὸν πλησίον ἐρεσχελίαν, ἢ ἀλήθειαν εἶναι βλάπτει, τὰ τῶ θεῶ ἀρέσκον- τα μὴ σωζόντων· ἀλλ' ἐστὶ τῆς θείας προ- νοίας ἔργον, καὶ τὰ τῆς φιλοεικίας ταύτης κα- κὰ φανερώς ἀλόγιστα διασκεδάσαι. καὶ ἡμῖν διαρρήδην, εἴ τινα τῆς ἀληθείας αὐτοῖ οἱ συν- ελθόντες ἐποίησατε φροντίδα, καὶ εἰ τὰ κε- κριμένα χωρεῖς τῶ χάριτος καὶ ἀπε- χθείας ἐκρίνατε, φανερώσαι τοιγαρὲν ἠπεγμένως πάντας ὑμᾶς πρὸς τὴν ἐμὴν ἐυσέβειαν ἀνελεθῆν δεῖ, ἵνα τὴν τῶ πεπε- γμένων ὑμῖν ἀκρίθειαν δι' ὑμῶν αὐτῶν πρὸς- σήσητε· τίνος δὲ ἐνεκεν ταῦτα γράψαι πρὸς ὑμᾶς ἐδικαίωσα, καὶ ὑμᾶς πρὸς ἐμαυτὸν διὰ τῶ γράμματι καλῶ, ἐκ τῶ ἐπομένων γνώσεσθε· Ἐπιβαίνοντί μοι λοιπὸν τ' ἐπώνυμοι ἡμῶν καὶ πανδοδαίμων πατερίδου, τ' κων- σταντίνου πόλεως· Συμβέβαιε δὲ τῆνικαδτα ἐφ' ἵππε με ὁ χεῖρὸς Ἐξαίφνης ἀθανάσιου ὁ ἐπί- σκοπος ἐν μίσῳ τ' λεωφόρου, μὲν ἱερῶν τινῶν, εἰς περὶ αὐτὸν εἶχεν, ἀπροσδοκῆτως ἔτω προσήλθον, ὡς καὶ πρὸς ἀρχιερεῶς ἐκπλήξεως ἀφορμὴν παρτυρεῖ γὰρ μοι ὁ πάντων ἔφο- ρος θεός, ὡς εἰς Ἐπιγνώμαι αὐτὸν ὅς τις ἐμὴ πρὸς τὴν πρῶτον ὄν ἐδυνήθη, εἰ μὴ τῶ ἡμετέρων τινός, καὶ ὅς τις ἐμὴ, καὶ τὴν ἀδικίαν

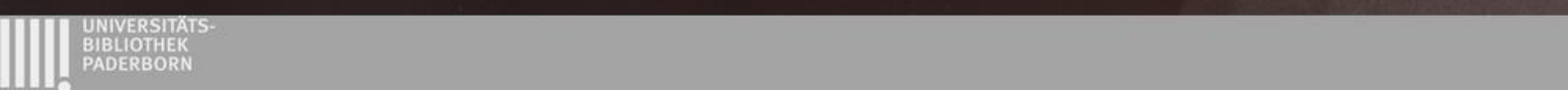
tatem agnovit, deinceps tanquam Ecclesiae filium jure merito ab ipsis quo- que suscipiendum esse. Athanasium vero episcopatu depulsum esse, obscure significarunt, cum dicerent livorem om- nium exturbatum fuisse. Sed & Imperatorem iisdem de rebus certiores fe- cerunt. Dum hæc ab Episcopis gerun- tur, supervenerunt alia Imperatoris li- tera, quibus significabat, Athanasium quidem ad se confugisse; ipsos vero ad causam dicendam Constantinopolim venire oportere. Imperatoris autem li- tera sunt hujusmodi.

CAP. XXXIV.

Quod Imperator Synodum ad se per literas evocavit, ut Athanasii causam se dili- gentius spectaretur.

Victor Constantinus Maximus Augustus, Episcopus, qui in urbe Tyro convenerunt.

Quæ à vestro Concilio per tumultum ac tempestatem judicata sunt, equidem nescio. Videtur tamen per turbulenta quandam concitationem veritas esse labefactata; dum scilicet ob mu- tuam inter vos contentionem, quam in- victam atque insuperabilem esse vultis, nec veritatem, nec ea, quæ Deo grata sunt, consideratis. Sed faciet divina providentia, ut contentionis hujus mala manifestè deprehensa penitus diffi- pentur; utque nobis planum fiat, quan- tam vos, qui in unum convenistis, veri- tatis curam gesseritis, & an judicia vestra citra gratiam & odium cujusquam à vobis prolata sint. Vos igitur univer- sos ad nostram pietatem propere oportet accedere, ut eorum, quæ gesta sunt à vobis, rationem per vosmetipsos ac- curatè reddatis. Porro quid causæ sit, cur hæc ad vos scribenda putaverim, vosque ad me per has literas accerfam, ex iis, quæ sequuntur, intelligetis. In- gredienti mihi cognominem & omnino beatam patriam meam Constantinopo- lim, sedebam autem tunc in equo, sub- ito Athanasius Episcopus cum quibus- dam sacri ordinis viris, quos circa se ha- bebat, adeo inexpectatus occurrit, ut nos stupore quodam percelleret. Testis enim est mihi omnium inspector Deus, me primo aspectu, quisnam esset non po- tuisse cognoscere, nisi quidam nostro- rum, & quis esset, & quam pertulisset in- juriam, nobis sciscitantibus, ut par erat



indicavissent. Atque ego quidem id A
temporis nec sermonem cum eo, nec
congressum ullum habui. Cum autem
ille ut audiretur flagitaret, idque ego re-
cularem, ac propemodum juberem
eum submoveri, ille majore cum fidu-
cia, nihil amplius se postulare dixit,
quam ut vos hic adessetis; quo vobis
praesentibus, ea, quae perpeclus est, ne-
cessitate coactus, posset deplorare.
Quod cum mihi aequum in primis &
temporibus nostris congruum esse vi-
deatur, haec ad vos libenti animo scri-
benda curavi, ut omnes, qui ad Con-
cilium in civitate Tyro convenistis, ad
Comitatum clementiae nostrae absque
ulla dilatione properetis: integritatem
ac sinceritatem judicii vestri rebus ipsis
ostensuri: idque coram me, quem sin-
cerum esse famulum Dei, ne vos qui-
dem ipsi inficiari potestis. Certe per
meum erga divinum numen obsequium
ac ministerium, ubique terrarum pax
viget: ipsis etiam Barbaris nomen Dei
ex animo venerantibus, qui ad hoc us-
que tempus veritatem ignoraverant.
Porro qui veritatem ignorat: is Deum
quoque ignoret necesse est. Verunta-
men sicut antea dixi, ipsi etiam Barba-
ri mea opera, qui ingenuus sum Dei fa-
mulus, Deum jam agnoverunt, eum-
que venerari didicerunt: cujus provi-
dentiā me ubique protegi ac servari, re-
bus ipsis experti sunt. Quae res preci-
pue ad notitiam Dei eos induxit. Et il-
li quidem metu nostri, venerantur
Deum. Nos vero, qui sacrosancta my-
steria Ecclesiae illius praeferre videmur,
non enim dixerim tueri: nos, inquam,
nihil aliud agimus, quam quae ad discor-
diam & odium pertinent, & ut absolu-
te dicam, quae ad humani generis per-
niciem tendant. Verum ut jam dixi, o-
mnes quam celerrime ad nos accurri-
te: pro certo habentes, me omni ope
ac studio perficere conaturum, ut ea,
quae sunt legis Dei, integra & inconcu-
sa praecipue serventur, quibus nec pro-
brum, nec infamiae labes ulla possit a-
spergi: profligatis videlicet & concul-
catis penitusque deletis legis inimicis,
qui sub obtentu sacrosancti nominis,
varias ac multiplices blasphemias in-
gerunt.

ω πέπονθε, διηγείσασθε, πωθανομένοις,
ώσπερ είκός ανησειλαν ήμίν έγω μωρουν έτε
διελέχθη από καί έκεινο καιρό, έτε όμι-
λίας έκονώνησα. ώς ή έκεινθ μωρ άκροθ ή-
να ήξίεις, έγω ή παρητέμω, και μικρο δειν
απελάνειν αυτον έκείλθον, μη πλείονθ
παρρησίας, εδέν έτερον παρ ήμω ή την ύμε-
τέραν άφίξειν ήξίωσεν ύπαρέξει, να ύμω
παρόντων, ά πέπονθεν αναγκαίως δποδύ-
ραθ δωμηθή. όθεν έπεισε έυλογόν μοι είναι
φαινεθ, έ τοίς καιροίς πέπειν κα(αφαινεθ),
άσμένως ταύτα γραφηναι προς ύμάς πωρο-
έταξα. να πάντες όσοι την σύνοδον την εν τυ-
ρω γρομένην ανεπληρώσατε, ανυπεθέτως εις
τό στρατόπεδον της ήμετέρας ευσεβείας έπει-
χθήτε, τοίς έργοίς αυτοίς έπιδείζοντες τό τ
ύμετέρας κείσεως καθαρόν τε και αδιάσρο-
φον, επ' έμει δηλαδή, όν τ' έ θεο γνήσιον είναι
θεραποντα εδ' αν ύμεις χρηθείτε τοιγα-
ρα εν δια της έμης πωρος τον θεόν λατρείας τα
πανταχ' εισηένετε, και υπό τω βαρβαρόν
αυτω τό ε θεο όνομα, γνήσιως ευλογεμεθρον,
οί μέχλεινδν την αλήθειαν ήγούεν' δηλον ή
ότι ό την αλήθειαν αγνοών, ε ή τον θεόν έπιγυ-
νώσκει' πωλήν όμως, κατά πωροείσηθ, και οι
βαρβαροί δι' έμει τον τ' θεο θεραποντα γνή-
σιον, επέγνωσαν τον θεόν, και ευλαβείαθ με-
μαθήκασιν, όν ύπερασπισεν με πανταχ' και
πωρονοείαθ, τοίς έργοίς αυτοίς ήδοντο
όθεν μάλιστα έίσασιν τον θεόν, όν εκείνοι μωρ
δια τον πωρος ήμάς φόβον ευλαβενθ' ήμεις ή
τα άγια μυστήρια της εκκλησίας αυτε
δοκείτες πωροάλλεαθ. ε γδ είποιμι φυλάτ-
τειν ήμάς φημι εδέν προήπομωρ, ή τα πωρος
διχόνοιαν και μισθ συνίείνοντα, έ απλωθ εί-
πειν, τα πωρος όλεθρον τε ανθρωπίνε γενεθ
συνίείνοντα' άλλ' επείχθήτε κατά πωροείπον
προς ήμάς πάντες ή τάχθ. πωπεισόμενοι, ώς
παντι (θένεθ καθεθώσαι περασόμεθα, όπωθ
εν τω νόμω ε θεο ταύτα έξαμείος αδιαπία
φυλάπηθ), οίς έτε ψόγος, έτε κακοδοξία πω
δυνήσεθ πωροσλακήναι, διασκεδαθέντων
δηλαδή και συντεβέντων άεθνη, κ' παντελώς
άφανισθέντων τω έχθρών τ' νόμω, οί τινεθ
έπι πωροχήματι τε άγίεθ όνομαθ, ποιή-
λαθ κ' διαφόρεθ βλασφημίας έμβάλλασιν.

Κεφ. λδ΄.

ὅτι τῆς συνόδου μὴ ἰδούσης παρά τὸν βασιλέα, οἱ παῖδες ἐυσέβιοι διέβαλλον ἀθανάσιον, ὡς ἀπειλήσαντα ἀποστρέφειν τὸν εἶποι τὸν ἐκ τῆς ἀλεξανδρείας τῶν κωνσταντίνου πόλει χωρηζόμενον· ἰσ' οἱ κινεθεὶς ὁ βασιλεὺς εἰς ἔξορίαν ἐξήγαγε τὸν ἀθανάσιον, κελύσας τὰς γαλλίας οἰκίαν·

Τὰ δὲ τὰ γράμματα εἰς ἀγῶνα ἔδωκεν ἐν τῇ συνόδῳ κατέσχεσε· καὶ οἱ μὲν πλείους ἐπιτάσας ἑαυτῶν ἐχώρησαν πόλεις· ὁ δὲ παῖς ἐυσέβιον καὶ θεογνὸν ἐμάειν, πατὴρ φιλόνοτον καὶ ἑρσάκιον καὶ βαλέντα, εἰς τὴν κωνσταντίνου πόλιν ἐλθόντες, ἐκέτι παῖς ποτηρίαις καταγότῃ ἢ τραπέζης ἢ δροσνίας ἀναξεδέντῃ· ζήτησιν γὰρ ὁδὸς συνεχώρησαν· ἀλλ' ἔπειτα ἑτέρον χωρῆσαι διαβολὴν, διδάξαντες τὸν βασιλέα, ὡς εἶπεν ἀθανάσιον ἀπειλήσας κωλύσειν πεμφθῆναι τὸν σῆτον, τὸν δὲ ἔδωκεν ἐκ τῆς ἀλεξανδρείας εἰς τὴν κωνσταντίνου πόλιν κομιζόμενον, καὶ τῶν λεγομένων πατρῶν ἀθανάσιον ἀνηκούσαντα ἀδαμάντιον, ἀνεβίονα, δεσποτῆρα καὶ πέτριον ἔδωκεν Ἐπισκόπος· ἀλλὰ ἦν ἡ δολοφονία, ὅταν ὁ διαβάλλον ἀξιοπίστῃ ἢ τῶν ἡσυχαστῶν οἱ βασιλεὺς, καὶ εἰς θυμὸν ἀχθεῖς, ἔξοριαν ὑπεβάλλει τὸν ἀθανάσιον, τὰς γαλλίας κελύσας οἰκίαν. Φασὶ δὲ πινεὶ τῆρ πεποικίονα τὸν βασιλέα, Ἐπισκόπῳ τῷ ἐνωθῆναι τὴν ἐκκλησίαν, ἐπεισθεῖς ἀθανάσιον· πάντῃ κοινῶν τῶν πατρῶν ἀρεῶν ἐξεπέπετο· ἀλλ' ἔδωκεν μὲν ἐν τριβύσσῳ τῆς γαλλίας δῆλα γὰρ.

Κεφ. λς΄.

Περί μαρκέλλου ἁγίου καὶ ἀστέριου σοφιστῆ.

Οἱ δὲ ἐν κωνσταντίνου πόλιν συναχθέντες Ἐπισκοποὶ, καὶ μαρκέλλον τὸν ἁγίου τῆς ἐν τῇ μικρῇ γαλατία καθεῖλον, δι' αἰτίαν τοιαύτην· ἀστέριος τις ἐν καππαδοκίᾳ σοφιστικὴν μετιὼν, τὴν μὲν κατέλειπε χερσιανίζων ἢ ἐπηγέλλετο ἐπεχειρεῖν ἢ καὶ λόγους συζητεῖν, οἱ μὲν καὶ νῦν φέρον, δι' ὧν τὸ ἀρεῖς σωίστη δόγμα, τὸν χερσὸν ἔτω λέγων εἶναι θεῶν δύναμις, ὡς εἴρηται παρὰ μούσῃ τὴν ἀκρίδα καὶ τὴν κάμπην δύναμις εἶναι θεῶν, καὶ ἕτερα ἄλλα παρὰ τὴν ἀρεῖαν· Ἐπισκόπῳ δὲ ἀστέριον συνεχώρησε.

CAPUT XXXV.

Quod cum Synodus ad Imp. non venisset, Eusebiani Athanasium criminari sunt, quasi minatus esset aversum se annonam, que ab urbe Alexandria praebeatur Constantino- poli. Qua re commotus Imp. Athanasium in Gallias relegavit.

HÆ literæ, eos, qui in Concilio ad- herant, anxios & sollicitos reddide- runt. Quocirca complures quidem ex illis ad proprias civitates reverfi sunt. Eusebius vero & Theognis ac Maris at- que Patrophilus cum Ursacio & Valen- te, Constantinopolim profecti, non am- pliùs de calice contracto, nec de mensa subverfa, nec de sede Arsenii inquisitio- nem fieri permiserunt: sed ad aliàm con- versi sunt calumniam, Imperatori sug- gerentes cominatum esse Athanasium, prohibitorum se, ne annona mitteretur, quæ quotannis ex urbe Alexandria Con- stantinopolim vehi consueverat: & A- damantium, Anubionem, Arbathio- nem ac Petrum Episcopos, Athanasium ista dicentem audiisse. Enimvero maxi- mam vim habet calumnia, ubi fide di- gnus habetur calumniator. Hac ratio- ne circumventus Imperator, & ad indi- gnationem provocatus, Athanasium in exilium relegavit, & Gallias incolere præcepit. Sunt qui dicant, Imperato- rem eo consilio istud egisse, ut Ecclesia ad unitatem & concordiam revocaretur, quandoquidem Athanasius com- municare cum Ario ejusque sectatori- bus prorsus recusabat. Sed ille quidem in urbe Galliarum Treveris commora- tus est.

CAPUT XXXVI.

De Marcello Ancyra Episcopo, & de Asterio sophista.

Episcopi vero, qui Constantinopoli con- vengerant, Marcellum quoque Episcopum Ancyrae, quæ minoris Gala- tiæ civitas est, tali de causa deposuerunt. Asterius quidam in Cappadocia artem rhetoricam docens, eâ relicta, Chri- stianam religionem profiteri cepit. Li- bros etiam scribere aggressus est, qui eti- amnum habentur: quibus Ario dogma asserbat: Christum dicens esse virtutem Dei eodem modo, quo locusta & bru- cus apud Moysem virtus Dei esse di- citur; aliaque his similia. Verfabatur autem assidue idem Asterius cum Epis-

copis, ac præcipuè cum illis, qui opinionem Arii minimè rejiciebant. Quin etiam ad Synodos frequens ventabat, ad episcopatum ejuspiam civitatis studens arreperere. Verum ille sacerdotium quidem minimè est affectus, eo quod persecutionis tempore sacrificasset. Urbes autem Syriæ peragrans, libros quos composuerat, publicè recitabat. Hoc comperto Marcellus, cum adversus eum vellet scribere, nimia contradicendi cupiditate in contrarium errorem delapsus est. Christum enim perinde ac Paulus Samosatensis, nudum hominem esse non dubitavit asserere. Quod cum intellexissent Episcopi, qui tum Hierosolymis erant congregati, Asterii quidem nullam rationem habuerunt, quippe qui in ordinem sacerdotum adscriptus non esset. A Marcello verò utpote sacerdote, exegerunt, ut libri à se conscripti rationem redderet. Cumq; deprehendissent illum Pauli Samosatensis errore implicatum esse, jusserunt ut mutaret sententiam. Ille pudore suffusus, librum suum se combusturum promisit. Verum Concilio cum festinatione dimisso, eo quod Imperator Episcopos Constantinopolim evocavisset; cum Eusebiani Constantinopolim venissent, Marcelli causa iterum discussa est. Et cum ille improbum librum, sicut antea promiserat, comburere recusaret, Episcopi, qui aderant, ipsum quidem deposuerunt: Basilium vero ejus loco Ancyram miserunt. Porro hunc Marcelli librum Eusebius tribus voluminibus confutavit, pravam illius opinionem coarguens. Marcellus vero postmodum in Synodo Sardicensi episcopatum recuperavit, cum diceret librum suum non rectè intellectum fuisse, atque idcirco se in suspensionem venisse, quasi idem cum Paulo Samosateno sentiret. Verum hac de re dicemus suo loco.

CAP. XXXVII.

Quomodo post exilium Athanasii Arius, ab Imp. Constantinopolim evocatus, turbas excitavit adversus Alexandrum (P. Episcopum).

DUm hæc geruntur, tricesimus complebatur annus Imperii Constantini. Et Arius quidem una cum sectatoribus erroris sui, Alexandriam reversus, totam denuò civitatè perturbavit, cum Alexandrinorum populus & Arii reditum cum lociis, & Episcopi sui Athanasii

κ' τοῖς ἐπισκόποις, τοῖς μάλιστα τὴν δρεϊανῶν δόξαν μὴ ἀθετεῖσι. Ἐδὴ καὶ εἰς τὰς συνόδους ἀπήντα, ὑποδύναμι μίαν πόλεως ἐπισκοπὴν ἀποδιδυμῆμεν. ἀλλ' ἱεροσύνης μὴ ἠσώχθησε, διὰ τὸ ἐπιτεθυκέναι κ' τὸν διωγμὸν ἀειῶν ἢ τὰς ἐν σειρά πόλεις, ἕς συνέταξε λόγους ἐπεδείκνυτο. ταῦτα γὰρ ὁ μάρκελλος, ἀντιπρόβηεν αὐτῷ βελομῆρος, κ' διαμετρον πολὺ εἰς τὸ ἐναντίον ἔξεπεσε. Ἰλιον γ' ἀνθρώπων ὡς ὁ σαμοσατεύς ἐτόλμησεν εἰπεῖν τὸν χειρὸν τὰ ἄναγνόντες. τότε ἐν ἱεροσολύμοις συναλθόντες, ἀσεβεῖς μὲν ἔδρα λόγον ἐτίθειτο, ἐπεὶ μὴ ἢ εἰς τὸν λαὸν ἀλόγον τῷ ἱερέων ἐτέτακτο μάρκελλον ἢ ὡς ἱερωμένων, λόγον ἀπήτην τῷ συγγραφεύτῳ αὐτῷ βιβλίῳ ὡς ἢ ἠνεῖσκον αὐτὸν τὰ τῷ σαμοσατεύς φρονῶντα, ἐκέλευον αὐτὸν μεταθέσθαι τῆς δόξης. ὁ ἢ καίμαχυνθεις, ἐπηγέλλετο κατὰ κάουσαι τὸ βιβλίον ὡς ἢ ἀσπρῆ διελύθη ὁ τῷ ἐπισκόπων σύλλογος, τῷ βασιλείως εἰς τὴν κωνσταντινέπολιν καλεῖν αὐτὰς, τότε δὴ τῷ ἀεὶ εὐσεβίον ἐν τῇ κωνσταντίνε πόλει παρόντων, αὐτὸς τὰ κ' μάρκελλον ἀνεζητήτο ὡς ἢ ὁ μάρκελλος ἔχ' ἤσειτο κατὰ κάουσαι κατὰ ὑπερέβη τὴν ἀκαίρον συγγραφήν, παρῶντες τὸν μὲν καθεῖλον, βασιλείον ἢ ἀντ' αὐτῶν τὴν ἀγκυραν ἐπέμειναν ἀλλὰ τῷ μὲν τὸ συγγραμμά εὐσεβίον ἐν τῷ βιβλίῳ ἀνέστρεψεν, ἔξελέγξας τὴν κακοδοξίαν αὐτῷ μάρκελλος ἢ ὑσερον ἐν τῇ κ' σαρδικῆν συνόδῳ τὴν ἐπισκοπὴν ἀνέλαβεν, εἰπὼν μὴ νεοῖσ' αὐτῷ τὸ συγγραμμά, κ' διατῷ τῷ σαμοσατεύς δόξαν λαβεῖν ἀεὶ μὲν οὐν τῷ κ' χῶραν ἐξέμειν.

Κεφ. λζ.

Ὅπως ἀρεῖ μίαν πλὴν ἀθανασίαν ἔχονσαν ἐν τῇ ἀλεξάνδρειᾳ ὑπὸ τῷ βασιλείῳ μεταπειροθεῖς, ταραχὰς ἐκείνου ἀλεξάνδρου τῷ ἐπισκόπῳ κωνσταντίνε πόλει.

Τριακσὸν ἢ ἔτ' τῆς βασιλείας κωνσταντίνου τῶν γνωμένων ἐπληρῆτο καὶ ἀρεῖ σὺ τοῖς ἀεὶ αὐτὸν κατὰ λαβὴν τὴν ἀλεξάνδρειαν, αὐτὸς ὄλην ἐτάρατ' τῷ ἀλεξάνδρειον λαὸν δυσφορεῖν, ἐπὶ τῇ τῷ ἀρεῖ κατὰ δὴ κ' τῷ ἀμφ' αὐτὸν, κ' ὅτι ὁ ἐπισκοπῶ αὐτῶν ἀθανασίῳ εἰς ἔξορίαν ἀπέσταλτο.

σαλτο' ως ἡ ὁ βασιλεὺς ἐπυθάνετο διε-
 σεράφθαι τὴν δόξην γνώμην, μετὰ πεμπτον
 αὐθις εἰς τὴν κωνσταντίνε πόλιν ἦκεν αὐτὸν
 ἐκέλευσε, λόγον δάσονται ὡν αὐθις ἀνακινεῖν
 ἐπεχείρη' ἐτύγχανε ἡ τότε τῆς ἐν κωνσταντίνε
 πόλει παρθεώς ἀλέξανδρου ἐκκλησίας, μη-
 τροφάνη πάλαι διαδέξαμην τῆτον τὸν
 ἀνδρα θεοφιλή ὄντα, ἡ παρθε ἀρειον τὸς γηρο-
 μένη μάχη ἀνέδειξε, ὡς γὰρ ἦκε τότε ἀρειου,
 καὶ ὁ λαὸς εἰς δύο πάλιν τμήματα ἐμερίζετο,
 ταραχή τε καὶ τὴν πόλιν ἐγένετο τῷ μὲν τὴν
 ἐν νικαίᾳ πίσω μηδ' αὐτὸς ἀρσασαλευεν λε-
 γόντων τῷ ἡ εὐλογοῦ λέγων τὸν ἀρειον φιλο-
 νεκόντων, εἰς ἀγῶνα μέγιστον κατέστη ὁ ἀλέ-
 ξανδρος καὶ μάλιστα μὲν, ὅτι ἐν σέξει ὁ νι-
 κομηδείας πολλὰ διηπάλη αὐτῶν, λέγων ὅσον
 ἐδέστω κατὰ γῆσιν αὐτῶν, εἰ μὴ εἰς κοινωνίαν
 δέξῃ τὸν ἀρειον καὶ εὖ ἀμφ' αὐτῶν ἀλέξαν-
 δρου ἡ ἐ τὸς ἔτον παρθε κατὰ ἀρεῶσας ἐμελεν,
 ὅσον ἐδέστω δὲ πρὶ τῆ παρθε ἀρεῶσας ἀρσασα
 τῆ δ' ὄματ' Φύλακα γὰρ αὐτῶν τῷ ὄρων
 τῆς συνόδου νομίζων, παντοῦ ἐγένετο, μὴ
 παρθε πρὶ τῆν εὖ τύπεσ αὐτῆς ἐν ταύτη
 τοιῶν τῆ ἀγῶνα κατὰ παρθε, χάρειν πολλὰ
 φράσας τῆ διαλεκτικῆ, παρθε φένει θεῶ καὶ
 νησείας μὲν συμεχέσιν ἐρχόλαζε, καὶ τῆ πρὸς
 ἐν χεῶσ ἐδέστω τρὸς παρθελαίπε. καὶ δὴ τοῖς
 το ἐν δὲ μίμον εἶχε, καὶ λατῶν ἐπέτελε τὰ δό-
 ξαντα' ἐν τῆ ἐκκλησίᾳ ἡ ἐπὶ ὄνονμον εἰρήνη,
 μόνον αὐτῶν κατὰ κλεισὸν ποιήσας, καὶ εἰς τὸ
 θυσιασθεῖον εἰσελθῶν, ὑπὸ τὴν ἱεράν τεράπε-
 ζαν αὐτῶν ἐπὶ φόμα ἐκτίνας, ἐν χεῶσ δα-
 κρύων νύκτας τε πολλὰς ἐφῆξῆς καὶ ἡμέρας
 τῆτο ποιῶν διετέλετ' ἡ τῆτο γὰρ παρθε θεῶ καὶ
 ἐλάμβανεν ἡ ἡ αἰτησις ὑπὸ ταύτη, εἰ μὲν
 ἀληθῆς ἡ δόξαις δόξα, αὐτῶν τὴν ὠρισμένην
 ἡμέραν τῆ συζητήσῃ μὴ ὄψεας εἰ ἡ ὑπὸ αὐ-
 τῶσ ἐχθ' πίσω, ἀληθῆς, ἀρειον τῆς ἀσεβείας δὲ
 κιν δίδοναι, τὸν πάντων αἰτίων τῶν κακῶν.

A exilium molestè ferret. Imperator vero cum perversam esse Arii mentem accepisset, cum rursus Constantinopolim evocavit, rationem redditurum turbarum ac seditionum, quas denuò concitare aggressus esset. Praesidebat tunc Constantinopolitanae Ecclesiae Alexander, qui jampridem Metrophani successerat. Hunc virum Deo acceptum fuisse, ex certamine, quod illi fuit cum Ario, perspicuè declaratum est. Nam cum Arius illuc venisset, & populus duas in partes divisus esset, totaq; civitas tumultuaretur; aliis Nicænam fidem nullatenus comovendam esse dicentibus; aliis opinionem Arii rectam esse contendentibus, in maximas angustias redactus est Alexander: ac præcipuè eo quòd Eusebius Nicomedienfis Episcopus graves ei minas intentaret, asserens propediem ipsi adempturum se esse sacerdotium, nisi Arium & socios in communionem reciperet. Verùm Alexander, non tam sollicitus erat de abdicatione sua, quàm de doctrina fidei, quam illi subvertere omni studio conabantur. Nam cum Nicænae Synodi decretorum custodem se ac patronum esse duceret, totus in id incumbebat, ne res in illa Synodo judicatae ullatenus labefactarentur. In tantis igitur angustiis positus, omisso dialecticæ artis praesidio, ad Deum confugit. Ac continuus quidem jejuniis vacare cepit, nec ullum orandi modum prætermisit. Tale vero consilium animo concepit, & quod constituerat, clanculò perfecit. In Ecclesia, quæ cognominatur Irene, se solum inclusit & ingresses ad altare, sub sacra mensa primum se humi prostravit, Deo cum lachrymis supplicans. Atque hoc multis diebus ac noctibus continuatis gessit. Porro petiit à Deo, & quod petierat accepit. Petitio autem erat hujusmodi: ut si quidem recta esset Arii sententia, ipse diem disceptationi præstitutum nequaquam videret. Sin vera esset fides, quam ipse profiteretur, ut Arius impietatis pœnas lueret, quippe qui omnium malorum auctor esset.

Κεφ. λη΄.

Περὶ τῆς θανάτου ἀρείου.

Τοιαῦτα μὲν ἐν ἀλέξανδρου ἡνυχέτο ὁ βασιλεὺς ἡ δὲ ὀπίπεραν ἀρείου ποιήσας βασιλῆς, ἐπὶ τὰ βασιλεία αὐτῶν μετὰ πέμπε, ἡρώτα τε εἰ τοῖς ὄρεσι φοιχέτ' ἐν νικαίᾳ συνόδῃ ὁ ἡ ἐτόμῳσ μηδ' ἐν μελλήσας, ἐπ

CAPUT XXXVIII. De morte Arii.

ET hæc quidem precabatur Alexander. Imp. vero cum Arii periculum facere vellet, eum in palatium accitum interrogavit, num decretis Nicænae fidei consentiret. Ille nihil cunctatus, alacri animo coram Imperatore subscripsit ea,
 K

qua de fide in Concilio statuta fuerant, A
 callidè ludificatus. Cumq; Imp. admira-
 tione captus, iurejurando inluper eum
 adigeret, ille per fraudem ac simulatio-
 nem istud etiam præstitit. Porro fraus ac
 simulatio, qua usus est in subscribendo,
 sicut ipse accepi, hujusmodi fuit. Opi-
 nionem suam Arius in charta conscrip-
 ptam gerens, sub ala occultabat. Juravit
 ergo, se ex animo ita sentire uti scripse-
 rat. Atq; hoc quidem ita gestum fuisse,
 famâ tantum & auditione accepi. Quod
 verò subscriptioni etiam jusjurandum
 adjecerit, id ex Imperatoris epistolis di-
 dici. Tum verò Imperator fidem habens
 Ario, mandat Alexandro Constantino-
 politano Episcopo, ut illum in commu-
 nionem reciperet. Erat tum dies Sabba-
 ti. Postridie vero sperabat Arius se in
 Ecclesia cum reliquis fidelibus conven-
 turum. Sed perditis Arii conatibus di-
 vina ultio jam instabat. Egressus enim ex
 imperiali palatio, Eusebianis satellitum
 instar eum stipantibus, per mediam civi-
 tatem magnificè incedebat, omnium o-
 culos in se convertens. Cumque venisset
 juxta forum, quod dicitur Constantini,
 quo in loco statua porphyretica posita
 est, terror quidam ex conscientia scelerum
 ei subortus est; & cum terrore simul
 alvus relaxata. Percontatusque num in
 proximo essent latrinæ, cum post Con-
 stantini forum esse didicisset, illuc perre-
 xit. Mox animo deficere cœpit, & unâ
 cum excrementis anus ipsi delabatur; &
 id, quod medici vocant *ἀπὸ τοῦ σπυρίμα*, pro-
 tinus per anum decidit. Subsecuta est
 sanguinis copia; ac postremo tenuia in-
 testina simul cum iplene ac jecore effusa
 sunt. Et ille quidem continuò animam
 exhalavit. Latrinæ autem illæ Constanti-
 nopoli post forum Constantini, sicut
 antea dixi, & post macellum, quod est in
 porticu, etiamnum monstrantur: & cun-
 ctis prætereuntib; digitum ad eas inten-
 dentibus, genus mortis Arii perpetuò
 memorabile posteris reddunt. Cum hæc D
 ita accidissent, ingens terror ac mœstitia
 animos eorum, qui cum Eusebio Nico-
 mediensi erant, occupavit: fama; hujus
 rei, non per totam modo civitatem, sed
 per universum, ut ita dicam orbem terra-
 rum dispersa est. Imperator vero Chri-
 stianæ religioni eò magis adhæsit, cum
 Nicænz fidei veritatem Dei ipsius testi-
 monio confirmatam esse intelligeret.
 Delectabatur itaque non mediocriter,
 tum ob earum rerum eventum, tum ob
 tres filios, quos Cæsares nuncupaverat.

αὐτὸς ὑπέγραφε τὰ ἀεὶ τῆς πίσεως, οὐ-
 δέναι σοφιστὰς. ὁ δὲ βασιλεὺς θω-
 μάσας, καὶ ὄρεον ἐπέφερον. ὁ δὲ καὶ τὸ σο-
 φιζόμενον ἐποίησε τὴν ἰδέαν ἐτεχνάσει-
 το γράφον, ὡς ἦκουσα, ἐστὶ τὰ κατὰ γρά-
 φας, φησὶν, ὁ ἀρεῖον ἐν χάριτι ἠεὶ ἔχε δό-
 ξαν, ὑπὸ μάλης ἐφερον ὡμνυτὸ ἀληθῶς
 ἔτω φερον, ὡς καὶ γεγραφικῶς εἶπὶ τὸ
 μὲν ἐν ἔτω γεγραμῶν, ἀκοῆ γράφας ἔχει ὅτι
 μέντοι καὶ ὄρεον ἐπέθηκε τοῖς γραφεῖσιν, ἐκ
 τῶν ἱερολογίων τῆ βασιλείας ἀνελεξάμην
 πρὸς τὸν βασιλεὺς, δεχθῆναι αὐτὸν
 ὑπὸ τῆ ἱεροκλήσεως κωνσταντίνου πόλεως ἀλε-
 ξάνδρου εἰς κοινότητα ἐκείνου. Καθάρτε
 ὁ ἡμεῖς ἡμέρα, καὶ τῆ ἑξῆς πρὸς ἐδόξα
 συναγωγῆς δίκῃ ἰπποκράτους τοῖς δόξαις πολ-
 μήμασιν ὡς γὰρ ἔζητε τῆ βασιλικῆς αὐ-
 λῆς, ἐδοξε φορεῖτο μὲν ὑπὸ τῶν ἀεὶ εὐσε-
 βιον διαμέσης τότε τῆς πόλεως, περιεπίδες τε
 ἡ καὶ ἐπεὶ ἐγένετο πλησίον τῆς ἱππολογο-
 μένης ἀγορᾶς κωνσταντίνου, ἐνθα ὁ πορφυ-
 ρῆς ἰδρυτὴς κίων, φόβῳ ἐκ τῆ συνειδό-
 τῆ κατεῖχε τὸν ἀρεῖον. Συντετῆ φόβῳ, τῆς
 γαστρὸς ἐκινεῖτο χωνώσας ἐρμηνός τε εἰ
 ἀφεδρών πε πλησίον, μαθῶν τε εἶναι ὅτι
 δὲν τῆς ἀγορᾶς κωνσταντίνου, ἐκείσε ἐβάδι-
 ζεν λαμβάνῃ ἐν λιποδυμία τὸν ἀνδρω-
 πον καὶ ἅμα τοῖς διαχωρήμασιν ἡ ἔδρα
 τότε παραυτικά ἐκπίπῃ, καὶ αἷματῳ
 πληθῶν ἰπποκράτους, καὶ τὰ λεπτά τῶν ἐν-
 τέρων. Συντετῆ ὁ αἷμα αὐτῶ ἀπληνί τε
 καὶ ἡπατὶ αὐτῆ αὐτῆ ἐτεδνήκῃ ὁ δὲ ἀ-
 φεδρών ἀχεῖ ἡ ἐν τῆ κωνσταντίνου πόλει
 δέικνυ, ὡς ἐφῆν, ὅτι δὲν τῆς ἀγορᾶς
 κωνσταντίνου καὶ τῆ ἐν τῆ σοῦ μακέλλου
 πάντων τε τῶν παριόντων ἐγειρόντων δά-
 κρυλλον κατ' αὐτῆ, ἀειμνημένον τῆ βα-
 νάτε τὸν τρέπον ἀπεργαζόμενον τῆ
 γρομένου, φόβῳ καὶ ἀγωνία κατεῖχε ὅτι
 ἀεὶ τὸν νικητὸν δὲ εὐσεβιον. διέτετῆ τε ἡ
 φήμη δι' ὅλης τῆς πόλεως, ὡς ὁ εἶπῃ, καὶ
 τῆς συμπάσης οἰκουμενῆς ὁ δὲ βασιλεὺς τῆ
 χριστιανισμῶ μᾶλλον πρὸς ἐτίθετο, καὶ
 ἀληθῶς ἐκ θεῶ μεμαρτυρηθῆς τὴν ἐν νικαί-
 πῆσιν ἐφῆσεν ἐμφεραίνετό τε ἐπὶ τοῖς γεγνο-
 σι, ἐπὶ τῆσιν ὑοῖς ἐς αἰσαρας ἀνηγορεύθη.

giâ honoratus est sepultura, depositus- que in Ecclesia Apostolorum, quam ipse co consilio ædificaverat, ut Imperatores & Pontifices ab Apostolorum reliquiis haud procul absent. Vixit autem Imperator Constantinus annos quinque & sexaginta: ex quibus unum & triginta imperavit. Mortuus est Feliciano & Titiano Consulibus, die undecimo Calendas Junii: qui quidem secundus erat annus olympiadis ducentesimæ septuagesimæ octavæ. Cæterum hic liber spatium unius & triginta annorum complectitur.

ἤξιτο, λαοτεθείς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῇ ἐπωνύ-
μῳ τῶν ἀποστόλων· ἡ δὲ αὐτὸ τέτο πεποιή-
κη, ὅπως αὐτὸ βασιλεῖς τε & ἱερεῖς τῶν ἀπο-
στολικῶν λεγόντων μὴ ἀπολιμπάνωτο. ἔζη-
σε ἡ ὁ βασιλεὺς κωνσταντῖνⓄ ἔτη ἐξήκοντα-
πέντε· ἐβασίλευσε ἡ ἔτη τετράκοντα ἐν ἑτε-
λέτησε ἡ ἐν ἰσατία Φιλικιανῆ καὶ ταλια-
νῆ, τῇ δευτέρᾳ καὶ εἰκάδι τῶ μαίε μηνός·
τέτο ἡ ἡ δέυτερον ἔτος τῆ διακοσιοσῆς ἐβδο-
μηκοσῆς ὀγδόης ολυμπιάδⓄ· ἀπέχετῆ ἡ ἡ
βίβλⓄ χρόνον ἑτῶν ἑνός πρὸς τοῖς τετα-
κοντα.

Τὰδε ἐνεσιν ἐν τῷ δευτέρῳ βιβλίῳ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας
Σωκράτης.

- α. Πεγοίμιον, δι' ἡ αἰτίαν τὸ πρῶτον καὶ τὸ δεύτερον βιβλίον ἀνωθεν ἐλέχθη.
β. Ὡς οἱ πρὸ ἐυσέβιον τὸν νικομηδείας Ἐπίσκοπον, αὐτῆς τὸ δρεῖς παρδάσαντες
εἰσαγαγεῖν δόγμα, ταραχὰς ταῖς ἐκκλησίαις ἐποίησαν.
γ. Ὡπως ἀθανάσιⓄ κωνσταντίνου τῆ νεωτέρου γράμμασι θαρρήσας, τὴν ἀλεξάν-
δρειαν κατέλαβεν.
δ. Ὡς τελευτήσαντⓄ ἐυσέβιος τῶ παμφίλι, ἀκάκιⓄ τὴν ἐπισκοπὴν κωνσταν-
τίνου διεδέξατο.
ε. Περί τῆς κωνσταντίνου τῆ νεωτέρου τελευτῆς.
ς. Ὡς ἀλέξανδρⓄ ὁ κωνσταντίνου πόλεως ἐπίσκοπⓄ τελευτῶν, ὑπόψηφον πε-
ποίηκε παῦλον, καὶ μακεδόνιον.
ζ. Ὡς ὁ βασιλεὺς κωνσταντῖνⓄ παῦλον τὸν πρεσβυτέρου Ἐπίσκοπον ἐκβάλλει
ἐυσέβιον ἡ, ἐκ τῆς νικομηδείας μετὰ πέμφθῆντι, τὴν ἐπισκοπὴν κωνσταν-
τίνου πόλεως ἐνεχείρισεν.
η. Ὡς ἐυσέβιⓄ ἑτέρον συνόδον ποιησάμενⓄ ἐν ἀντιοχείᾳ τῆς συρίας, ἑτέρου
ἐκθεσιν πίστεως ὑπαγορευθῆναι ἐποίησε.
θ. Περί ἐυσέβιος τῶ ἑμισηνῶ.
ι. Ὡς οἱ ἐν ἀντιοχείᾳ σιωελθόντες Ἐπίσκοποι, διὰ τὸ παρατήσαντες τὴν ἀλε-
ξάνδρειαν ἐυσέβιον τὸν ἑμισηνῶν, γρηγόριον χειροτονήσαντες, τὴν τῆς ἐπι-
νοκαῖα πίστεως φράσιν ἐπεποίησαν.
ια. Ὡς γρηγόριος μὲν χειρὸς στρατιωτικῆς εἰς ἀλεξάνδρειαν κατελθόντⓄ, ἀθα-
νάσιⓄ ἐφυγῆ.
ιβ. Ὡς ἐυσέβιος τελευτήσαντⓄ, ὁ ἐν κωνσταντίνου πόλει γὰρ παῦλον αὐτῆς ἐνε-
θρόνισε· καὶ ὡς οἱ δρεῖνοι μακεδόνιον πρεσβύλλοντⓄ.
ιγ. Περί τῆς ἐρμολόγου τῶ στρατηλάτου ἀναρέσεως· καὶ ὅπως πάλιν διατέτο
ἐξωδῆ παῦλⓄ τῆς ἐκκλησίας.
ιδ. Ὡς οἱ δρεῖνοι γρηγόριον τῆ ἀλεξανδρείας μετέστησαντες, γεώργιον ἀπέστειλαν.
ιε. Ὡς ἀθανάσιⓄ καὶ παῦλⓄ εἰς τὴν ῥώμην ἀναγόμενοι, καὶ γράμμασι
ὀχυρωθέντες τῶ ἐπισκόπῳ ἐκείνῳ, κατέλαβον αὐτῆς ἐπὶ ἰδίαις θεσίαις.
ισ. Ὡς ὁ βασιλεὺς παρεσκέυασε διὰ Φιλίππου τῶ ἐπάρχου, ἐξωδῆναι τὸν παῦ-
λον, καὶ εἰς ἐξορίαν πέμφθῆναι, μακεδόνιον ἡ ἐν θρονοῦ ἡναι.